

Vilniaus Universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas
Socialinio darbo ir socialinės gerovės katedra

Rugilė Šimkutė

Socialinio darbo studijų programa
Magistro baigiamasis darbas

**Narkotinių medžiagų vartojimas tarp jaunimo:
pasilinksminimo vietų lankytojų patirtys**

Darbo vadovas: dr. Mindaugas Lankauskas

Vilnius
2020

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. PASILINKSMINIMO VIETOSE VARTOJAMŲ NARKOTINIŲ MEDŽIAGŲ SAMPRATA	8
1.1. Klubinių narkotikų rūšys, poveikis ir įtaka asmens gerovei	9
1.1.1. Kanapė	9
1.1.2. Ekstazi (MDMA)	11
1.1.3. Amfetaminas	13
1.1.4. Metamfetaminas	14
1.1.5. Kokainas	16
1.1.6. Haliucinogenai	17
1.1.7. Naujosios psichoaktyviosios medžiagos	18
1.2. Narkotinių medžiagų vartojimo pasilinksminimo vietose socialinė problema	20
2. NARKOTINIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO PRIEŽASTYS	22
3. NARKOTIKŲ POLITIKOS PRIEMONĖS	24
3.1. Pasiūlos mažinimas	24
3.2. Paklausos mažinimas	25
3.3. Žalos mažinimas	26
4. TYRIMO METODIKA	29
5. REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS	32
5.1. Tyrimo dalyvių charakteristikos	32
5.2. Tyrimo rezultatų analizė	33
IŠVADOS	51
REKOMENDACIJOS	52
LITERATŪRA	53
PRIEDAI	67

SANTRAUKA

Narkotinių medžiagų vartojimas tarp jaunimo: pasilinksminimo vietų lankytojų patirtys

Atliktų tyrimų duomenimis, narkotinių medžiagų vartojimas labiausiai paplitęs pasilinksminimo vietose besilankančio jaunimo tarpe. Nors yra atliekami kiekybiniai tyrimai šia tematika, visgi trūksta kokybinių tyrimų, atskleidžiančių subjektyvias jaunuolių patirtis ir požiūrius. Kadangi dažniausiai narkotikų vartojimas siejamas su priklausomybe, socialinių įgūdžių stoka ir yra stigmatizuojamas, labai svarbu išsiaiškinti asmenines patirtis tų žmonių, kurie neatitinka tokio vartotojo profilio. Reikalinga suprasti, kodėl narkotikai tokie dažni pasilinksminimo vietose, o atskleidžiant jaunimo patirtis ir požiūrį – kokie pagalbos metodai yra efektyviausi siekiant išvengti didžiausios žalos.

Šio **darbo tikslas** – atskleisti pasilinksminimo vietų lankytojų narkotinių medžiagų vartojimo priežastis, asmenines vartojimo patirtis bei požiūrį į vartojimą ir vykdomas narkotikų politikos priemones.

Tyrimo metodai. Tyrimo tikslui pasiekti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Duomenų surinkimui buvo naudojamas individualus pusiau struktūruotas interviu, sukurtas specialiai šiam tyrimui. Tyrimas atliktas 2020 m. sausio–vasario mėnesiais, tyrime dalyvavo 12 pasilinksminimo vietose besilankančių jaunuolių, vartojančių narkotines medžiagas bent kartą per metus. Tyrimo dalyvių amžius 20–29 m. Interviu duomenys transkribuoti, o transkripcijos buvo koduojamos ir analizuojamos *MAXQDA 2020* programa.

Pagrindiniai rezultatai. Narkotinės medžiagos pirmą kartą išbandomos dėl draugų įtakos bei iš smalsumo. Išryškėja ir nepalankių sąlygų šeimoje, prastesnės psichologinės savijautos ir negebėjimo susitvarkyti su gyvenimiškomis problemomis įtaka. Vartojimo įpročiuose ir patirtyse dažniausiai neatsispindi piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis, tačiau išsiskiria kanapių vartojimo įpročiai ir palankesnis požiūris į jas. Vartojimas rimtų pasekmių tyrimo dalyvių asmens gerovei neturi, o pagrinde išryškėja tik trumpalaikiai nemalonūs pojūčiai po vartojimo ir neatsakingas elgesys vartojimo metu. Su laiku narkotinių medžiagų vartojimas jaunimui pabosta. Požiūris į vykdomas represyvias narkotikų politikos priemones yra neigiamas. Jaunuoliams trūksta patikimos, mokslu pagrįstos informacijos apie narkotines medžiagas, o vykdomos narkotikų politikos priemones yra neveiksmingos ir netgi žalingos.

SUMMARY

Illicit Drug Use Among Young Adults: Nightlife Experience

The data of the research suggests that the use of illicit substances is most widespread in places of entertainment among the young adults. Even though plenty of quantitative research regarding this topic is carried out, there is a lack of qualitative research that reveals the subjective experiences of the youth. Due to the fact that most of the time the use of drugs is attributed to addiction, lack of social skills and is stigmatised, it is very important to learn about the experiences of persons, who do not match such profile of drugs' user, as well as to understand why are drugs so popular at the places of nightlife and what methods of providing help to this group are the most effective.

The aim of work – to uncover the reasons why do nightlife visitors use illicit substances, to learn about their experiences and attitude towards the use of drugs, as well as their attitude towards the measures of the policy regarding drugs.

Methods. A qualitative research was chosen in order to achieve the aim of the research. An individual, half-structured interview, created specifically for the purpose of this research was used to collect the data. The investigation took place from January to February of 2020, a total of 12 young people, who visit nightlife settings and take illicit substances at least once a year, participated in the research. The age of the participants ranged from 20 to 29 years old. The data of the research was transcribed and then coded using the *MAXQDA 2020* programme.

Results. For the first time, illicit substances are usually taken due to peer pressure or out of curiosity. Unfavourable conditions in the family, poorer psychological well-being, and inability to deal with life issues also stand out. Drug abuse does not reflect in the habits of use, however, the habits of cannabis use and a more favourable attitude towards marijuana use stand out. In general, the use of substances does not have any serious consequences for the welfare of the user, mostly only short-term unpleasant experiences after consumption are felt, and in some cases, there might be harmful effects due to irresponsible consumption. Lack reliable, science-based information regarding the use of substances and the applied measures of the drug policy are ineffective and even harmful.

IVADAS

Tyrimo naujumas

Pasaulyje tyrimai apie narkotikų vartojimą pasilinksminimo vietose pradėti atlikinėti gana neseniai ir daugiausia yra kiekybiniai. Didžioji dalis tyrimų atlikta siekiant išsiaiškinti pasilinksminimo vietose vartojamų narkotinių medžiagų paplitimą bei vartojimo įpročius (Kelly, Parsons, Wells 2006; Hunt, Moloney, Evans 2010; Karch 2011). Taip pat daug tyrimų atliekama dėl kylančio rizikingo elgesio, susijusio su šios grupės narkotikų vartojimu, žalingų vartojimo pasekmių ar priklausomybės pasireiškimo (Britt and McCance-Katz 2005; Des Jarlais et al. 2017; Palamar et al. 2019). Yra atlikta ir reikšmingų kokybinių tyrimų, aiškinantis rekreacinio narkotinių medžiagų vartojimo ypatumus (Van Schipstal et al. 2016; Coomber, Moyle, South 2016; Sanders 2016; Edland-Gryt, Sandberg, Pedersen 2017). Augant narkotinių medžiagų vartojimo paplitimui, didėja ir tokių tyrimų, kurie galėtų atskleisti svarbiausius narkotinių medžiagų vartojimo ypatumus tarp jaunimo, poreikis.

Lietuvoje daugiausia atliekami kiekybiniai tyrimai, susiję su įvairių grupių asmenų narkotinių medžiagų vartojimo paplitimu ir įpročiais. Nacionaliniu lygmeniu Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (toliau – NTAKD) kas ketverius metus vykdo bendrosios populiacijos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo tyrimus (NTAKD 2017a). Taip pat dažnai atliekami su narkotikų vartojimu susiję tyrimai ir tarp kitų asmenų grupių – paauglių, moksleivių, studentų, kalinių bei priklausomybės ligomis sergančių asmenų (NTAKD 2015; Izokaitis and Stonienė 2017; Indrašienė et al. 2017). Vykdomi ir tarptautiniai tyrimai – Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (angl. *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*, toliau – EMCDDA) paplitimo ataskaitos (EMCDDA 2016; 2018a; 2019), alkoholio ir kitų narkotikų tyrimas Europos mokyklose (angl. *The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*, toliau – ESPAD) (ESPAD 2016), Eurobarometro vykdomi tyrimai (Eurobarometer 2008; 2011). 2008 m., 2013 m. ir 2018 m. buvo atliekamas ir kiekybinis psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo tyrimas tarp Lietuvos naktinių klubų lankytojų (NTAKD 2018). Nepaisant to, Lietuvoje nėra daug tikrąją situaciją atskleidžiančių tyrimų, nukreiptų būtent į pasilinksminimo vietų lankytojus ir jų narkotinių medžiagų vartojimo ypatumus bei visiškai nėra kokybinių tyrimų, kur būtų atskleistos asmeninės šio jaunimo patirtys.

Mokslinio darbo aktualumas

Narkotinių medžiagų vartojimas tarp jaunų žmonių yra aktualus ir kasmet augantis rodiklis visame pasaulyje. 2017 m. Europos Sąjungoje atlikto tyrimo metu, buvo nustatyta, jog didžiausias narkotikų vartojimo skaičius per paskutiniuosius 12 mėnesių yra jaunų suaugusiųjų (15–34 m.) amžiaus grupėje – vartoję nurodė 16 proc. šios grupės asmenų (EMCDDA 2019). Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo tendencijos Lietuvoje rodo, jog narkotinių medžiagų vartojimo skaičius yra aukštesnis tarp naktinių klubų lankytojų ir 2018 m. Lietuvos pasilinksminimo vietose atlikto tyrimo metu nustatyta, jog bandžiusių bent kartą gyvenime nuo 2013 m. iki 2018 m. skaičius išaugo apie 1,5 karto, o vartojusių per paskutinį mėnesį skaičius yra net triskart didesnis (NTAKD 2018; 2019). Taigi pastebimas narkotinių medžiagų vartojimo didėjimas tarp jaunimo ir ypač tarp besilankančių pasilinksminimo vietose.

Psichoaktyviųjų medžiagų probleminis vartojimas gali sukelti įvairias sveikatos ir socialines problemas. Piktnaudžiavimas klubiniais narkotikais siejamas su nerimu, dėmesio, miego sutrikimais, depresija bei fizinės sveikatos pakenkimais, tokiais kaip širdies ir kraujagyslių sistemos ligos ar kitų organų sistemų veiklos pokyčiai (Smets et al. 2005; Hunt, Moloney, Evans 2010; Parrott 2013; Afonso et al. 2018). Reikšminga atsižvelgti ir į narkotinių medžiagų vartojimo priežastis, nes įvairios psichosocialinės problemos yra svarbus veiksnys, galintis privesti prie narkotinių medžiagų vartojimo (Bandura and Walters 1977; Valickas 1997; Unger et al. 2006; Prom-Wormley et al. 2017). Tačiau reikalinga atskirti sąvokas – narkotikų vartojimas, piktnaudžiavimas narkotikais ir priklausomybė nuo narkotinių medžiagų, nes dažnai pirmoji sąvoka naudojama apibūdinti bet kokiam psichoaktyviųjų medžiagų vartojimui ir su juo susijusioms problemoms. Iš to kyla daug su narkotinėmis medžiagomis susijusių mitų (Mosher and Akins 2018).

Kadangi psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas ir toliau auga, galima manyti, jog prevencinės priemonės ir narkotikų kontrolė nėra efektyvios vartojimą stabdančios priemonės ir visgi reikėtų labiau atkreipti dėmesį į žalos mažinimo strategijas (Reuter 2011). Narkotikų vartotojai pasilinksminimo vietose lieka baudžiami, mažas dėmesys skiriamas informacijos sklaidai ir pagalbai šioje grupėje, dėl ko ir kyla didžiausia narkotinių medžiagų vartojimo žala.

Pirmoje magistro darbo dalyje, mokslinės literatūros analizės metodu, aprašoma pasilinksminimo vietose vartojamų narkotinių medžiagų samprata, paplitimas bei įtaka asmeninei gerovei. Taip pat čia nagrinėjami vartojimo motyvai, psichosocialinės vartojimo priežastys ir Lietuvoje vykdomos narkotikų politikos principai. Antra darbo dalimi ir pačiu tyrimu siekiama atskleisti narkotikų vartotojų pasilinksminimo vietose asmenines patirtis bei požiūrį tiek į vartojimą, tiek į narkotikų politiką. Tokia analizė gali padėti suprasti, kas labiausiai veikia siekiant apsaugoti jaunus, rekreacinių narkotinių medžiagų vartotojus. Tai galėtų pagelbėti rengiant efektyvias

prevencines priemones, plėtojant pagalbos grupių veiklas, tobulinant socialinės pagalbos specialistų kvalifikaciją, formuojant įrodymais pagrįstą narkotikų politiką. Taip pat šis tyrimas gali padėti patiems vartojantiems asmenims suprasti vartojimo priežastis, eigą, pasekmes ir bent kažkiek pasijusti išgirstiems.

Kadangi dažniausiai narkotikų vartojimas siejamas su priklausomybe, socialinių įgūdžių stoka ir yra stigmatizuojamas, labai svarbu išsiaiškinti asmenines patirtis tų žmonių, kurie neatitinka tokio narkotikų vartotojo profilio bei suprasti, kodėl narkotikai tokie dažni pasilinksminimo vietose bei kokie pagalbos metodai šiai vartotojų grupei yra efektyviausi. Todėl svarbūs **mokslinės problemos klausimai**:

- Kodėl jaunimas pradeda ir renkasi toliau vartoti narkotines medžiagas?
- Koks yra jaunimo požiūris į narkotines medžiagas ir su jų vartojimu susijusią riziką?
- Kaip jie nuo šios rizikos apsisaugo?
- Kokią įtaką tai turi jų kasdieniam gyvenimui ir savijautai?
- Kiek vykdomos politikos priemonės turi įtakos vartojimo įpročiams?

Darbo objektai – narkotikų vartojimo priežastys, vartojimo įpročiai ir įtaka, požiūris į vartojimą bei narkotikų politiką.

Darbo tikslas – atskleisti pasilinksminimo vietų lankytojų narkotinių medžiagų vartojimo priežastis, įpročius ir įtaką asmens gerovei bei požiūrį į vartojimą ir vykdomas narkotikų politikos priemones.

Tikslui pasiekti išskirti tokie darbo **uždaviniai**:

1. Atskleisti, kokios priežastis skatina jaunimą pradėti ir toliau tęsti narkotinių medžiagų vartojimą.
2. Išsiaiškinti narkotinių medžiagų vartojimo įpročius ir įtaką asmeninei gerovei.
3. Įvertinti jaunimo nuostatas narkotinių medžiagų vartojimo atžvilgiu.
4. Nustatyti, koks yra jaunimo požiūris į taikomas narkotikų politikos priemones ir kokia jų įtaka vartojimui.

1. PASILINKSMINIMO VIETOSE VARTOJAMŲ NARKOTINIŲ MEDŽIAGŲ SAMPRATA

Narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis laikomos tos medžiagos, kurios yra įtrauktos į patvirtintus Sveikatos apsaugos ministerijos kontroliuojamų narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus, dėl kenksmingo poveikio asmens gerovei. Jos turi psichoaktyvų poveikį smegenims bei piktnaudžiavimas jomis gali sukelti žmogaus sveikatos sutrikimus ar net pavojų žmogaus gyvybei (Žin. 1998, Nr. 8-161). Sudaromi keturi narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašai, vadovaujantis Jungtinių Tautų 1961 m. bendrosios narkotinių medžiagų konvencijos bei 1971 m. psichotropinių medžiagų konvencijos nuostatomis (Žin. 2000, Nr. 4-113). Pagal šiuos sąrašus yra vykdoma narkotikų kontrolė.

Medžiaga, kad būtų pripažinta narkotine, turi atitikti tris kriterijus – medicininį, tai yra, būti psichoaktyvi ir veikti centrinę nervų sistemą, socialinį – apimti gana platą vartojimą visuomenėje rekreaciniais tikslais bei juridinį kriterijų – medžiaga turi būti įtraukta į narkotinių medžiagų sąrašus ir griežtai kontroliuojama (Bulotaitė 2004). Šiuo metu, tiek visoje Europos Sąjungoje, tiek Lietuvoje, bendrai populiacijoje plačiausiai paplitusios narkotinės medžiagos yra kanapės, kokainas, MDMA, amfetaminas, metamfetaminas, heroinas, haliucinogenų grupės narkotikai, naujosios psichoaktyviosios medžiagos bei raminamieji ir migdomieji vaistai, vartojami be gydytojo paskyrimo (NTAKD 2019). Dauguma šių medžiagų paplitusios ir pasilinksminimo vietose, tarp ten besilankančio jaunimo.

Pasilinksminimo vietose vartojami narkotikai, kitaip – klubiniai narkotikai (angl. *club drugs*, *party drugs*), tai į vieną sąrašą apjungtos narkotinės medžiagos, kurios dažniausiai vartojamos pasilinksminimo vietose – naktiniuose klubuose, muzikos festivaliuose, baruose, vakarėliuose ar koncertuose. JAV, ten kur ir kilusi klubinių narkotikų sąvoka, išskiriami ir į oficialius sąrašus įtraukti tokie dažniausiai vartojami narkotikai – ekstazi (MDMA), metamfetaminas, lizergo rūgšties dietilamidas (toliau – LSD), ketaminas, raminamasis vaistas flunitrazepamas ir gama-hidroksilbutano rūgštis (GHB) (NIDA 2020).

Lietuvoje į pasilinksminimo vietose vartojamų narkotinių medžiagų apibrėžimą patenka šiek tiek kitokios medžiagos. 2017–2018 m. NTAKD atlikto tyrimo metu nustatyta, jog dažniausiai čia vartojami narkotikai yra kanapės, ekstazi, amfetaminas, metamfetaminas, kokainas, naujosios psichoaktyviosios medžiagos, LSD ir haliucinogeniniai grybai (NTAKD 2018). Tokios tendencijos vyrauja ir visoje Europos Sąjungoje. Taigi klubinių narkotikų sąvoka atskiruose regionuose yra suvokiama skirtingai, dėl skirtingų vartojimo ypatumų.

Taip pat, siekiant atskleisti narkotinių medžiagų sampratą ir įtaką asmens gerovei, svarbu paminėti ir kuo skiriasi sąvokos – narkotikų vartojimas, piktnaudžiavimas narkotikais ir priklausomybė nuo narkotinių medžiagų. Narkotinių medžiagų vartojimas ne visada yra piktnaudžiavimas ir ne visada sukelia priklausomybę. Neretai atsakingas rekreacinis medžiagų vartojimas nesukelia rimtų pasekmių (Sharifimofared and Hammersley 2019). Piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis yra neatsakingas, rizikingas vartojimas, mažiau kontroliuojamas ir jis gali sukelti neigiamas vartojimo pasekmes bei pavojų žmogaus gyvybei. Priklausomybė jau yra liga, sukelta ilgalaikio piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis ir ji turi rimtų pasekmių tiek asmeniui, tiek socialinei aplinkai (Mosher and Akins 2018). Todėl, norint išvengti su narkotinių medžiagų vartojimu susijusių mitų, svarbu atitinkamai suvokti ir vartoti šias sąvokas.

1.1. Klubinių narkotikų rūšys, poveikis ir įtaka asmens gerovei

1.1.1. Kanapė

Kanapė yra augalinė psichoaktyvi medžiaga, dažniausiai vartojama rekreaciniais tikslais. Kanapės gali būti vartojamos rūkant džiovintą augalą arba iš jo gali būti išgaunama derva hašišas, taip pat gali būti gaminamas kanapių aliejus, išgaunami ekstraktai ir narkotinė medžiaga vartojama per burną (UNODC 2013). Dažniausiai vartojami kanapių pavadinimai Lietuvoje yra „marihuana“, „žolė“, „gandža“, „džointas“, „dūmas“, „suktinė“ (NTAKD 2017b). Nors į kanapių sudėtį įeina daugiau nei 400 cheminių medžiagų, pagrindinis ir sukeliantis psichotropinį poveikį yra delta-9-tetrahidrokanabinolis (toliau – THC) bei kuo didesnė šios medžiagos koncentracija, tuo stipresnis psichoaktyvus jos poveikis (Mathre 2010). Tyrimai rodo, kad kanapėse ir jos ekstraktuose THC kiekis kasmet smarkiai didėja. Nuo 2008 m. iki 2017 m. JAV jis padidėjo beveik dvigubai – nuo 8,9 proc. iki 17,1 proc. THC koncentracija kanapėse panašiai auga ir Europos Sąjungoje (Chandra et al. 2019). Tai sukelia gerokai stipresnį svaiginančio poveikio pasireiškimą.

Kanapė labiausiai paplitusi narkotinė medžiaga visame pasaulyje tarp įvairaus amžiaus grupių ir ypač tarp jaunimo. Tyrimai rodo, kad per paskutiniuosius metus Europos Sąjungoje kanapes vartojo 14,4 proc. jaunų suaugusiųjų (EMCDDA 2019). NTAKD pateiktais duomenimis Lietuvoje per paskutiniuosius 12 mėnesių jas vartoję nurodė 6 proc. jaunų, 15–34 m., asmenų. Ketvirtadalis pasilinksminimo vietų lankytojų pasisakė vartoję kanapes per praėjusį mėnesį ir tai yra 3,4 karto daugiau nei 2013 m. (NTAKD 2019). Nors Lietuvoje šio narkotiko vartojimas yra mažesnis nei bendras Europos Sąjungos vidurkis, visgi pastebimas kanapių vartojimo didėjimas pasilinksminimo vietų lankytojų tarpe.

Kanapių vartojimas sukelia tokius psichologinius pojūčius kaip atsipalaidavimas, ramybė, pakili nuotaika, euforija, juokas, taip pat paaštrėja spalvos, garsai, skonis, prarandama orientacija, atsiranda laiko suvokimo pokyčiai, gali pasireikšti ir haliucinogeninis poveikis. Taip pat pastebimi ir fiziologiniai pokyčiai – paraudusios akys, primerkti akių vokai, padidėjęs kraujospūdis ir pulso dažnis, džiūsta burna ir gali sutrikti koordinacija (UNODC 2016). Kanapės veikia įvairias smegenų struktūras, kurių stimuliacija ir sukelia šiam narkotikui būdingus psichologinius ir fizinius pojūčius. Todėl ilgalaikis piktnaudžiavimas šia medžiaga gali sukelti žalingus padarinius.

Kanapių probleminio vartojimo neigiama įtaka yra plačiai diskutuojama visame pasaulyje. Ypač akcentuojamas neigiamas poveikis vartojant šią medžiagą jauniems asmenims. Piktnaudžiavimas jauname amžiuje, dėl poveikio besivystančioms smegenų struktūroms, turi įtakos mokymuisi, dėmesio koncentracijai bei atminčiai. Atlikta tyrimų, kurie rodo, jog dažnai ilgesnį laiką vartojantys kanapes ir ypač tai darantys paauglystėje, susiduria su atminties sutrikimais (Bolla et al. 2002; Block et al. 2002; Schweinsburg et al. 2010; Jager et al. 2010), o tai veikia tiek mokymąsi, tiek darbinę ar kasdienę funkcijas ir santykius (Cermak 2020). Yra keletas tyrimų, rodančių, kad ilgalaikis kanapių rūkymas gali turėti įtakos plaučių vėžio atsiradimui, tačiau jų neužtenka tiesioginei sąsajai pagrįsti (Hall and Degenhardt 2009; Callaghan, Allebeck, Sidorchuk 2013; Tashkin 2018).

Dažnai minima ir ilgalaikio kanapių vartojimo įtaka psichikos ir elgesio sutrikimų pasireiškimui. Pirmiausia, piktnaudžiavimas kanapėmis, kaip ir visomis psichoaktyviomis medžiagomis, siejamas su kylančia priklausomybės rizika. Nustatyta, jog maždaug vienas iš dešimties probleminių vartotojų tampa priklausomi nuo šios medžiagos (Hall and Degenhardt 2009). Sisteminiame ligų sąrašė yra nurodomi ir tokie, dėl narkotinių medžiagų iš kanapių vartojimo, kylantys elgesio ir psichikos sutrikimai kaip ūminė intoksikacija, žalingas vartojimas, abstinencijos būklė, psichozinis sutrikimas, amnezinis sindromas ir kiti psichikos sutrikimai (TLK-10-AM 2015). Tačiau pagrįstų įrodymų, kad būtent kanapių vartojimas sukelia psichozes nėra, nes jų pasireiškimui įtakos turi ir asmeninė psichinė būklė (Gage, Hickman, Zammit 2016; Colizzi and Murray 2018). Tačiau žmonėms jau turintiems polinkį į psichotines būsenas, kanapių vartojimas gali paskatinti jų raišką arba pasunkinti psichinės ligos eigą (Wilkinson et al. 2016). Lietuvoje 2018 m. buvo užregistruoti 37 atvejai susiję su psichikos ir elgesio sutrikimais, būtent dėl kanapių vartojimo (NTAKD 2019). Taip pat kanapė dažnai minima kaip skatinanti pereiti prie stipresnių narkotikų vartojimo, tačiau nėra rimtų mokslinių tyrimų patvirtinančių, kad šis ryšys yra tiesioginis ir tam gali turėti įtakos daugybė papildomų faktorių (Shukla 2013; Herzig and Bachmann 2017). Nors ir stebimas ryškus kanapių normalizacijos procesas visuomenėje, visgi ilgalaikis piktnaudžiavimas jomis, ypač jauname amžiuje, gali daryti žalingą poveikį asmens gerovei.

1.1.2. Ekstazi (MDMA)

3,4–metilendioksimetamfetaminas (MDMA), tai sintetinė cheminė medžiaga, priklausanti amfetaminų grupei (NIDA 2018). Dažniausiai vartojami pavadinimai šiam narkotikui yra „ekstazi“ „ratai“, „X“, „XTC“, „Molly“, „kristalai“, „love pills“, „balandėliai“ ir kiti (NTAKD 2017b). MDMA dažniausiai vartojama per burną – įvairiaspalvių, paženklintų įspaudais ekstazi tablečių, kristalų pavidalu, taip pat gali būti uostoma, rūkoma bei retai, bet švirksčiama (EMCDDA 2015). Tai yra psichoaktyvi medžiaga, veikianti smegenis, pasižyminti stimuliuojančiu ir haliucinogeniniu poveikiu. Ekstazi didina aktyvumą ir energijos kiekį, turi įtakos širdies veiklai bei gerina nuotaiką, kelia apetitą, padeda ilgiau išlikti žvaliam. Taip pat šios medžiagos vartojimas leidžia išsiskirti hormonams, kurie kelia seksualinį susijaudinimą ir tai sukelia tokius pojūčius kaip artumo jausmas, meilės troškimas, empatija bei pasitikėjimas savimi, o šis poveikis gali trukti nuo trijų iki šešių valandų (NIDA 2018). Pavartojus pastebimi ir tokie fiziniai pojūčiai kaip išsiplėtę vyzdžiai, hiperaktyvumas, padidėjęs prakaitavimas bei judrumas (NTAKD 2017b). Taigi dėl savo energizuojančio, atpalaiduojančio bei keliančio empatiją poveikio, MDMA yra dažniausiai vartojama psichotropinė medžiaga tarp pasilinksminimo vietų lankytojų.

Pasaulyje plačiai paplitęs rekreacinis ekstazi vartojimas naktiniuose klubuose, festivaliuose, koncertuose ir vakarėliuose bei jis daugiausia siejamas su elektroninės muzikos kultūra. Yra nemažai tyrimų, rodančių sąsają tarp elektroninės muzikos stiliaus ir MDMA vartojimo (Moore and Miles 2004; Lim et al. 2008; Van Havere et al. 2011). EMCDDA 2019 m. tyrimo ataskaitos duomenimis per paskutiniuosius 12 mėnesių Europos Sąjungoje jį vartojo 1,7 proc. jaunų 15–34 m. suaugusiųjų ir tai yra trečias dažniausiai vartojamas narkotikas šioje amžiaus grupėje po kanapių ir kokaino (EMCDDA 2019). Lietuvos pasilinksminimo vietose 2017–2018 m. atliktas tyrimas parodė, kad ekstazi yra antras populiariausias vartojamas narkotikas tarp naktinių klubų lankytojų. Šią medžiagą vartojo beveik 7 proc. respondentų per pastarąjį mėnesį bei apie 15 proc. – per pastaruosius metus (NTAKD 2018). Lyginant su 2013 m., šis skaičius smarkiai išaugo – tais metais per paskutinį mėnesį vartoję MDMA nurodė 0,6 proc. lankytojų, o per paskutiniuosius metus – 1,7 proc. naktinių klubų lankytojų (NTAKD 2014). 2019 m. Europos miestų nuotekų tyrimas rodo, kad ekstazi koncentracija mėginiuose taip pat auga. Lietuvoje buvo užfiksuotas beveik 50 proc. MDMA augimas nuotekose, lyginant su 2018 m. rezultatais. Didžiausias padidėjimas stebimas būtent savaitgalio metu (NTAKD 2019; EMCDDA 2020). Nors bendrai nustatytas ekstazi vartojimas Lietuvoje yra gana nedidelis, visgi pastebimas nemažas šios medžiagos vartojimo augimas pasilinksminimo vietose ir koncentracijos didėjimas nuotekų tyrimuose.

MDMA priskiriama prie kontroliuojamųjų medžiagų, nes nesaugus vartojimas gali turėti rimtų pasekmių asmens gerovei. Kadangi jis veikia termoreguliaciją, neatsakingo vartojimo metu gali išstikti šiluminis šokas, perkaitimas (Nadesan, Kumari, Afiq 2017). Taip pat pavartojęs asmuo dažnai jaučia dehidratacijos simptomus, todėl malšina juos dideliu kiekiu vandens, dėl to gali sutrikti vandens ir elektrolitų pusiausvyra bei kilti hormonų sutrikimai, atsirasti inkstų, kepenų ir širdies veiklos pakenkimai (Parrott 2013). Tiek perkaitimas, tiek didelis kiekis vandens gali žmogui sukelti mirtį. Daugiausiai dėmesio sulaukęs įvykis, kai suvartoto vandens kiekis sukėlė skaudžių pasekmių – 1995 m. Jungtinėje Karalystėje įvykusi 18 m. merginos mirtis, kuomet suvartojus ekstazi tabletę ir per trumpą laiką išgėrus didelį kiekį vandens, ji pateko į komą ir mirė. Vėliau kilo dar keletas paauglių komos, siejamos būtent su apsinuodijimu vandeniu. Nors daugelyje šaltinių buvo akcentuojama, kad mirtį sukėlė MDMA, vis dėlto nustatyta mirties priežastis – per didelis suvartoto vandens kiekis (Coomber 1998). Taip pat ekstazi vartojimas ypač pavojingas širdies ir kraujagyslių bei inkstų sutrikimų turintiems žmonėms. Nors ir yra įmanomas šios medžiagos perdozavimas, vis dėlto dažniausiai mirtis sukelia būtent neatsargus vartojimas ir vartojimas jau esant tam tikriems sveikatos sutrikimams (Sferios and Woolridge 2016). Tačiau ekstazi stiprėja, MDMA kiekis tabletėse didėja, o tai taip pat gali būti didėjančio mirčių skaičiaus priežastis (Winstock 2015; Roxburgh and Lappin 2020). Nors paprastai ši medžiaga nesukelia pavojingų gyvybei būsenų, tačiau tai gali pasitaikyti dėl aplinkos temperatūros įtakos, ypač didelio kiekio vandens ar pačios medžiagos suvartojamo kiekio ir priemaišų joje. Taigi neatsakingas MDMA vartojimas gali sukelti rimtų sveikatos sutrikimų ir netgi mirtį.

Teigiama, jog ilgalaikis dažnas vartojimas gali turėti įtakos psichinei sveikatai ir kognityvinėms funkcijoms. Piktnaudžiavimas MDMA siejamas su depresija, sumišimu, taip pat gali prisidėti prie dėmesio, mokymosi funkcijų bei atminties sutrikimų (McCardle, Luebbbers, Carter 2004; White, Brown, Edwards 2013). Kadangi ekstazi veikia serotonino išsiskyrimą, dažnas šios medžiagos vartojimas gali skatinti nuotaikos svyravimų bei depresinių būsenų pasireiškimą (MacInnes, Handley, Harding 2001; Morgan et al. 2002; Woods and Barkus 2010). Svarbu paminėti, jog vis dažniau ši tiesioginė sąsaja paneigiama. Yra reikšmingų tyrimų, rodančių, jog piktnaudžiavimas ekstazi gali sukelti šiuos simptomus retai bei dažniau tam įtakos turi kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas kartu (Roiser and Sahakian 2004; Bedi, Van Dam, Redman 2010). Taip pat asmenys, prieš pradėdami vartoti MDMA, dažnai jau yra susidūrę su tokia depresinės būklės simptomatika ir tai gali turėti įtakos jų pasikartojimui (Soar, Turner, Parrott 2006; Falck, Wang, Carlson 2008). Taigi tiesioginis ilgalaikis poveikis nėra vienareikšmiškai apibrėžtas.

Kaip ir visos kitos psichotropinės medžiagos, MDMA laikoma priklausomybę sukeliančia medžiaga. Reprezentatyvus tyrimas Australijoje parodė, jog penktadalis vartojančių asmenų susiduria su priklausomybės simptomais. Ji pasireiškia tarp asmenų, piktnaudžiaujančių šia medžiaga ir

vartojančių ją ypač dideliais kiekiais bei papildomai veikiant individualioms žmogaus savybėms (Bruno et al. 2009). Nutraukus MDMA vartojimą, dažnai pasireiškia lengvi psichologinės abstinencijos simptomai, tokie kaip jautrumas, pyktis, depresyvi nuotaika, noras atsiriboti nuo socialinės aplinkos ir jie greitai išnyksta, tuo tarpu fizinės abstinencijos simptomų visai nepastebima (Aguilar, García-Pardo, Parrott 2020). Nors priklausomybė nuo MDMA nėra ryški ar dažnai pasitaikanti, vis dėlto Europos Sąjungoje 2016 m. buvo minimi pirmieji atvejai, kai buvo pradėtas gydymas dėl priklausomybės nuo šios medžiagos (EMCDDA 2018a).

Ilgalaikis vartojimas ir piktnaudžiavimas ekstaziu gali turėti neigiamos įtakos asmens gerovei. Svarbu atsižvelgti į asmens sveikatos bei kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo kartu keliamą riziką. MDMA kiekiai didėja ir dažnai ji maišoma su kitomis pavojingomis medžiagomis, todėl pasekmės gali būti ypač neigiamos (Baumeister, Tojo, Tracy 2015). Tai rodo, jog yra svarbi informacijos sklaida apie atsakingą MDMA vartojimą bei žalos mažinimo programos jaunimo susibūrimo vietose, nes tai pagrindinės priemonės galinčios apsaugoti nuo rizikos patirti sunkias šio narkotiko vartojimo pasekmes.

1.1.3. Amfetaminas

Amfetaminas yra sintetinė, stimuliuojančiai veikianti smegenis medžiaga, kurią sudaro metilfenetilaminas. Kiti pasitaikantys amfetamino pavadinimai yra „amfa“, „gaidys“, „vitaminas“, „spydas“, „kristalai“, „ledas“ ir kiti. Dažniausiai ši medžiaga vartojama įkvepiant per nosį miltelius, gali būti vartojama per burną tablečių pavidalu bei švirkščiamą į veną (NTAKD 2017b). Pavartojus amfetamino, maždaug po trisdešimties minučių, pradedami jausti tokie psichologiniai pojūčiai kaip pasitikėjimo savimi jausmas, energijos antplūdis ir gerėjantys socialiniai įgūdžiai. Pavartojus mažėja miego ir maisto poreikis, aštrėja seksualiniai pojūčiai. Taip pat pasireiškia ir fiziniai simptomai – padidėja širdies ritmas ir kraujospūdis, atsiranda judrumas bei išsiplečia vyzdžiai, o poveikis trunka apie 2–4 valandas (Iversen 2006). Būtent dėl padidėjusio energijos kiekio, ištvėmės, amfetaminas yra vienas iš dažniausiai vartojamų stimulantų pasilinksminimo vietose, o neretai ir kitu metu, siekiant išlikti budriam.

Amfetaminas yra trečias dažniausiai vartojamas stimulantų grupės narkotikas Europos Sąjungoje. Amfetaminus iš esmės apima dviejų rūšių narkotikai – amfetaminas ir metamfetaminas. Dažniausiai jų vartojimo paplitimas Europos Sąjungoje tiriamas kartu. Apie 1 proc. jaunų (15–34m.) europiečių 2019 m. nurodė per paskutiniuosius metus vartoję amfetaminus (EMCDDA 2019). 2018 m. tyrimo tarp Lietuvos pasilinksminimo vietų lankytojų metu buvo nustatyta, jog per paskutinį mėnesį 5 proc. jaunuolių vartojo šias medžiagas ir tai yra 5 kartus daugiau nei 2013 m. (NTAKD 2018). Kaune buvo nustatyta didžiausia amfetamino koncentracija nuotekose ir ji padidėjo net 3

kartus nuo 2018 m. Vilniuje taip pat stebimas amfetamino likučių nuotekose augimas, lyginant su 2018 m. duomenimis – 2 kartus. Šis padidėjimas savaitgalio metu gali rodyti, kad tai taip pat populiarus narkotikas, vartojamas rekreaciniais tikslais (EMCDDA 2020). JAV dažniausiai paplitęs amfetamino vartojimas dėmesio trūkumo ir hiperaktyvumo sindromo gydymui bei labiau paplitęs metamfetamino vartojimas, tačiau Europos Sąjungoje tai dažnas rekreaciniais tikslais vartojamas narkotikas ir stebimas jo vartojimo augimas (UNODC 2003).

Dažnas ar nesaugus amfetamino vartojimas turi neigiamos įtakos asmens gerovei. Visų pirma šios medžiagos vartojimas, taip pat kaip ir MDMA, sukelia širdies veiklos pokyčius. Amfetamino vartojimas dideliais kiekiais gali sukelti infarktą net ir jauniems žmonėms (Judge and Rusyniak 2009). Ilgalakis dažnas vartojimas gali turėti rimtų pasekmių širdžiai, kurios gali pasireikšti tik po kurio laiko nutraukus vartojimą (Afonso et al. 2018). Taip pat piktnaudžiavimas amfetaminu gali paskatinti tam tikrų psichinių būklių pasireiškimą. Tarp vartotojų piktnaudžiavimo metu pastebima padidėjusi psichozių, haliucinacijų, agresijų, nerimo pasireiškimų tikimybė (Smets et al. 2005; McKetin et al. 2006). Dėl neaiškios amfetamino koncentracijos, dažnai pasitaikančių priemaišų jame, smarkiai didėja perdozavimo tikimybė (Judge and Rusyniak 2009). Taigi pastebima piktnaudžiavimo ir neatsakingo vartojimo įtaka tiek psichinei, tiek fizinei asmens sveikatai.

Priklausomybė nuo amfetamino nėra dažna ir dažniausiai pasireiškia psichologinė jos išraiška. Vartojant šią medžiagą dažnai ir dideliais kiekiais gali pasireikšti stipri tolerancija (Bulotaitė 2004). Būdingi ir abstinencijos požymiai, pasireiškiantys vos po vieno pavartojimo – nuovargis, sutrikęs miegas, irzlumas, depresyvi nuotaika (Srisurapanont, Jarusuraisin, Jittiwutikan 1999; Rothman and Baumann 2006; Farnia et al. 2015). Lietuvoje 2017 m. gydymą dėl priklausomybės nuo amfetamino pradėjo 3,7 proc. vartotojų (EMCDDA 2019). Piktnaudžiaujant šia medžiaga yra tikimybė susirgti priklausomybės liga bei kilti kitiems rimtiems sveikatos sutrikimams.

1.1.4. Metamfetaminas

Metamfetaminas, tai ypač stiprus amfetaminų grupės narkotikas, specifiskai stimuliuojantis centrinę nervų sistemą. Jis veikia panašiai kaip ir amfetaminas, tik yra gerokai stipresnis, o poveikis gali trukti iki 12 valandų. Šis narkotikas sukelia ryškesnę tiek energijos, tiek pasitikėjimo savimi jausmą bei norą bendrauti, taip pat stipriai didina libido ir stipriau reiškiasi įprasti amfetaminams fiziologiniai pojūčiai (Buxton and Dove 2008). Prie šių simptomų neretai prisideda ir stipresnės haliucinacijos bei labiau išreikštas nervingumas, agresyvumas ir dažnesnė paranojos tikimybė (Zweben et al. 2004; Darke et al. 2008; Buxton and Dove 2008). Metamfetaminas gali būti vartojamas tiek tablečių pavidalu, tiek uostant ar rūkant kristalus ir gana neretai pasitaiko vartojimas leidžiantis į veną. Tarp jaunimo dažniausiai šis narkotikas vadinamas „speedu“, „metu“, „ledu“, „kristalais“,

„crystal meth“ (NTAKD 2017b). Ši narkotinė medžiaga yra viena pavojingiausių ir didžiausią žalą darančių iš pasilinksminimo vietose vartojamų narkotikų.

Metamfetaminas 2017 m. Lietuvoje buvo trečias dažniausiai konfiskuojamas narkotikas (EMCDDA 2019). Kaip minėta anksčiau, dažniausiai jo vartojimo paplitimo tyrimai vykdomi kartu su amfetaminu. Todėl, norint atskleisti tikrąją metamfetamino vartojimo situaciją, ypač reikšminga yra nuotekų analizė. 2018 m. Lietuvoje, Kaunas pakliuvo tarp dešimties Europos Sąjungos šalių, kuriose nustatyti didžiausi metamfetamino kiekiai. Čia nustatyta koncentracija buvo nežymiai mažesnė nei Vokietijoje, kur metamfetamino koncentracija didžiausia (NTAKD 2019). Nors metamfetamino likučių koncentracijos miestų nuotekose 2019 m., lyginant su praėjusiais metais, mažėjo, tačiau šios medžiagos vartojimas yra didelis, lyginant su kitais Europos miestais bei jis yra tolygus tiek savaitgalį, tiek įprastomis dienomis (EMCDDA 2020). Todėl galima teigti, jog metamfetamino vartojimas paplitęs ne tik pasilinksminimo tikslais.

Metamfetaminas yra laikomas vienu pavojingiausiu stimulantu dėl ilgalaikio neurotoksiškumo, sukiamų sveikatos sutrikimų bei didelės priklausomybės rizikos. Piktnaudžiavimas sukelia įvairius stiprius psichologinius sutrikimus – nerimą, depresiją, pykčio priepuolius, paranoją, dažnai pasireiškiančią agresiją (Zweben et al. 2004). Taip pat keičiasi žmogaus išvaizda – netenkama daug svorio, atsiranda dantų problemos, fiziologiniai veido pakitimai (Krasnova, Justinova, Cadet 2016; Pabst et al. 2017; Harastani et al. 2020). Ypač pavojingas metamfetamino vartojimas širdies ir kraujagyslių sistemos veiklai ir ši žala yra gerokai didesnė nei kitų amfetaminų, o tai gali sukelti staigią mirtį (Afonso et al. 2018). Ilgalaikis piktnaudžiavimas šia narkotine medžiaga sukelia rimtus smegenų pakitimus. Pažeidžiamos sistemos, kurios atsakingos už kognityvines funkcijas, o nustojus vartoti šią medžiagą, jos gali ir nebeatsistatyti (Chang et al. 2007; Yasaei and Saadabadi 2019).

Piktnaudžiavimas metamfetaminu kelia didelę riziką susirgti priklausomybės liga, atsiranda stipri tolerancija, pastebimi ryškūs nutraukimo simptomai. Pirmieji simptomai pasireiškia po 24 valandų abstinencijos ir vidutiniškai trunka apie 14 dienų, bet dėl prailginto metamfetamino poveikio smegenims sunku pastebėti pirmuosius jos simptomus (Zorick et al. 2010). Jaučiami įprasti abstinencijos nuo amfetaminų pojūčiai, tik jie yra daug stipresni – pykinimas, nemiga, depresija, nuovargis, irzlumas, prakaitavimas, galvos skausmas (McGregor et al. 2005; Zorick et al. 2010). Dažnas vartojimas greitai sukelia toleranciją ir tai gali paskatinti vartojimą didesnėmis dozėmis, dar dažniau ir net privesti prie pavojingesnio vartojimo būdo. Švirksčiantis narkotiką, priklausomybė išsivysto labai greitai ir tada šio narkotiko padariniai gali būti jaučiami ypač stipriai visose gyvenimo srityse (Islam et al. 2013). Taigi piktnaudžiavimas šia medžiaga gali sukelti stiprią tiek fizinę, tiek psichologinę priklausomybę bei didelę žalą asmens gerovei, o neatsakingas vartojimas yra ypač pavojingas žmogaus gyvybei.

1.1.5. Kokainas

Kokainas yra stipri stimuliuojanti medžiaga, išgaunama iš kokainmedžio lapų. Dažniausiai kokainas vartojamas uostant miltelius ir retai gali būti vartojamas jį švirksčiant arba rūkant kreką. Dažniausiai kokainas vadinamas „koku“, „sniegu“, „kola“, „koka“ (NTAKD 2017b). Poveikis pavartojus yra trumpas ir trunka iki pusės valandos. Pasireiškia tokie simptomai kaip energingumas, euforija, budrumas, pasitikėjimo savimi jausmas, nejaučiamas nuovargis ir miego poreikis (Spronk et al. 2013). Taip pat kaip ir amfetaminai, kokainas sukelia širdies ir kraujagyslių sistemos bei termoreguliacijos pokyčius (Lucantonio et al. 2014). Piktnaudžiavimas šia medžiaga sukelia rimtų sveikatos sutrikimų ir turi įtakos socialinės aplinkos pokyčiams.

Kokainas yra dažniausiai vartojamas stimuliantas visame pasaulyje. Europos Sąjungoje 2,1 proc. 15–34 metų amžiaus jaunų europiečių nurodė vartoję kokainą per paskutiniuosius metus ir tai yra antras populiariausias narkotikas po kanapių. Lietuvoje kokaino vartojimas siekia 0,3 proc. tarp jaunų suaugusiųjų ir išlieka gana pastovus kiekvienais metais (EMCDDA 2019). Tačiau nuotekų tyrimas parodė, jog kokaino vartojimas 2019 m. augo. Didžiausias augimas stebimas Vilniuje (52 proc.) (EMCDDA 2020). Pasilinksminimo vietose atliktas tyrimas parodė, jog kokainą vartojo 5,4 proc. per praėjusį mėnesį ir tai yra beveik 3,5 karto daugiau nei buvo nurodyta 2013 m. tyrimo metu (NTAKD 2019). Nors bendras vartojimas ir išlieka gana pastovus, vis dėlto nuotekų tyrimuose pastebimas kokaino koncentracijos augimas bei matomas vartojimo didėjimas pasilinksminimo vietose.

Nesaugus kokaino vartojimas didelėmis dozėmis ar maišant su kitomis medžiagomis gali turėti rimtų pasekmių žmogaus sveikatai. Jis trikdo širdies veiklą, vartojimas dideliais kiekiais gali sukelti infarktą, insultą, komą ir netgi mirtį (Havakuk et al. 2017). 2018 m. Lietuvoje užfiksuota 1 mirtis susijusi su apsinuodijimu kokainu (NTAKD 2019). Ilgai vartojant šią narkotinę medžiagą, įvyksta pokyčiai smegenyse, kurie skatina stiprios psichologinės priklausomybės vystymąsi ir didina tikimybę susirgti depresija. Vystosi greita tolerancija ir būdingi ryškūs abstinencijos požymiai – irzlumas, sutrikęs miegas, depresija, neretai gali pasireikšti ir haliucinacijos (Soar et al. 2012). Dėl kokaino vartojimo 2018 m. Lietuvoje buvo užregistruoti 5 atvejai, susiję su elgesio ir psichikos sutrikimais (NTAKD 2019). Taip pat būdingi fiziniai piktnaudžiavimo sukelti pokyčiai – netenkama daug svorio, pažeidžiama nosies gleivinė, gali sutrikti lytinės sistemos funkcijos (Ersche et al. 2013; Barnhill 2018). Taigi kokainas gali sukelti stiprią priklausomybę ir dėl trumpalaikio jo veikimo didėja perdozavimo ir kitų neigiamų pasekmių rizika. Ilgalaikis šios medžiagos vartojimas turi rimtų pasekmių, o maišymas su kitomis narkotinėmis medžiagomis yra labai pavojingas žmogaus gyvybei.

1.1.6. Haliucinogenai

Haliucinogenai, tai sintetinės arba augalinės psichoaktyvios medžiagos, dar kitaip vadinamos psichedeliniais narkotikais, kurios keičia realybės suvokimą ir gali sukelti haliucinacijas. Labiausiai paplitusi šios grupės narkotinė medžiaga yra LSD, kuri yra sintetinė, dažniausiai vadinama „rūgštimi“, „marke“. Antras pagal paplitimą yra psilocibinas. Tai yra augaliniai haliucinogeniniai grybai, vadinami „magiškaisiais grybais“, „shroomsais“ arba tiesiog „grybais“ (NTAKD 2017b). Dažniausiai šios medžiagos sukelia tokius simptomus: pakitęs garsų ir vaizdų, kvapų, skonio suvokimas, kitų jutimų pokyčiai, dažnai suvokiami tam tikri dalykai, kurie iš tiesų neegzistuoja. Kartu su haliucinacijomis pasireiškia ir tokie fiziologiniai simptomai kaip išsiplėtę vyzdžiai, gausus prakaitavimas, padidėjęs širdies ritmas. Dažnai šios medžiagos minimos kaip sukeliančios dvasinius pojūčius, išgyvenimus. Psichologiniai simptomai įvardijami kaip ryškios haliucinacijos, giliųjų jutimų išnykimas, deformuotas laiko suvokimas (Hoffer and Osmond 2013). Grybai dažniausiai vartojami juos valgant, LSD lašinamas ant įvairių popieriaus gabalėlių arba tablečių ir vartojamas taip pat per burną. Haliucinogenų poveikis prasideda po 20–90 minučių ir gali trukti net iki 12 valandų (NIDA 2019).

2016 m. NTAKD atlikto tyrimo tarp Lietuvos gyventojų metu, buvo nustatyta, jog tik 1 proc. lietuvių per savo gyvenimą yra vartoję LSD ir 5 proc. nurodė, kada nors gyvenime vartoję haliucinogeninių grybų, o vidutinis amžius, kada išbandomos šios medžiagos yra atitinkamai 22 ir 23 metų amžius. Tiek LSD, tiek haliucinogeninių grybų per paskutinį mėnesį nurodė vartoję po 0,1 proc. Lietuvos gyventojų (NTAKD 2017a). Tarp pasilinksminimo vietų lankytojų haliucinogenai taip pat nėra labai paplitusi medžiaga ir per paskutinį mėnesį LSD vartoję nurodė 1,2 proc. jaunimo, o haliucinogeninius grybus – 0,8 proc. naktinių klubų lankytojų (NTAKD 2018). Nors šios medžiagos nėra stipriai paplitusios, vis dėlto pastebimas ir jų vartojimo augimas.

Nesaugus haliucinogenų vartojimas, didelės dozės ar maišymas su kitomis medžiagomis, gali sukelti tokius momentinius nemalonius pojūčius kaip koordinacijos sutrikimai, pykinimas ir vėmimas, paranoja, psichozė, sumišimas, miego sutrikimai bei sutrikdyti termoreguliacijos procesus organizme. Neretai ši medžiaga sukelia labai nemalonius pojūčius, vadinamus „blogomis kelionėmis“ (angl. *bad trips*) (Van Amsterdam, Opperhuizen, Van Den Brink 2011). Ilgai vartojant medžiagą, nors šie simptomai ir ypač reti, bet gali pasitaikyti nuolatinės psichozės, paranoja, nuotaikų kaita, dėmesio sutrikimai (MacLean, Johnson, Griffiths 2015). Taip pat teigiama, jog kai kurie psichedelikai gali sukelti ir išliekantį haliucinogeninio suvokimo sutrikimą, kurio metu gali pasikartoti haliucinacijos, tiek blogos, tiek geros, bet kuriuo metu, netgi nevartojant medžiagos, tačiau ši tikimybė labai maža ir tam gali turėti įtakos įvairūs papildomi veiksniai (Hermle et al. 2012). 2018

m. Lietuvoje buvo nustatytas vienas žmogus, kuriam diagnozuotas psichikos ir elgesio sutrikimas, siejamas konkrečiai su šių narkotikų vartojimu (NTAKD 2019). Taigi visi šie piktnaudžiavimo padariniai itin reti ir dažniausiai pasireiškia žmonėms, kurie jau turi psichologinės sveikatos problemų ir psichozių pasireiškimo tikimybę.

Priklausomybė nuo LSD ir haliucinogeninių grybų nekyla, nes šios medžiagos nesukelia abstinencijos bei sunkumų kontroliuojant vartojimą. Tačiau jos gali sukelti stiprią toleranciją. Vienam haliucinogeniui kilusi tolerancija, dažnai sukelia ir kitos rūšies haliucinogeno toleranciją. Tai pavojinga, nes vartojant vis didesnes dozes, kyla didesnė rizika patirti šios medžiagos sukeltus neigiamus padarinius (Paleos 2016). Taip pat nėra užfiksuota perdozavimų LSD ar grybais, nes tam reikalingi ypač dideli šių medžiagų kiekiai (NIDA 2019). Psichedeliniai narkotikai neretai vartojami norint pašalinti psichologinius sunkumus, pakeisti dvasinę būseną ar patirti mistinius išgyvenimus, todėl dažnai minimos jų gydomosios savybės, nors oficialiai patvirtinto tokio gydymo būdo nėra (Barret, Griffiths 2017). Tačiau vyksta psichedelininių medžiagų normalizavimas ir jau kalbama apie galimą jų naudą psichoterapijoje. Vis daugiau mokslininkų siekia atskleisti psichedelininių medžiagų teigiamą įtaką kovojant su psichiniais sunkumais (Belser et al. 2017; Watts et al., 2017).

Haliucinogenai yra vienintelės iš narkotinių medžiagų sąrašus įtrauktos medžiagos, kurios pripažintos kaip nesukeliančios priklausomybės ir kurių perdozuoti ypač sunku. Nors rimtų pasekmių šių medžiagų vartojimas dažniausiai neturi, dėl piktnaudžiavimo sukeltos rizikos psichologiniams sutrikimams reikštis, ją būtina kontroliuoti. Svarbu akcentuoti žalingą ilgalaikio vartojimo poveikį susiduriantiems su psichologiniais sunkumais arba turintiems didesnę riziką pasireikšti psichozėms.

1.1.7. Naujosios psichoaktyviosios medžiagos

Naujosios psichoaktyviosios medžiagos (angl. *New psychoactive substances*, toliau – NPS) yra cheminės medžiagos, kurios kuriamos tam, kad atkartotų kanapių, MDMA, amfetaminų, kokaino, LSD ar opioidų sukeltą psichoaktyvų poveikį. Dažniausiai NPS parduodamos kaip legalios natūralios medžiagos internetinėse arba specializuotose parduotuvėse ir dažnai vadinamos tiesiog sintetiniais narkotikais (NTAKD 2017). NPS dažniausiai į rinką patenka kaip nekontroliuojamos medžiagos, neįtrauktos į patvirtintus kontroliuojamųjų narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus (UNODC 2013). Dėl to šios medžiagos yra labai pavojingos, jų yra labai daug bei jos pasižymi nuolat besikeičiančia ir nežinomo poveikio sudėtimi.

Į NPS sampratą patenka tokios medžiagų kategorijos (Munro and Wilkins 2014; NTAKD 2017b):

1. Sintetiniai kanabinoidai – „Spice“ ir kiti žoliniai mišiniai, apipurkšti sintetiniais kanabinoidais.

2. Psichedelikų analogai, tokie kaip n-etil-ketaminas, 3-HO-PCP, 2CB, DXM, NBOHS ir pan.
3. Stimuliantai, tokie kaip piperazinais, katinonai, mefedronas, dažnai identifikuojami kaip vonios druskos ar augalų trąšos.
4. Opioidinės, slopinantį poveikį turinčios medžiagos – sintetiniai fentaniliai ir kitos.
5. Kitos medžiagos, tokios kaip dezomorfinas, sintetiniai kokaino dariniai, fenciklidinas, GBL ir pan.

NPS paplitimas visame pasaulyje nuolat auga. Dėl to, jog yra parduodamos kaip legalios ir jas lengva įsigyti internetu, jos sparčiai plinta tarp paauglių ir jaunų suaugusiųjų (Coppola and Mondola 2012). 2018 m. tyrimo metu sintetinių kanabinoidų kada nors gyvenime vartoję nurodė 15,4 proc. pasilinksminimo vietų lankytojų, katinonų – 3,8 proc. jaunuolių, ketaminų – 2,4 proc. (NTAKD 2018). Nors šių medžiagų paplitimas nėra didelis, dažnai jos naudojamos kaip priemaišos medžiagose, kurių poveikį siekiama atkartoti (EMCDDA 2019).

Sintetiniai kanabinoidai labiausiai paplitę NPS grupės narkotikai. Sintetinių kanabinoidų vartojimas siejamas su stipriomis haliucinacijomis, atsirandančia ūmia, nuolatine psichoze, nerimu, stipria hipertenzija, vėmimu, traukuliais, taip pat daug didesne rizika kilti priklausomybei (Müller et al. 2010; Schneir, Cullen, Ly 2011; Hermanns-Clausen et al. 2013). Nustatyta 30 kartų didesnė rizika apsinuodyti sintetinėmis kanapėmis, lyginant su paprastais kanabinoidais, o priklausomybė pasireiškė net 60 proc. vartojusių dažnai ir daugiau nei 50 kartų (Winstock 2015). Sintetiniai kanabinoidai labai pavojingi dėl ypač stipraus neurotoksiškumo, kraujo išsiliejimo į smegenis rizikos, taip pat stipriai veikia širdies, kepenų, inkstų veiklą, dėl to gali ištikti staigi mirtis (Castaneto et al. 2014).

Kita pavojinga NPS grupė – haliucinogenų analogai. Nors įprastų psichedelikų vartojimas dažnai neturi rimtų pasekmių, tačiau šių medžiagų pakaitalai sukelia ypač stiprias haliucinacijas, o perdozavimas gali sukelti komą ir neretai mirtį (Logan et al. 2017). Dažnai vos pavartojus šių medžiagų pasireiškia nesiorientavimas aplinkoje, negalėjimas pajudėti, visiškas realybės suvokimo išnykimas, gali kilti agresijos priepuoliai (Beharry and Gibbons 2016). Taip pat vartojant šiais medžiagas atsiranda didelė rizika išsivystyti priklausomybei (Herrmann et al. 2016).

NPS grupės stimuliantų vartojimas taip pat pavojingas ir gana dažnas. Dažniausiai pasitaikančios šios grupės medžiagos yra katinonai (Karch 2015; Bancroft and Reid 2016). Piktnaudžiaujant šiomis medžiagomis pasireiškia stipri tolerancija, tiek fizinė, tiek psichologinė priklausomybė, ypač vartojant kartu su kitais stimuliantais, tokiais kaip MDMA, kokainas, amfetaminas (Baumeister, Tojo, Tracy 2015). Atsiranda ir tokie simptomai kaip nerimas, apatija, būdingi ryškūs psichozinių pasireiškimai. Vartojant dažnai ir dideliais kiekiais, reiškiasi agresijos priepuoliai, haliucinacijos, depresija. Labai lengva šių medžiagų perdozuoti, dėl ko ištinka traukuliai,

insultas, gali išsivystyti širdies nepakankamumas (Wood and Dargan 2012; Tracy, Wood, Baumeister 2017).

Tokių narkotikų kaip sintetiniai opioidai, benzodiazepinai, GBL ir kitų NPS vartojimas tarp jaunimo Lietuvoje nėra labai paplitęs. Tačiau gali pasitaikyti šių medžiagų kiekiai narkotikų priemaišose arba jie gali būti parduodami kaip visai kitos medžiagos. Fentanilis dažnai pasitaiko tokiuose klubiniuose narkotikuose kaip ekstazi ar kokainas ir tai gali privesti prie nepageidaujamų pojūčių ir net mirtinų perdozavimo atvejų (Laing, Tupper, Fairbairn 2018). Nors katinonai – ypač dažnai pasitaikantys NPS įvairiuose įprastuose stimuliantuose, kurių poveikį siekiama atkartoti (Moore et al. 2013). Kadangi medžiagos nėra kontroliuojamos, visiškai neaiškus jų dozavimas ir sudėtis, todėl didėja apsinuodijimų ir mirčių skaičius. Dėl žinių trūkumo apie NPS ir nuolat besikeičiančios jų sudėties, medikams sunku padėti apsinuodijusiems (EMCDDA 2019). Taigi šios medžiagos šiuo metu yra įvardijamos kaip didžiausia grėsmė jaunimui, vartojančiam medžiagas rekreaciniais tikslais.

1.2. Narkotinių medžiagų vartojimo pasilinksminimo vietose socialinė problema

Jaunuoliai, vartodami narkotines medžiagas rekreaciniais tikslais dažniausiai nepatenka į stigmatizuojamą socialinę narkotikų vartotojų grupę. Jie užima gana gerą socialinę padėtį, dažnai yra studijuojantys ar jau turintys aukštąjį išsilavinimą, dirbantys ir gaunantys vidutines ar aukštesnes pajamas (Ramo et al. 2011; Kelly, LeClair, Parsons 2013; NTAKD 2018). Lietuvoje 49 proc. naktinių klubų lankytojų turėjo aukštąjį išsilavinimą ir 67 proc. nurodė, jog yra dirbantys, o 46 proc. apklaustųjų pajamos siekė 500 eurų ir daugiau (NTAKD 2018). Pagrindinė socialinė rizika, kurią patiria šie jauni žmonės yra galimos priklausomybės pasireiškimas bei kiti psichiniai ir fiziniai sutrikimai ilgą laiką piktnaudžiaujant narkotinėmis medžiagomis. Svarbus aspektas yra ir tinkamų žinių trūkumas, su tuo susijusi rizika apsinuodyti, įvykti kitiems nelaimingiems atsitikimams ar užsiimti rizikingu elgesiu bei įvairūs psichologiniai sunkumai su kuriais susiduriama vartojimo etape (Pavarin 2006).

Dažnai jaunuoliai, kurie ir taip yra vedami jaunatviško veržlumo, apsvaigę nuo narkotinių medžiagų gali elgtis gana rizikingai. Vartojantys narkotines medžiagas asmenys yra labiau linkę užsiimti nesaugiais lytiniais santykiais, dėl to gali plisti infekcijos, kilti neplanuoto nėštumo rizika. Kadangi stimuliantų vartojimas didina seksualumo, artumo jausmą, jaunimas dažniau užsiima neplanuotais lytiniais santykiais, yra dažniau linkę keisti sekso partnerius (Leslie 2008; Sterk, Klein, Elifson 2008; Des Jarlais et al. 2017; Palamar et al. 2018). Taip pat visame pasaulyje populiarėja seksualiniai santykiai apsvaigus (angl. „chemsex“), kuomet rengiami vakarėliai, kurių tikslas –

lytiniai santykiai su skirtingais partneriais, apsvaigus nuo narkotinių medžiagų, o tai gali sukelti įvairių sveikatos ir socialinių problemų (Macfarlane 2016; Giorgetti et al. 2017).

Dar viena opi problema, kelianti grėsmę tiek vartojančiam asmeniui, tiek visuomenei, yra vairavimas apsvaigus nuo psichoaktyviųjų medžiagų. 2018 m. tyrimo pasilinksminimo vietose metu buvo nustatyta, kad 22 proc. apklaustųjų yra tekę vairuoti transporto priemonę apsvaigus nuo narkotinių medžiagų, o 30 proc. yra tekę vairuoti išgėrus alkoholio (NTAKD 2018). Nors vairavimui apsvaigus nuo alkoholio yra skiriamas didelis dėmesys ir vykdomos įvairios prevencinės programos bei tikrinimai, vis dėlto apsvaigimas nuo kitų narkotinių medžiagų lieka nuošalyje. Nustatyta, jog jauni suaugę asmenys turi didžiausią riziką pakliūti į nelaimingus atsitikimus, susijusius su transporto priemonėmis tiek Europos Sąjungoje, tiek JAV, Australijoje ir Kanadoje, būtent dėl kanapių vartojimo (EMCDDA 2018b). Tikimybė patekti į autoįvykį apsvaigus nuo kanapių yra du kartus didesnė nei vairuojant blaiviam, o svaiginantis stimuliantų grupės narkotikais ši tikimybė padidėja net septynis kartus (Marillier and Verstraete 2019). Kadangi psichoaktyviosios medžiagos paveikia psichomotorines ir kognityvines funkcijas, tai gali turėti stiprios įtakos vairavimui ir saugumui kelyje.

Dėl vartojimo gali nukentėti studijos, darbas, susiaurėti interesų laukas, kisti santykiai tiek su artimaisiais, tiek su kitais socialinės aplinkos žmonėmis. Dėl atsirandančios depresijos, agresijos tikimybės ar kitų psichologinių sutrikimų, vartojantys žmonės linkę atsiriboti nuo artimųjų, dažniau jaučia įtampą, nervingumą, todėl gali lengviau įsivelti į konfliktus su aplinkiniais (Chen et al. 2017). Piktnaudžiavimas narkotikais kelia riziką susirgti priklausomybės liga, o tai gali drastiškai pakeisti žmogų ir jo socialinį gyvenimą (Ding et al. 2014). Taip pat dėl interesų pokyčio gali keistis ir draugai, jaunimas gali įsitraukti į netinkamas referentines grupes. Pasikeitus domėjimosi sritims, draugams, vedami noro nesunkiai užsidirbti jaunuoliai lengvai gali susivilioti kriminalinėmis veikomis (Maxwell 2005; Kolind, Thom, Hunt 2016). Dėl griežtos narkotikų politikos jaunimas lengvai baudžiamas dėl bet kokios sąsajos su draudžiamomis medžiagomis, net ir dėl vienintelio bei atsitiktinio vartojimo (Varkalys 2019). Tai gali sutrikdyti įprastą gyvenimą ir turėti rimtų pasekmių tolimesnei socializacijai ir stigmos reiškimuisi. Todėl norint padėti išvengti neigiamų vartojimo pasekmių tiek pačiam asmeniui, tiek visuomenei, svarbu suprasti, kodėl jaunimas apskritai vartoja narkotines medžiagas.

2. NARKOTINIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO PRIEŽASTYS

Atliekant narkotinių medžiagų vartojimo tyrimus, visos vartotojų grupės dažnai nurodo tuos pačius psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo motyvus. 2016 m. NTAKD Lietuvoje atlikto tyrimo metu pagrindinė nurodyta priežastis narkotinių medžiagų vartojimui buvo draugų įtaka. Sekantis dažniausias atsakymas, jog vartojama pasilinksminimo tikslais, besilankant tam skirtose vietose. Taip pat buvo nurodomos ir tokios vartojimo priežastys kaip asmeninės problemos, liūdesys, nuobodulys (NTAKD 2017a). Lietuvos aukštųjų mokyklų studentai nurodė, jog narkotinės medžiagos vartojamos dėl smalsumo ir noro atsipalaiduoti (Indrašienė et al. 2017). Pasilinksminimo vietų lankytojų pagrindiniai motyvai vartoti narkotines medžiagas buvo atsipalaidavimas, malonumo jausmas bei energija (Astrauskienė et al. 2010). Taigi pagrindinės vartojimo priežastys yra laimės siekimas, noras atsipalaiduoti, pabėgti nuo problemų bei jauniems žmonėms ypač svarbus veiksnys yra smalsumas.

Nors vartojimo motyvai gana aiškūs, vis dėlto tyrimai skatina atkreipti dėmesį ir į gilesnes šio rizikingo elgesio priežastis ir jam įtakos turinčius veiksnius. Pagrindiniai faktoriai galintys turėti įtakos narkotikų vartojimui yra kultūriniai ypatumai, socialinė aplinka ir tarpasmeniniai santykiai, taip pat individualūs asmenybės veiksniai bei biogenetiniai faktoriai (Newcomb 1995). Su kuo daugiau veiksnių susiduria jaunuolis, tuo didesnė tikimybė išbandyti narkotines medžiagas bei tuo didesnė galimybė susidurti su rimtesniais vartojimo padariniais.

Manoma, jog kultūriniai veiksniai galintys paskatinti vartoti narkotines medžiagas yra palankūs įstatymai, legalizavimas, lengvas narkotikų prieinamumas, taip pat narkotinės medžiagos pripažinimas ir platus vartojimas socialinėje aplinkoje (Ruggiero 1999). Kai kuriose žmonių kultūrose tam tikrų medžiagų vartojimas yra priimtinas, pavyzdžiui, alkoholis – atsipalaidavimui, linksmybėms, kanapės – nusiramimui, psichotropiniai vaistai – nuotaikos, miego reguliavimui (Room 2006). Todėl neretai kyla tam tikrų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo priimtimumo iliuzija.

Tiek šeima, tiek bendraamžiai yra pagrindinės grupės, iš kurių jaunuoliai mokosi elgesio ypatumų. Narkotinių medžiagų vartojimas dažnai aiškinamas socialinio mokymosi teorijos principu (Bandura and Walters 1977). Ypač svarbi yra šeima ir nepalankios sąlygos joje gali būti vienas iš pagrindinių veiksnių, skatinančių jaunimo susidomėjimą narkotinėmis medžiagomis. Pagrindinės išskiriamos nepalankios sąlygos šeimoje yra nepilna, nedarni šeima, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas ir teigiamas požiūris į jį šeimoje, nuolatiniai konfliktai, emocinio ryšio trūkumas ir įvairios auklėjimo klaidos, tokios kaip priežiūros nebuvimas ar perdėta kontrolė, smurtas (Valickas 1997). Svarbus ir tarpasmeninis ryšys su bendraamžiais. Norint išlikti grupėje, dėl baimės prarasti savo socialinę vertę arba noro ją pakelti, dažnai pasiduodama draugų įtakai (Lundborg 2006). Taigi

socialinio mokymosi teorijos šalininkai teigia, kad šios dvi referentinės grupės yra pagrindiniai veiksniai darantys įtaką rizikingam jaunuolio elgesiui.

Svarbūs faktoriai ir asmeninės jaunuolio savybės, sunkumai kovojant su gyvenimo problemomis, nesugebėjimas įveikti streso. Pagrindiniai asmenybės bruožai galintys turėti įtakos narkotikų vartojimui yra pastovus nerimo ir nesaugumo išgyvenimas dėl interesų, ilgalaikių tikslų nebuvimo, nesugebėjimas įsitvirtinti socialinėje aplinkoje ar kovoti su nesėkmėmis (Unger et al. 2006). Dažnai vartojantys narkotikus jaunuoliai išgyvena menkavertiškumo jausmą, žemą savęs vertinimą, todėl būtent vartojimas gali būti būdas kelti savivertę ir pasijusti svarbiems. Taip pat išskiriami ir tokie asmenybės bruožai, ypač būdingi jaunimui, kaip impulsyvumas, maištingumas, naujų potyrių troškimas bei siekis būti kitokiam (Garavan and Stout 2005; Oshri et al. 2017). Svarbūs ir biogenetiniai veiksniai – paveldėtas polinkis vartoti narkotines medžiagas arba didesnė psichosocialinė narkotikų sukeltų efektų įtaka dėl asmeninių žmogaus savybių (Prom-Wormley et al. 2017). Dažniausiai tai turėtų būti pastebima jau paauglystėje, todėl svarbus šių neigiamų veiksnių šalinimas šiame amžiaus tarpsnyje.

Kalbant apie rizikos faktorius, svarbu paminėti ir veiksnius, kurie žymimi kaip apsaugantys nuo narkotinių medžiagų vartojimo. Svarbūs faktoriai, atbaidantys jaunuolius nuo vartojimo yra savikontrolės, tinkamo savęs vertinimo raiška, taip pat svarbus tėvų auklėjimas, stiprūs emociniai ryšiai šeimoje, saugi aplinka tiek mokykloje, tiek bendruomenėje bei tinkama narkotinių medžiagų prevencija (Oshri et al. 2017; Lipari et al. 2017). Įtakos susilaikymui nuo narkotinių medžiagų vartojimo turi ir socialinių ryšių stiprumas, įsipareigojimai visuomenei, taisyklių bei nuostatų laikymasis ir iš to kylanti savikontrolė (Hirschi 1969).

Svarbu yra ne tik skatinti jaunimą suvokti narkotinių medžiagų daromą žalą ir atbaidyti nuo narkotikų vartojimo. Svarbu pamatyti riziką kuo jaunesniame amžiuje ir stengtis šiuos rizikos faktorius panaikinti. Dėmesys turi būti sutelktas į visą jaunuolio socialinę aplinką, pamatines šeimos diegiamas vertybes bei asmeninę psichologinę jaunuolio sveikatą ir emocinį ugdymą, o tai gali padėti išvengti narkotinių medžiagų vartojimo sukeltų pasekmių. Tuo remtis turėtų ir specialistai, atsakingi už vykdomą narkotikų politiką.

3. NARKOTIKŲ POLITIKOS PRIEMONĖS

Lietuvoje narkotikų politiką būtų galima apibūdinti daugiausia kaip represyvią. Tai apima veiksmų spektrą, kuriuo siekiama užkirsti kelią narkotikų vartojimui ir mažinti medžiagų patekimą į rinką, padėti jau vartojantiems keisti jų elgesį bei apsaugoti nuo narkotinių medžiagų vartojimo žalingų pasekmių (DPNSEE 2017). Galima išskirti tris pagrindinius su psichotropinių medžiagų vartojimu susijusių problemų sprendimo kelius – paklausos mažinimą, žalos mažinimą ir pasiūlos mažinimą (Bulotaitė 2004).

3.1. Pasiūlos mažinimas

Pasiūlos mažinimas, tai strategija, kurios siekis yra mažinti narkotinių medžiagų prieinamumą. Taip stengiamasi sustabdyti narkotinių medžiagų gamybą ir prekybą, visų svaiginimuisi naudojamų medžiagų patekimą į rinką, taip pat kontroliuoti prieinamumą ir naudoti draudimus bei baudžiamąją atsakomybę už jų nesilaikymą (Guiney 2017). Lietuva yra narkotikų tranzito šalis, taip pat manoma, jog tokie narkotikai kaip amfetaminas ir metamfetaminas gali būti čia ir gaminami. Didžiausias dėmesys skiriamas narkotinių medžiagų patekimo į rinką sulaikymui, gabenimui, siuntimui paštu, o nuo 2017 m. panaikinta administracinė atsakomybė už nedidelio kiekio narkotikų įgijimą ir laikymą. Tuomet už tai įsigaliojo baudžiamoji atsakomybė ir persekiojimas (TAR 2018, Nr. XIII-1765). Taigi valstybė deda visas pastangas, kad uždraustų bet kokį narkotikų cirkuliavimą mūsų visuomenėje.

Vykdant narkotinių medžiagų kontrolę, Lietuva įgyvendina tarptautinius įsipareigojimus. Remiamasi visais trimis Jungtinių Tautų Organizacijos dokumentais - 1961 metų Jungtinių Tautų Organizacijos Bendrąja narkotinių medžiagų konvencija, 1971 metų Jungtinių Tautų Organizacijos Psichotropinių medžiagų konvencija ir 1988 metų konvencija „Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“ (Lankauskas 2017). Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas nustato medžiagų klasifikavimo pagrindus, apyvartos reikalavimus ir kontrolę, o nesilaikant šio įstatymo gresia baudžiamoji atsakomybė (Žin. 1998, Nr. 8-161). Taip siekiama stabdyti žalingų narkotinių medžiagų patekimą į rinką.

2018 m. Lietuvoje buvo registruota daugiau nei trys tūkstančiai nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotikais, o 2017 m. nepilnamečių, padariusių nusikalstamas veikas, susijusias su disponavimu narkotikais, padidėjo net dvigubai (NTAKD 2019). Nusikaltimų susijusių su narkotinėmis medžiagomis augimas pastebimas ir jaunimo tarpe. Šio pobūdžio veikos sudaro vis didesnę dalį registruotų nusikaltimų ir manoma, kad tai lėmė būtent 2017 m. įsigaliojęs

administracinių nusižengimų kodekso pasikeitimas, pagal kurį asmenys neteisėtai įgiję ir laikę, nors ir nedidelį kiekį narkotikų, be tikslo juos platinti, dabar traukiami į baudžiamąją, o ne į administracinę atsakomybę. Įsigaliojus šiam pasikeitimui baudžiamųjų nusikaltimų skaičius, susijęs su disponavimu narkotinėmis medžiagomis, išaugo net 50 proc. (NTAKD 2019). Tačiau kyla klausimas ar šis pakeitimas apsaugo jaunus asmenis nuo narkotinių medžiagų vartojimo, ar tiesiog didina nusikaltimų skaičių ir socialinę stigmą?

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018–2028 metų programoje jau nurodoma, jog baudžiamoji atsakomybė turi didelį šalutinį poveikį ir turėtų būti taikoma apgalvotai. Todėl čia jau siekiama, dekriminalizuojant veikas, išvengti bet kokio baudžiamosios atsakomybės taikymo ar bent jau jį švelninti, taip apsaugant jaunimą ir kitus vartojančius asmenis nuo stigos ir iš to kylančios žalos (TAR 2018, XIII-1765). Pastebima, kad vis dėlto didesnis dėmesys turėtų būti skirtas informavimui ir pagalbai, o ne bausmių griežtinimui ir socialinės stigos didinimui.

3.2. Paklausos mažinimas

Paklausos mažinimas apima prevenciją, ankstyvąją intervenciją, sveikatos priežiūrą ir integraciją, o tai turėtų skatinti asmenis nevartoti narkotinių medžiagų (Reuter 2010). Ši politikos kryptis skirstoma į tris mažesnes – pirminę prevenciją, kurią sudaro bendroji, tikslinė ir atrankinė prevencija, taip pat antrinę prevenciją, kitaip gydymą, ir tretinę prevenciją, kuri apima reabilitaciją ir integraciją (Bankauskienė 2013). Paklausos mažinimo strategijai yra skiriamas didžiausias dėmesys kovojant su narkotikų vartojimo paplitimu.

Pirminės prevencijos metu yra formuojamos neigiamos nuostatos, kuriomis siekiama atbaidyti visuomenės narius nuo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo. Bendroji prevencija yra skirta užkirsti kelią visos šalies visuomenės narkotinių medžiagų vartojimui ir veikia tokiu principu, kad visi asmenys turi vienodą galimybę pradėti vartoti narkotines medžiagas ar tapti nuo jų priklausomi. Didžiausias dėmesys skiriamas informacijos teikimui apie narkotinių medžiagų sukeltus padarinius ir dažniausiai ši prevencija yra vykdoma mokyklose (EMCDDA 2011).

Atrankinė ir tikslinė prevencija skirta tam tikroms specifinėms visuomenės grupėms. Atrankinė prevencija skirta grupėms, kurios dėl tam tikrų priežasčių gali turėti didesnę riziką pradėti vartoti psichoaktyvias medžiagas ar tapti priklausomais, stengiamasi formuoti socialinius įgūdžius bei stiprinti atsparumą psichologiniams sunkumams. Tikslinė prevencija skirta asmenims, kurie susiduria su probleminiu medžiagų vartojimu ir turi rizikingas ypatybes tam, tačiau dar neturi priklausomybės požymių. Šia prevencija siekiama sustabdyti narkotinių medžiagų vartojimą ir apsaugoti nuo neigiamų padarinių (Brotherhood and Sumnall 2013). Moksliniai tyrimai rodo – tik prevencinės

informacijos teikimas yra visiškai neveiksminga intervencija narkotinių medžiagų vartojimui ir siekiant efektyvumo yra būtina integruoti kitas priemones, tokias kaip socialinių įgūdžių formavimas, tinkamų vertybių, nuostatų diegimas bei psichikos sveikatos ugdymas (EMCDDA 2005; Rigg and Menendez 2018).

Gydytų asmenų, kuriems nustatyti psichikos ir elgesio sutrikimai dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo bei sergamumo priklausomybės liga skaičius mažėja. Dažniausiai, maždaug 85 proc. atveju, tokie sutrikimai nustatomi ir reikalingas gydymas opioidų vartotojams (NTAKD 2019). Nėra didelio poreikio gydymui ar reabilitacijai dėl pasilinksminimo vietose vartojamų narkotinių medžiagų, tačiau dėl priklausomybės rizikos toks poreikis didėjant vartojimui gali taip pat augti. Svarbu didesnę dėmesį skirti efektyviai, mokslu pagrįstai prevencijai paauglystėje. O jau vartojančiam jaunimui ypač svarbi strategija – žalos mažinimas, kuri gali apsaugoti nuo kenksmingų padarinių, poreikio medicininei pagalbai ar ilgalaikiam gydymui.

3.3. Žalos mažinimas

Žalos mažinimas, tai narkotikų politikos strategija, kurios siekis yra mažinti sveikatos, socialinius ir ekonominius narkotinių medžiagų vartojimo padarinius tiek vartojantiems žmonėms, tiek visuomenei. Manoma, kad prevencija, gydymas ir teisinės priemonės neapsaugo nuo narkotinių medžiagų vartojimo augimo, todėl geriausia imtis priemonių, kurios padėtų sumažinti narkotikų vartojimo sukeltą pasekmes (Reuter 2011). Ši strategija apima narkotinių medžiagų vartotojų advokaciją visuomenėje, jų edukaciją bei tam tikrų žalos mažinimo programų pritaikymą (Murguía, Tackett-Gibson, Lessem 2007). Žalos mažinimas buvo pradėtas vykdyti dėl ŽIV/AIDS plitimo tarp švirkščiamųjų narkotikų vartotojų (Inciardi and Harrison 1999). Tai išlieka pagrindine priemone infekcinių ligų plitimo stabdymui vartotojų grupėje iki šiol.

Lietuva viena iš pirmųjų Europos Sąjungoje pradėjo diegti narkotikų žalos mažinimo programas, tačiau jos mažai pakito ir daugiausia išlikęs šių programų įgyvendinimas tarp švirkščiamųjų narkotikų vartotojų (Matuzaitė 2009). Labiausiai paplitęs yra žemo slenksčio paslaugų teikimas, o jos skirtos narkotikų vartotojams turintiems didelę riziką užsikrėsti infekcinėmis ligomis ir jas platinti (ULAC 2018). Jaunuoliams, vartojantiems narkotines medžiagas pasilinksminimo tikslais, žalos mažinimas vykdomas gana retai, dažniausiai tik muzikos festivalių metu, nevyriausybinių organizacijų iniciatyva. Dėl to jie lieka baudžiami, jiems trūksta žinių bei didėja rizika patirti žalingas narkotikų pasekmes. Valstybės politika didesnę dėmesį visgi skiria kovai su narkotikais.

Daugelyje pasaulio šalių žalos mažinimas vartojantiems klubinius narkotikus taikomas plačiai ir manoma, kad tai efektyviausia priemonė siekiant apsaugoti nuo narkotinių medžiagų sukeltamų

padarinių. Dažniausiai naudojamos priemonės yra informacijos sklaida saugesnio narkotinių medžiagų vartojimo tema, sąmoningo vartojimo skatinimas, narkotinių medžiagų testavimas, psichologinės pagalbos suteikimas vartojimo metu. Viena pirmųjų svarbiausių žalos mažinimo pasilinksminimo vietose organizacijų „Dance Safe“ iškilo 1999 m. JAV, kurios tikslas buvo padėti vartojantiems asmenims naktiniuose klubuose, suteikiant jiems kuo daugiau informacijos bei siūlant narkotinių medžiagų anonimišką testavimą (Henricksen 2000). Ši iniciatyva atlieka svarbų vaidmenį tarp vartojančio jaunimo iki šių dienų.

Pagrindinė žalos mažinimo strategija yra švietimas apie narkotinių medžiagų vartojimo riziką, padarinius ir saugaus vartojimo principus. Šalia informavimo svarbiausi apsaugos faktoriai, kuriuos siekiama įdiegti jaunimui – mažesnių dozių vartojimas, limituotas suvartojamų medžiagų kiekis, taip pat skatinama nedidinti dozės nesulaukus narkotinio poveikio, vengti maišyti slopinančių grupės narkotikus tarpusavyje ir stimuliuojančiuosius tarpusavyje (Van Havere et al. 2015; Pedersen et al. 2016; Bravo, Prince, Pearson 2017). Taikant žalos mažinimo strategijas galima stipriai sumažinti narkotikų sukeltus padarinius tiek asmens gerovei, tiek visuomenei, o daugumos net ir visai išvengti (Vidal-Giné, Fernández-Calderón, López-Guerrero 2016; Fernández-Calderón et al. 2019).

Daugelyje Europos šalių jau seniai, kaip efektyvi žalos mažinimo priemonė, yra taikomas narkotinių medžiagų testavimas. Testavimo sistema pradėta taikyti 1992 m. Nyderlanduose, palaipsniui ėmė plisti ir kitose Europos šalyse – Austrijoje, Šveicarijoje, Belgijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Portugalijoje ir Jungtinėje Karalystėje, o vėliau prisijungė ir Kroatija bei Italija ir ši programa šalyse taikoma iki šiol (Brunt 2017). Lietuvoje oficialiai ši priemonė nėra taikoma ir narkotikų politikos formuotojai neretai akcentuoja, jog tokios priemonės didina narkotinių medžiagų vartojimo paplitimą, taip pat tai visiškai nesuderinama su vykdoma griežta narkotikų kontrolę ir kriminalizavimu. Tačiau testavimą vykdančių šalių pavyzdys su tuo susijusio paplitimo padidėjimo nerodo (EMCDDA 2016).

Manoma, kad atlikus testą ir suteikus teisingą informaciją, maždaug ketvirtadalis ir daugiau asmenų gali atsisakyti vartoti narkotinę medžiagą, jei joje yra randama pavojingų priemaišų (Measham 2019). Šveicarijoje įvedus narkotinių medžiagų testavimo vietas, net septynis metus buvo apskritai išvengta mirčių, susijusių su klubinių narkotikų neatsakingu vartojimu (Wilding 2017). Lietuvoje nuo 2018 m. šią paslaugą siekia įvesti ir nevyriausybinė žalos mažinimo organizacija „Jauna banga“, atstovaujanti vartojantį jaunimą, tačiau dėl galiojančių griežtų įstatymų, kol kas jie gali apsiriboti tik reagentinių sudėties testų dalijimu festivalių metu. 2019 m. ši organizacija muzikos festivalių metu išdalino 101 tokį testą (Jauna banga 2019). Toks testavimas, naudojamas kartu su kitomis žalos mažinimo priemonėmis, gali apsaugoti asmenis nuo perdozavimo ir netgi paskatinti atsisakyti medžiagos ar sumažinti jos suvartojamą kiekį. Taip pat testuojant medžiagas galima

efektyviai skleisti informaciją, suteikti visą reikiamą pagalbą bei tiksliau fiksuoti vartojimo ypatumus.

Tai, kad represyvos bei prevencinės priemonės suteikia mažai naudos atspindi ir nuolat augantis narkotinių medžiagų vartojimo skaičius. Taip pat kitokių paslaugų poreikį rodo ir nepalankių šeimos sąlygų bei psichikos sveikatos sunkumų įtaka vartojimo raiškai. Visgi išryškėja ir žalos mažinimo priemonių reikalingumas. Todėl ypatingai svarbu išsiaiškinti asmenines patirtis ir požiūrių tų žmonių, kurie asmeniškai susiduria su narkotinių medžiagų vartojimu pasilinksminimo vietose ir gali atskleisti tikruosius tokio vartojimo ypatumus.

4. TYRIMO METODIKA

Tyrimo problemai atskleisti iškelti tokie pagrindiniai klausimai:

- Kodėl jaunimas pradeda ir toliau vartoja narkotines medžiagas?
- Kokią įtaką tai turi jų kasdieniam gyvenimui ir savijautai?
- Koks yra jaunimo požiūris į narkotines medžiagas ir su jų vartojimu susijusią riziką?
- Kaip jie nuo šios rizikos apsisaugo?
- Kiek vykdomos narkotikų politikos priemonės turi įtakos vartojimo įpročiams?

Tyrimo objektai – narkotikų vartojimo priežastys, vartojimo įpročiai ir įtaka, požiūris į vartojimą bei narkotikų politiką.

Tyrimo tikslas – atskleisti Lietuvos pasilinksminimo vietų lankytojų narkotinių medžiagų vartojimo priežastis, asmenines patirtis bei požiūrį į vartojimą ir vykdomas narkotikų politikos priemones.

Tikslui pasiekti iškelti tokie tyrimo **uždaviniai**:

1. Atskleisti, kokios priežastis skatina jaunimą pradėti ir toliau tęsti narkotinių medžiagų vartojimą.
2. Išsiaiškinti narkotinių medžiagų vartojimo įpročius ir įtaką asmeninei gerovei.
3. Įvertinti jaunimo nuostatas narkotinių medžiagų vartojimo atžvilgiu.
4. Nustatyti, koks yra tiriamųjų požiūris į taikomas narkotikų politikos priemones ir kokia jų įtaka vartojimui.

Tyrimo dalyviai ir jų atranka

Duomenų analizei tiriamieji buvo atrenkami naudojant netikimybinės atrankos strategiją, tikslinės atrankos metodą. Atranka vykdyta 2019 m. gruodžio mėnesį paskelbus apie tiriamųjų paiešką socialiniame tinkle „Facebook“, pasilinksminimo vietose besilankančio jaunimo bendruomenės grupėje. Iš dvidešimties norinčių savo asmenine patirtimi pasidalinti asmenų, buvo atrinkta dvylika tyrimo dalyvių, besilankančių pasilinksminimo vietose bei vartojančių narkotines medžiagas bent kartą per metus.

Imties homogeniškumo kriterijai:

- Asmuo lankosi pasilinksminimo vietose.
- Asmuo bent kartą per metus vartoja narkotines medžiagas rekreaciniais tikslais.

Imties heterogeniškumo kriterijai:

- Lytis: apie 70 proc. vyrų ir apie 30 proc. moterų.
- Amžius (20–29m.).
- Vartojimo trukmė (nuo vartojančio kasdien iki vartojančio kelis kartus per metus).

Tyrimo metodas

Tyrimo tikslui pasiekti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Duomenų surinkimui buvo naudojamas individualus pusiau struktūruotas interviu sukurtas specialiai tyrimui (1 priedas). Pirmiausia interviu metu buvo užrašomi tiriamųjų sociodemografiniai duomenys. Interviu klausimai sudaryti iš kelių dalių. Pirmą interviu dalį sudaro klausimai apie asmenines vartojimo priežastis, įpročius ir patirtis, antros dalies klausimai – apie įtaką asmens gerovei bei trečioje interviu dalyje buvo siekiama atskleisti narkotinių medžiagų vartotojų turimą informaciją apie šias medžiagas ir požiūrį į vykdomas narkotikų politikos priemones. Tyrimo dalyviams sutikus interviu buvo įrašomi į diktofoną ir vėliau transkribuojami.

Tyrimo procedūra

Interviu vyko 2020 m. sausio–vasario mėnesiais. Dėl interviu buvo tariamasi socialiniame tinkle „Facebook“ asmenine žinute. Tyrėja prisistatydavo ir nurodydavo tyrimo pobūdį bei tardavosi dėl patogiausio tyrimo dalyviui susitikimo laiko ir vietos. Didžioji dalis interviu vyko kavinėje, kur buvo iš anksto pasirūpinta, kad tai būtų nuošalesnė kavinės vieta. Likę interviu, dalyvių pageidavimu, vyko jų namuose arba jų darbo vietoje. Interviu trukmė nurodoma 1 lentelėje.

Tyrimo eiga:

1. Susitikus su informantais – susipažįstama, kurį laiką pasikalbama įvairiomis neutraliomis temomis, siekiant sumažinti įtampą ir sukurti jaukesnę aplinką.
2. Dar kartą papasakojamas tyrimo pobūdis bei kur ir kaip bus naudojami interviu metu gauti duomenys. Užtikrinamas tyrimo dalyvio anonimiškumas ir konfidencialumas bei paaiškinamos galimybės pasitraukti iš tyrimo bet kuriuo metu.

3. Gavus žodinį tyrimo dalyvio sutikimą, siekiant užtikrinti duomenų patikimumą, interviu įrašomas į diktofoną.
4. Pasibaigus interviu ir išjungus diktofoną, dažniausiai pokalbis ir toliau tęsdavosi iki 30 min., kur tyrimo dalyvis galėdavo užduoti jam rūpimus klausimus ir padiskutuoti kartu su tyrėja.

Duomenų analizė

Įrašyti interviu pirmiausia buvo transkribuojami. Visos interviu transkripcijos pateikiamos 4 priede. Jos buvo skaitomos keletą kartų, siekiant dar geriau susipažinti su gauta medžiaga. Naudojant programą *MAXQDA 2020* visų interviu eilutės buvo koduojamos ir analizuojamos nepraleidžiant nei vienos reikšmės. Vėliau duomenys buvo kategorizuojami ir iš jų formuluojamos temos. Kodų sistema su temų formuluotėmis pateikta 2 priede. Iš galutinių formuluočių ir reikšmių buvo sudaroma lentelė, kurios pavyzdys pateiktas 3 priede. Visos temos ir reikšmingiausi duomenys pateikiami rezultatų analizėje.

5. REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

5.1. Tyrimo dalyvių charakteristikos

Atsižvelgiant į narkotinių medžiagų vartojimo paplitimą pasilinksminimo vietose, pastebima, jog narkotikų vartojimas dažniau pasitaiko tarp vyrų (NTAKD 2018). Tyrimo metu taip pat apklausta daugiau vyrų ir tyrime dalyvavo 8 vyrai bei 4 moterys. Paprastai jaunimo amžiaus ribos yra 14–29 m. (Žin. 2003, Nr. 119-5406). Todėl pasirinkta viršutinė amžiaus riba 29 m. Apatinė amžiaus riba pasirinkta 20 m., atsižvelgiant į pasilinksminimo vietų politiką bei Lietuvoje galiojantį „Alkoholio kontrolės įstatymą“, kuriame leidžiama alkoholį vartoti ne jaunesniems nei 20 m. asmenims (Žin. 2020, Nr. 44-1073). Tai gali riboti ir asmenų patekimą į pasilinksminimo vietas. 7 tiriamieji turi vidurinį išsilavinimą, o 5 turi aukštesnįjį arba aukštąjį išsilavinimą. Tik viena respondentė nedirba ir nestudijuoja, visi kiti tyrimo dalyviai yra dirbantys arba dirbantys ir studijuojantys bei du tiriamieji nurodo savo pajamų šaltinį – narkotikų prekybą. Visi šie duomenys nurodyti 1 lentelėje.

1 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristikos ir interviu trukmė

	Lytis	Amžius	Išsilavinimas	Dirba/studijuoja	Interviu trukmė
Tyrimo dalyvis nr. 1	Moteris	27 m.	Aukštesnysis	Turi darbą	1 val.
Tyrimo dalyvis nr. 2	Moteris	21 m.	Vidurinis	Nedirba/ nestudijuoja	58 min.
Tyrimo dalyvis nr. 3	Vyras	25 m.	Aukštasis	Turi darbą	43 min.
Tyrimo dalyvis nr. 4	Vyras	28 m.	Vidurinis	Dirba individualiai	32 min.
Tyrimo dalyvis nr. 5	Vyras	21 m.	Vidurinis	Dirbantis/studijuojantis	30 min.
Tyrimo dalyvis nr. 6	Vyras	21 m.	Vidurinis	Dirbantis/studijuojantis	29 min.

1 lentelės tęsinys

	Lytis	Amžius	Išsilavinimas	Dirba/studijuoja	Interviu trukmė
Tyrimo dalyvis nr. 7	Vyras	28 m.	Vidurinis, nebaigtas aukštasis	Narkotikų prekeivis	29 min.
Tyrimo dalyvis nr. 8	Vyras	20 m.	Vidurinis	Turi darbą	45 min.
Tyrimo dalyvis nr. 9	Vyras	24 m.	Aukštesnysis	Dirbantis/studijuojantis	45 min.
Tyrimo dalyvis nr. 10	Moteris	23 m.	Aukštasis	Dirbanti/studijuojanti	40 min.
Tyrimo dalyvis nr. 11	Vyras	24 m.	Vidurinis, nebaigtas aukštasis	Narkotikų prekeivis	45 min.
Tyrimo dalyvis nr. 12	Moteris	27 m.	Aukštasis	Dirbanti/studijuojanti	1 val.

5.2. Tyrimo rezultatų analizė

Narkotinių medžiagų išbandymas pirmą kartą

Beveik visi tyrimo dalyviai pirmą kartą narkotinių medžiagų išbandė dar paauglystėje. Dažniausiai susidūrimas su narkotinėmis medžiagomis įvyko būnant 12–17 metų amžiaus. Tik vienas tyrimo dalyvis nurodė pabandęs narkotinių medžiagų jau sulaukęs pilnametystės ir tai susiję su išvykimu gyventi į didesnę miestą, atsiskyrimu nuo tėvų. Panašias tendencijas rodo ir kiti tyrimai – amžius, kuomet pirmą kartą išbandomi narkotikai jaunėja ir tai dažniausiai pasitaiko paauglystėje (Alcover and Thompson 2020). Dauguma tiriamųjų po pirmojo karto dažnesnio vartojimo kurį laiką netęsė.

Visi tiriamieji savo pirmąjį narkotiką nurodė kanapes ir tik vienos tyrimo dalyvės pirmasis išbandytas narkotikas buvo amfetaminas. Kanapės – dažnai pirmiausiai išbandoma narkotinė medžiaga, o tai gali būti susiję su lengvesniu šios medžiagos prieinamumu ir socialine įtaka. Dažnai kanapės vaizduojamos kaip nekenksmingos, akcentuojama jų nauda, o kai kuriose šalyse jos yra legalios ir tai gali sukelti priimtino iliuziją (Ruggiero 1999; Measham and Shiner 2009; Dumbili

2020). Neretai daromos prielaidos, kad to priežastis gali būti ir kanapėms priskiriama savybė – kitų narkotinių medžiagų vartojimo skatinimas. Tačiau vis daugiau tyrimų jau paneigia šią interpretaciją (Shukla 2013; Herzig and Bachmann 2017).

Didesnė dalis informantų išbandė kitos rūšies narkotinių medžiagų jau sulaukę pilnametystės. Tai atsispindi ir statistikoje, kur vidutinis stipresnių narkotinių medžiagų išbandymo pirmą kartą amžius nurodomas 20–23 m. (NTAKD 2017a; EMCDDA 2019). Dažniausiai išbandoma medžiaga po kanapių yra MDMA. Visi tiriamieji yra išbandę tokius narkotikus kaip kanapės, MDMA ir kokainas, tarp jų rečiau pasitaikantis narkotikas – amfetaminas, o mažiausiai susidomėjimo sulaukė psichedeliniai narkotikai bei metamfetaminas. Tačiau nemažai jų pripažino, jog yra tekę susidurti ir su NPS arba nežinomos sudėties medžiaga: „*Ir tada jau daug kas ten buvo neaišku...*“ (8 interviu). Šiuo metu visi respondentai nurodė vartojantys kanapes ir kurį nors iš stimuliantų, tik vienas informantas vietoj stimuliantų renkasi LSD: „*Man asmeniškai labiausiai patinkantis narkotikas, ir priimtinausias, tai yra LSD bei žolė, kadangi jų poveikis organizmui yra mažiausiai kenkiantis ir... Nu taip... Būtent šitie.*“ (9 interviu). Taigi gauti duomenys patvirtina daugelyje tyrimų nurodytus rodiklius, jog populiariausios medžiagos jaunimo tarpe yra kanapės, MDMA bei kokainas (ESPAD 2016; EMCDDA 2018a; 2019; NTAKD 2019).

Tiriamųjų įvardintos asmeninės priežastys, lėmusios susidomėjimą išbandyti narkotines medžiagas pirmą kartą buvo:

- autoritetų įtaka: „*Nežinau išvis, kokių kultūrinių dalykų, dar kai menininkai, muzikantai ir taip toliau irgi, kad vartoja matai...*“ (8 interviu),
- noras paeksperimentuoti: „*Aš labai norėjau iš pradžių patestuot su savo... Vidum. Kaip mane veikia narkotikai.*“ (6 interviu),
- susidūrimo su problemomis vengimas: „*<...> nes aš ir norėjau visą laiką pabėgti ir... Amm... Kuo toliau nuo visų... Tai va čia gal, kokį pabėgimą artimesnį radau, kad ne toli bėgti.*“ (2 interviu).

Kiekybinių tyrimų duomenimis dažniausiai narkotinės medžiagos išbandomos dėl aplinkinių daromos įtakos arba iš smalsumo (NTAKD 2017a). Tai pabrėžė ir visi informantai bei dažniausiai minimos priežastys buvo būtent draugų įtaka („*Kažkaip draugai pasiūlė, aš jau rūkiau cigaretes, gėriau alkoholį, galvoju bliamba geras, gal ir įdomu, gal ir bajeris.*“ (8 interviu)) bei smalsumas („*Visiškai iš smalsumo pabandžiau... Buvo įdomu, koks tai poveikis, kodėl vartoja.*“ (12 interviu)).

Dažnesnis narkotinių medžiagų vartojimas

Dažnesnis klubinių narkotikų vartojimas tarp apklausiamo jaunimo prasidėjo gerokai vėliau. Dauguma respondentų teigė, jog dažnesnio vartojimo pradžia buvo praėjus nemažai laiko nuo pirmo

narkotikų vartojimo ir jau sulaukus 20 metų amžiaus. Buvo įvardintos tokios narkotinių medžiagų vartojimo priežastis:

- nuobodulys, tikslo neturėjimas: „<...> sakau ten ir šokius buvau, ir šokių būrelį turėjau, ir didžėjavau, ir ką jau norėjau beveik viską ten, šachmatai ten, visur beveik, kur norėjau pasiekiu, mažai tikslų yra...“ (11 interviu),
- eksperimentavimas: „<...> man irgi kaip tas eksperimentavimas va būtent įdomu, tarkim, vienas namie pabandydavau ir panašiai, tai va, tiesiog pasižiūrėti, kaip yra...“ (8 interviu),
- įsitraukimas į kriminalinę veiklą: „<...> tai tada, kai tu su tuo užsiimi tai nesąžininga būtų pačiam kažkaip nevertoti...“ (11 interviu). Čia svarbu paminėti vieną iš neutralizacijos teorijos mechanizmų, kai asmuo pateisina savo poelgius tam tikrais svarbesniais įsipareigojimais, šiuo atveju – jaunuolis teigia, kad privalo vartoti medžiagas, nes jas pardavinėja (Sykes and Matza 1957).

Taip pat buvo paminėta, jog narkotikai vartojami apsvaigimui, vietoje alkoholio: „Aš nelabai mėgstu alkoholį. <...> čia kaip, dėl manęs yra, kaip pakaitalas alkoholiui, tik kad po jo yra, sakykim, rytai lengvesni.“ (4 interviu). Dar viena įvardinta priežastis buvo ir draugų įtaka: „Bet šiaip, tai dažniausiai būna toks dalykas, kad sakykim, vienas draugelis pasako: „Varom va į reivą, čia labai faina, čia tipo dar kažko užsimesim, tipo fun time, fun time“, nu ir viskas, ir dažniausiai būna okei, draugelis pasiūlė, nežinau net ko, bet jei siūlo, jaučiu viskas gerai.“ (4 interviu).

Dažniau tarp respondentų nurodomos vartojimo priežastys buvo susijusios su narkotikų sukeliama pojūčiais. Tyrimo dalyviai nurodė narkotines medžiagas vartojantys dėl:

- naujų pojūčių siekio, mąstymo pasikeitimo: „Mmm... Sunku pasakyti. Tu pasaulį kitaip matai tiesiog.“ (5 interviu), „Kažką naujo, mąstymą pakeičia, kažkaip tu kitaip galvoji, kitaip į situaciją žiūri, atrodo, kad tu turi blaivų mąstymą ir tą kitaip neblaivų mąstymą, ir iš tų dviejų susidedi vieną, ir taip iš kitos pusės save matai.“ (2 interviu),
- geresnių bendravimo įgūdžių, pasitikėjimo savimi jausmo: „Kalbėtis su žmonėm lengviau... Nu kažkaip atviriau pokalbis vyksta tada...“ (7 interviu),
- atsiribojimo nuo gyvenimiškų problemų: „Tada jau man prasidėjo bėgimas nuo problemų tiesiog. Kažkaip padėdavo negyventi realybės.“ (12 interviu).

Iš esmės daugiausia narkotinės medžiagos vartojamos pasilinksminimo vietose. Neretai tai siejama su elektroninės muzikos kultūra. Yra tyrimų, patvirtinančių šį ryšį tarp muzikos stiliaus ir psichoaktyviųjų medžiagų pasirinkimo, pavyzdžiui, MDMA dažnai vartojamas renginiuose, kur vyrauja elektroninė muzika (Moore and Miles 2004; Lim et al. 2008; Van Havere et al. 2011). Ryšį tarp muzikos stiliaus ir narkotinių medžiagų vartojimo nurodė ir tyrimo dalyvis: „Iš pradžių, man suprasti, kas ten vyksta, tiksliau pati ta muzika, ji nebuvo priimtina, bet būtent su narkotikų pagalba tu gali linksintis.“ (9 interviu). Taip pat dažniausiai pasilinksminimo vietose medžiagos vartojamos

atsipalaidavimo jausmui sukelti: „*Tai atsipalaidavimas kaip ir pavyzdžiui, tuose... Vakarėliuose... nu tipo, nu atsipalaiduoji labiau.*“ (2 interviu) bei norint ilgiau išlikti budriems ir turėti daugiau energijos: „*Vien tai, kad tu gali išbūti daug ilgiau. <...> Jeigu vartoji narkotikus, tu bent jau iki kokių septynių, aštuonių, aš galiu ramiai sėdėt.*“ (3 interviu).

Narkotinių medžiagų vartojimo įpročiai

Vis daugiau tyrimų rodo, jog didžiausią žalą kelia ne pats klubinių narkotikų vartojimas, o dažnas piktnaudžiavimas jomis bei sąmoningumo trūkumas vartojant šias medžiagas (MacLean, Johnson, Griffiths 2015; Sferios and Woolridge 2016; Tashkin 2018). Todėl norint atskleisti narkotikų įtaka asmens gerovei, svarbu atsižvelgti į jaunimo vartojimo įpročius bei suprasti, kiek atsakingai jie patys į tokį vartojimą žiūri.

Dažniausiai tiriamieji nurodė narkotines medžiagas vartojantys savaitgalio metu, tačiau pats vartojimas nėra reguliarus: „*Amm... Šiaip, jeigu tarkim, kai būna tarpai tokie, kai atsitinka vartojimas vos ne kiekvieną savaitgalį, nu ten kokį, nežinau, mėnesį, kiekvieną savaitgalį tūsini kartu su MDM'ėjum tarkim <...>*“ (4 interviu). Tik vienas asmuo nurodė ilgą laiką vartojantis kokainą kiekvieną dieną: „*Eee... Kokainą jau gal bliamba du metus kiekvieną dieną...*“ (11 interviu), kas gali būti rimtas rizikos veiksnys priklausomybei bei kitoms vartojimo neigiamoms pasekmėms reikštis. Taip pat tyrimo dalyviai pastebėjo, kad stipresnių narkotinių medžiagų dažnesnis vartojimas buvo tik pradžioje, tačiau su laiku jis retėja: „*<...> kai man buvo dvidešimt vieni, aš taip sakyčiau tada buvo dažniau, turbūt keli kartai per mėnesį dažniausiai, bent jau taip buvo pirmus gal kelis mėnesius, kai mes ten su savo chebra... Eee... Pradėjom.*“ (3 interviu). Toks narkotinių medžiagų vartojimo mažėjimas tarp pasilinksminimo vietų lankytojų yra gana natūralus ir dažnas procesas. Jaunuoliai patenkinę smalsumą, išbandę narkotines medžiagas eksperimentiniais tikslais, su amžiumi vartoja vis rečiau ir jomis dažniausiai nepiktnaudžiauja (Sharifimonfared and Hammersley 2019).

Visgi kanapės vartojamos dažniau ir neretai nurodomas jų vartojimas netgi kiekvieną dieną: „*Ir nuo to laiko rūkau žolę iki šios dienos. Kiekvieną dieną (juokiasi).*“ (6 interviu), „*Žolę kiekvieną, kas antrą dieną dažniausiai, kartais porą savaitių daugiau, pora savaitių nerūkau ir panašiai, nu taip bangom...*“ (3 interviu). Tai gali būti siejama su tuo, kad jaunimas į kanapes žiūri palankiau ir atsainiau vertina jų keliamą riziką. Nors tarp didžiosios dalies informantų piktnaudžiavimas klubinėmis narkotinėmis medžiagomis nėra pastebimas, visgi šiek tiek skirtingi įpročiai pastebimi su kanapių vartojimu.

Narkotinės medžiagos daugiausia vartojamos pasilinksminimo vietose – įvairių renginių, vakarėlių metu, susitikimų su draugais metu, naktiniuose klubuose, festivaliuose. Tačiau tiriamieji nurodė ir vartojimą namie ne pasilinksminimo tikslais ir dažniausiai tai būdinga vartojant kanapes:

„<...>, tai sulaukdavau, kol jie ten užmiega žinai, tai išeini į balkoną, tai tada jau pradėjau vienas rūkyti balkone...“ (11 interviu), „Žolę, tai namie ir panašiai...<...>“ (9 interviu). Taigi ir vėl pastebimas kanapių išskyrimas iš kitų medžiagų bei palankesnis požiūris į šią medžiagą.

Vartojimo kiekiai priklauso nuo vartojamos medžiagos bei vartojimo dažnumo. Amfetamino suvartojimo kiekis vyrauja nuo: „<...> tačiau, jeigu įvardint kiekį, tai būtų viena darogė dažniausiai.“ (9 interviu) iki „<...> gramas sueidavo per dieną.“ (10 interviu). Metamfetaminą vartojanti nurodė tik vieną tyrimo dalyvė ir ji kiekius įvardijo: „Nu tai, jeigu visiškai vienai vartojant, tai kokiom dviem dienom užtenka to gramo... Bet jeigu su kompanija, tai būna, kad kaip sakant praeina ir kokie aštuoni gramai per savaitgalį, ir dešimt...“ (2 interviu). Dažniausi kokaino nurodomi kiekiai 0,5–1 g per dieną, o tiriamasis, kuris šį narkotiką vartoja kasdien, nurodė suvartojantis apie 0,3 g per dieną: „Gurmaniškai, mažiukais lainiukais, tai 0,3 kokius į dieną varau, 0,3, 0,4...“ (11 interviu).

Dažniausiai MDMA vartojamas ekstazi tablečių pavidalu. Suvartojamas kiekis pasilinksminimo metu siekia nuo vienos ketvirtosios tabletės iki 3 tablečių per vakarą. Taip pat vienas tiriamasis nurodė ir ypač didelį suvartotų tablečių kiekį: „O daugiausiai, tai gal buvo per naktį penkiolika ratų.“ (5 interviu). Tokie MDMA kiekiai yra labai pavojingi žmogaus gyvybei. Kanapių suvartojamus kiekius įvardijo tie asmenys, kurie jas vartoja dažniau. Suvartojamas kiekis nurodytas nuo 0,1 g iki 5 g per dieną. Pastebima, kad kuo dažniau vartojamos narkotinės medžiagos, tuo didesni kiekiai yra suvartojami vieno vartojimo metu. Tam gali turėti įtakos fizinės tolerancijos raiška (Colizzi and Bhattacharyya 2018). Visgi tarp didesnės dalies tyrimo dalyvių yra pastebimas sąmoningumas suvartojamo kiekio atžvilgiu.

Respondentai nurodė, jog nepriklausomai nuo medžiagos, suvartojamas kiekis su laiku nepasikeitė ar netgi sumažėjo: „Nors gal dar pasakysiu, seniau mėgdavau didesnius kiekius, tiesiog man, nu labai patikdavo, tada kažkaip ribas išbandžiau ar ką, aš nežinau tiksliai ką, bet man kažkaip užteko ir dabar atrodo, kad užtenka mažesnių kiekių. Su laiku sumažėjo. Su laiku ir su patirtim.“ (8 interviu), „Net ir žolės daugiau tikrai nereikia.“ (12 interviu). Vėlgi pastebima tendencija, kad narkotinės medžiagos su laiku pabosta, čia išryškėja ir amžiaus įtaka atsakingesniai, sąmojingesniai vartojimui. Asmenys, kurie nurodė, jog suvartojamas medžiagos kiekis didėja, dažniausiai įvardijo kanapių suvartojamo kiekio pasikeitimą: „Su žole galbūt kažkiek. Nes visgi, kai žmogus pradeda vartoti, jo organizmas sukuria toleranciją. Kadangi tai organizmui jau yra pažįstama, jis atitinkamai reaguoja...“ (9 interviu) ir tai taip pat gali būti siejama su dažnesniu šios medžiagos vartojimu bei didėjančia tolerancija.

Jaunuoliai vartojantys narkotines medžiagas dažniausiai jas įsigyja iš nuolatinių narkotikų prekeivių, pažįstamų ar draugų, kuriais, jų teigimu, gali pasitikėti dėl gaunamos medžiagos kokybės. Keli tiriamieji nurodė, jog anksčiau yra pasitaikę pirkti iš nepažįstamų asmenų, tačiau šiuo metu to vengia. Tačiau svarbu tai, kad dažniausiai narkotinių medžiagų prekeiviai negali užtikrinti kokybės,

nes neretai patys nežino medžiagos sudėties, ji nėra tikrinama (Bardwell et al. 2019). Vis dėlto didžioji dalis atsakomybės paliekama būtent jiems. Vartojantis jaunimas pasitiki narkotikų tiekėjais ir jų teikiama informacija apie narkotinę medžiagą: „Nu visų pirma, imti patikimą daiktą, produktą, kad jisai, žinočiau iš ko perku, kad būtų kokybiškas...“ (7 interviu), „O jeigu yra normalus žmogus, kuris jisai tau parduoda, tai... Tu turi jo paklausti, kokie yra miligramai. Ir jis turi atsakyti <...>“ (2 interviu), „Tiesiog aš žinau kas pagamino, kaip pagamino ir aš žinau ką turiu <...>“ (10 interviu).

Tam tikrų psichoaktyviųjų medžiagų maišymas tarpusavyje yra ypač pavojingas ir minimas kaip vienas iš pagrindinių veiksnių, sukeliančių žalingiausias rekreacinio vartojimo pasekmes (Bamsey 2017). Dauguma tiriamųjų nurodė, jog yra tekę maišyti narkotines medžiagas tarpusavyje: „Nu tai turbūt buvo tokių naktų, kai beveik viską, ką esu ragavęs, tai per tą naktį...“ (5 interviu), „Taip, būdavo, maišydavau <...> yra tekę daugiausiai MDMA, grybai, kokainas, alkoholis, gandža.“ (7 interviu). Tyrimo dalyviai nurodo, jog retkarčiais tenka vartoti kelių rūšių stimuliantus tarpusavyje, vis dėlto dažniausiai pasitaiko narkotinių medžiagų maišymas su alkoholiu: „Su alkoholiu, turbūt, kad visada maišydavau visas medžiagas.“ (5 interviu) ir kanapėmis: „Jeigu dažniausiai, tai tiesiog bus žolė, alkoholis, plius koks nors stimuliantas.“ (8 interviu). Vos keletas tiriamųjų nurodė nemaišantys narkotinių medžiagų nei tarpusavyje, nei su alkoholiu.

Dauguma tyrimo dalyvių mano, kad jie kontroliuoja savo vartojimą: „<...> aš jei pasakau, kai kažkur varom, kad šiandien sausai, tai taip ir būna sausai ir nieko, nes griežtai laikaisi savo nuomonės.“ (4 interviu), „<...> visą laiką jau prieš vakarą nusprendžiam... Nusprendžiu, kas bus ir to ir laikomės.“ (3 interviu). Viena tiriamoji išskyrė, kad gali prarast kontrolę nebent veikiant alkoholiui: „<...> nes kai yra tas, jeigu tu vartoji su alkoholiu, tai tu prisigeri, tuomet tu dar šauni, tada tu dar prisigeri, tada išsiblaivei nuo to ir tada ant viršaus.“ (2 interviu).

Nors ir pastebimas narkotinių medžiagų maišymo tarpusavyje paplitimas, vis dėlto, kai kurie tiriamieji teigia, kad stengiasi narkotines medžiagas vartoti atsakingai. Yra taikomos tokios sąmoningo vartojimo priemonės:

- medžiagos padalijimas į mažesnius kiekius: „Pirmiausia tai imam ne pilną dozę, žiūrim koks yra poveikis, jeigu viskas yra gerai, tada galima bandyti imti daugiau, jeigu yra tam reikalas, dažniausiai net nereikia.“ (9 interviu),
- reagentinių testų naudojimas medžiagos sudėčiai išsiaiškinti: „Atsisakau, jeigu ta medžiaga yra pavojinga, tarkim...“ (6 interviu),
- vandens vartojimas stengiantis išvengti perkaitimo: „Ir yra svarbu vanduo, visi kiti dalykai, kurie yra reikalingi, kad žmogaus organizmas veiktų. Nes nuo narkotikų tu visiškai nejauti, kad tau trūksta vandens ar tu ten sausas, ar dar kažkas.“ (6 interviu). Čia išryškėja požiūris, kad vandens vartojimas yra naudinga priemonė išvengti žalingų narkotinių medžiagų keliamų

pasekmių. Tačiau svarbu paminėti, jog retai kas žino, kad tai gali sukelti neigiamų pasekmių, kylančių dėl per didelio suvartoto vandens kiekio (Coomber 1998; Parrott 2013).

Tik vienas tiriamasis nurodė niekaip nesistengiantis apsisaugoti nuo narkotinių medžiagų keliamos žalos: „*Nee, aš taip nemėgstu (juokiasi). Ne...*“ (5 interviu). Tai gali būti susiję su jaunu jo amžiumi (20 m.) bei informacijos trūkumu, nes kaip pats nurodė, visiškai nesidomi narkotinių medžiagų keliamą žala.

Tarp tiriamųjų nėra pastebimas noras nutraukti narkotinių medžiagų vartojimą, nes jie nemato savo vartojime problemos ar pastebimos žalos. Tik du tyrimo dalyviai siekia atsisakyti vartoti narkotines medžiagas, tačiau jiems nepavyksta: „*Bet esu tame per daug giliai gal ir visa aplinka ten tiek yra susiję, kad nu neišeina taip visiškai to išeiti iš visko.*“ (7 interviu), „*Taip. Nes mes su draugu bėgam, bėgam nuo šito <...>*“ (2 interviu). Dažniausios priežastys negalėjimui atsispirti vartoti narkotines medžiagas yra momentinės ir siejamos su draugų įtaka ir ėjimu į pasilinksminimo vietas: „*O aišku yra buvę, kad galvoji, viskas nevertosiu, bet vis tiek va pamatai, va ateini ir kažkaip susivilioji.*“ (12 interviu).

Pagrindiniai veiksniai skatinantys nutraukti narkotinių medžiagų vartojimą įvardijami kaip:

- pačio asmens noras ir motyvacija nevertoti: „*Tai čia tiktais pats žmogus turi suprasti. Jeigu pati jau tikrai tikrai va taip nuspręsiu ir...*“ (2 interviu),
- šeimos įtaka, vaikų gimimas: „*Manau gal vaikai, šeima. Jei vaikų turėčiau, nu tai jau tikrai nebevertočiau niekaip.*“ (12 interviu),
- draugų, aplinkos, interesų pokyčiai: „*Paskatintų, kad tiesiog, reikėtų pakeisti visą aplinką, visus draugus, realiai veiklą savo visai kitą.*“ (7 interviu),
- atsiradusi pastebima žala asmens gerovei: „*Aš įtariu, kad jeigu, nu sakykim, jau pajausčiau, kad... Am... Atsiranda kažkokia įtaka mano asmeniniam gyvenimui <...> ar mano šiaip geram būviui kasdieniniam, ta prasme, jeigu pradėtų jau kenkti, tai tada jo, aš manau ir atsisakyčiau.*“ (3 interviu), „*Prie mirties ribos būčiau turbūt, kad būtų... Reikėtų rinktis arba išvis nebevertoti, arba mirti, tai greičiausiai tai...*“ (7 interviu).

Taip pat buvo išreikšta nuomonė, kad nėra jokių skatinančių veiksnių, nes tai tiesiog anksčiau ar vėliau atsibosta ir vartojimas savaime nutraukiamas: „*Niekas nepaskatintų. Manau, kai pasieksiu sakykim dvidešimt aštuonis metus, būsiu visiškai švarus ir nieko nevertosiu (juokiasi).*“ (6 interviu). Ir neretai tokį teiginį patvirtina ir moksliniai tyrimai – pasilinksminimo tikslais narkotines medžiagas vartojantis jaunimas dažniausiai priklausomybės liga nesuserga ir savaime nustoja vartoti narkotikus sulaukę tam tikro amžiaus, brandos, atsiradus šeimai bei pasikeitus interesams (Ramo et al. 2011; Green 2016).

Vaikystės situacija

Nepalankios sąlygos šeimoje gali būti vienas iš pagrindinių veiksnių, turinčių įtakos narkotikų vartojimui ir asocialaus elgesio reiškimuisi (Valickas 1997). Tiek priežiūros nebuvimas, tiek hiperkontrolė ar konfliktiški santykiai šeimoje įvardijami kaip netinkami tėvų auklėjimo stiliai, turintys įtakos įvairiems psichologiniams sunkumams reikštis ir dažnai gali būti reikšmingas veiksnys narkotikų vartojimui (Becoña et al. 2012). Todėl svarbu atsižvelgti ir į vartojančių narkotines medžiagas jaunuolių vaikystės situaciją ir sąlygas šeimoje.

Nemažai tiriamųjų nurodė vaikystėje susidūrę su pernelyg griežta kontrole: „*Tėvas mentas. Ir buvau auginamas ypač griežtai, kaip kariuomenėj.*“ (9 interviu), „*<...> tėvas verslininkas, diktatorius labai, norėjo, kad aš būčiau ten žinai, negalėjau net kedu paprastų mokykloj vaikščioti, net šukuosenos savo, pats kirpo mane gal iki šešiolikos, ten kirpti nemokinęs, tai kiekvienam šitam kontroliavo žinai.*“ (11 interviu). Vienas tyrimo dalyvis nurodė susidūręs ir su priežiūros nebuvimu: „*Nu nesužiūrėdavo manęs tiesiog seneliai, ką aš veikiu ir aš galėdavau meluoti, ir daryti ką norėjęs, ką panorėjęs.*“ (7 interviu). Nemažai tiriamųjų mini ir buvusius įtemptus, konfliktiškus santykius šeimoje: „*Va dėl tėvų būdavo irgi pradėjau vartot, nes ten irgi buvo problemos, ten rėkė ant manęs, tai ant poros dienų ir išeidavau.*“ (5 interviu). Pas vieną tiriamąjį pastebimos ir psichologinio smurto apraiškos: „*Vadinasi ir pinigai buvo ir laimės dar mažiau nei... <...> imdavo mane pamenu ten kur girtuokliai šeima, kur ten daug vaikų, ten užėini <...> tik sakydavo, pažiūrėk kaip tu gerai turi, o kai skandalas, sako „Pameni kur važiuoju, norėtum pas tokius geriau ar čia...“ <...> Po to jau mintyse galvoju, mieliau aš ten būčiau ir laimingas, galėčiau pasakyti, kuo noriu būti...“* (11 interviu).

Keletas tyrimo dalyvių įvardijo ir priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų atvejus šeimoje: „*Šiaip tėvas į alkoholizmą linkęs yra <...>*“ (8 interviu), „*<...> nes pas tėvą buvo didelės problemos su alkoholio vartojimu pastoviai.*“ (4 interviu), „*Tėvas buvo kalėjime, narkomanas, dabar daug geria...*“ (7 interviu). Šeimoje esantys alkoholizmo ar narkomanijos atvejai neigiamai veikia vaiko gerovę. Tokioje šeimoje užaugę asmenys neretai susiduria su įvairiais psichologiniais ir socialiniais sunkumais (Brown-Rice 2018). Visi šie sunkumai gali skatinti narkotinių medžiagų vartojimą.

Septyni tiriamieji nurodė, jog augo nepilnoje šeimoje. Tėvų skyrybos, vieno iš tėvų mirtis ar vaiko augimas be tėvų, jau pats savaime yra traumuojantis veiksnys, galintis turėti įtakos prastesnei psichinei sveikatai, kuri gali privesti prie rizikingo elgesio (Hoffman 2017; Auersperg 2019). Daugumos tiriamųjų tėvai buvo išsiskyrę: „*Tėvai tiesiog išsiskyrė, nes pas tėvą buvo didelės problemos su alkoholio vartojimu pastoviai. Am... Tai dėl tos priežasties ir išsiskyrė.*“ (4 interviu), vienos tyrimo dalyvės tėvas buvo miręs: „*Ir kai man buvo trylika metų, tai tėtis mirė... Amm... Nu ir mes ir pasilikom taip tryse.*“ (10 interviu), o vienas informantas nurodė, jog jo tėvai išsiskyrę ir jis

augo su seneliais: „Mmm... Kai man buvo septyni ar šeši metai, tai mama išvyko į užsienį, likau gyventi su seneliais...“ (7 interviu). Nepaisant to, daugelis įvardijo ypač gerus santykius su mama: „Su mama tobuli. Tobuli. Kaip su drauge mes su mama.“ (11 interviu), „Nu su mama tai viskas labai gerai, tiesiog itin gerai, daug kas manau galėtų net pavydėt tokių santykių <...>“ (3 interviu), bet labai silpną ryšį su tėvu: „Realiai tėvo nemačiau ir nebendravau, į metus kartą pinigų atsiųsdavo (juokiasi).“ (12 interviu).

Kiti tyrimo dalyviai, kurie augo pilnose šeimose visgi dažnai susidūrė su hiperkontrolę bei konfliktais šeimoje. Vienas informantas patyrė ypač stiprią agresiją iš tėvo, tiek fizinį, tiek psichologinį smurtą: „<...> kažkas blogai, su motina susipyks, dar ten darbe kažkas, kažkokia komisija, tai ir tada atvažiuoja ir ant manęs visi nervai gaudavosi. Ten normaliai su diržu iki nualpimo.“, „Nu tipo ten žinai ne vieną, du, kartą ten diržu, o ten žinai <...> trisdešimt, keturiasdešimt kartų <...>“, „Turėjau gerai mokintis... Už septintuką jau diržą gaudavau.“ (11 interviu). Tai gali turėti reikšmingos įtakos tam, kad jis jau kurį laiką piktnaudžiauja narkotinėmis medžiagomis bei yra įsitraukęs į kriminalinę veiklą. Taigi tarp visų tiriamųjų pastebima tam tikrų nepalankių šeimos sąlygų raiška vaikystėje.

Bendraamžiai ir referentinės grupės įtaka yra dar vienas svarbus veiksnys formuojantis paauglio elgesį (Bandura and Walters 1977; Lundborg 2006). Keletas tiriamųjų nurodo, jog paauglystėje buvo įsitraukę į netinkamą referentinę grupę: „Nuo pradinių klasių jau kaip ir augau vos ne gatvėj... Dažniausiai nu būdavau lauke su draugais, nelegalios veiklos visokios...“ (7 interviu). Du informantai susidūrė su patyčiomis mokykloje: „Po to kokioj 7 klasėj patyriau patyčių kažkokių dėl mamos darbo, dėl mašinos ir panašiai“ (12 interviu). Nors dauguma tyrimo dalyvių nurodė, jog mokėsi gana neblogai, visgi neretai buvo minimos kitos problemos mokykloje: „Buvau problematiškas. Buvau žiauriai blogas vaikas. Chuliganiškas. <...> bet aš replikuodavau mokytojus, nepagarbiai elgdavausi ir panašiai. Tai toks va dalykas buvo pas mane. Vaikščiojau va pas tas socialines pedagoges, pas psichologę mokyklos esu va buvęs. <...> mane ir iš mokyklos yra kaip ir išmetę, pusiau taip. Po dešimtos klasės nepasirašė su manim sutarties. Nuėjau į kitą mokyklą, vėl buvo tos pačios problemos aišku.“ (3 interviu).

Psichologiniai sunkumai

Tam tikri auklėjimo ypatumai vaikystėje bei kiti trauminiai įvykiai turi neigiamos įtakos psichologinei jaunuolio būklei. Neretai kyla sunkumų kovojant su gyvenimiškomis problemomis, taip gali kilti iliuzija, jog narkotinės medžiagos sugebės tai pakeisti. Keletas tiriamųjų savo būklę iki vartojimo vertina gerai ir mano, kad nesusidūrė su jokiais psichologiniais sunkumais: „Aš save vertinu labai psichologiškai tvirtu, mane sunku išbalansuoti, bet iš mano pažįstamo rato yra daug, kas turi

tokių problemų ir lankosi pas psichologus.“ (10 interviu). Tačiau toliau, jų interviu metu, visgi ryškėja tam tikri psichologiniai sunkumai. Kitų tiriamųjų buvo įvardintos tokios psichologinės problemos kaip emociniai sunkumai, įvairios depresinės būsenos: *„Anksčiau tai turėdavau depresiją, nerimą, isterijas visokias. Tokių va kažkokių...“* (12 interviu), *„Man buvo gal, kai buvo kokių keturiolika ar penkiolika metų. Tai tada pas psichologę vaikščiodavau. Buvo taip... Kaip kažkokia... Kaip ir krizė.“* (2 interviu).

Tik trys asmenys nurodė, jog nėra galvoję apie savižudybę. Visi kiti kažkuriuo gyvenimo laikotarpiu yra susidūrę su mintimis apie savižudybę ir dažniausiai dar iki vartojimo: *„Jooo, daug, bet nesu bandžius tai niekada. Ir iki vartojimo čia labiau man buvo sakyčiau.“* (12 interviu), *„Jo, galvojau. Dažnai, pastoviai. Tai aš sakiau, 10 metų gal, kad užmiegi, kad mielai neatsikeltum. Vieną kartą tablečių buvau prisirijęs, po skandalo su tėvu <...>“* (11 interviu). Nors kai kurie ir teigė nesusiduriantys su psichologiniais sunkumais, visgi pastebima prastesnė psichologinė savijauta tarp tyrimo dalyvių, negebėjimas susitvarkyti su gyvenimiškomis problemomis ir ryškėja vartojimas dėl siekio šių problemų išvengti. Psichologinės savijautos įtaka atsispindi ir vartojimo įpročiuose.

Įtaka asmens gerovei

Piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis neigiamai veikia asmens gerovę. Dažnai tai turi žalingos įtakos tiek sveikatai, tiek socialiniam gyvenimui (NIDA 2020). Trys tyrimo dalyviai nurodė įsitraukimą į kriminalinę veiklą susijusią su narkotikais. Visi atvejai susiję su narkotikų prekyba: *„(juokiasi) Aš pats tuo užsiimu žinai...“* (11 interviu), *„Tai tada... Aš neturėjau pinigų, nu stipriai neturėjau pinigų iš tikrųjų <...> ir mes buvom tokie draugeliai ir aš sakau: „žinai, nėra pinigų, vat čia dabar galvoju gal dar kažkur padirbti reikia.“. Ir jis sako: „klausyk, mane mentai dabar... Ir man čia reikia vat sako čia lengva, nuvažiuoji, paduodi, gauni pinigus, pusę tavo...“ <...> Tai pirma pardavinėjau žolytę ir amfetaminą, po to atsirado ratai <...>“* (10 interviu). Dauguma tiriamųjų nurodė, jog nėra susidūrę su teisėsauga dėl narkotinių medžiagų. Tie, kuriems teko su tuo susidurti, teigė, kad tai neturėjo rimtesnių pasekmių jų gyvenimui: *„Taip, esu du kartus. Yra... Tai... Vieną kartą šešiolikos metų yra pagavę policija mumis tris, tris draugus yra pagavę su marihuanos po keliais gramais... Tai... Tekę yra praleisti dvi paras areštinėj dėl to... Ir jo, turėjau teismą, bet kadangi buvau nepilnametis, tai kaip ir išpėjimu apsiėjau tuo metu“* (7 interviu). Visgi įsitraukimas į kriminalinę veiklą ar netikėtas susidūrimas su teisėsauga dėl narkotinių medžiagų gali turėti ypač skaudžių pasekmių jų gyvenimui. Dėl šio rizikingo elgesio gali drastiškai pasikeisti jaunuolio gyvenimas, kilti įvairūs socialiniai iššūkiai bei išauga tikimybė patekti į stigmatizuojamą visuomenės grupę.

Keletas tyrimo dalyvių nurodė, jog narkotikų vartojimas turėjo įtakos studijų procesui: *„Pirmą kartą, kai aš ragavau ratą, būtent, kai pradėjau pirmą kartą mokytis kolegijoje, irgi va pirmas kursas*

buvo ir tada aš paragavau ir tada man jau visiškai nebeįdomu ten tie mokslai buvo. Ir tik dėl šito išėjau.“ (5 interviu). Dauguma tiriamųjų teigė, kad įtakos jų darbui narkotikų vartojimas neturi, tik viena informantė nurodė sunkumus iškilusius darbo vietoje: „Dėl to turbūt dabar ir darbo neturiu. Nes darbe susipykau su vadove dėl to, kad jai pasirodė, kad aš išsidirbinėjau, kad aš visą laiką pikta, kad būdavo va taip po savaitgalių. Tai čia nu ne tik po savaitgalių, bet būdavo. Ir čia susiję su narkotikų vartojimu.“ (2 interviu). Pomėgiams įtakos narkotinių medžiagų vartojimas taip pat neturėjo, tačiau respondentai teigė, kad tiesiog jų gyvenime padaugėjo vakarėlių: „Nu aišku, daugiau vakarėlių, daugiau laisvalaikio su draugais... Nu daugiau tokių linksmybių...“ (1 interviu).

Pastebima, jog vartojimas gali turėti įtakos santykiams su aplinkiniais dėl psichologinės būklės po vartojimo: „<...> su vaikinu, kaip būdavo, kad... Tai būni dirglesnis, priekabesnis kitom dienom ir viskas.“ (1 interviu). Pagrindinė įtaka santykiams su šeimos nariais nurodoma kaip atitolimas, jų vengimas: „Kai dažnai vartoju aš tuo pačiu nemažai ir vengsiu tėvų, tai tada pablogėja santykiai. Labai vangus šeimoj pasidarau, kai dažnai vartoju.“ (8 interviu). Visgi šiuo atveju neišryškėja pokyčiai ir stipri neigiama įtaka socialiniam gyvenimui. Tam gali turėti įtakos ir tai, jog tarp daugumos tyrimo dalyvių nėra pastebimas probleminis narkotinių medžiagų vartojimas.

Dalis tyrimo dalyvių nurodė ir narkotinių medžiagų įtaka sveikatai. Buvo minimi tokie pokyčiai:

- atminties sutrikimai: „Nu gal šiek tiek išsiblaškytas būna, pamiršti kartais dalykus kažkuriuos... Tai atminties kažkokie...“ (7 interviu),
- išvaizdos pokyčiai: „Ir aišku iš išvaizdos jau pradėjo matytis, nes aplink akis tokių buvo kaip išsproginėję kapiliarai.“ (10 interviu),
- širdies veiklos sutrikimai: „Nes prasidėjo kažkokios problemos su širdim, anksčiau tokio nebuvo <...>“ (5 interviu), „Širdis būdavo, kad šokinėdavo pas mane, netgi jeigu iš pasekmių, tai pas mane netgi dabar būna, kad vat nu sėdi ji normaliai plaka ir po to labai stipriai pradeda greitai plakti ir po to vėl apsiramina <...>“ (11 interviu),
- narkotinių medžiagų vartojimas skatina esančių ligų paūmėjimą: „Aš, pavyzdžiui, sergu psoriaze, tai man pasunkina šitą reikalą. Nėra pas mane sunki jos forma apskritai, ganėtinai lengva forma, bet vartojimas, ypač vat pigių narkotikų, ratai, gaidys ir panašiai, kur netiksliai aišku ką gauni, skiesta labai gali būti ir taip toliau, ypač jie pablogina.“ (8 interviu).

Tačiau tiriamieji nurodė tikrinantys sveikatą ir nesusiduriantys su rimtesniais sveikatos sutrikimais, kuriuos galėtų sukelti narkotinių medžiagų vartojimas. Tai ir vėl gali patvirtinti teiginį, kad didesnę žalą sukelia priklausomybė ir piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis, o ne vartojimas apskritai.

Visi informantai yra susidūrę su narkotinių medžiagų apsinuodijimu arba asmeniškai, arba aplinkoje. Keletas tiriamųjų žino asmenų, mirusių nuo narkotinių medžiagų perdozavimo:

„Pažįstamas, kuris šiais metais per naujus metus perdozavo. Tai jis buvo mano pažįstamas ir iš tilto jį išvežė su greitąją ir jis pakeliui mirė. Taip, tai jis buvo mano pažįstamas.“ (6 interviu). Asmeniškai rimtesnių apsinuodijimų neįvardinta, tačiau dažniausiai pasitaiko nemalonūs psichologiniai pojūčiai: „<...> tada praradau realybės suvokimą... Ir nebegalėjau kontroliuoti savęs, va tada buvo gal... Nepraradau sąmonės, buvau nesąmoningas, taip galima sakyti... Kitoj dimensijoje (juokiasi).“ (7 interviu). Tiriamųjų manymu, dažniausios apsinuodijimo priežastys yra:

- medžiagų maišymas tarpusavyje ir ypač maišymas su alkoholiu: „Kad buvom, sakykim, buvo daug alkoholio suvartota ir ant alkoholio tada, po to dar kažkiek buvo suvartota MDM'ėjaus. Taip nedidelis kiekis, bet jis labai prastai susimaišė su alkoholiu ir tada turbūt pirmą kartą, kai buvo tas toks...“ (4 interviu),
- neatsakingai vartojamas per didelis medžiagų kiekis: „Tas žmogus nebuvo niekada vartojęs ratų ir jis vienu kartu suvalgė tris ratus. Čia yra keturis kartus per didelis kiekis pirmam kartui vartojančiam žmogui. Ir tiesiog...“ (6 interviu),
- nežinomos sudėties medžiagų vartojimas.

Dauguma tyrimo dalyvių nežino, kaip padėti perdozavusiam žmogui, tačiau visi teigia, jog tokiu atveju kvieštų greitąją medicinos pagalbą. Pastebima, jog aplinkinių apsinuodijimas narkotinėmis medžiagomis neturi didelės įtakos vartojimui, tačiau asmeninis apsinuodijimas verčia narkotines medžiagas vartoti atsakingiau.

Dažniausiai nurodoma neigiama narkotinių medžiagų įtaka – susidūrimas su nemaloniais pojūčiais po vartojimo. Tyrimo dalyviai įvardija tokius trumpalaikius pojūčius:

- apatija: „Pirmom dienom, mm... Tiesiog tingi... Labai tingi kažką veikti... Motyvacijos nėra niekam... Tingi bendrauti, tingi kažką veikti, planuoti...“ (7 interviu),
- jautrumas: „Aa... Kai tau atrodo... Kai jau praeina narkotikų poveikis, tau labai būna sunku, viskas tave dirgina <...>“ (6 interviu),
- nuotaikų svyravimai: „<...> dažniausiai būna dviejų, trijų dienų tarpe emocinis nestabilumas.“ (9 interviu),
- panika, nerimas: „Panikos atakos, net baisu kažkur išeiti į lauką arba namie sėdėt.“ (5 interviu),
- savigraužos jausmas: „Šiaip susiduriu tik su tuo, kad graužiu save po to labai, kad ir retai varau, bet graužiu.“ (12 interviu),
- fiziniai nemalonūs simptomai: „<...> atrodo nėra jėgų, skauda kaulus, raumenis amm...“ (6 interviu).

Visi tiriamieji nurodė, jog nesistengia šių pojūčių panaikinti narkotinių medžiagų vartojimu: „Niekada nevartoju, kad išvengčiau, praeina kažkur po 3 dienų ir vėl viskas į savo vėžes grįžta.“ (12 interviu), tačiau tarp daugelio visgi išryškėjo kanapių vartojimas tokiu tikslu: „Aš tiesiog, jeigu vat

kažkaip nejaukiai, tai paimu, susisuki porą kasekėlių, parūkai, pamiegi ir viskas, nu tai man nieko.” (10 interviu).

Neretai tiriamieji po intensyvesnio narkotinių medžiagų vartojimo susiduria su įvairiais psichologiniais sunkumais. Tačiau pastebėta, jog dauguma šių pojūčių yra trumpalaikiai bei greitai grįžtama į įprastinę psichologinę būklę. Dažniausiai įvardijami tokie sunkumai:

- depresiniai simptomai: „<...> tai tada po kokio to va mėnesio, jausis tas toks truputį nežinau emocinis išsekimas. Tai tada prasideda galbūt tokie... Mini depresija...“ (4 interviu),
- gyvenimo džiaugsmo praradimas: „Gyvenimas irgi atrodo taip, kad net užtenka to pro langą va toks pilkas vaizdas ir tai dadeda tau dar pilkesnį vaizdą.“ (2 interviu),
- nerimas: „Ne tik apsvartojęs, bet ir po vartojimo dar buvo kurį laiką, nu va toks laikotarpis, kai nenorėjau nei žmonių sutikti, nenorėjau išeiti niekur ir nu... Kaip čia dar pasakyti...“ (6 interviu),
- nuotaikų svyravimai: „Nu pykčio... Nu gal... Nu gal jautrumu tuo tokiu, net ne pykčiu, o dirglumu, nuotaikų kaita.“ (1 interviu),
- panikos atakos, paranoja: „Ir gatvėj irgi įlipi į autobusą, netgi šiandien (juokiasi), įlipi į autobusą ir atrodo, kad tave visi žmonės mato, ką tu darei savaitgalį.“ (2 interviu).

Beveik visiems tyrimo dalyviams, kurie turi teisę vairuoti, yra tekę tai daryti apsvaigus. Visi pabrėžia, kad nevairuoja išgėrę alkoholio: „Niekada nevairuoju išgėręs, nu gal kažkada buvo ten labai jaunystėj, bet paskutinius čia kokius keturis metus, tai nu niekad nesu sėdęs už vairo ten išgėręs <...>“ (3 interviu). Tačiau nevengia vairuoti būdami apsvaigę nuo kanapių, nes: „Ne, vairuot, tai aš, ne nu aš gal ir suprantu, bet vien tas faktas, kad aš daug lė... aš daug lėčiau važinėju... Apsvaigęs, ta prasme. Aš dažnai važiuoju mažiau negu leistinu greičiu. Ta prasme, nu max atsargumas būna. Bet čia visiems taip būna <...>“ (3 interviu). Vairavimas apsvaigus nuo kitų narkotikų, įvardijamas kaip sudėtingesnis ir labiau vengtinas: „Kalbant apie MDMA, tai turbūt yra sudėtingiausias narkotikas su kuriuo teko vairuoti, kadangi sunku susikaupt. Ir... Labai nejauti mašinos ir šiek tiek... Gali būti, kad liejasi akyse ir labai jaučiamas stiprus nuovargis...“ (10 interviu). Vairavimas apsvaigus nuo bet kokios psichoaktyviosios medžiagos kelia didelį pavojų tiek asmeniui, tiek visuomenei (EMCDDA 2018b; Marillier and Verstraete 2019). Tačiau pastebima, nors jaunimas neigiamai vertina vairavimą išgėrus alkoholio, vengia vairavimo apsvaigus nuo kitų narkotinių medžiagų, vis dėlto vairavimas pavartojus kanapių jiems neatrodo kaip rizikingas.

Požiūris į narkotinių medžiagų vartojimą

Tiriamieji nurodo, jog jų gyvenime narkotikai neužima svarbios dalies ir yra tiesiog būdas pasilinksminti. Ne vienas įvardija ir teigiamą narkotinių medžiagų naudą: „Bet šiaip pagrinde nuo

visų vat būtent, ką galiu pastebėti, pats koks žmogus buvau prieš vartojant visus narkotikus ir po jų, tai galiu pastebėti, kad jo, labiau atviresnis, jautresnis pasidariau, sukalbamesnis, ne taip greit susinervinantis.“ (7 interviu).

Tyrimo dalyviai susiduria su neigiamu nevartojančių aplinkinių požiūriu į narkotines medžiagas: *„Nu jo, realiai tiesiog žinai maždaug galvoja jo, jeigu tu kažkokį narkotiką vartoji, tai tu vos realiai ne viskas, jau žinai narkomanas arba eini link to.“ (4 interviu),* todėl siekdami išvengti stigmos, vartojimą neretai slepia: *„Apie visą kitą stengiuosi nepasakoti, tiek dėl savęs, tiek dėl savo pažįstamo rato saugumo.“ (9 interviu).* Ir pačių tiriamųjų neigiamas požiūris į vartojimą susijęs su aplinkinių nuostatomis: *„Bet daug kas slepia, daug kam gėda, aš va ir pati dabar stebiuosi, aš va pati dabar visa drebu, nes man gėda pasakoti, bet tipo kaip ir gerai, bet ir kaip aš taip galiu kalbėt, šnekėt viską atvirai. Sunku suprast...“ (2 interviu).* Čia pastebima socialinių normų ir taisyklių įtaka asmens požiūriui į narkotines medžiagas (Hirschi 1969). Buvo nurodytas ir moralinių vertybių laikymasis: *„Bet man biški nepatinka, kad vadinasi ne iki galo save kontroliuoju žinai. Nes priklausau nuo kažko, negaliu būti laimingas blivus gaunasi, tai čia biški... Nepagarba sau gaunasi. Aš čia nebent tik dėl to žinai.“ (11 interviu),* tam įtakos gali turėti tai, jog tiriamasis buvo auginamas pagal griežtas krikščioniškas vertybes.

Keletas respondentų nurodė, jog jų tėvai žino apie narkotinių medžiagų vartojimą ir nežiūri į tai neigiamai: *„Taip, mama žino...<...> ir jinai reaguoja teigiamai, nes kaip ir su gyvenimu viskas gerai, kaip sakant aš tvarkausi pats, manęs nereikia padėti man, aš... <...> viską pilnavertį gyvenimą ir tuo pačiu sugebu vartoti. Tai kaip ir jinai dėl to neturi priekaištų...“ (7 interviu),* *„Dėl žolės žino. Mmm.... Tėtis iš esmės žino ir kiek dažnai. Mama mažiau žino viską, nežinau...“ (8 interviu).* Tai gali formuoti palankų požiūrį į narkotines medžiagas.

Taip pat pastebimas neigiamas požiūris į vartojimą dėl to, kad tai yra draudžiama, nelegalu: *„Tu darai nusikaltimą, tu jauties kaltas prieš kažką, neaiškų ką, kad taip linksminiesi. Ir atrodo toks nesmagumas...“ (12 interviu)* ir dėl ilgalaikio vartojimo keliamos žalos asmens gerovei: *„Nes žinau, kad yra pavojinga, kad ilgalaikėj perspektyvoj... Bus blogai ir bus tik blogiau, ir tai prives galiausiai prie nu... Prie nieko gero neprives. Bus blogai. Suprantu ilgalaikes pasekmes <...>“ (7 interviu).* Tačiau kiekvienas nurodo tam tikrą medžiagą, kuri, jų manymu, kelia didesnę žalą, negu jo asmeniškai vartojama medžiaga ir jos vengia: *„Ypač amfetamino. Ten jokio kaifo, jokios naudos, bet paskui labai labai bloga ir dar blogiau negu nuo ratų.“ (5 interviu).* Nors tiriamieji labiau akcentuoja teigiamą požiūrį į narkotinių medžiagų vartojimą, vis dėlto išskiria ir supranta neigiamus vartojimo aspektus.

Visos merginos teigė, jog buvo nusistačiusios prieš narkotikų vartojimą ir galvojo, jog niekada nepradės vartoti: *„Nors šiaip realiai labai nusistačius buvau prieš visus narkotikus, tai net nežinau kodėl susiviliojau...“ (12 interviu).* Ir visi tyrimo dalyviai mano, jog nesusidurs su rimtesnėmis

narkotinių medžiagų sukeliamomis problemomis: „*Aš tikrai nebūsiu tokiam kely (juokiasi).*“ (5 interviu). Interviu metu buvo pastebimas ir neigiamas požiūris į alkoholį: „*Alkoholį išvis skaitau labai tokiu baisiu narkotiku.*“ (5 interviu), „*Nors vėl atsižvelgiant iš kitos pusės, mano nuomone, alkoholis daro didesnę žalą organizmui ir lyginant apsvaigimą, jis svaigina labiau.*“ (10 interviu). Tuo tarpu visi tyrimo dalyviai kanapių apskritai nelaiko narkotiku. Tai vėlgi siejasi su vis didėjančiu palankiu visuomenės požiūriu į šią narkotinę medžiagą, jos normalizavimu (Dumbili 2020).

Paklausus tiriamųjų, kokia, jų manymu, yra didžiausia iš narkotinių medžiagų vartojimo kylanti problema, dažniausiai buvo minimas jaunėjantis vartojimo amžius: „*Nepilnamečių tarpe šitas padažnėjo labai, kai alkoholį vat iki dvidešimt pakėlė, tai žymiai daugiau tam tarpe pradėjo vartoti.*“ (8 interviu). Tai pagrindžia ir tyrimas JAV, kur amžiaus ribojimas, nuo kada galima įsigyti ir vartoti alkoholį, siejamas su kanapių vartojimo augimu jaunimo iki 21 m. amžiaus grupėje (Croft, Guerrero 2012). Jaunėjant vartojimo amžiui, auga ir neatsakingas medžiagų vartojimas: „*Dauguma jaunų žmonių nežino kaip vartoti, suvartoja per daug, vartoja per dažnai, tikrai yra problema.*“ (7 interviu). Taip pat esant griežtiems draudimams, didėja ir galimybė įsigyti nežinomos sudėties medžiaga: „*Iš esmės didžiausios problemos tai būna, kad žmonės visų pirma nežino ką gaus. Vėlgi tasai narkotikų nepatikimumas.*“ (9 interviu). Įvardijamos ir švietimo spragos, profesionalų kompetencijos trūkumas: „*<...> o kad ir tie visi psichologai, socialiniai, dar kažkas... Jeigu jie ne priešiška tai darytu, nes kai tu priešiška darai, nu ta prasme, iškart atmetimo reakciją gauni.*“ (1 interviu) ir teisingos informacijos trūkumas: „*Problema yra teisingos informacijos trūkumas... Dėl to miršta žmonės, dėl to tampama priklausomais, dėl to sugadinami gyvenimai... Tai daugiausia reiktų skleisti teisingą, moksliskai pagrįstą informaciją, ja remtis...*“ (12 interviu). Nors patys ir vartoja narkotines medžiagas bei turi labiau teigiamą požiūrį į jas, tyrimo dalyviai sutinka, jog narkotinių medžiagų vartojimo problema pasilinksminimo vietose egzistuoja ir labiausiai siejasi su neatsakingu jų vartojimu.

Anot visų tyrimo dalyvių, narkotinių medžiagų vartojimas pasilinksminimo vietose yra labai dažnas. Jie teigia, kad didžioji dalis jaunimo naktiniuose klubuose yra išbandę ar vartoja narkotines medžiagas: „*Jo, toj vat klubinėj aplinkoj tai tikrai nemažai, didžioji dalis bus bent jau pabandžiusių, ateisi į tam tikrus klubus, į daugumą klubų dabar jau Lietuvoj ateisi, tai bent pusę žmonių bus pabandę, gali pusę būt ir apsvartoję. Priklauso nuo vakaro.*“ (8 interviu), o narkotikais prekiaujantis asmuo nurodė ypač didelį vartojančio jaunimo kiekį: „*Nu taip. Klube 90 procentų vartojančių yra.*“ (7 interviu). Tai visiškai nesutampa su narkotinių medžiagų paplitimo tyrimu pasilinksminimo vietose (NTAKD 2018). Tai gali rodyti, jog narkotines medžiagas vartojantis jaunimas yra sunkiau pasiekiamas ir tokie kiekybiniai tyrimai ne visada atspindi realius duomenis. Tai gali sietis ir su tuo, kad vartojantys asmenys labiau atkreipia dėmesį į taip pat vartojančius, o narkotikų prekeivis – apsuptas daugiau vartojančių asmenų. Iš to gali kilti iliuzija, jog vartojančių asmenų yra gerokai daugiau.

Informacijos sklaida apie narkotines medžiagas

Vartojantis jaunimas nurodo, jog domisi informacija apie narkotines medžiagas. Dažniausiai jos ieškoma internete, specialiuose narkotikų žalos mažinimo puslapiuose, kur galima gauti gana išsamią informaciją: *„Kitas dalykas internete anglų kalboj yra ganėtinai daug informacijos. Pavyzdžiui, jeigu mes kalbam apie ekstazi, yra keli saitai, kurie pateikia pure report, kokia tai yra tabletė, kas joje yra, koks kiekis turėtų būti. Ir pateikiami kitų žmonių potyriai tai vartojant.“* (9 interviu), taip pat dažnai įvardijama, jog informacija gaunama iš draugų ar asmeniškai išbandant narkotines medžiagas: *„Asmeninė patirtis. Tai yra tai ką pats vartoji. Tada yra aplinkos stebėjimas.“* (9 interviu). Nors ir yra žinoma apie keliamą riziką ir žalą, dažnai nurodoma, jog tai neatbaido nuo pačio vartojimo: *„Kad pabandai vieną kartą tu iškart priklausomas, tikrai visi va šitą buvom girdėję, įkalta į galvą ir kai sužinai, kad nu ne. Tai tu tada ir galvoji, o tai kokia ta žala yra? Tau ji pradeda atrodyti žymiai mažesnė. Ir ji yra žymiai mažesnė negu pasakoja, bet ji vis tiek reali, bet tu nesuvoki jos... Nes nu kažkaip tu augi ir matai, kad jei tokie blogi tie narkotikai, kodėl juos vartoja“* (8 interviu). Tyrimo dalyviai nurodė nežinantys, kur ieškoti teisingos informacijos apie narkotines medžiagas, kur kreiptis pagalbos susidūrus su sunkumais ar norint pasikonsultuoti, todėl esant būtinybei kreiptųsi į savo šeimos gydytoją arba psichologą. Tai rodo, jog narkotinių medžiagų tema yra reikalinga šviesti įvairius specialistus, ne tik dirbančius narkotinių medžiagų srityje, nes tiek šeimos gydytojai, tiek psichologai yra nurodomi kaip reikšmingi asmenys, galintys apsaugoti nuo narkotinių medžiagų keliamos žalos.

Žinios apie narkotikų politiką ir požiūris į vykdomas priemones

Dauguma tyrimo dalyvių teigė, jog nėra tekę susidurti su žalos mažinimo programomis. Keletas respondentų įvardijo žinantys nevyriausybinę organizaciją „Jauna banga“, tačiau susidurti ir naudotis jos paslaugomis netenka dažnai. Daugiausia žinių turima apie vykdomą pasiūlos mažinimą, didėjančią teisinę atsakomybę bei draudimus: *„Stengiamasi drausti, griežtinamos bausmės yra, labiau vykdomos operacijos yra gaudant žmonės, ypač dabar labiau ant civilių vartojančių tiesiog, vykdomos operacijos būna, amm... Griežtėja tiesiog labiau... Nu labiau... Kad yra bausti, griežtinti bausmes ir labiau gaudoma... Pastaruosius kelis metus...“* (8 interviu). Nors Lietuvoje įstatymai griežtėja ir net mažas narkotinių medžiagų kiekis gali turėti rimtų pasekmių, visgi tyrimo dalyviai nurodo, jog šios priemonės nuo vartojimo neatbaido. Tokios priemonės skatina jaunimą vengti bausmių, tačiau tai tiesiog priveda prie neatsakingo vartojimo. Taip pat nepaisant vykdomos griežtos kontrolės, narkotikų įsigyti yra labai lengva: *„Aš ta prasme, jeigu man dabar reikėtų ir aš galėčiau*

gauti. Aš niekada neieškojau, neieškosiu, bet žinau, kad aš galiu bet ką gauti. Su tuo pačiu telefonu.“ (2 interviu).

Susidūrimai su prevencinėmis priemonėmis, kaip jie patys teigia, visiškai neturėjo įtakos vartojimui. Dauguma neatsimena mokykloje vykdytos prevencijos arba atsimena daugiausia gąsdinimus: *„Nu mokykloj ten rodydavo švirkšto ir šaukšto nuotraukas ir sakydavo, kad bus taip jei bent kartą pabandyšim, jei parūkysim žolės ir panašiai <...> žodžiu, buvo sakoma, kad pabandęs nebesustosi ir tapsi gatviniu tokiu. Bet nepaveikė visai manęs tai, nepatikėjau (juokiasi).“* (12 interviu). Taip pat suteikta informacija neretai buvo paneigiama, tiesiog išbandant narkotines medžiagas: *„Bet paskui tas dalykas kažkaip pasikeitė, kai patys ta prasme, šiek tiek užaugom ir pamatėm tuos geruosius atvejus ta prasme. O ne tik bloguosius. Kažkaip labai daug...“* (3 interviu), *„Aš žinojau, kad negalima taip daryt, nu bet pažiūrėjau, kad man nieko blogo nedaro, tai kodėl ne.“* (5 interviu). Čia vėlgi išryškėja prevencinių priemonių efektyvumo trūkumas ir to įtaka vartojimui.

Daugiausia tyrimo dalyviai į vykdomas priemones žiūri gana neigiamai ir laiko jas neveiksmingomis, neinovatyviomis: *„Žinau, kad mūsų narkotikų politika yra pasenusi, nuo rusų laikų užsilikusi, užstrigusi toj vietoj. Jinai galėtų būti europietiškesnė tuo klausimu.“* (7 interviu). Taip pat išryškėja nuomonė, kad draudimai neapsaugo nuo vartojimo ir kaip tik jį skatina: *„Jeigu... Nu žmogus yra tokia būtybė. Ko negalima, to mes norim. Nu čia yra logiška. Nu ta prasme, mes taip sutverti, nieko nepadarysi... Adomas su Ieva irgi obuolį suvalgė, nu jau viskas, jau čia mūsų genuose...“* (10 interviu), *„Kuo labiau draudžiama, tuo labiau norisi.“* (2 interviu).

Paklausus, kas būtų naudingiausia, vienareikšmiškai nurodomas žalos mažinimas, informacijos sklaida, nes tai galėtų padėti išvengti skaudžių pasekmių: *„O žalos mažinimas tikrai būtų padėję ir tam pažįstamam mano per naujus metus, jeigu jis būtų žinojęs, kad tokių kiekių negalima imti ir jo draugai būtų tai žinoję, tai manau būtų išvengta tų visų nesąmonių...“* (6 interviu). Taip pat reikšminga ir edukacija, ne tik siekiant apsaugoti nuo narkotinių medžiagų vartojimo, bet ir dėstant sąmoningo vartojimo principus: *„Bet jaunam žmogui, kas negalima yra dar įdomiau ir jau geriau aiškinti tipo ką daryti, kaip daryti, negu tiesiog jiems bandyti aiškinti, tam jaunam žmogui kaltį galvą, kad čia yra nežinau, didžiausias blogis pasaulyje.“* (4 interviu). Manoma, kad prevencija mokykloje turėtų būti vykdoma profesionaliau: *„Taip pat moksleiviams svarbu pasakoti, bet gal labiau tiesą, nu tiesiog pasakoti apie kiekvienos medžiagos pavojus, bet negąsdinti, kad čia iškart su švirkštu žolę leisies (juokiasi).“* (12 interviu). Visi sutinka, kad turėtų būti baudžiama už medžiagų platinimą, medžiagos turi būti kontroliuojamos: *„Reikia kontroliuoti tas medžiagas, kad jos nepatektų kažkokios ne tokios, kad būtų tikrinamos ir reguliuojamos, būtų aukšta kaina ir panašiai.“* tačiau: *„<...> nereiktų bausti už vartojimą.“* (12 interviu). Dauguma tyrimo dalyvių pasisako už kanapių legalizavimą bei kitų medžiagų dekriminalizavimą: *„<...> nu bet turėtų būti legalu, nes nu tai daugiau ir tyrimų gali padaryti ir žmonės tada žino, ką vartoja, nes tas nežinojimas, tai prie gero*

nepriveda, bet tu labiau taip save žaloji.“ (1 interviu), nes tai padėtų išvengti ypač neigiamų pasekmių. Pastebimas neigiamas požiūris į narkotikų politikos vykdomas priemones bei teigiamas požiūris į sąmoningo vartojimo skatinimo priemones bei teisę rinktis patiems – vartoti narkotines medžiagas ar ne. Visgi išryškėja žalos mažinimo paslaugų poreikis bei teisingos informacijos sklaidos trūkumas.

IŠVADOS

1. Kokybinis tyrimas patvirtina jau esamus statistinius duomenis apie narkotinių medžiagų vartojimo priežastis. Pagrindiniai narkotinių medžiagų išbandymo motyvai – aplinkinių įtaka ir smalsumas, o dažnesnis vartojimas tęsiasi pasilinksminimo tikslais, dėl narkotikų sukeliama pojūčių. Visgi stipriai išryškėja ir narkotinių medžiagų vartojimo gilesnės psichosocialinės priežastys – nepalankios sąlygos šeimoje bei iš to kylantys psichologiniai sunkumai ir poreikis jų išvengti.
2. Retas ir kontroliuojamas narkotinių medžiagų vartojimas pasilinksminimo tikslais pats savaime nesukelia ilgalaikės žalos asmens gerovei. Tokio vartojimo keliamos problemos daugiau yra trumpalaikės ir susijusios tik su nemaloniais pojūčiais po vartojimo. Pagrindiniai veiksniai galintys sukelti žalingiausias, su tokiu vartojimu susijusias, pasekmes yra neatsakingas vartojimas dėl informacijos trūkumo (pavyzdžiui – medžiagų maišymas tarpusavyje, vartojimas dideliais kiekiais, vairavimas apsvaigus ir t.t.) bei represyvi narkotikų politika, dėl kurios gerokai išauga socialinės atskirties, teistumo, įkalinimo grėsmė. Tyrime dalyvaujantis narkotines medžiagas vartojantis jaunimas stengiasi jomis nepiktnaudžiauti ir vartoti atsakingai, tačiau išryškėja patikimos ir sąmoningumą ugdančios informacijos trūkumas. Taip pat, kuo prastesnė psichologinė savijauta, tuo žalingesni vartojimo įpročiai pastebimi tarp tyrimo dalyvių.
3. Šio vartojančio jaunimo požiūris į narkotines medžiagas yra gana teigiamas, tačiau kartu išryškėja ir socialinės aplinkos suformuotų normų įtaka. Tai rodo, jog tam tikros taisyklės bei visuomenės nuostatos iš dalies gali formuoti jaunuolio požiūrį į narkotikus, bet nuo visiško noro išbandyti narkotines medžiagas neapsaugo.
4. Jaunuolių požiūris į vykdomas represyvias narkotikų politikos priemones yra neigiamas. Draudimų didinimas ir griežtos bausmės neatbaido jaunimo nuo vartojimo ir netgi skatina jų smalsumą išbandyti narkotines medžiagas. Išryškėja prevenciją vykdančių asmenų kompetencijos trūkumas, kuris daro šią priemonę visiškai neveiksmingą. Tyrimas atskleidė ir žalos mažinimo paslaugų bei teisingos, moksliskai pagrįstos informacijos prieinamumo trūkumą.

REKOMENDACIJOS

1. Svarbu užtikrinti palankias sąlygas šeimoje, laiku pastebėti pagrindinius rizikos veiksnius ir jų vengti. Tai ypač reikšminga socialiniams darbuotojams, kurie turėtų įvertinti šias nepalankias situacijas ir suteikti visokeriopą pagalbą šeimai bei tokiose sąlygose augančiam vaikui. Reikalinga šioje srityje dirbantiems asmenims teikti efektyvius mokymus narkotinių medžiagų prevencijos ir žalos mažinimo tema, kur pateikiama informacija būtų pagrįsta mokslu.
2. Kadangi atsakingas vartojimas yra vienas svarbiausių veiksnių, galinčių apsaugoti nuo narkotinių medžiagų neigiamų pasekmių, svarbu kuo daugiau dėmesio skirti žalos mažinimui pasilinksminimo vietose. Pastebimas tokios tikslingos informacijos trūkumas, todėl reikia kurti edukacines vietas, kad esant reikalui, jaunuolis žinotų, kur kreiptis ir nebijotų būti pasmerktas ar nubaustas dėl savo vartojimo. Reikšminga formuoti tam skirtas profesionalų komandas, kurias turėtų sudaryti kompetentingi socialiniai darbuotojai, psichologai ir gydytojai. Tai turėtų būti pasiekama ne tik festivalių metu ir yra reikšminga sukurti nuolat veikiančią organizaciją, kuri būtų įsikūrusi patogioje vietoje, jaunimo susibūrimo erdvių apsuptyje.
3. Reikšminga žalos mažinimo principus įdiegti ne tik tarp dirbančių su priklausomybės ligomis, bet ir įvairių kitų specialistų gretose, tokių kaip šeimos gydytojai ar psichologai, nes jaunimas išreiškia didžiausią pasitikėjimą šiais asmenimis, tačiau bijo būti smerkiami dėl savo elgesio.
4. Represyvi narkotikų politika neatbaido nuo narkotinių medžiagų vartojimo ir turi ypač neigiamą poveikį visuomenei – didina stigmą raišką, teistumo ir įkalinimų skaičių. Todėl svarbu stengtis paversti šią vykdomą politiką kuo labiau humanistine. Reikalingas narkotinių medžiagų dekriminalizavimas ir jaunimo advokacija, norint išvengti socialinės jaunų žmonių stigmą ir iš to kylančios didelės žalos tiek pačiam asmeniui, tiek visuomenei.
5. Svarbu ir prevencijos tobulinimas mokyklose, nes pastebima, kad prevencinės priemonės yra neinovatyvios, dažnai mokslų nepagrįstos, jaunuoliams neįdomios ir neveiksmingos. Svarbu prisitaikyti prie jaunimo požiūrio ir kartu su juo keisti narkotikų prevenciją.
6. Ypač reikalinga atsižvelgti į jaunimo vertybių formavimąsi bei jų psichikos sveikatą. Reikšminga būtų tiek mokyklose, tiek universitetuose skirti daugiau dėmesio psichikos sveikatos ugdymui, integruojant efektyvius, mokslu pagrįstus ir dažnesnius užsiėmimus šia tema.

LITERATŪRA

- Afonso, L., Mohamad, T., Patel, N., Badheka, A. 2018. Drugs of Abuse and Cardiotoxicity. *Comprehensive Toxicology*, 13, 356-382.
- Aguilar, M. A., García-Pardo, M. P., Parrott, A. C. 2020. Of mice and men on MDMA: A translational comparison of the neuropsychobiological effects of 3,4-methylenedioxymethamphetamine ('Ecstasy'). *Brain Research*, 1727: 146556.
- Alcover K. C. and Thompson C. L. 2020. Patterns of Mean Age at Drug Use Initiation Among Adolescents and Emerging Adults, 2004-2017. *JAMA pediatrics*.
- Astrauskienė, A., Bulotaitė, L., Gasperas, V., Kudukytė, R. 2010. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo paplitimas tarp Lietuvos didžiųjų miestų naktinių klubų lankytojų. *Visuomenės sveikata*, 2(49), 33- 42.
- Auersperg, F., Vlasak, T., Ponocny, I., & Barth, A. (2019). Long-term effects of parental divorce on mental health—A meta-analysis. *Journal of Psychiatric Research*, 119, 107-115.
- Bamsey, R. 2017. Polydrug Use: Prevalence, Predictors, Pharmacology and Psychopharmacology. *Yale Review of Undergraduate Research*.
- Bancroft, A. and Reid, P. S. 2016. Concepts of illicit drug quality among darknet market users: Purity, embodied experience, craft and chemical knowledge. *International Journal of Drug Policy*, 35, 42-49.
- Bandura A. and Walters R. H. 1977. *Social learning theory (Vol. 1)*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-hall.
- Bankauskienė I. 2013. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija: samprata ir modeliai. Informacinis leidinys. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. Prieiga per internetą: https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/PM_vartojimo_prevencija.pdf [žiūrėta 2020-01-21].
- Bardwell, G., Boyd, J., Arredondo, J. et al. 2019. Trusting the source: the potential role of drug dealers in reducing drug-related harms via drug checking. *Drug and alcohol dependence*, 198, 1-6.
- Barnhill, J. W. 2018. *Approach to the Psychiatric Patient: Case-based Essays*. American Psychiatric Pub.
- Barrett, F. S. and Griffiths, R. R. 2017. Classic Hallucinogens and Mystical Experiences: Phenomenology and Neural Correlates. In A. L. Halberstadt, F. Vollenweider, D. E. Nichols (eds.) *Behavioral Neurobiology of Psychedelic Drugs*. Berlin: Springer.

Baumeister, D., Tojo, L. M., Tracy, D. K. 2015. Legal highs: staying on top of the flood of novel psychoactive substances. *Therapeutic advances in psychopharmacology*, 5(2), 97–132.

Becoña E., Martínez Ú., Calafat A., Juan M., Fernández-Hermida J. R., Secades-Villa, R. 2012. Parental styles and drug use: A review. *Drugs: education, prevention and policy*, 19(1), 1-10.

Bedi, G., Van Dam, N., Redman, J. 2010. Ecstasy (MDMA) and high prevalence psychiatric symptomatology: somatic anxiety symptoms are associated with polydrug, not ecstasy, use. *Journal of Psychopharmacology*, 24(2), 233–240.

Beharry, S., Gibbons, S. 2016. An overview of emerging and new psychoactive substances in the United Kingdom. *Forensic science international*, 267, 25-34.

Belser, A. B., Agin-Liebes, G., Swift, T. C. et al. 2017. Patient experiences of psilocybin-assisted psychotherapy: an interpretative phenomenological analysis. *Journal of Humanistic Psychology*, 57(4), 354-388.

Block, R. I., O’Leary, D. S., Hichwa, R. D. et al. 2002. Effects of frequent marijuana use on memory-related regional cerebral blood flow. *Pharmacology Biochemistry and Behavior*, 72, 237–250.

Bolla, K. I., Brown, K., Eldreth, D. et al. 2002. Dose-related neurocognitive effects of marijuana use. *Neurology*, 26, 480–492.

Bravo, A.J., Prince, M.A., Pearson, M.R. 2017. Can I use marijuana safely? An examination of distal antecedents, marijuana protective behavioral strategies, and marijuana outcomes. *J Stud Alcohol Drugs*, 78, 203–212.

Britt, G. C. and McCance-Katz, E. F. 2005. A brief overview of the clinical pharmacology of “club drugs”. *Substance use & misuse*, 40(9-10), 1189-1201.

Brotherhood, A. and Sumnall, H. 2011. *European drug prevention quality standards A manual for prevention professionals*. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Prieiga per internetą: https://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_218446_EN_TD0113424ENN.pdf [žiūrėta 2020-04-25].

Bruno, R., Matthews, A. J., Topp, L. et al. 2009. Can the severity of dependence scale be usefully applied to ‘ecstasy’? *Neuropsychobiology*, 60(3-4), 137-147.

Brunt, T. 2017. *Drug checking as a harm reduction tool for recreational drug users: opportunities and challenges. Background paper commissioned by the EMCDDA for Health and social responses to drug problems: a European guide*. Prieiga per internetą: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/6339/EuropeanResponsesGuide2017_BackgroundPaper-Drug-checking-harm-reduction_0.pdf [žiūrėta 2020-04-20].

Bulotaitė, L. 2004. *Narkotikai ir narkomanija. Iliuzijos ir realybė*. Vilnius: Tyto Alba.

- Buxton, J.A. and Dove, N. 2008. The burden and management of crystal meth use. *CMAJ*, 178 (12),1537-1539.
- Callaghan, R. C., Allebeck, P., Sidorchuk, A. 2013. Marijuana use and risk of lung cancer: A 40-year cohort study. *Cancer Causes and Control*, 24, 1811–1820.
- Castaneto, M. S., Gorelick, D. A., Desrosiers, N. A. et al. 2014. Synthetic cannabinoids: epidemiology, pharmacodynamics, and clinical implications. *Drug and alcohol dependence*, 144, 12-41.
- Cermak, T. L. 2020. *From bud to brain: a psychiatrist's view of marijuana*. New York: Cambridge University press.
- Chandra, S., Radwan, M. M., Majumdar, C. et al. 2019. New trends in cannabis potency in USA and Europe during the last decade (2008–2017). *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 269(1): 5-15.
- Chang, L., Alicata, D., Ernst T., et al. 2007. Structural and metabolic brain changes in the striatum associated with methamphetamine abuse. *Addiction*, 102(1), 16-32.
- Chen, W. J., Wu, S. C., Tsay, W. I. et al. 2017. Differences in prevalence, socio-behavioral correlates, and psychosocial distress between club drug and hard drug use in Taiwan: Results from the 2014 National Survey of Substance Use. *International Journal of Drug Policy*, 48, 99-107.
- Colizzi, M. and Bhattacharyya, S. 2018. Cannabis use and the development of tolerance: a systematic review of human evidence. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 93, 1-25.
- Colizzi, M., Murray, R. 2018. Cannabis and psychosis: What do we know and what should we do? *The British Journal of Psychiatry*, 212(4), 195-196.
- Coomber, R. 1998. *The control of drugs and drug users: reason or reaction? (Vol. 1)*. UK: CRC Press.
- Coomber, R., Moyle, L., & South, N. 2016. The normalisation of drug supply: The social supply of drugs as the “other side” of the history of normalisation. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 23(3), 255–263.
- Coppola, M., Mondola, R. 2012. Synthetic cathinones: chemistry, pharmacology and toxicology of a new class of designer drugs of abuse marketed as “bath salts” or “plant food”. *Toxicology letters*, 211(2), 144-149.
- Crost, B. and Guerrero, S. 2012. The effect of alcohol availability on marijuana use: Evidence from the minimum legal drinking age. *Journal of health economics*, 31(1), 112-121.
- Darke, S., Kaye, S., McKetin, R. Duflou, J. 2008. Major physical and psychological harms of methamphetamine use. *Drug and Alcohol Review.*, 27, 253-262.
- Des Jarlais D. C., Arasteh K., McKnight C. et al. 2017. What happened to the HIV epidemic among non-injecting drug users in New York City? *Addiction*. Vol. 112(2), 290-298.

Ding, Y., He, N., Shoptaw, S. et al. 2014. Severity of club drug dependence and perceived need for treatment among a sample of adult club drug users in Shanghai, China. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 49(3), 395-404.

DPNSEE. Drug Policy Network South East Europe. 2017. Glossary of terms used in drug policy. Prieiga per internetą: <http://galiugyventi.lt/wp-content/uploads/2014/02/Glossary-of-terms-used-in-drug-policy-2017.pdf> [žiūrėta 2020-02-23].

Dumbili, E. W. 2020. Cannabis Normalization Among Young Adults in a Nigerian City. *Journal of Drug Issues*, 0022042620912805.

Edland-Gryt M., Sandberg S., Pedersen, W., 2017. From ecstasy to MDMA: Recreational drug use, symbolic boundaries, and drug trends. *International Journal of Drug Policy*, 50, 1-8.

EMCDDA. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. 2005. *Examples of evaluated practices: Exchange on Drug Demand Reduction Action (EDDRA)* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.emcdda.europa.eu/best-practice/implementation_en [žiūrėta 2020-03-20].

EMCDDA. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. 2011. *European drug prevention quality standards. A manual for prevention professionals*. Prieiga per internetą: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/646/TD3111250ENC_318193.pdf [žiūrėta 2020-01-21].

EMCDDA. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. 2015. *MDMA (ecstasy) profile (chemistry, effects, other names, synthesis, mode of use, pharmacology, medical use, control status)* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/mdma> [žiūrėta 2020-01-21].

EMCDDA. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. 2016. *European Drug Report 2016: Trends and Developments*. Prieiga per internetą: <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/2637/TDAT16001ENN.pdf> [žiūrėta 2019-12-04].

EMCDDA. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. 2017. *Lithuania Country Drug Report 2017*. Prieiga per internetą: <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/4518/TD0616152ENN.pdf> [žiūrėta 2019-12-04]

EMCDDA. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. 2018a. *European Drug Report 2018: Trends and Developments*. Prieiga per internetą: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/8585/20181816_TDAT18001ENN_PDF.pdf [žiūrėta 2019-12-04]

EMCDDA. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. 2018b. *Cannabis and driving. Questions and answers for policymaking*. Prieiga per internetą:

http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/8805/20181120_TD0418132ENN_PDF.pdf [žiūrėta 2020-01-21].

EMCDDA. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. 2019. *European Drugs Report 2019: Trends and Developments*. Prieiga per internetą: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/11364/20191724_TDAT19001ENN_PDF.pdf [žiūrėta 2019-12-04]

EMCDDA. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. 2020. *Wastewater analysis and drugs – a European multi-city study*. Prieiga per internetą: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/2757/POD_Wastewater%20analysis_update2020.pdf [žiūrėta 2020-03-22].

Ersche, K., Stochl, J., Woodward, J., Fletcher, P. 2013. The skinny on cocaine: Insights into eating behavior and body weight in cocaine-dependent men. *Appetite*, 71, 75-80.

ESPAD group. 2016. *ESPAD Report 2015: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Prieiga per internetą: <http://www.espad.org/sites/espad.org/files/TD0116475ENN.pdf> [žiūrėta 2019-12-04]

Eurobarometer. 2008. *Young people and drugs among 15-24 year-olds. Analytical report*. Prieiga per internetą: http://old.ntakd.lt/files/Apklausos_ir_tyrimai/Young_people_and_drugs.pdf [žiūrėta 2019-12-04]

Eurobarometer. 2011. *Youth attitudes on drugs. Analytical report*. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/flash/fl_330_en.pdf [žiūrėta 2019-12-04]

Falck, R. S., Wang, J., Carlson, R. G. 2008. Depressive symptomatology in young adults with a history of MDMA use: a longitudinal analysis. *Journal of Psychopharmacology*, 22(1), 47-54.

Farnia, V., Shakeri, J., Tatari, F. et al. 2015. The evaluation of sexual dysfunction among male patients with methamphetamine abuse and withdrawal. *Journal of Substance Use*, 20(5), 363–366.

Fernández-Calderón, F., Díaz-Batanero, C., Barratt, M. J., Palamar, J. J. 2019. Harm reduction strategies related to dosing and their relation to harms among festival attendees who use multiple drugs. *Drug and alcohol review*, 38(1), 57-67.

Gage, S. H., Hickman, M., Zammit, S. 2016. Association Between Cannabis and Psychosis: Epidemiologic Evidence. *Biological Psychiatry*, 79, 549-556.

Garavan, H., Stout, J.C. 2005. Neurocognitive insights into substance abuse. *Trends Cognitive Neuroscience*, 9, 195-201.

Giorgetti, R., Tagliabracci, A., Schifano, F. et al. 2017. When “chems” meet sex: a rising phenomenon called “chemsex”. *Current neuropharmacology*, 15(5), 762-770.

- Green, R. 2016. "I wonder what age you grow out of it?": Negotiation of recreational drug use and the transition to adulthood among an Australian ethnographic sample. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 23(3), 202-211.
- Guiney, C. 2017. Drug supply reduction: an overview of EU policies and measures. *Drugnet Ireland*, 23-24.
- Hall, W., Degenhardt, L. 2009. Adverse health effects of non-medical cannabis use. *Lancet*, 374, 1383–1391.
- Harastani, M., Benterkia, A., Zadeh, M. F., Nait-Ali, A. 2020. Methamphetamine drug abuse and addiction: Effects on face asymmetry. *Computers in Biology and Medicine*, 116: 103475.
- Havakuk, M.D., Shereif, H., Rezkalla, M. et al. 2017. The Cardiovascular Effects of Cocaine. *Journal of the American College of Cardiology*, 70(1), 101-113.
- Henricksen, K. 2000. Harm reduction in the rave community. *Focus*, 15(4): 1.
- Hermanns-Clausen, M., Kneisel, S., Szabo, B., Auwärter, V. 2013. Acute toxicity due to the confirmed consumption of synthetic cannabinoids: clinical and laboratory findings. *Addiction*. 108, 534-544.
- Hermle, L., Simon, M., Ruchsow, M., Geppert, M. 2012. Hallucinogen-persisting perception disorder. *Therapeutic advances in psychopharmacology*, 2(5), 199-205.
- Herrmann, E. S., Johnson, P. S., Johnson, M. W., Vandrey, R. 2016. Novel drugs of abuse: Cannabinoids, stimulants, and hallucinogens. *Neuropathology of drug addictions and substance misuse*, 3: 893-902.
- Herzig, D. A. and Bachmann, S. 2017. Cannabis and clubbing: Relevance of cannabis and polydrug use in the clubbing culture today. In *Handbook of Cannabis and Related Pathologies* (pp. 171-179). Academic Press.
- Hirschi, T. (1969). A control theory of delinquency. *Criminology theory: Selected classic readings, 1969*, 289-305.
- Hoffer A. and Osmond H. 2013. *The hallucinogens*. New York: Academic press.
- Hoffmann, J. P. 2017. Family structure and adolescent substance use: an international perspective. *Substance Use & Misuse*, Vol. 52(13), p. 1667-1683.
- Hunt G., Moloney M., Evans K., 2010. *Youth, drugs, and nightlife*. New York: Routledge.
- Yasaei, R. and Saadabadi, A. 2019. *Methamphetamine*. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing.
- Inciardi, J. A., Harrison, L. D. (Eds.). 1999. *Harm reduction: National and international perspectives*. Sage Publications.
- Indrašienė, V., Jegelevičienė, V., Merfeldaitė, O. ir kt. 2017. Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų paplitimas tarp Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų. *Social work*, 15(2), 86-100.

Islam, R., Tabassum, N., Shafiuzzaman, A. et al. 2013. Methamphetamine (YABA) Abuse: A Case Study in Young Male. *Faridpur Medical College Journal*, 7(2), 102-104.

Iversen, L. 2006. *Speed, Ecstasy, Ritalin: the Science of Amphetamines*. Oxford: Oxford University Press.

Izokaitis, M., Stonienė, L. 2017. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas, rizikos veiksniai bei ankstyvosios intervencijos ir prevencijos vykdymas tarp bendrojo ugdymo mokyklų mokinių. *Higienos institutas. Visuomenės sveikata*, 2 (77): 64-72.

Jager, G., Block, R. I., Luijten, M., Ramsey, N. F. 2010. Cannabis use and memory brain function in adolescent boys: a cross-sectional multicenter functional magnetic resonance study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 49, 561–572.

Jauna banga. 2019. 2019 m. Jaunos bangos veiklų ataskaita „BANGA KYLA“. [interaktyvus] [žiūrėta 2020-04-01]. Prieiga per internetą: <https://youngwave.net/veiklos-ataskaitos/>

Judge, B. S. and Rusyniak, D. E. 2009. Illicit drugs I: amphetamines. *Clinical Neurotoxicology: Syndromes, Substances, Environments*, 303.

Karch, S. 2011. A Historical Review of MDMA. *The Open Forensic Science Journal* 4 (1): 20-24.

Karch, S. B. 2015. Cathinone Neurotoxicity (“The “3Ms”). *Current Neuropharmacology*, 13(1), 21–25.

Kelly, B. C., LeClair, A., Parsons, J. T. 2013. Methamphetamine use in club subcultures. *Substance use & misuse*, 48(14), 1541-1552.

Kelly, B. C., Parsons, J. T., Wells, B. E. 2006. Prevalence and predictors of club drug use among club-going young adults in New York City. *Journal of Urban Health*, 83(5), 884

Kolind, T., Thom, B., Hunt, G. 2016. *The SAGE Handbook of Drug & Alcohol Studies: Social Science Approaches*. London: Sage.

Krasnova, I. N., Justinova, Z., Cadet, J. L. 2016. Methamphetamine addiction: involvement of CREB and neuroinflammatory signaling pathways. *Psychopharmacology*, 233, 1945–1962.

Laing, M. K., Tupper, K. W., Fairbairn, N. 2018. Drug checking as a potential strategic overdose response in the fentanyl era. *International Journal of Drug Policy*, 62, 59-66.

Lankauskas M. 2017. Jungtinių tautų narkotikų kontrolės mechanizmas ir naujausios narkotikų politikos tendencijos dėl disponavimo narkotikais savo reikmėms pasaulyje bei Lietuvoje. Mokslo studija. *Lietuvos teisės institutas*.

Leslie, K. 2008. Youth substance use and abuse: challenges and strategies for identification and intervention. *CMAJ*, 178(2), 145–148.

Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas. 2020. 2020-01-01, Žin. Nr. 44-1073.

Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas. 2003. 2003-12-18, Žin., Nr. 119-5406

Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas. 1998. 1998-01-23, Žin., Nr. 8-161

Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo. 2000. 2000-01-14, Žin., Nr. 4-113

Lim, M. S., Hellard, M. E., Hocking, J. S. et al. 2008. A cross-sectional survey of young people attending a music festival: associations between drug use and musical preference. *Drug and alcohol review*, 27(4), 439-441.

Lipari, R. N., Ahrnsbrak, R. D., Pemberton, M. R., Porter, J. D. 2017. Risk and protective factors and estimates of substance use initiation: Results from the 2016 National Survey on Drug Use and Health. In *CBHSQ data review. Substance Abuse and Mental Health Services Administration (US)*.

Logan, B. K., Mohr, A. L., Friscia M. et al. 2017. Reports of adverse events associated with use of novel psychoactive substances, 2013–2016: a review. *Journal of Analytical Toxicology*, 41(7), 573-610.

Lucantonio, F., Takahashi, Y.K., Hoffman, A.F. et al. 2014. Orbitofrontal activation restores insight lost after cocaine use. *Nature neuroscience*, 17(8), 1092.

Lundborg, P. 2006. Having the wrong friends? Peer effects in adolescent substance use. *Journal of health economics*, 25(2), 214-233.

Macfarlane, A. 2016. Sex, drugs and self-control: why chemsex is fast becoming a public health concern. *J Fam Plann Reprod Health Care*, 42(4), 291-294.

MacInnes, N., Handley, S. L., Harding, G. F. A. 2001. Former chronic methylenedioxymethamphetamine (MDMA or ecstasy) users report mild depressive symptoms. *Journal of Psychopharmacology*, 15(3), 181-186.

MacLean, K. A., Johnson, M. W., Griffiths, R. R. 2015. Hallucinogens and club drugs. In *The American psychiatric publishing textbook of substance abuse treatment*. Arlington: American Psychiatric Publishing.

Marillier M., Verstraete, A. G. 2019. Driving under the influence of drugs. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Forensic Science*, 1(3), e1326.

Mathre M. L. 2010. *Cannabis in Medical Practice: A Legal, Historical and Pharmacological Overview of the Therapeutic Use of Marijuana*. North Carolina: McFarland.

Matuzaitė, E. 2009. *Narkotikų žalos mažinimo programų skatinimas ir plėtra Lietuvoje*. Prieiga per internetą: <http://galiugyventi.lt/wp-content/uploads/2015/03/2009-zalos-mazinimo-istorija-LT.pdf> [žiūrėta 2020-03-21].

- Maxwell, J. C. 2005. Party drugs: properties, prevalence, patterns, and problems. *Substance use & misuse*, 40(9-10), 1203-1240.
- McCardle, K., Luebbers, S., Carter, J. D. 2004. Chronic MDMA (ecstasy) use, cognition and mood. *Psychopharmacology*, 173, 434–439.
- McGregor, C., Srisurapanont, M., Jittiwutikarn, J. et al. 2005. The nature, time course and severity of methamphetamine withdrawal. *Addiction.*, 100(9), 1320-1329.
- McKetin, R., McLaren, J., Lubman, D. I., Hides, L. 2006. The prevalence of psychotic symptoms among methamphetamine users. *Addiction*, 101, 1473–1478.
- Measham, F. C. 2019. Drug safety testing, disposals and dealing in an English field: Exploring the operational and behavioural outcomes of the UK’s first onsite ‘drug checking’ service. *International Journal of Drug Policy*, 67, 102-107.
- Measham, F., Shiner, M. 2009. The legacy of ‘normalisation’: The role of classical and contemporary criminological theory in understanding young people's drug use. *International journal of drug policy*, 20(6), 502-508.
- Moore, K. and Miles, S. 2004. Young people, dance and the sub-cultural consumption of drugs. *Addiction Research & Theory*, 12(6), 507-523.
- Moore, K., Dargan, P. I., Wood, D. M., Measham, F. 2013 Do novel psychoactive substances displace established club drugs, supplement them or act as drugs of initiation? The relationship between mephedrone, ecstasy and cocaine. *European addiction research*, 19(5), 276-282.
- Morgan, M. J., McFie, L., Fleetwood, L. H., Robinson, J. A. 2002. Ecstasy (MDMA): are the psychological problems associated with its use reversed by prolonged abstinence. *Psychopharmacology*, 159, 294–303.
- Mosher, C. and Akins, S. 2018. Substance Abuse. In A. Treviño (Ed.), *The Cambridge Handbook of Social Problems* (pp. 43-58). Cambridge: Cambridge University Press.
- Müller, H., Sperling, W., Köhrmann, M. et al. 2010. The synthetic cannabinoid Spice as a trigger for an acute exacerbation of cannabis induced recurrent psychotic episodes. *Schizophrenia research*, 118(1-3), 309-310.
- Munro, G., Wilkins, C. 2014. *New Psychoactive Drugs: No Easy Answer. Policy Talk*. Prieiga per internetą: [http://fileserv.idpc.net/library/Policy_Talk_New_Psychoactive_Drugs%20\(1\).pdf](http://fileserv.idpc.net/library/Policy_Talk_New_Psychoactive_Drugs%20(1).pdf) [žiūrėta 2020-02-28].
- Murguía, E., Tackett-Gibson, M., Lessem, A. (Eds.). 2007. *Real drugs in a virtual world: Drug discourse and community online*. Lexington Books.
- Nadesan, K., Kumari, C., Afiq, M. 2017. Dancing to death: a case of heat stroke. *Journal of forensic and legal medicine*, 50, 1-5.

Newcomb, M. D. 1995. Identifying high-risk youth: Prevalence and patterns of adolescent drug abuse. *NIDA Research Monograph*, 156, 7-38.

NIDA. National Institute on Drug Abuse. 2018. *MDMA (Ecstasy/Molly)* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.drugabuse.gov/publications/drugfacts/mdma-ecstasymolly> [žiūrėta 2020-01-21].

NIDA. National Institute on Drug Abuse. *Hallucinogens. 2019* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.drugabuse.gov/publications/drugfacts/hallucinogens> [žiūrėta 2020-02-28].

NIDA. National Institute on Drug Abuse. 2020. *Club Drugs* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.drugabuse.gov/drugs-abuse/club-drugs> [žiūrėta 2020-01-21]

NTAKD. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. 2014. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas tarp Lietuvos naktinių klubų lankytojų. Tyrimo ataskaita. Prieiga per internetą: http://old.ntakd.lt/files/informacine_medzega/2014/Klubai.pdf [žiūrėta 2020-01-22].

NTAKD. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. 2015. *Su narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimu susijusių infekcijų paplitimas tarp švirkščiamųjų narkotikų vartotojų. Tyrimo ataskaita.* Prieiga per internetą: https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/ZMK%20tyrimo%20ataskaita_galutine.pdf [žiūrėta 2019-12-04]

NTAKD. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. 2017a. *Psichoaktyviųjų medžiagų paplitimas Lietuvoje 2016 metais.* Prieiga per internetą: [https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/Ataskaita%20-%20NTAKD%20201701\(1\).pdf](https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/Ataskaita%20-%20NTAKD%20201701(1).pdf) [žiūrėta 2019-12-04]

NTAKD. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. 2017b. Naujos psichoaktyviosios medžiagos. *Leidiny s skirtas policijos ir muitinės pareigūnams, sveikatos priežiūros, švietimo bei socialines paslaugas teikiantiems specialistams. Antrasis leidimas.* Vilnius: Baltijos kopija.

NTAKD. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. 2018. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas tarp pasilinksminimo vietų lankytojų. Tyrimo ataskaita. *Vilnius. Viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų kompanija „Factus“.*

NTAKD. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. 2019. *Metinis pranešimas 2019.* Prieiga per internetą: <https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/43252%20NTAKD%20metinis%20prane%20C5%A1imas.pdf> [žiūrėta 2020-01-08]

Nutarimas dėl Valstybinės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018–2028 metų programos. 2018. 2018-12-19, TAR, Nr. 20781.

Oshri, A., Carlson, M. W., Kwon, J. A., et al. 2017. Developmental growth trajectories of self-esteem in adolescence: associations with child neglect and drug use and abuse in young adulthood. *Journal of youth and adolescence*, 46(1), 151-164.

Pabst, A., Castillo-Duque, J.C., Mayer, A. et al. 2017. Meth Mouth - A Growing Epidemic in Dentistry? *Dentistry journal*, 5(4), 29.

Palamar J.J., Acosta P., Le A. et al. 2019. Adverse drug-related effects among electronic dance music party attendees. *International Journal of Drug Policy*, 73, 81-87.

Palamar, J. J., Griffin-Tomas, M., Acosta, P. et al. 2018. A comparison of self-reported sexual effects of alcohol, marijuana, and ecstasy in a sample of young adult nightlife attendees. *Psychology & Sexuality*, 9(1), 54-68.

Paleos, C. A. 2016. Hallucinogens and Dissociative Drugs. In P. Levounis, E. Zerbo, R. Aggarwal (eds.) *Pocket Guide to Addiction Assessment and Treatment*. Arlington: American Psychiatric Publication.

Parrott, C. A. 2013. Human psychobiology of MDMA or 'Ecstasy': an overview of 25 years of empirical research. *Human Psychopharmacology: Clinical and Experimental*, 28, 289-307.

Pavarin, R. M. 2006. Substance use and related problems: a study on the abuse of recreational and not recreational drugs in Northern Italy. *Annali-Istituto Superiore Di Sanita*, 42(4): 477.

Pedersen, E.R., Hummer, J.F., Rinker D.V. et al. 2016. Measuring protective behavioral strategies for marijuana use among young adults. *J Stud Alcohol Drugs*, 77, 441-450.

Prom-Wormley, E. C., Ebejer, J., Dick, D. M., & Bowers, M. S. 2017. The genetic epidemiology of substance use disorder: a review. *Drug and alcohol dependence*, 180, 241-259.

Ramo, D. E., Grov, C., Delucchi, K. L. et al. 2011. Cocaine use trajectories of club drug-using young adults recruited using time-space sampling. *Addictive behaviors*, 36(12), 1292-1300.

Reuter, P. 2011. Assessing Global Drug Problems, Policies, and Reform Proposals. In G. Hunt, M. Milhet, H. Bergeron (eds.), *Drugs and Culture: Knowledge, Consumption, and Policy*, 225-240.

Reuter, P. E 2010. *Understanding the Demand for Illegal Drugs*. Committee on Understanding and Controlling the Demand for Illegal Drugs. Washington, DC: The National Academies Press.

Rigg, K. K. and Menendez, K. M. 2018. Drug prevention programmes in schools: Selecting programme providers. *Health Education Journal*, 77(5), 586-597.

Roiser, J. P. and Sahakian, B. J. 2004. Relationship between ecstasy use and depression: a study controlling for poly-drug use. *Psychopharmacology*, 173, 411-417.

Room, R. 2006. Taking account of cultural and societal influences on substance use diagnoses and criteria. *Addiction*, 101, 31-39.

Rothman, R. B. and Baumann, M. H. 2006. Balance between Dopamine and Serotonin Release Modulates Behavioral Effects of Amphetamine-Type Drugs. *New York Academy of Sciences*, 1074, 245–260.

Roxburgh, A., Lappin, J. 2020. MDMA-related deaths in Australia 2000 to 2018. *International Journal of Drug Policy*, 76, 1026-1030.

Ruggiero, V. 1999. Drugs as a Password and the Law as a Drug: Discussing the Legalisation of Illicit Substances. *Drugs, Cultures, Controls and Everyday Life*, 123-138.

Sanders B. (ed). 2016. Drugs, clubs and young people: Sociological and public health perspectives. New York: Routledge.

Schneir, A. B., Cullen, J., Ly, B. T. 2011. “Spice” girls: synthetic cannabinoid intoxication. *The Journal of emergency medicine*, 40(3), 296-299.

Schweinsburg, A. D. , Schweinsburg, B. C., Medina, K. L. et al. 2010. The influence of recency of use on fMRI response during spatial working memory in adolescent marijuana users. *Journal of Psychoactive Drugs*, 42, 401–412.

Sferios, E., Woolridge, M. 2016. *MDMA-related deaths: Stop calling them overdoses* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://dancesafe.org/mdma-related-deaths-stop-callingthem-overdoses/> [žiūrėta 2020-01-21]

Sharifimonfared, G. and Hammersley, R. 2019. Harm reduction and quitting techniques used by heavy MDMA (ecstasy) users. *Addiction Research & Theory*, 1-9.

Shukla, R.K. 2013. Inside the Gate: Insiders Perspectives on Marijuana as a Gateway Drug. *Humboldt Journal of Social Relations*, 35, 5-23.

Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American sociological review*, 22(6), 664-670.

Smets, G., Bronselaer, K., De Munnynck, K., et al. 2005. Amphetamine toxicity in the emergency department. *European Journal of Emergency Medicine*, 12(4), 193-197.

Soar, K., Mason, C., Potton, A. et al. 2012. Neuropsychological effects associated with recreational cocaine use. *Psychopharmacology*, 222: p. 633–643.

Soar, K., Turner, J. J. D., Parrott, A. C. 2006. Problematic versus non-problematic ecstasy/MDMA use: the influence of drug usage patterns and pre-existing psychiatric factors. *Journal of Psychopharmacology*, 20(3),417–424.

Spronk, D. B., van Wel, J. H., Ramaekers, J. G., Verkes, R. J. 2013. Characterizing the cognitive effects of cocaine: a comprehensive review. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 37(8), 1838-1859.

Srisurapanont, M., Jarusuraisin, N., Jittiwutikan, J. 1999. Amphetamine Withdrawal: I. Reliability, Validity and Factor Structure of a Measure. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 33(1), 89–93.

Sterk, C.E., Klein, H., Elifson, K.W. 2008. Young adult ecstasy users and multiple sexual partners: Understanding the factors underlying this HIV risk practice. *Journal of Psychoactive Drugs*, 40, 237-244.

Tashkin, D. P. 2018. Marijuana and Lung Disease. *Chest*, 154 (3), 653–663.

TLK-10-AM. Tarptautinė statistinė ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikacija, dešimtas pataisytas ir papildytas leidimas, Australijos modifikacija – Sisteminis ligų sąrašas. 2015. *Independent Hospital Pricing Authority*. Prieiga per internetą: <http://ebook.vlk.lt/e.vadovas/index.jsp?topic=/lt.webmedia.vlk.drg.icd.ebook.content/html/icd/5skyrus.html> [žiūrėta 2020-01-20].

Tracy, D. K., Wood, D. M., Baumeister, D. 2017. Novel psychoactive substances: identifying and managing acute and chronic harmful use. *Bmj*, 356, i6814.

ULAC. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras. 2018. *Informacinis biuletenis*. Prieiga per internetą: <http://www.ulac.lt/uploads/downloads/leidiniai/biuletenis%20ZMK%208.pdf> [žiūrėta 2020-03-21].

Unger, J. B., Baezconde-Garbanati, L., Shakib, S et al. 2004. A cultural psychology approach to “drug abuse” prevention. *Substance use & misuse*, 39(10-12), 1779-1820.

UNODC. United Nations Office on Drugs and Crime. 2003. *Ecstasy and Amphetamines Global Survey 2003* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.unodc.org/pdf/publications/report_ats_2003-09-23_1.pdf [žiūrėta 2020-01-21].

UNODC. United Nations Office on Drugs and Crime. 2013. *The International Drug Control Conventions 2013*. Prieiga per internetą: https://www.unodc.org/documents/commissions/CND/Int_Drug_Control_Conventions/Ebook/The_International_Drug_Control_Conventions_E.pdf [žiūrėta 2020-01-23]

UNODC. United Nations Office on Drugs and Crime. 2016. *Terminology and information on drugs*. Prieiga per internetą: https://www.unodc.org/documents/scientific/Terminology_and_Information_on_Drugs-3rd_edition.pdf [žiūrėta 2020-01-23].

Valickas, G. 1997. *Psichologinės asocialaus elgesio ištakos: monografija*. Lietuvos teisės akademija.

Van Amsterdam, J., Opperhuizen, A., van den Brink, W. 2011. Harm potential of magic mushroom use: a review. *Regulatory toxicology and pharmacology*, 59(3), 423-429.

Van Havere T., Tutenges S., De Maeyer J. et al. 2015. Keep an eye on your friends, even when you do not know them: drug use and harm reduction in the Goa trance scene in Belgium. *Drugs Educ Prev Policy*, 22, 239–247.

Van Havere, T., Vanderplasschen, W., Lammertyn et al. 2011. Drug use and nightlife: more than just dance music. *Substance abuse treatment, prevention, and policy*, 6(1), 18.

Van Schipstal I., Mishra S., Berning M., & Murray H. 2016. Harm reduction from below: on sharing and caring in drug use. *Contemporary drug problems*, 43(3), 199-215.

Varkalys, P. 2019. LR BK 259 str. 2 d. kriminalizavimo proporcingumas. *Teisės apžvalga*, 1 (19),89-117.

Vidal-Giné, C., Fernández-Calderón, F., López-Guerrero, J. 2016. Patterns of use, harm reduction strategies, and their relation to risk behavior and harm in recreational ketamine users. *Am J Drug Alcohol Abuse*, 42, 358–369.

Watts, R., Day, C., Krzanowski, J., Nutt, D., Carhart-Harris, R. (2017). Patients' accounts of increased “connectedness” and “acceptance” after psilocybin for treatment-resistant depression. *Journal of humanistic psychology*, 57(5), 520-564.

White, C., Brown, J., Edwards, M. 2013. Altered visual perception in long-term ecstasy users. *Psychopharmacology*, 229, 155–165.

Wilding, M. 2017. How the UK's music festivals changed their tune on drugs. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.vice.com/en_uk/article/gybgeb/how-the-uks-music-festivals-changed-their-tune-on-drugs-safe-sesh [žiūrėta 2019-04-04].

Wilkinson, S. T., Yarnell, S., Radhakrishnan, R. et al. 2016. Marijuana Legalization: Impact on Physicians and Public Health. *Annual Review of Medicine*, 67 (1), 453-466.

Winstock, A.R. 2015. *The Global Drug Survey 2015* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.globaldrugsurvey.com/the-global-drug-survey-2015-findings/> [žiūrėta 2020-01-21].

Wood, D.M. and Dargan, P.I. 2012. Mephedrone (4-methylmethcathinone): what is new in our understanding of its use and toxicity. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*, 39(2), 227-233.

Woods, L. and Barkus, E. 2010. Ecstasy (MDMA) and its relationship with self report depression, anxiety and schizotypy. *Clinica y Salud.*, 21(2), 151-157.

Zorick, T., Nestor, L., Miotto K. et al. 2010. Withdrawal symptoms in abstinent methamphetamine-dependent subjects. *Addiction*, 105(10), 1809–1818.

Zweben, J. E., Cohen, J. B., Christian, D. et al. 2004. Psychiatric symptoms in methamphetamine users. *The American Journal on Addictions*, 13(2), 181-190.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Pusiau struktūruotas interviu

Sociodemografiniai duomenys: Lytis, amžius, profesija/išsilavinimas

1. Kada pirmą kartą pavartojai narkotinių medžiagų? Koks tai buvo narkotikas?
2. Kodėl pabandei narkotinių medžiagų pirmą kartą?
3. Kada prasidėjo dažnesnis vartojimas? Kodėl?
4. Kokius narkotikus apskritai vartojai savo gyvenime? Kokius narkotikus dažniausiai vartoji šiuo laikotarpiu?
5. Kaip dažnai vartoji narkotines medžiagas? Kur dažniausiai tai darai? (Kaip dažnai eini į vakarėlius?)
6. Ar vartoji kelių rūšių narkotines medžiagas kartu? (Jei taip tai kokias?) Ar vartoji narkotikus kartu su alkoholiu?
7. Kokį kiekį medžiagų suvartoji dažniausiai vartojimo metu?
8. Kur dažniausiai įsigyji narkotines medžiagas?
9. Kiek žinai apie su narkotinių medžiagų vartojimu susijusią riziką?
10. Kokius veiksmus naudoji, kad apsisaugotum nuo narkotikų žalos?
11. Su kokiais nemaloniais pojūčiais susiduri, kai nevartoji narkotikų? Ar vartoji tam, kad išvengtum šitų pojūčių?
12. Ar norint pasiekti malonumui naudoji didesnes dozes negu anksčiau?
13. Ar esi pastebėjęs, kad negali kontroliuoti suvartojamo kiekio, negali atsispirti vartojimui?
14. Ką tau duoda narkotinių medžiagų vartojimas? Kodėl dabar vartoji?
15. Kas labiausiai tau patinka tame, kad vartoji narkotikus? Kas nepatinka?
16. Kaip manai, kas pasikeistų, jeigu tu nustotum vartoti narkotikus?
17. Ar esi galvojęs apie vartojimo nutraukimą? Jei taip, tai kodėl? Ką esi daręs, bandant nutraukti? Kodėl nepavyko/kodėl vėl grįžai prie vartojimo? Ar esi su kuo nors apie tai kalbėjęs? Su kuo?
18. Kaip manai, kas paskatintų visiškai atsisakyti narkotinių medžiagų?
19. Su kokiomis problemomis susiduri vartodamas narkotikus?

20. Ar turi kokių nors psichologinių sutrikimų? Gal gali papasakoti kurie atsirado prieš vartojant narkotikus, kurie po?
21. Kaip narkotikai paveikė tavo psichinę sveikatą? Susiduri su nerimo sutrikimais/nuotaikų svyravimais? Ar dėl to vartoji psichotropinius vaistus?
22. Ar esi kada nors galvojęs apie savižudybę?
23. Ar esi apalpęs, praradęs sąmonę, sutrikusi atmintis dėl narkotikų vartojimo, apsinuodijęs psichoaktyviosiomis medžiagomis? Jei taip, kokios to aplinkybės ir pasekmės?
24. Kokį poveikį fizinei sveikatai turi narkotikų vartojimas? Ar tikriniesi sveikata ir kokie rezultatai?
25. Gal gali papasakoti apie savo šeimos situaciją, vaikystę, mokyklą?
26. Kaip tavo narkotikų vartojimas paveikė santykius su šeima, partneriu, bendradarbiais ir kitais tavo aplinkos žmonėmis?
27. Ką apie tavo narkotikų vartojimą mano aplinkiniai, kurie žino, bet patys nevartoja?
28. Ar esi sulaukęs pasiūlymų kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo? Iš ko, kodėl?
29. Kaip tavo narkotikų vartojimas veikia tavo darbą/studijas?
30. Kaip narkotikai paveikė/pakeitė tavo pomėgius/užsiėmimus/bendravimą?
31. Kiek kainuoja tau narkotikų vartojimas (per mėnesį)?
32. Ar vairuoji apsvaigęs nuo narkotikų/ esi tai daręs? Jei taip, papasakok plačiau.
33. Ar esi kada nors nubaustas už su narkotikais susijusią veiklą? Papasakok plačiau.
34. Ar esi kam nors padaręs žalos dėl narkotikų vartojimo?
35. Ką žinai apie Lietuvoje vykdomą narkotikų politiką? Koks tavo požiūris į ją?
36. Su kokiomis prevencinėmis priemonėmis esi susidūręs? Kaip jos tave paveikė? Kokia to įtaka tavo narkotikų vartojimui?
37. Ar esi girdėjęs apie žalos mažinimą? Kokias žinai žalos mažinimo veiklas?
38. Ką žinai apie narkotines medžiagas, ar domiesi? Iš kur gauni daugiausia informacijos? Ar lengvai ji prieinama?
39. Ar žinotum kur kreiptis pagalbos, jei norėtum pasikonsultuoti, sužinoti daugiau apie narkotinių medžiagų vartojimą/nustoti vartoti?
40. Kaip manai, kas naudingiausia – paklausos mažinimas (prevencija, gydymas), pasiūlos mažinimas (kriminalinė atsakomybė) ar žalos mažinimas? Kodėl?

Kodų sistema

Narkotinių medžiagų išbandymas pirmą kartą

- Išbandytos narkotinės medžiagos [23]
- Kanapė – pirmasis narkotikas [12]
- Kitų narkotinių medžiagų išbandymas [20]
- Vartojimas po pirmojo karto nesitęsė [3]
- Priežastys [54]
 - Eksperimentavimas [1]
 - Autoritetų įtaka [3]
 - Pabėgimas nuo kasdienių problemų [1]
 - Žinių trūkumas [4]
 - Draugų įtaka [17]
 - Smalsumas [28]

Dažnesnis narkotinių medžiagų vartojimas

- Vartojimo pradžia [7]
- Šiuo metu vartojami narkotikai [7]
- Priežastys [97]
 - Kriminalinė veikla [1]
 - Tikslo neturėjimas [4]
 - Nuobodulys [1]
 - Eksperimentavimas [5]
 - Bendravimas [8]
 - Pakaitalas alkoholiui [4]
 - Budrumas/Energija [8]
 - Naujų pojūčių siekis [19]
 - Pasilinksminimas [17]
 - Bėgimas nuo kasdienių problemų [11]
 - Nenorėjimas išsiskirti [2]
 - Draugų įtaka [6]
 - Atsipalaidavimas [10]

Vartojimo įpročiai

Vartojimo dažnumas [44]

Keli kartai per savaitę ir dažniau [8]

Savaitgaliais [10]

Keli kartai į mėnesį [7]

Keli kartai į metus [8]

Nereguliarus vartojimas [11]

Vartojimo vieta [29]

Kitos vietos [11]

Pasilinksminimo vietos [18]

Suvartojamos medžiagos kiekis [37]

Tolerancija [12]

Dozė nepakito arba sumažėjo [7]

Reikalingi didesni kiekiai [5]

Apsirūpinimas narkotinėmis medžiagomis [31]

Iš nepažįstamų [3]

Nuolatiniai pažįstami tiekėjai [11]

Draugai [3]

Išlaidos narkotikams [14]

Sąmoningas vartojimas [84]

Narkotinių medžiagų maišymas tarpusavyje [39]

Stengiasi nemaišyti medžiagų [6]

Maišo medžiagas [33]

Stimuliantai tarpusavyje [7]

Su kanapėmis [4]

Su alkoholiu [11]

Kanapės su tabaku [2]

Kitų žalos mažinimo veiksnių taikymas [7]

Atsakingas dozavimas [7]

Nesistengiama apsisaugoti nuo rizikos [1]

Vartojimo kontroliavimas [21]

Narkotikų prekeivių atsakomybė [8]

Narkotikų atsisakymas [105]

Skatinantys nutraukimą veiksniai [35]

Negalėjimas atsispirti vartojimui [20]

Bandymas nutraukti vartojimą [18]
Noras nutraukti vartojimą [19]
Pokyčiai nutraukus vartojimą [11]
 Asmeniniai pokyčiai [7]
 Aplinkos pokyčiai [4]

Situacija vaikystėje

Vengia pasakoti apie šeimą [1]
Iš mažo miestelio [3]
Netinkama referentinė grupė [3]
Hipokontrolė [2]
Normali kontrolė [2]
Hiperkontrolė [14]
Smurtas šeimoje [8]
Konfliktai šeimoje [13]
Alkoholizmas/narkomanija šeimoje [7]
Nepilna šeima [8]
Gyveno be tėvų [2]
Mažas ryšys su tėčiu [4]
Labai geras ryšys su mama [7]
Įtempti santykiai [3]
Mokykla [16]
 Problematiškas vaikas [6]
 Geras mokinys [5]
 Patyčios/atstūmimas [5]

Psichologiniai sunkumai

Psichotropinių vaistų vartojimas [6]
 Siekiant narkotinio poveikio [1]
Mintys apie savižudybę [13]
 Nėra galvoję [3]
 Nesusijusios su vartojimu [6]
 Susijusios su vartojimu [4]
Psichologinė būklė iki vartojimo [17]
 Neturėjo sunkumų [7]
 Turėjo sunkumų [10]

Įtaka asmens gerovei

- Susidūrimai su apsinuodijimais [58]
 - Aplinkinių apsinuodijimas [12]
 - Asmeninis apsinuodijimas [17]
 - Apsinuodijimo priežastys [16]
 - Žinios kaip elgtis apsinuodijus [13]
- Nemalonūs pojūčiai po vartojimo [75]
 - Nerimas [1]
 - Nuotaikų kaita [5]
 - Apatija [5]
 - Panika [2]
 - Savigrauža [4]
 - Fiziniai nemalonumai [4]
 - Jautrumas [9]
 - Nemalonių pojūčių vengimas [30]
- Įtaka psichologinei būsenai [50]
 - Užsisklendimas [2]
 - Depresiniai simptomai [7]
 - Gyvenimo džiaugsmo nebuvimas [4]
 - Nerimas [5]
 - Panika [4]
 - Paranoja [5]
 - Nuotaikų svyravimai [9]
- Įtaka sveikatai [33]
 - Skatina esančių sveikatos problemų pasireiškimą [6]
 - Atminties sutrikimai [4]
 - Organų sistemų sutrikimai [8]
 - Pervargimas [2]
 - Išvaizdos pokyčiai [4]
 - Neturi įtakos [7]
- Įsitraukimas į kriminalinę veiklą [4]
- Vairavimas apsvaigus [26]
 - Nevairuoja apsvaigęs nuo alkoholio [4]
 - Neturi teisės vairuoti [4]
 - Yra vairavę/vairuoja apsvaigę [18]

Argumentai vairavimui apsvaigus [6]
Susidūrimai su teisėsauga dėl narkotikų [18]
 Nėra susidūrę [7]
Žala aplinkiniams [16]
Pomėgių pokyčiai [16]
Įtaka darbui/ studijoms [14]
Įtaka santykiams su aplinkiniais [17]
Įtaka santykiams su šeima [13]

Požiūris į vartojimą

Narkotikų svarba gyvenime [7]
Narkotikų nauda [26]
Neigiamas požiūris į vartojimą [59]
 Vartojimo minusai [26]
 Nusistatymas prieš narkotikus iki vartojimo [6]
 Netinkama medžiaga [19]
Alkoholis/tabakas – narkotikai [17]
 Nusistatymas prieš alkoholį [11]
Kanapės ne narkotikas [12]
Niekada nesusidurs su problemomis [8]
Narkotikų vartojimo problema [79]
 Neatsakingas vartojimas [22]
 Teisingos Informacijos trūkumas [21]
 Profesionalų kompetencijų trūkumas [7]
 Jaunas vartojimo amžius [7]
 Vartojimo mąstas [9]
 Rizikavimas vartojant neaiškią medžiagą [13]
Aplinkinių požiūris į vartojimą [43]
 Neutralus [5]
 Neigiamas požiūris į vartojimą [10]
 Aplinkiniai mato problemą vartojime [10]
 Atskleidimas, kad vartoja [18]
 Tėvai žino, kad apie vartojimą [5]

Informacija apie narkotines medžiagas

Domėjimasis informacija [80]
 Turima mažai žinių [2]

Žinoma apie keliamą riziką [25]

Informacijos gavimas [33]

Patirtis [10]

Filmai [2]

Iš interneto [13]

Iš draugų [8]

Žinios, kur gauti informacijos arba pagalbos [19]

Narkotikų politika

Žinios apie žalos mažinimą [19]

Žinios apie pasiūlos mažinimą [40]

Lengva gauti narkotikų [15]

Kitų šalių pavyzdžiai [4]

Naudingiausia narkotikų politikoje [68]

Legalizavimas/dekriminalizavimas [20]

Pasiūlos mažinimas [13]

Švietimas [14]

Žalos mažinimas [19]

Neigiamas požiūris į politiką [22]

Susidūrimas su prevencija ir jos įtaka [40]

Neapsaugo nuo vartojimo [5]

Narkotikai vaizduojami kaip blogis [12]

Temų ir kodų lentelės pavyzdys

Document name	Code	Begin	End	Segment
Interviu 7	1. Narkotikų išbandymas pirmą kartą\ Išbandytos narkotinės medžiagos	15	15	Esu vartojęs marihuaną, ekstazį, MDMA, kokainas... Ee... LSD, grybai, čia psichodeliniai grybai... Kaip čia juos pavadinti... Mm... Amfetaminas. Viskas turbūt. Gal kažko neatsimenu daugiau.
Interviu 9	1. Narkotikų išbandymas pirmą kartą\ Kanapė - pirmas narkotikas	7	7	Taip, tai pirmas narkotikas, kurį aš pavartočiau ir buvo kanapės... Tuo metu man buvo devyniolika...
Interviu 3	1. Narkotikų išbandymas pirmą kartą\ Vartojimas po pirmo karto nesitęsė	11	11	Bet po to pirmo karto buvo labai didelė pertrauka, turbūt kokių mm... Nu nežinau ar tai pertrauka, bet tiesiog buvo vieną kartą ar kelis kartus gal, pabandėm ir paskui tie dalykai dingo kokiems trim, keturiem metam. Iki ten kokių, nu jau kokių septyniolikos metų ar ten...
Interviu 12	1. Narkotikų išbandymas pirmą kartą\ Kitų narkotikų pabandymas	7	7	O ten rimtesnių jau tada kokių 17 metų, tabletę iš sex shopo kažkokią nusipirkom.
Interviu 2	1. Narkotikų išbandymas pirmą kartą\ Priežastys \Pabėgimas nuo problemų	101	101	nes aš ir norėjau visą laiką pabėgti ir... Amm... Kuo toliau nuo visų... Tai va čia gal kokią pabėgimą artimesnį radau, kad ne toli bėgti.
Interviu 11	2. Dažnesnis narkotikų vartojimas\ Vartojimo pradžia	63	63	Kokaino matai aš vėlai, vėlai jau jį pradėjau naudoti, dvidešimt septynių, dvidešimt aštuonių pirmą kartą paragavau,
Interviu 2	2. Dažnesnis narkotikų vartojimas\ Šiuo metu vartojami narkotikai	19	19	Šiuo metu... Šiuo metu... Pastaruju metu tai metamfetaminą dažnai vartuju ganėtinai.

Interviu 1	2. Dažnesnis narkotikų vartojimas\ Priežastys\ Bėgimas nuo kasdienių problemų	55	55	Mmm... Gal, kad pamiršti rūpesčius? Nu tipo... Negalvoji apie kasdienybę
Interviu 6	3. Vartojimo įpročiai\ Vartojimo dažnumas\ Keli kartai per savaitę ir dažniau	7	7	Ir nuo to laiko rūkau žolę iki šios dienos. Kiekvieną dieną (juokiasi).
Interviu 8	3. Vartojimo įpročiai\ Vartojimo vieta\ Pasilinksminimo vietos	27	27	Klubuose, vadinamuose afterparčiuose, amm... Jo čia pagrindinis...
Interviu 5	3. Vartojimo įpročiai\ Suvartojamos medžiagos kiekis	35	35	O daugiausiai tai gal buvo per naktį penkiolika ratų.
Interviu 6	3. Vartojimo įpročiai\ Suvartojamos medžiagos kiekis\ Tolerancija\ Reikalingi didesni kiekiai	167	167	Jojo... Yra tikrai daugiau. Anksčiau surūkydavau gramą per tris dienas, dabar viena diena yra tas toks...
Interviu 5	3. Vartojimo įpročiai\ Apsirūpinimas narkotinėmis medžiagomis\ Iš nepažįstamų	121	121	Dažniausiai tai klubuose tiesiog reivuose. Reivuose prieini ir gali gauti ko tik nori. Net iš nepažįstamų.
Interviu 7	3. Vartojimo įpročiai\ Sąmoningas vartojimas\ Narkotinių medžiagų maišymas tarpusavyje\ Maišo medžiagas	23	23	Taip būdavo, maišydavau marihuaną, kokainas, grybai. Su LSD yra tekę. Nu LSD... Joo... Yra tekę daugiausiai MDMA, grybai, kokainas, alkoholis, ganja.
Interviu 9	3. Vartojimo įpročiai\ Narkotikų atsisakymas	125	125	Ir iš esmės aš narkotikų jau kaip ir atsisakiau. Taip aš juos kartais vartoju, bet tai būna vis rečiau ir rečiau.
Interviu 2	4. Vaikystės situacija\ Nepilna šeima	101	101	Nee... Tėvo neturiu nuo kokių penkių ar šešių metų,
Interviu 12	5. Psichologiniai sunkumai\ Mintys apie savižudybę\ Nesusijusios su vartojimu	53	53	Jooo, daug, bet nesu bandžius tai niekada. Ir iki vartojimo čia labiau man buvo sakyčiau.
Interviu 12	6. Įtaka asmens gerovei\ Nemalonūs pojūčiai po vartojimo\ Nemalonių pojūčių vengimas	29	29	Nu nebent būna, jei pagirios stiprios labai, tai kaseką parūkau ir padeda.
Interviu 9	6. Įtaka asmens gerovei\ Vairavimas apsvaigus\ Yra vairavę/vairuoja apsvaigę	85	85	Bet esu vairavęs ant visko, ką esu bandęs.
Interviu 9	7. Požiūris į vartojimą\ Narkotikų vartojimo problema\ Profesionalų kompetencijų trūkumas	115	115	Nekalbant apie eilinius žmones gatvėj, dauguma pareigūnų net turi labai mažai žinių apie narkotikus ir... Didesnį žinių bagažą turi nebent kriminologai...
Interviu 12	8. Informacija apie narkotines medžiagas\ Domėjimasis informacija\ Žinoma apie keliamą riziką	47	47	Nu ir kad tos psichoaktyvios naujos pavojingiausios yra, tos sintetinės medžiagos...

Interviu 7	9. Narkotikų politika\ Neigiamas požiūris į politiką	117	117	Ir aš žinau, kitų šalių politiką ir aš nesivadovauju mūsų vienos šalies politika, nes aš manau, kad jinai yra pasenusi.
Interviu 10	9. Narkotikų politika\ Susidūrimas su prevencija ir jos įtaka	125	125	Nu jo. Prevencija tokia, kad jeigu tu įsidedi į burną kažką, turi iškart badytis venas, bet tu jeigu tu nenori badytis venų, tu jų ir nesibadysi...
Interviu 5	9. Narkotikų politika\ Susidūrimas su prevencija ir jos įtaka\ Neapsaugo nuo vartojimo	229	229	Aš žinojau, kad negalima taip daryt, nu bet pažiūrėjau, kad man nieko blogo nedaro, tai kodėl ne.

Interviu transkripcijos

1 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Moteris

Amžius: 27 m.

Išsilavinimas: Aukštesnysis

Darbas: Turinti nuolatinį darbą

T: Tai kada pirma kartą pavartojai narkotikų?

R: Bliamba nežinau, jau buvau baigusi kolegiją, ją baigiau dviem dviejų... Tai dvidešimt keturių? Kažin gali būti, kad tik prieš tris metus? Hm... Prieš keturis. Maždaug prieš keturis. Dabar einu dvidešimt aštuntus... Tai apie dvidešimt keturių. Dviem trijų - dviem keturių.

T: O žolę?

R: Oi bliamba... Kokių šešiolikos.

T: Gerai, tai šešiolikos žolę, o tada dvidešimt keturių, koks buvo narkotikas?

R: Kas ten buvo... MDMA lygtais, kur pirštuką kišti ir nulaižyti.

T: O kodėl pabandei pirmą sykį žolės?

R: Bliamba, nes įdomu buvo, nežinojau kas tas yra. Iš smalsumo.

T: O kada jau ten dvidešimt keturių, tai kodėl?

R: Irgi iš smalsumo, nes išvis nieko net nežinojau.

T: O kada tai perėjo į tą tokį dažnesnį vartojimą?

R: Praeitais metais... Prieš metus, į tą tokį jau dažną.

T: Ir kodėl taip atsitiko?

R: Mm... Atsipalaiduoti norėjau. Dėl chebros. Nu ta prasme, atsipalaiduoti su chebra. Visi tą darė, tai ir tu darai.

T: Mhm. Kokius išvis vartojai narkotikus per gyvenimą?

R: Kokainą, ratus, tai tą MDMA ir tada, kur buvo įmaišę kažkada į gėrimą rūgštį ar neaišku kas ten buvo.

T: Kaip dažnai vartoji narkotikus?

R: Tipo dažniausiai kaip? Nu bliamba yra buvę ir kad kas savaitgalį, bet tipo ne visus metus taip.

T: Na bet toks vidurkis maždaug?

R: Nu į mėnesį po kartą, po du.

T: O esi vartojus kelias medžiagas kartu vienu metu?

R: Mhm. Kokainą ir ratus.

T: O su alkoholiu?

R: Aha, bet ne visada.

T: Ir kokį kiekį narkotinės medžiago suvartoji vieno vartojimo metu?

R: Dažniausiai? Pusike.

T: O jeigu dar ir kokainą?

R: Labai nedaug, jeigu kartu, o jeigu atskirai, nu tai... Tris? Nu nes kokainą taip, kad vieną, tai bijau, tai retai.

T: O dažnai šiaip maišai?

R: Retai. Nu kai sužinojau, kad nelabai gerai maišyti, kad tipo numuš, tai visai retai... Išvis nemaišydavau net.

T: O kur dažniausiai perki narkotikus?

R: Iš draugų. Gaunu iš draugų (juokiasi).

T: O kaip apsisaugai nuo narkotikų žalos, rizikos?

R: Pagrindė labai mažai vartuju, labai mažom dozėm.

T: Gerai, o sakei, kad maždaug kas mėnesį vartoji, tai kai nevartoji, su kokiais nemaloniais pojūčiais susiduri?

R: Valgymu. Iš po kokaino... Ir... Iš po kokaino, gal pykčio tuo tokiu... Eee... Dirglumu.

T: O esi pagalvojus, kad pavartojus vėl, šie pojūčiai išnyktų, nu pagerėtų?

R: Esu pagalvojus... Eee... Kelis sykius, bet nesu taip darius.

T: O pradėjo reikėti didesnių dozių, kad būtų malonu?

R: Ne, ta prasme, nu buvo, kai skatina kas nors, bet šiaip tai ne, kad tavo malonumas kažkoks kistų tai ne, dėl to, kad nejauti, tai ne.

T: O esi negalėjus atsispirti pavartoti dar daugiau arba šiaip vartojimui apskritai?

R: Aišku jo... Ar kad galiu pasakyti ne? Tai galiu. Bet ne visada atsispiriu tam.

T: Kokią dalį narkotikai užima tavo gyvenime?

R: Nu jokią... Nu ta prasme, kad ten norėti varyti, būti, galvot apie tai, tai ne.

T: Nu bet kas tau yra tai narkotikų vartojimas?

R: Man tai vakarėlis tiesiog. Vakarėlių dalykas...

T: Ką duoda tau vartojimas?

R: Atsipalaidavimą... Labiausiai turbūt.

T: O kas labiausiai tau patinka vartojime?

R: Mmm... Gal kad pamiršti rūpesčius? Nu tipo... Negalvoji apie kasdienybę, o tiesiog šoki, linksminiesi, daug šneki, atsipalaiduoji ir šoki.

T: O kas tada nepatinka?

R: Mmm... Nu, kad vartoji (juokiasi).

T: O kodėl?

R: Kad ne tai, kad galėtum ateiti blaivas, bet kad galvoji, kad tau reikia to, kad tu galėtum daryti tą, ką darai...

T: Ir kaip manai, kas pasikeistų, jei nustotum vartoti narkotikus?

R: Tiesiog būtų mažiau vakarėlių.

T: O tavyje?

R: Net nežinau... Sąmoningumas gal daugiau būtų. Nu to tokio, gal laiko būtų daugiau, tada sąmonės daugiau, kitokios veiklos daugiau.

T: O esi galvojęs apie visišką narkotikų atsisakymą?

R: Taip.

T: Kodėl?

R: Nu, nes tu suvoki, kad vis tiek tai žaloja smegenis...

T: Ir esi bandžiusi, kažką dariusi, kad nevartotum?

R: Mmm... Nu tiesiog nevartojus (juokiasi).

T: O kodėl nepavyko išlaikyti šito nevartojimo?

R: Vakarėliai, visų pirmą renginiai, tai į vakarėlius gali neiti, bet į gimtadienius negali neiti, nu tipo, tai ir gaunasi taip, kad nuvarai ir vartoji vis tiek.

T: Ar esi su kuo nors kalbėjusi apie vartojimą?

R: Nu tai tik su draugais, kurie irgi vartoja. Su psichoterapeutu dar nešnekėjau.

T: O kaip manai kas paskatintų ir iš tikro padėtų nevartoti?

R: Tai tik aš pati jaučiu... Ne nu, gal tiesiog vakarėlių, kad nebebūtų, draugų pokyčiai.

T: O kiek žinai apie narkotines medžiagas apskritai?

R: Labai... Labai nedaug... Nu tipo, tai skaitai apie tą intike, ką maždaug vartoji tenais, bet ta prasme, nu žinau riziką, ta prasme... Esu skaičius tikrai ne kartą apie tas rizikas ir taip toliau, bet ir tu suvoki ir pripažįsti, nu bet tas toksai... Nu gal kažkiek duoda tam kartui susiprasti, bet tikrai nieko nepadaro, kad tu ten internete pasiskaitysi ir aceit nustosi, nelabai aišku kas ten kaip, taip konkrečiai. Arba dar iš draugų kažką išgirsti, bet ne iš tų, kurie irgi kartu vartoja (juokiasi). Ai nu dar, kai nevartojau, esu skaičius apie tuos, vien dėl to, kad žiūrėjau tą serialą „Braking bad“, ta prasme, man buvo įdomu, kas tas „crystal“, kas čia yra ir kas čia, ir man tada buvo labai bjauru, labai baisu ir ta

prasme mane buvo dar labiau atgrasę, kai nevirtodavo niekas. Bet tu ir nematai, kad ten linksma yra, tave gąsdina, bet kai tu patiri tuos tokius potyrius, kurie yra faina linksma ir gerai žinai, tai tu... Kažinai ir nebesigilini. Bet atsimenu mes ir kai po festivalio tūsinomės, skaitėm apie tai. Bet buvo tas toksai, kad ble... Nefaina... Tipo nesmagu, ypatingai, kad pavojinga. Bet va, kas mums labiausiai nepatiko, buvo aprašoma tai apie kokainą žinai. Nes ten apie emkę kokią, ratus, ne taip baisiai, žinai, bet kokainas, nu kad tipo...

T: O susiduri su kokiom psichologinėm problemom?

R: Nu pykčio... Nu gal... Nu gal jautrumu tuo tokiu, net ne pykčiu, o dirglumu, nuotaikų kaita. Nu ir valgymo sutrikimai... Persivalgymai. Nu bet čia irgi žinai gali sakyti, kad nes vartoji, nemiegi. Nu tipo visas kompleksas.

T: O šie simptomai prieš vartojimą jau buvo, ar tik pradėjus vartoti pasireiškė?

R: Nu ne... Bliamba man jau būdavo viskas. Valgymo sutrikimą turėjau, gydžiaus, čia tas toks jau iš seniau...

T: O esi galvojus apie savižudybę?

R: Taip, vieną kartą.

T: O jau buvai pradėjus vartoti?

R: Aha, čia jau buvau, bet nepavartojus tada buvau, bet prisivalgius po tūso.

T: O vartoji kažkokius kitus psichotropinius vaistus?

R: Ne, niekada.

T: O gali papasakoti apie santykius su šeima, kokia tavo šeima, kaip augai?

R: Gera šeima, viskas buvo suteikiama, su mama tai išvis labai geras ryšys, tik tėtis griežtas toks, tai jo prisibijojau ir nemokėjau bendrauti niekada. Kontrolė gana didelė.

T: O esi kažkada apalpus, ten praradus sąmonę, aptemimą kažkokį gavusi, atminties sutrikimai ar panašiai?

R: Pavartojus? Mm... Nu kad ne... Nee... Nu ten nebent va tie atminties ten, kur ir po alkoholio būna, tai tuos tai taip. Nu jo, kad neatsimeni tik, tai jo.

T: O kaip su fizine sveikata, ar turi kažkokios įtakos?

R: Nu jo, bet jos visos buvo problemos ten, tai nesusiję manau visai.

T: O kaip vartojimas paveikė santykius su šeima?

R: Niekaip. Nu ta prasme. Ne nu, pavyzdžiui, su šeima, tai galiu papasakoti, nu tipo, su vaikinu, kaip būdavo, kad... Tai būni dirglesnis, priekabesnis kitom dienom ir viskas. O taip, kad su šeima tai ne. o su dabar vaikinu tai kažinai...

T: O darbe?

R: Atsakomybės mažiau (šypsosi). Nu va, kai tūsinai, tai gal darbe pačiam mažiau atsakomybės.

T: O ką mano kiti, kurie žino, kad vartoji, bet patys nevirtodavo? Ar yra kažką sakę?

R: Kad nelabai kažkas žino daugiau manau. Nieko nesu girdėjęs, niekas nieko kažkaip nesakė...

T: Kaip tas vartojimas įtakojo tavo pomėgius kažkokius?

R: Pradėjus vartoti? Nu tai vakarėlių padaugėjo... Bet nebuvo, kad kažko atsisakiau, gal kaip tik pradėjau daugiau visko daryti. Matai, kažkaip pas mane daugiau plusų išvis tam vartojime, nes aš kaip tik daugiau visko pradėjau daryti... Jo, kažkaip išlaisvino mane.

T: O kiek kainuoja šiaip tau narkotikai maždaug?

R: (Juokiasi). Nu nežinau, gal mėnesiui nu tai ten dvidešimt gal eurų daugiausiai. Bet ta prasme ir tai ne visada, kartais iki dešimt net. Betai matai, nu tai, nes jeigu tu gauni iš draugų, tai žinai vistiek kitaip. O jeigu iš kitur, tai vis tiek kažkaip panašiai man gaunasi. Nu nes dažniausiai, tai vis tiek iš savų gauni.

T: Esi vairavus apsvaigus?

R: Ne.

T: Su teisėsauga kažkokių reikalų?

R: Oi ne.

T: O esi kažkokios žalos kažkam padarius, dėl vartojimo?

R: Hmm... Nu irgi, kad ne. Kad žinai viskas tas toksai. Nu bliamba, aš žinai niekada nebuvau ta tokia, kur jau ištižusi ir nesuvokčiau ką darau, nu tipo. Net nežinau, sąmoningai aš kažkaip.

T: O ką žinai apie Lietuvoj vykdomą narkotikų politiką?

R: Nu tik tiek, kad nelegalu... Nu ir viskas.

T: Ir koks tavo požiūris į tai?

R: Tikrai nepalaikau vartojimo ir taip toliau, nu bet turėtų būti legalu, nes nu tai daugiau ir tyrimų gali padaryti ir žmonės tada žino, ką vartoja, nes tas nežinojimas, tai prie gero nepriveda, bet tu labiau taip save žaloji. Internete tai kas parašyta, tai ten parašyta apie... Nu tikrai ne ratas ir jo sudėtis, bet atskiros medžiagos, kai tu perki ratą, nu ta prasme, tas pardavėjas, juk pats nežino. Jis juk tik pats ant savęs gali pasibandyti geriausiu atveju čia, bet jeigu net nepasibandęs, tai irgi juk parduoda. Tai aš manau žmonės žinotų, atsargiau vartotų ir turėtų teisę pasirinkti ar išvis tada vartoti, jeigu viskas būtų aiškiai atsakyta, nes kas dabar yra sakoma, jeigu ne iš interneto, kur gali patys vartotojai, nu ten tie kur patys rašo ten tuos straipsnius, o kad ir tie visi psichologai, socialiniai, dar kažkas... Jeigu jie ne priešiška tai darytų, nes kai tu priešiška darai, nu ta prasme, iškart atmetimo reakciją gauni. Bet jeigu darytų taip, kad tiesiog duotų infomaciją normalią, sudomintų, nu kažinau... Tu galėtum pasiskaityti apie tai gražiuoju, tai vistiek kažkaip kitaip pradėtum žiūrėti į tą... Tai va neigiamai žiūriu į tą politiką visą.

T: O su kokiom prevencinėm priemonėm, nu ten, kad apsaugotų nuo vartojimo susidūrus esi? Mokykloj pavyzdžiui?

R: Oi mokykloj neatsimenu nieko. Ką esu mačius tai tik per teliką, mitingus ten visokius, kur buvę narkomanai ten šneka, pasakoja savo istorijas, ta prasme, kurie vistiek negali lygintis su jaunimu, kad ir auksiniu tuo jaunimu, kuris nėra juk toj duobėj. Tai kažkaip per daug tai nesu susidūrus su tuo. Su tėvais esam šnekėję, ta prasme, tikrai.

T: Ir tai neatbaidė tavęs?

R: Ne, nu, nes jų nuomonė irgi nepagrįsta, nes jie irgi nežino nieko. Jokios informacijos negauna apart, kad tai negalima, nelegalu, tai blogis.

T: O esi kažką girdėjęs apie žalos mažinimą?

R: Ne...

T: Nu kur, pavyzdžiui, festivaliuose palapinės būna...

R: Ai tuos tai esu girdėjęs. Šiaip užsieny tai populiaru, galėtų ir čia būti populiaru.

T: O jeigu tarkim norėtum pasikonsultuoti, žinotum kur kreiptis?

R: Jei pasinaršyčiau internete, tai tikrai sužinočiau.

T: O jei norėtum daugiau sužinoti apie narkotinių medžiagų vartojimą? Būtent ne internete ieškoti, o kur kreiptis?

R: Ne...

T: O jeigu nustoti vartoti norėtum, kur kreiptumeis?

R: Mmm... kur eičiau, šiaip gal pas psichologą, psichoterapeutę?

T: O kaip manai, kas naudingiausia, prevencija, gydymas, žalos mažinimas ar draudimai, bausmės?

R: Žalos mažinimas. Todėl, kad žmonės žinotų, ką daro, nu ta prasme, kai tu žinai, tada tu turi pasirinkimo galimybę, o kai tu nežinai ir tave veda tik tai smalsumas, linksmybės ir taip toliau, bet nežinojimas, tai nėra plusų minusų.

T: O minėjai, kad pati nesi apsinuodijus ir pan., o esi susidūrus su tokiu žmogum? Ir žinotai kaip tada elgtis?

R: Taip, esu susidūrus, bet nežinojau kaip elgtis.

T: O kažkas iš kompanijos žinojo?

R: Taip

T: Kaip manai iš kur?

R: Iš patirties. Ne kartą pas jų taip buvę.

T: Gerai, o gali dar plačiau papasakoti apie... nu pojūčiais maloniais ar ne, susiduri vartodama narkotikus?

R: Nu va, pavyzdžiui, man kokainas nepatinka. Ir šiaip tas toksai, kai dabar pradedi stebėti, kas tau, žinai, kaip tu ką vartoji ir taip toliau. Tai man ir nepatinka, man nepatinka jis kaip tik ta tokį biški paniką, kažkokį tokį drebulį žinai visą, ne tai kad drebulį tą tokį, bet nu kad tu tampi toksai... nu...

Jau... Jautresnis... Bet gal dėl to, kad aš žinau, kad aš jo negaliu, tada pradėdi ieškoti, gal man nieko nereikia.

T: O tu dažnai su ta panika susiduri?

R: Ne ta, kad panika, tas toksai... Mmm... Keistas jausmas...

T: Bet su paniką pavartojus esi susidūrus?

R: Panikos priepuoliu? Jo jo... Anksčiau buvau susidūrus, bet ta mano panika būdavo iš to, kad anksčiau šiaip alpdavau ir tiesiog pavartojus, tu bijai nualpti ir tu susikoncentruoji į tą. O dabar buvau prieš kalėdas, tipo... Tai buvo tas toksai, kai bele kiek darbų žinai ir aš nu išsigandau. Nu nebūna, kai pavartoji to kokaino ta panika, būna tas toksai, nu toks... Bliamba... Kaip pasakyti... Dirglumas... Nu vis tiek jaučiu žinai tą tokį, kur tu kaip ant adatų kažkoks. Tai va toksai va man žiauriai jausmas nepatinka, o pavyzdžiui po ratų man to niekada nėra buvę. Man nepatinka tas toks tž jausmas... Noriu, kad būtų legalu vien dėl to, kad žmonės tirtus ką jie gauna ir taip toliau... Ir šiaip nu tipo manau kad Lietuvai pačiai būtų geriau, nes visada taip buvo bus ir... Bus nu tipo. Ir mokesčiai ir viskas. bet svarbiausia, kad žmonės labiau žinotų, ką vartoja. O šiaip dėl to, kad skatinama vartoti, tai ne visiems, ne... Kažkaip. Nu nebent tu moki ta prasme, į pusę metų kartą, du kartus, po kartą jaučiu tikrai užtektu nueiti, bet ir tai tipo..

T: O esi susidūrus su tokiais žmonėm, kurie vartotų kaip tu, su tavim, bet jiems vat jau blogai būtų? Kad galvotum, kad jiems jau reiktų sustoti, kad tas žmogus jau biški per daug?

R: Tiek, kiek aš?

T: Na nebūtinai tokiais kiekiais kaip tu, bet vat, kad iš jūsų kompanijos?

R: Aha, yra. Man jie yra tas pavyzdys, kur tu juos matai, kur tu supranti, kad nu ne... Nu jau aš taip nenorėčiau.

T: Dar apie tai ar slepi tai, kad vartoji? Nekalbu, kad nuo tėvų, čia normalu, kad slepi, bet tarkim jei kas nors paklaustų tavęs ar tu vartoji ar ne, tai kaip?

R: Nu ta prasme, tai reiškia, kad slepiu, tikrai nesigiriu ir negalvoju, kad čia yra belekai afigiena. Nu realiai šiaip kai pagalvoji, tikrai labiau norėčiau mokėti pasitūsinti ir be to. Norėčiau lygiai taip pat mokėti atsipalaiduoti ir šokti nevartojant žinai. Suprantu, kad mane taip pat vynioja muzika, kaip tie patys narkotikai, bet jaučiu tie narkotikai tau leidžia negalvot, ką galvoja kiti... Nu tipo... Moko užsimerkti, šokti, tai lygiai taip pat muzika, tai jei tau patinka muzika, tai gal tau lygiai taip pat galima be narkotikų padaryt. tiesiog tu bijai kažko ir viskas.

T: Nu, o tarkim tu nueini į vakarėlį ir nevartoji, tai kaip tu tada jauties?

R: Hmm... Kai nevartoji? Dabar galvoju, kada aš buvau vakarėlį ir nevartojau... Nežinau, neatsimenu... Anksčiau tai taip būdavau susikausčiusi, dabar tai gal nebėra to tokio, kad bijai ar tenais, anksčiau tai bijodavau net prie draugų kaip didesnė kokia kompanija eiti nevartojus, o dabar kažkoks nėra toksai, kad va bijau kažkur varyti. Nu ta prasme, tai man atvėrė tą tokį gal kitą pasaulį, kad niekas

apie tave negalvoja, niekam tu nerūpi, tą tokį, kaip tu atrodai, kaip tu šoki, kaip tu elgies, nu taip jo, išlaisvino.

T: O prieš imant tą medžiagą tu esi pagalvojus, kad nežinau kas ten yra, kad rizikinga?

R: Aišku esu, aišku esu, ypatingai dar, kai sako nu čia va nauji, dar patys nebandėm ir galvoji, kad nu bliamba... Bet esmė tame, kad mes visi žinom, kad tai yra negerai, bet imi, gyveni šia diena ir tipo viskas, dėl to ir noris, kad būtų legalu, vien dėl to, kad visi žinotų ką daro, nes tikrai nežino ką daro... Bet daro ir darys. Ir kuo toliau tuo labiau, kad tie vaikai ratų, visi apsiratavę, ir esmė tame, kad tie vaikai ne tai, kad kaip mes ketvirtadaliuką ir tu visą naktį šoki, o tie vaikai vartoja tol, kol jie jau laužo žandikaulius, ta prasme. Ir galvoja, kad kuo daugiau, tuo geriau tipo. O ne tai kad... Mane kas gąsdina labiausiai žmonėms, kad jie nepasiims ketvirtadaliuko, o jie ne, šaus iškart vos ne visą ratą... Ir neaišku dėl ko... tas ketvirtadaliukas tave gali lygiai taip pat atpalaiduoti, kaip ir tas visas. Ir nėra, tikrai nėra taip.

T: Bet dažniausiai taip atsitinka nuo per didelio vartojimo ar maišymo?

R: Sumaišymo medžiagų. Dažnai ir nuo didelio kiekio. Nuo per didelio jaučiu... Nuo to tokio nepaskaičiavimo.

T: Ką žinai, kaip manai, kas gali atsitikti nuo tokio vartojimo, kaip tu vartoji?

R: Nuo tokio kaip aš? Nuo tokio kaip aš, nežinau. Bet ta prasme, kad ir kodėl man kokainas tada nepatiko, nes nuo jo labai greitai gali priklausomas tapti, smegenys nu ta prasme, tau... Trumpina... Nežinau kaip pasakyti (juokiasi). Paskiau šiaip labai dirglus daraisi, tau kuo toliau, tuo labiau reikia vis daugiau.

T: O tai gerai, tu ratus dažniau vartoji...

R: Matai apie ratus, kad ratai, grynai buvo žodis ratai, vadinamieji ratai, tai nieko blogo nebuvo parašyta, buvo parašyta tik tiek, kad gali į gerą, į blogą tą tripą pakliūti, nu neaišku kas ten primaišyta, kad gali atsikartoti tavo ateitį kažkokie tie tripų tie tokie, bet šiaip, kad tai yra geros nuotaikos užtaisas ir kad tau šokti lengviau, nemiegoti, nu ir viskas, tiek tebuvo parašyta apie... Tai dėl to kažkaip taip ir žiūri. Pavyzdžiui apie tuos sunkiausius, neatsimenu net pavadinimų visų, apie tuos gaidys, ten dar kažkas... Apie heroiną tai ten išvis nu tipo baisu. Nu tai apie juos ir yra aprašyta baisiai.

T: O vis tiek žinai tą ratų poveikį ar esi gavus medžiaga ir ją pavartojus, ir galvojus, kad čia ne tai?

R: Nu aš kažkaip dar gana gana saugiai viską darau, nu tipo, kažkaip, bet vis tiek jauti, jeigu tau smagu, tai tau daugiau nereikia žinai, o... oooo... o kad nežinočiau ką pavartojus, ne nu matai aš visą laik jeigu imdavau, tai imdavau ratus, tai tenais va tą... Tą... Vieną sykį atsimenu, nežinojau ką vartojau, tą sykį aš nežinojau, kas ten buvo, bet aš tada išvis nieko nežinojau, ten mano antras kartas buvo. Aš pradėjau vartoti va grynai va tada. Šiaip realiai mane tokie dalykai gąsdindavo tuo metu.

T: Minėjai, kad dažniausiai klubuose vartoji, šokti, atsipalaiduoti, o persikėlė tai į vakarėlius namie?

R: Tai jie visą laiką buvo. Ratai tai ne. Nu ta prasme, kad tu šautum ratų namuose ten belekai tūsini, namuose, būtent toj aplinkoj, tai ne. Kolikė labiau. O kolikė nėra, kad man labai patiktų, tai pavyzdžiui galvoju, kad šiaip kai tūse tu esi kokiam ir šauni, tai tu eini šokti arba žiauriai daug šnekėti, tu nesusikoncentruoji į kūno pojūčius, tu nejauti to, tu išsišoki, bet man žiauriai nepatinka buiteke tą tokį šauti ir nežinau... Kolikė, tai jo persikėlė. Bet ratai tai ne. Nu nebent kai sodyboj kokioj va. Išvis ta prasme namų aplinkoj pas mūsų, jeigu šiaip susitinki tai yra alkoholis. Arba ten kas rūko žolytę.

T: Kaip manai ar būtų lengva gauti narkotikų, jei neturėtum aplinkoj?

R: Lengva tikrai, bet kur kai yra trūkumas.

T: Gerai, ačiū.

2 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Moteris

Amžius: 21 m.

Išsilavinimas: Vidurinis

Darbas: Nestudijuoja, nedirba

T: Tai kada pirmą kartą pavartojai narkotinių medžiagų?

R: Mmm... Gal kokių penkiolikos, šešiolikos tai marihuaną.

T: O kada tų jau kitų narkotikų?

R: Prieš... Koks dvidešimt gal buvo... Tai buvo kokainas (šypsosi)... Čia taip toks šuolis...

T: O kodėl pabandei marihuanos pirmą kartą?

R: Tai tiesiog draugų įtaka...

T: O kokaino?

R: Irgi taip pat (juokiasi). Aš buvau labai nusistačius prieš visus dalykus. Man ir tai jau marihuana jau buvo taip, kad... Nu dar pakenčiamas dalykas, prieš visą kitą buvau labai nusistačius ir kai praleidau keturias valandas su žmonėmis, kurie vartojo (juokiasi) tą kitą dalyką... Tai tada tokia... Nu labai matau čia jau gerai.

T: Tai sudomino tai, kad smagu žmonėms?

R: Mmm... Ne tai, kad smagu, bet ir bendravimas žmonių labai pasikeitęs ir tas supratimas didesnis... Tai va taip suprato vienas kitą, tai galvoju ir man reikia suprasti.

T: O gali papasakoti, kokius narkotikus apskritai esi vartojus?

R: Tai tie du, tada amfetaminas, metamfetaminas, ekstazis ir kaip ir viskas...

T: O šiuo metu?

R: Šiuo metu... Šiuo metu... Pastaruoju metu tai metamfetaminą dažnai vartojų ganėtinai.

T: O kaip vadinat jūs jį gatvės pavadinimu?

R: Kriste?

T: O kaip dažnai vartoji?

R: Ammm... Tai būdavo, kas kokį antrą, trečią savaitgalį... Būdavo ir dažniau.

T: O šiuo metu būtent?

R: Šiuo metu buvo praeitą savaitgalį (juokiasi).

T: O tai maždaug vidurkis koks, kas antrą savaitę?

R: Nu jau būdavo taip šiek tiek išgeri ir jau tada visi... Visa kompanija buvo tokia... Kad jau išgeriam, nu tai skambinam, kad vežtų? Nu tai... Joo... Gerai.. Taip ir būdavo (juokiasi).

T: O kur dažniausiai vartoji?

R: Ammm... Ir namuose... Nes nu kaip namuose, ta prasme, pasidarydavom vakarėlius. Jo... Ir buitekai, bet ir klubuose... Mm... Kur nors šiaip mieste tarkim, jeigu būna, kur nors išeinam... Koks renginukas...

T: Tai pagrinde renginiai? Ar dažniau vis dėlto namie?

R: Šiaip panašiai... Panašiai...

T: O būna, kad vartoji vienu metu, per vieną vakarą kelias medžiagas?

R: Jo.

T: Ir kokios tai medžiagos?

R: Tai būna tarkim... Tas pats... Ta pati kristė... Paskiau dar jau po to kokį pusę ratuko (juokiasi). Paskui jau tam, kad jau viskas atsigautų, kad nueiti miegoti, nu tai jau parūkai. Tai tokie vat...

T: O kokį kiekį maždaug suvartoji vieno vakaro metu?

R: Nu tai jeigu visiškai vienai vartojant, tai kokiom dviem dienom užtenka to gramo... Bet jeigu su kompanija, tai būna, kad kaip sakant praeina ir kokie aštuoni gramai per savaitgalį, ir dešimt... Tai yra nemažai (juokiasi).

T: O vartoji kartu su alkoholiu?

R: Mhm... Dažniausiai taip.

T: Kur įsigyji narkotinių medžiagų?

R: Šiais laikais telefono tik užtenka tam. Labai lengva.

T: Bet šiaip pažįstami ar ne tie žmonės yra?

R: Tai susipažįstama taip (juokiasi).

T: Mhm... Bet yra kažkokie nuolatiniai tiekėjai?

R: Jo... Jo, jie visi turi nuolatinius tiekėjus, dažniausiai būna, kad ir iš kažkur labai toli suranda, bet tu vis tiek žinai, kad tai yra tas pats, ta prasme, yra vienas žmogus, kuris krauna visiems.

T: Mhm... O ar žinai kažkokią riziką susijusią su narkotikais, žala?

R: Žinau. Žinau. Psichologinę riziką.

T: O iš kur renki informaciją?

R: Internetas, straipsniai visokie, specialiai skaitai, kad susiprastum, kad taip nereikia daryti.

T: Tai domiesi šiaip ane?

R: Nu šiaip ganėtinau domiuosi ir turiu draugą, kuris apie tai labai daug nusimano, pats aišku irgi bandęs, bet labai daug nusimano, tai irgi taip pasakoja tokias istorijas apie tas visas medžiagas ir mmm... Geriau yra žinoti ką tikrai ta prasme vartoji... Nes, pavyzdžiui, tas ir pats ratas vienas, tai... Tarkim suvalgius truputį daugiau tu gali numirt... Tai geriau žinoti ką vartoji.

T: O kaip apsisaugoji tada nuo tos rizikos?

R: Tai mažesnėm viską... Ir jei yra dalykas, kurio nebandei... Tai... Tarkim su tais ratais yra pavojingiausia, kai geriau imi ketvirtadalį, tada jau žiūri kas tau bus arba pasiskaitai internete, betai... O jeigu yra normalus žmogus, kuris jisai tau parduoda, tai... Tu turi jo paklausti, kokie yra miligramai. Ir jis turi atsakyti, o jeigu jis to neatsako, tai... Ta prasme reikia keisti žmogų (juokiasi).

T: O su kokiais nemaloniais pojūčiais susiduri, kai nevartoji?

R: Tai vadinamas tas athodas... Būna. Man anksčiau nebūdavo, bet dabar va pasireiškinėti pradėjo, tai aišku čia kaip ir nepilnus metus vartoji, bet anksčiau nebūdavo man taip. Atrodo taip labai sunku fiziškai, bet dabar atsirado taip, kad save ten tiek grauži ir galvoji ką darai su savo gyvenimu. Nu ir nesupranti (juokiasi).

T: O būna, kad vartoji, kad išvengtum va šitų athodų visų?

R: Jo, būdavo (šypsosi).

T: O šiuo metu?

R: Šiuo metu ne.

T: Ar reikia tau didesnės dozės negu reikdavo vartojimo pradžioj?

R: Su būtent kryste tai ne, nes aš anksčiau... Ee... Ta prasme to paties pakelio dydis būdavo tris kartus didesnis, bet dabar kompanija tokia kitokia, tai buvo, kad jie mažesnes daro, tai ir aš darau tada mažesnes. Bet nėra taip, kad labai labai reikėtų daug.

T: O esi pastebėjus, kad negali kontroliuoti šito kiekio?

R: Tai jeigu jau pradedi ta prasme, jeigu užgeri, jeigu jau savaitgalis, nu tada jau nebegali kontroliuoti. Ir būna žmonės tokie... Dar? Dar. Dar? Dar.

T: Tai čia toks ir atsispirti nelabai gali?

R: Sekmadienį tai jau gali (juokiasi).

T: Na bet yra buvę, kad galvoji va šiandien jau tikrai nevertosiu, bet vistiek pavartoji?

R: Tai būdavo... Būdavo, kad tikrai koks tarkim penktadienis ir pas mus va taip, kad jei mes vartojam tai mes nemiegam iki sekmadienio vakaro. Ir... Būna taip šeštadienio naktį sugalvoji ne, aš nebenoriu. Ir visi žiūri, ir žiūri į kitus žmonės, ir bandai atknisti protą.

T: O ką duoda tau tas narkotikų vartojimas? Na, kodėl vartoji?

R: Anksčiau būdavo kitokias... Anksčiau būdavo kitokias mintis duodavo, ta prasme... kažką naujo, mąstymą pakeičia, kažkaip tu kitaip galvoji, kitaip į situaciją žiūri, atrodo. kad tu turi blaivų mąstymą ir tą kitaip neblaivų mąstymą ir iš tų dviejų susidedi vieną, ir taip iš kitos pusės save matai.

T: O kaip su atsipalaidavimu?

R: Tai čia jau prasideda ir nuo alkoholio (juokiasi). Atsipalaidavimas toks.

T: Bet yra kažkokių psichologinių pojūčių tokių, kad, pavyzdžiui, pakelia savivertę ar panašiai?

R: Eeee... Tai atsipalaidavimas kaip ir pavyzdžiui, tose... Vakarėliuose... nu tipo nu atsipalaiduoja labiau. Ir tu ilgiau gali, ilgiau gali, jeigu tau patinka, jeigu tau patinka tarkim ta muzika, tu gali šokti.

T: Kas nepatinka tada?

R: Nepatinka? Nepatinka, kas būna po to. Athodai, ir kaip... Keičia netgi išvaizdą, tie tokie kaip veidas atrodo, kaip... Nežinau iš kur (juokiasi).

T: O kaip manai, kas pasikeistų, jeigu visiškai nustotum vartoti narkotikus?

R: Tai man dabar ir tikiuosi, kad ir pasikeist turėjo, va turėjau išvažiuoti, bet vis nepavyksta, tai atsisveikinimo vakarėlį va vėl padarėm, ta proga, kad nepavyko (šypsosi). Dabar vėl ligos, pas tuos kitus žmonės, kurie turi važiuoti ir taip ir nepavyksta išvažiuoti ir turėjo tai būti pakeitimas toks gyvenimo.

T: O tu galvoji, kad kaip ir pabėgus ten, tu nustosi?

R: Taip. Nes mes su draugu bėgam, bėgam nuo šito, bėgam nuo gyvenimo, gyvenimą naują kažkokį keisti.

T: Dažnai tu galvojai apie tą nutraukimą?

R: Taip ir buvo tikrai momentų, kai gal tris mėnesius nieko beveik, nu tą žolę tikrai, bet aš ir neskaičiuoju, nes tai man... Man ta prasme, tiek jos užtenka, trijų mažų dėmelių ir man jau viskas... Jau netgi kartais per daug būna. Ir labai retai ją, dabar tik į savaitę gal tik porą kartų, bet ir tai po labai mažai.

T: O kas paskatino po tų trijų mėnesių vėl grįžti?

R: Baigėsi vasarą ir sezoninis darbas ir grįžau į Vilnių. O Vilniuj tai atsirado darbas toks psichologiškai ganėtinai sunkus, labai ir fiziškai po penkiolika, septyniolika valandų per parą dirbt. Amm... Ir paskui vėl keltis į darbą, tai... Tu ten jau tiek pavargsti, kad ir dar paskui nori taip išgerti po darbo... Taip išgeri, nuvarai kažkur patūsint, nu ir prasideda po to jau reikia kažko, kad kitą dieną atidirbt.

T: Tai jeigu teisingai supratau, tas toks vartojimas tai bėgimas nuo problemų kažkokių, diskomforto?

R: Taip taip, iš dalies galima sakyti ir taip.

T: Ir kaip manai, kas visiškai visiškai paskatinų nevertoti?

R: Tai čia tiktais pats žmogus turi suprasti. Jeigu pati jau tikrai tikrai va taip nuspręsiu ir...

T: Bet tarkim kažkokios aplinkybės skatinančios?

R: Na tai savaime suprantama vaikai... Tai kad ir pavyzdžiui, kad antra pusė to negali pakeisti tai tikrai, nes mes abudu tokie, viskas jau gana. Tai dar vieną savaitgalį ir vėl viskas.

T: O turi kažkokių diagnozuotų psichinių sutrikimų?

R: Man buvo gal, kai buvo kokių keturiolika ar penkiolika metų. Tai tada pas psychologę vaikščiodavau. Buvo taip... Kaip kažkokia... Kaip ir krizė. Bet jau po to kaip ir viskas galbūt pasikeitė. Dabar ką. Dabar jei nueičiau pasikalbėti, tai nežinau kas būtų.

T: O kokių šiaip psichologinių sunkumų patiri dėl vartojimo?

R: Nerimas būna. Gyvenimas irgi atrodo taip, kad net užtenka to pro langą va toks pilkas vaizdas ir tai dededa tau dar pilkesnį vaizdą. Ir nustojau bendrauti su šeima beveik. Labai vengt pradėjau. Anksčiau važiuodavau pas mamą, kas antrą, kas trečią savaitgalį. Bet dabar aš tiesiog nenoriu, man gėda rodytis. Ir gatvėj irgi įlipi į autobusą, netgi šiandien (juokiasi), įlipi į autobusą ir atrodo, kad tave visi žmonės mato, ką tu darei savaitgalį.

T: O kaip su nuotaikų svyravimais?

R: Yra buvę (juokiasi). Dėl to turbūt dabar ir darbo neturiu. Nes darbe susipykau su vadove dėl to, kad jai pasirodė, kad aš išsidirbinėju, kad aš visą laiką pikta, kad būdavo va taip po savaitgalių. Tai čia nu ne tik po savaitgalių, bet būdavo. Ir čia susiję su narkotikų vartojimu.

T: O esi kada nors apie savižudybę galvojusi?

R: Tai čia kai buvau maža tiktais. Dabar ne.

T: O kaip šiaip su šeima santykiai iki tol?

R: Iki tol... Na visą laik buvo įtempti.

T: O kaip šeimos situacija, pilna šeima?

R: Nee... Tėvo neturiu nuo kokių penkių ar šešių metų, su mama visą laik labai gerai sutardavau, niekada man... Niekada man, ta prasme... Nesakydavo nieko blogo, sakydavau tik tu bogai darai, bet nebūdavo, kad kalimas į galvą, kad tu blogai blogai blogai. O mano sesės... Aš dar dvi seses turiu, tai jos... Tai jos mamos vaidmenį ir tėvo vaidmenį abidvi atlikdavo penkis kartus stipriau... Amm... ir labai kišosi visą laik į gyvenimą. Tai galėjo netgi šitie dalykai įtakoti. Ir ta kontrolė. nes aš ir norėjau visą laik pabėgti ir... Amm... Kuo toliau nuo visų... Tai va čia gal kokį pabėgimą artimesnį radau, kad ne toli bėgti.

T: O tarkim turi tokių aplinkinių kurie žinotų, kad tu vartoji, bet ne iš tų draugų?

R: Sesės numano... Numano...

T: Ir kaip jos į tai žiūri?

R: Na jos nežino, neturi įrodymų, negali pasakyti.

T: O kažkokių draugų kitų ne iš tų reiverių turi?

R: Yra, yra. Žino ir nu taip sako, kad tu blogai darai... Ir supranti tada, nu ta prasme, supranti, kad blogai, bet jie arba anksčiau patys yra vartoję, arba jie vartoja kažką kitą, arba, arba tiesiog žino kas tai yra... Nežiūri negatyviai, nesmerkia.

T: O yra įtakos fizinei sveikatai? Ar dažnai tikrini sveikatą?

R: Šiaip ganėtinai dažnai tikrinu sveikatą, va ir dabar buvau, buvo peršalimas, bronchitas, bet šiaip kaip ir viskas... Gerai... Tik kad aišku organizmas silpnesnis, imunitetas.

T: O esi kada nors apsinuodijus tarkim, apalpusi, praradusi sąmonę?

R: Ne, tik nuo alkoholio buvau apsinuodijus.

T: O esi su tuo susidūrusi, kad kažkas apsinuodija aplink?

R: Man atrodo gal ne, bet esu girdėjusi atvejų.

T: O žinotum kaip elgtis jeigu taip atsitiktų?

R: Kai kuriais atvejais žinočiau, nes kai yra ta reiverių grupė, tai po vieno vaikinuko mirties, tai buvo labai labai daug postų kelta, labai daug informacijos, yra grupė, jauna banga vadinasi, tai ten daug informacijos, kaip ką daryti, pavyzdžiui, tai paskaičiau kai kuriuos dalykus, tai daugeliu atvejų žinau.

T: O kaip su kreipimusi į greitąją, ar skambintu greitajai?

R: Nu taip. Taip skambinčiau. Nu ką jau padarysi. Jie turi gelbėti žmogaus gyvybę, o ne prie tavęs lįsti kažkaip.

T: Esi sulaukusi pasiūlymų kreiptis pagalbos iš kažko?

R: ...Ne? Nu, nes kas galėtų taip pasakyti tai nežinau... Aš pati apie tai galvojau (juokiasi).

T: O jeigu tarkim norėtum kreiptis, žinotum kur kreiptis?

R: Tai yra internetas. Galima susirasti.

T: Bet šiaip taip iš savęs, jeigu ar žinai tokias vietas?

R: Tai tiesiog psichologai, krizių centrai, priklausomybių centrai.

T: Gerai... O kaip pakeitė tavo pomėgius vartojimas?

R: Šiaip anksčiau ir prie meno buvau, ir piešdavau, ir kurdavau kažką, ir knygas skaitydavau. Dabar tiesiog neprisiverčiu. Šiaip dar norėčiau pabandyti psichodelikų gyvenime, nes nesu bandžiusi, nes nuo jų nėra taip blogai, kaip nuo tų visų kažinau... Ką aš esu bandžius.

T: Kiek kainuoja tau narkotikų vartojimas per mėnesį?

R: Labai žiaurus klausimas (juokiasi)... Kokius gal... Nu skirtingai visą mėnesį kokie du šimtai ar trys šimtai eurų. Bet čia jau su alkoholiu. Bet kadangi aš dirbau padavėja ir kiekvieną dieną

pinigėlių būdavo, tai ir nepajausdavau. O dabar kai pagalvoju tai... Daug (juokiasi). Bet šiaip jeigu visiškai ta prasme viena... Tai būdavo, kad per mėnesį kokius... Gal išleidi kokius septyniasdešimt, aštuoniasdešimt eurų ir viskas.

T: O kiek kainuoja vat tas gramas metamfetamino?

R: Mmm... Trisdešimt? Tai paskui dar aišku susirandi pigiau. Eee... Paskui amfetaminas, tai pigesnis variantas, bet labiau per psichiką kertantys. Tai po dešimt, nu kokainas tai nuo septyniasdešimt iki šimto, bet ten yra dar didesnis pinigų išmetimas, nes poveikio beveik nėra.

T: Ar esi vairavus apsvaigus?

R: Ne, neturiu teisių.

T: O esi nubausta kada nors už narkotikus?

R: Esu, kai buvo šešiolika metų už rūkymą prie mokyklos, bet cigaretę rūkiau, nu bet čia nesiskaito (juokiasi).

T: O esi kažkokios žalos kam nors padariusi, fizinės, moralinės ar panašiai dėl narkotikų vartojimo?

R: Įžeidus esu, tai kai šį savaitgalį pas mus buvo toks didelis, masinis pyktis tarp dviejų geriausių draugų. Ir dėl ko? Dėl to, kad... Prisivartoję. Nebežinai ką darai ir susipyko. Ir aš esu susipykus, bet paskui labai geras yra pasiteisinimas, tai čia ant to poveikio (juokiasi) viską darei, nu ir tada taip, na ir vėl, pykčių būna kartais.

T: Bet tokių fizinių žalų, muštynių tarkim?

R: Man atrodo... Ne... Man atrodo, ne (juokiasi).

T: Gerai, tada gal prie politikos pereisim. Ką tu žinai apie Lietuvos vykdomą politiką? Ar žinai kas yra daroma ir panašiai?

R: Tai... Reidai, slapti policininkai, įstatymai. Tai įstatymai, kad mažą... Labai mažą kiekį yra baudžiama, bet jeigu turi labai labai mažą kiekį ir jeigu tave pagauna ir tu nenori gauti... Mmm... Mm... Administracinio, administracinės baudos, tai gali sakyti, kad aš noriu geriau gydytis ir manęs nebegali nubausti (šypsosi).

T: Tai būtent apie tą kriminalinę labiau žinai, o su kokiom prevencinėm priemonėm esi susidūrusi, tarkim mokykloj gal atsimeni kažkokias ?

R: Tai toks tas pats švietimas kaip tai yra blogai.

T: Bet tu atsimeni konkrečiai ar tai praslydo tiesiog tau?

R: Tiesiog tai visa tai yra blogai. Kalama į galvą tik, kad tai yra blogai.

T: Bet taip nepaveikė tavęs?

R: Ne.

T: O kokia tavo nuomonė apie tą visą, kad kriminalizuojama taip?

R: Kuo labiau draudžiama, tuo labiau norisi.

T: Minėjai, kad žinai jauną bangą, domiesi jų veikla, šiek tiek žinai apie žalos mažinimą?

R: Aa... Taip, domėjausi, nes irgi po tų įvykių ir po mirties buvo kaip ir pasidalinta, ir tuo puslapiu, toj grupėj, kurioj esu. Tai tikrai tikrai smagu, kad yra tokių ir, pavyzdžiui, žmonės vat kalba tie patys vartojantys žmonės, jie kalba labiau apie tai, kad, nu sako ne tai, kad nevartokit, bet jūs žinokit kaip jūs tai darot. Nes, pavyzdžiui, jauni mano metų arba jaunesni, kurie... Suvartoja tris, keturis kartus daugiau negu aš bet ko, tai... Ir jie nežino ką jie vartoja. Tai vien tai, kad kai tu jau žinai tu esi ir saugesnis.

T: Esi susidūrus su tuo kaip sužinoti ar saugi medžiaga esi tikrinus medžiagą ar panašiai?

R: Testais? Amm... Ne? Olandiškam vienam puslapį, vienam shope, tai yra tokie testukai, tai aš galvoju reikia tokių pradėt siuntinėt. Shopą atidaryt ir siuntinėt.

T: O kaip manai, kas naudingiausia iš politikos?

R: Žalos mažinimas. Ir ta prasme, kad jaunimas nebėgtų nuo to, ooo... Kad paklaustyti, geriau, kad ir anonimiškai laidos, visokie... Kažką tokio sukurt, ta prasme, kad nieks nežinotų, kad tu taip klausai, bet tu klausyk. Beto tie tokie jauni, kuriems viskas mmm... Nesvarbu... ir jiems ta prasme neįkalsi kai kuriems į galvą.

T: Tarp tavo draugų yra daug tokių kuriems nesvarbu?

R: Jie nėra mano draugai. Mano žmonės visi visi ta prasme žino visas žalas, žino kaip kas yra ir supranta patys ką daro. O tie, kurie nesupranta, tai... Tai su tokiais nelabai ir norisi bendrauti, nes... Jeigu tūsinsi ir užsilenks, tai nu (juokiasi), žiauriai pasakiau, bet...

T: O kaip šiaip su nu... Tarkim čia toksai gana stigmatizuojamas dalykas, kaip pati dėl to jautiesi, tarkim, jei nebūtų stigmos, būtų legalu, kaip alkoholis tarkim ar tu slėptum vartojimą?

R: Na, pavyzdžiui, alkoholis, jis nėra dabar toks... Ee... Kaip sakant smerktinas dalykas, tai žmonės slepiasi? Ne, jie nesislepia... Jis legalus ir... Tai tiesiog, jeigu tu, nu tu net vartotum mažiau, nes nebebūtų taip įdomu, kad tai yra legalu. Nes dar pats yra įdomumas, kad tu ieškai to dalyko, dar irgi tai, kad tu dar turi įdėt kažkokias pastangas, o kai žmogus neįdeda pastangų jam dažniausiai to nereikia.

T: Minėjai, kad nori pabėgti nuo to, bet esi labiau už legalizavimą?

R: Nu taip, būtų legalu, bet tai tada, pavyzdžiui, aš asmeniškai tai nuo kai kurių dalykų tikrai labai noriu pabėgti, nuo tos pačios kristės, bet, pavyzdžiui, parūkyti žolės tai, kodėl, pavyzdžiui, toj pačioj Olandijoj žmonės laimingesni. Dėl to, kad jie gali žolę rūkyti. Yra tie cafeshopai ir panašiai. Nes tai nedraudžiama ir... Čia, pavyzdžiui, jeigu nedraustų tai net pardavimą legalizuot, tai vien tik pakeltų šalies ekonomiką (juokiasi). Aišku čia juokinga tai sakyti, bet...

T: Man dar dėl metamfetamino įdomu, nes labai daug yra tokių žinai amerikietišku filmukų...

R: Braking bad. Tai aš pradėjau vakar žiūrėti, nes man buvo tokia situacija, nes... Kadangi ta dalyką vartojam ir man parašo ee... yra programėlė tokia slapta susirašinėjimo ir vienas kontaktas

rašo visą laiką, jeigu prieš savaitgalį parašo visas medžiagas su kainomis ir sako turiu naują dalyką, tipo tų kristalų, tų kaip iš breaking bad. Ir žiūriu breaking bad, bliamba kažkaip visi rekomendavo pažiūrėt, reikia pažiūrėt... Tai... Beveik jo, panašiai ta prasme kaip per tą serialą panašiai taip ir yra tas dalykas.

T: Ir tai neatbaido tavęs nuo vartojimo?

R: Ee...

T: Gal aš taip paklausu, kaip manai ar čia labiau tau yra tokia kaip priklausomybė tarkim psichologinė, nes tu lyg ir supranti, kad tai yra negerai, bet kaip ir vis tiek neatsisakai jo? Kaip manai kodėl tu jo nenutraukti vartoti?

R: Nes... Aš dar suprantu, kad man priklausomybė atrodo tada, kai žmogus, beto negali nei vienos dienos. Kaip ir yra tas tikras alkoholizmas, kai tu atsikeli ir tau jau reikia išgert. Tai... Tai pas mane taip nėra. Irrr aš, jeigu ir galiu vidury nakties vakarėly pasakyti viskas aš nebevartoju, jūs vartokit, ta prasme aš nebenoriu. Taiii... Aš manau, kad priklausomybės nėra, nes aš galiu tai kontroliuoti. Ee... Jeigu aš to negalėčiau kontroliuoti, tai... tada taip aš pripažinčiau, kad tai priklausomybė. Bet dabar aš jau ir tai pripažinau, aš žinau, kad aš esu narkomanė. Tai jau.. Jau...

T: O negalvoji apie kreipimąsi pagalbos?

R: Dar ne kol kas. Reikia aplinką pakeist. Reikia pabėgti nuo šitos aplinkos. Ten vis tiek rečiau tai bus. Abu su antra puse nusprendėm, kad reikia dėl to nusiraminti, tai tikrai manau dviem yra lengviau.

T: O su partneriu ilgai draugauji?

R: Jau gal tris mėnesiai, du.

T: Ir visą laiką kartu jūs vartojat?

R: Eee... Dažniausiai... Kartais aš viena. Nes aš, pavyzdžiui, su drauge kita išvarydavom patūsint.

T: Bet šiaip kiekiais, dažnumu tai panašiai vartojat?

R: Na gal aš daugiau net (juokiasi).

T: O santykius tai įtakoja?

R: Tai taip būna, kad susipyksti, kadangi maišai tai su alkoholiu, tai būna, kad išvis nesąmones darai (juokiasi). Ne tai, kad visiškai nesąmones, per sienas nelipi, bet... Būna susipyksti, paskui ryte: pala mes pykomės? Jo... O dėl ko? Neprisimenu... Ir vat taip va. Bet jo, dėl to vartojimo tai taip, jeigu aš viena kartais, nu ne su juo būdavau, tai taip pykdavo, bet aš visą laiką pasakydavau, kad... Na neslėpdavau... Tai tas pasitikėjimas yra gerai manau.

T: O kaip manai ar narkotikai sukelia pagrindines problemas tas visas?

R: Alkoholis labiau.

T: Aš turiu omenyje kaip manai ar labiau narkotikai sukelia tas problemas, ar tu turi problemų ir dėl to vartoji?

R: Nu taip. Nu paaštrina kai kurias problemas, kai kurias sukelia, va kai kurias tai labiau paaštrina. Nes būna, kad užsigalvoji apie tokius dalykus, kad tai yra pas tave kažkur giliai, bet tu juos ištrauki.

T: Įdomu ar žmonės suvokia, kad turi kažkokių problemų ir todėl vartoja?

R: Jo, na pas mane jau buvo ir tada problemų, tai aš ir į tą reivo kultūrą taip pat įsitraukiau, kad nuo tų problemų kad ir kaip ir bėgdama, bandydama kažką naujo atrasti.

T: O pastebi tą vykdomą žalos mažinimą klubuose kažkur, festivaliuose?

R: Tai po kiekvieno evento, feisbuke parašyta, negalima įsinešt narkotinių medžiagų, tai (juokiasi)... Toks ir mažinimas. Patikrinama, tikrai apsauga tikrina, eee ir... Pavyzdžiui... Tose kur labiau lankomose vietose, kur žinoma, kad vartojama, tai ir tie reidai daromi ir tie užsislapstę policininkai būna.

T: O esi pakliuvus į reidą?

R: Ne. Beveik... Nu ta prasme buvo prie fabriko, bet ten tiesiog buvo trys ekipažai, bet jie nieko nedarė, jie tiesiog į vidų buvo įję.

T: O kaip manai ką tie reidai duoda?

R: Tai nieko neduoda. Kas buvo, taip ir būna. Ta prasme... Nebent, jeigu tas apsaugos patikrinimas, jeigu atimama iš eee jaunuolio vieną ratą. Nu taip, nesuvartos, jis nusipirks kitą.

T: O festivaliuose lankaisi?

R: Buvau vienam vasarą.

T: Ten nebuvo žalos mažinimo palapinės?

R: Jaunos bangos nebuvo. Tada dar nebuvo man atrodo.

T: Kaip manai, o tas psichologinės pagalbos suteikimas ir kitoks žalos mažinimas festivaliuose naudingas?

R: Tai čia tikrai yra naudinga ir reikia tik, kad šviest žmones, nu kad nebijotų šito dalyko. Nes yra kurie vis tiek dar bijo. Kad paskui sulauks atsakomybės. Geriausia patiems žinoti, ką daryti, jeigu tau blogai ir kitiems. Manau su laiku... Su laiku... Po kokių keturių, penkių metų, tai jau turėtų ateiti tas, kad didžioji dalis žinos ką daryti. Ir žinos kaip padėti (šypsosi). Kas keista, kad merginos pavartoja daugiau negu vaikinai, beje. Ir dar kur mirė tas vaikinai, tai aiškiai matosi, kad bijojo draugai kviesti pagalbą. Aš tai žinau, kad aš nebijau ta prasme, tokiu atveju, nes pas mane beveik niekada nieko nebūna, jeigu būna tai greitai baigiasi. Su savim didelių kiekių niekada jokių neturiu.

T: O kaip manai su kuo susijusios tos mirtys?

R: Nu čia jau yra tokie mišiniai, kad aš ir pati ta prasme. Iš manęs pavyzdžiui tie, kurie pardavinėja tas pačias, jie iš manęs juokiasi, nes aš prieinu sakau žiūrėk, o tu gali man duoti pusę to rato tik, jie žvengia, sako tu rimtai, tai imk viena ir viskas, sakau ne, čia man užteks visai visai nakčiai. Pasijuokia, sako: gerai imk tu savo pusę. Daugiausia vieną ir esu tik suvartojusi, kad vienu

kartu. Bet tai buvo pirmas mano ratas. Paklausiau ar stiprūs, sako ne, silpni. Tai ir susimečiau. Pardavėjas pasakė. Tai gerai, kad jie iš tikro buvo nestiprūs, nes per tą festivalį, mes su mano čiuvaku tada ir susipažinom, aš tipo užėjau už steidžo ir jis sako gal cigarete turi, sakau jo, rūkom rūkom, sako nori kokso, sakau nori kristės? ir paskui mes ten pradėjom kalbėtis, tai kalbėjom ir įtraukinėjom. O tada sako nori rato ir tada tiesiog bėgiojom laukuose. Tai buvo gražus vaizdas (juokiasi).

T: O kaip manai lengva gauti klube narkotikų?

R: Pamatai ir atskiri kur pirkti. Arba vis tiek surasi pažįstamų ir paklausi. Bet šiaip su telefonu pagalba gali rast visko. Yra dalis tų medžiagų, kurių tu gali internetu net parsisiųsti. Tu gali, jeigu tu žinai, kad tarkim mano draugelis kaip yra daręs, čia Lietuvoj, tai jeigu žino, kad tarkim, savaitgaliui reikės, tarkim, jis sako, žolės parsisiųsiu.

T: Bet čia jau sintetinės tos?

R: Ne. Tiesiog siunta žolės. Ir šiaip siuntų netikrina, jeigu iki dvidešimt gramų man atrodo? Jų netikrina net. Tai tu gali parsisiųst bet ką. Tai ooo... Žinau, kad ta pati kristė, tai yra katinoidai taip vadinasi lygtais, tai jie yra, Latvijoje ar Lenkijoje, nepamenu kur, bet jie naudojami kaip trąšos ir tipo į trąšas dedama ir tu gali tokį dalyką trąšas parsisiųsti. Tai va, pavyzdžiui va tuos katinoidus, įeina ir ta kristė, tu dar gauni ne kaip tą, ne kaip receptą, bet... Kažkokį išrašą, tokį lapuką, kad tu tai gali laikyti, kad tai yra ta prasme tam ir tam. Ir tu gali namie turėti (šypsosi). Čia apeiti tuos įstatymus tai...

T: Bet ar tokį dalyką vartoti yra saugu?

R: Nu tokį tai ne, bet čia yra pats faktas, kad tu viską gali padaryti. Šiaip yra, mano draugas kažkada buvo, aš kai pradėjau tą koksą vartoti, tai pradėjo ir mano tuometinė tada draugė, ir... Tada dar kita ir... Ir jos irgi pradėjo. sako ar tu žinai kur gauti, sakau ne dabar nežinau ir jos iš kažkur susirado iš tikro amfetamino. Tai įsivaizduok, nuo kokso tai tu gali nueiti miegoti. O jos šniojo gaidį kaip koksą ir jos negalėjo nueiti miegoti dvi paras. Ir kai pirmą kartą pavartojo, tai ta prasme sumokėjo tai vietoj dešimt eurų šimtą eurų. Tai irgi sakau ten jaunesni už mane tokiais kiekiais prekiauja ir pardavinėja čia yra baisu. Ir nusistatymas, kad manęs nepagaus.

T: O kaip manai didės vartojimas ar mažės?

R: Kiekvieną savaitgalį vis kažkoks naujas žmogus atsiranda, kuris pabando. Nu tai... Tai aišku didės. Gal policija sumažins tų, kurie prekiauja, bet vis tiek jie ras naujų. Tai čia šitame kaita visą laik bus. Ir ta prasme vos ne kas antras žmogus yra bandęs. Ta prasme... Aš dar galiu sakyti, kad aš dar nedaug čia bandžius. Tai.. ką kiti yra bandę, ta prasme tai ir tokie, ir tokius dalykus, kad net ta prasme galvoju, kaip jūs tokį dalyką gaunat. Iš kur? Tai yra šiaip visokių tokių apsvaigimų priemonių ir visko, tai tą patį, jeigu aišku stipriųjų leidžiamų dalykų irgi tu gali gauti. Aš ta prasme, jeigu man dabar reikėtų ir aš galėčiau gauti. Aš niekada neieškojau, neieškosiu, bet žinau kad aš galiu bet ką gauti. Su tuo pačiu telefonu.

T: O esi kažkada galvojus apie tai, kad galėtum pereiti prie stipresnių dar narkotikų?

R: Ne. Ne. Čia nebent jau būčiau šimto metų ir mirties patale, va čia jau tik tokiu atveju, bet šiaip ne, nes eee, kiek ir filmų mačiau ir visko, kad jau tai yra iš to išbristi jau taip negalima.

T: O pažįsti tokių žmonių, kurie leidžiasi?

R: Mmm... Ne... Bet žinau irgi, kad buvo tokių ir žmonių ir kai afteris, kaip ir plotas, ir visi kas ką sau vartoja ir viena mergina vietoj heroino, fentanilį susileido ir numirė. O tas fentanilis tai yra ir jo reikia daug daug daug daaaaug mažiau.

T: Vat keista, kad vis pamini tų tokių mirčių, kad jų tiek nemažai yra.

R: Tai jo. Tai būna. Ta prasme, bet čia jau tai yra tikrai ne iš protingų, to protingo vartojimo. Aš, pavyzdžiui, netgi kartais žinau, kad beveik kiekvienas narkotikas turi ir gerų tų savybių. Pavyzdžiui, tas pats kokainas, kai pirmą kartą pabandžiau, aš tokių rezultatų pasiekiau, aš tokių ta prasme, aš atsidarau kitą rytą savo užrašinę telefono, ten tokių idėjų, tokių... Ir tada tai jo, tikrai padeda, nes tai padeda mąstyti, amm... Amfetaminas, tai padeda tau nemiegoti, kai tau reikia, tai, pavyzdžiui, mano draugė pastoviai mokosi ant to, nes dirba labai daug ir ant šito mokosi va. Marihuana tai užmigt padeda, jeigu žmonės sutrikimai va ten miego. Bet kas dabar yra gerai, kad CBD yra legalus, tie lašaiukai, tai žmonės pereina ant to, o dar kai pasakai: žinokit, chebra, dar yra melatoninas, tai legalios tabletės, joo, rimtai reikia pabandyt, tada neberūko ir pereina prie to.

T: Tai realiai kažkokie yra labiau priežastis tam vartojimui, ne tik pasilinksminti?

R: Kai kurie dalykai tai tikrai, tai kad ir šiandien ryte man rašo, man reikia amfetamino, aš tai sakau nieko nežinau pre workout shotą šauk ir šoksi visą naktį. Ir tai veikia kaip narkotikas, ir tai yra legalu ir ta prasme nieko tau nepadarys blogo.

T: O receptinius vaistus raminamuosius būna, kad vartoja tarp jūsų?

R: Tai buvo pas mus tokia, sako draugelis, sako aš žinau kur vaistų receptinių gauti, sako nežinau po kiek tas xanaxas ten, parašau vieną žinutę po kiek xanax vaikšto, iškart gaunu po 2-3 eurus. va taip iškart. sakau žinai kam reikia, sako jo žinau. va tokie va.

T: O būna kad prarandi tą apsaugojimo jausmą ir jau nebežiūri kiek vartoji?

R: Nu jo, tu kažkiek prarandi, bet kažkiek vistiek kontroliuoji, nes kai yra tas jeigu tu vartoji su alkoholiu, tai tu prisigeri tuomet tu dar šauni, tada tu dar prisigeri, tada išsiblaivei nuo to ir tada ant viršaus. Tai gaunasi keturis kartus daugiau ir privartoji daug daugiau. Ta prasme tada tai jo, tas sveikas protas biški dingsta kartais. Bet dažniausiai, tai, pavyzdžiui, viskas taip ganėtinai ramiai, labai didelių nesąmonių nieks nedaro.

T: O yra tavo draugų, ar klubuose tų žmonių, kurie nevartoja?

R: Jo yra, bet mažai tokių. Nes mano buvusiam darbe kur dirbau, tai kažinau, jeigu iš trisdešimt žmonių, tai kokie dvidešimt trys, keturi, tai yra pavartoję arba vartoja. Tai čia dideli mąstai. Jei žmonės gatvėj tikrai atsakinėtų į klausimus, tai kas antras pasakytų, kad vartojo. Tai čia yra vau. Bet

daug kas slepia, daug kam gėda, aš va ir pati dabar stebiuosi, aš va pati dabar visa drebu, nes man gėda pasakoti, bet tipo kaip ir gerai, bet ir kaip aš taip galiu kalbėt, šnekėt viską atvirai. Sunku suprast...

T: O dar noriu paklausti ar fiziniai tie vadinami “athodai” būna?

R: Nu sunku fiziškai. Neturi jėgų ir aaa... Man pavyzdžiui išberia čia, tokie kaip randai, nu kaip acne toks, tai tie dalykai būna.

T: Okay, nebekankinsiu, ačiū labai tau.

3 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Vyras

Amžius: 25 m.

Išsilavinimas: Aukštasis

Darbas: Dirbantis

T: Tai kada pirmą kartą pavartojai narkotinių medžiagų?

R: Kurių?

T: Nu tarkim pirma turbūt buvo marihuana, tai kada pirmą kartą ją?

R: Mmm... Mokykloj. Turbūt kokioj... Mmm... Septintoj klasėj gal... Pirmą kartą.

T: O kodėl?

R: Nežinau, buvom reperiai su draugais, ištikro priklausėm tokiai socialinei grupei ir tai buvo priimtina ir kažkaip reikėjo. Tada atrodė, kad visai smagu būtų pabandyt, tai va pabandėm. Bet po to pirmo karto buvo labai didelė pertrauka, turbūt kokių mm... Nu nežinau ar tai pertrauka, bet tiesiog buvo vieną kartą ar kelis kartus gal, pabandėm ir paskui tie dalykai dingo kokiems trim, keturiems metams. Iki ten kokių, nu jau kokį septyniolikos metų ar ten...

T: O nuo septyniolikos metų jau dažniau pradėjai rūkyt?

R: Nu tada vėl kažkaip atsirado tas dalykas, nepasakyčiau, kad ten labai dažniau ar rečiau. Iš pradžių tai gal tikrai tai nebuvo dažniau... Kad taip, kad... Ką žmonės vadina dažniau, bet tada vėl atsirado ta prasme šiek tiek. Nes buvo visiškai dingę keliems metams.

T: Gerai, o kada prie tų kitų perėjai?

R: Pereiti čia labai taip agresyviai skamba.

T: Na ne perėjai, o pabandei kitų narkotikų?

R: Jo jo, gal taip geriau įvardinkim. Tuos jau pabandžiau universitete, kai buvau antram kurse turbūt kokiam, spėju. Nu tiksliai negaliu dabar taip pasakyti, bet maždaug buvo man apie dvidešimt vienerius turbūt.

T: Ir kokia priežastis?

R: Nu tiesiog norėjosi vat pabandyt.

T: Smalsumas kažkoks?

R: Jo, smalsumas daugiau buvo... Ee... Buvo kažkaip vyresnių draugų tokių, kurie... Bet tai irgi viskas vyko vakarėlio metu ta prasme, klubuose konkrečiai... Buvo kažkokių draugų, draugų brolių vyresnių ar sesių vyresnių draugų, kurie buvo bandę ir taip kažkaip labai viskas gerai išėjo, mus ten ir pažiūrėjo ten vyresni tie, kad mes ten nesąmonių nedarytumėm, nieko, tai taip kažkaip saugiai pabandėm pirmą kartą.

T: O kaip dabar dažnai vartoji?

R: Aš per metus gal labiau porą kartų dabar būtų. Anksčiau kai buvo, kai pradėjom tai buvo dažniau, buvo keli kartai per mėnesį, kai vat, kai buvo tie dvidešimt du metai ir ten nu, kai man buvo dvidešimt vieni aš taip sakyčiau tada buvo dažniau, turbūt keli kartai per mėnesį dažniausiai, bent jau taip buvo pirmus gal kelis mėnesius, kai mes ten su savo chebra... Eee... Pradėjom. Bet paskui vėl tas dalykas kažkaip atsibodo ar kažkas tokio ir nieko... Nieko nieko nebe-nebedarėm. Tai, tai, tai aaa... Tada kažkaip tas dingio ir dabar vat nėra jokio aaa... Jokio nežinau nei noro, nei tikslo daryti tą dažniau negu tiktais kažkokiom išskirtinėm labai progom, kai ten gimtadienis koks nors ar nauji metai, tai kažkas tokio. Tiktais sakau tai atsitinka tikrai ne kiekvieną mėnesį, turbūt kartą į kelis mėnesius tas galėčiau apibendrinant taip nu dažnumą tą.

T: O kokias išvis esi medžiagas vartojęs?

R: Prasidėjo tai nuo ekstazi. Paskui esu vartojęs daug ką iš... Tik ne psichodelinių jokių.

T: O gali gal taip pavardint pavadinimais?

R: MDMA, ekstazi, kokainas... Kas ten dar... Nu ir viskas turbūt.

T: Amfetaminas, metamfetaminas?

R: Ne. Tiktais tie. Nu aš žinau, kad ten būna tų priemaišų visų ypač, tai to aš akivaizdžiai turbūt nebūčiau išvengęs niekaip, bet tų, tųų... Pagrinde, jo, tie ekstazi, MDMA ir kokainas. Jo, tie klubiniai tokie. Psichodelinių nesu niekada bandęs ir net nenorėčiau jokių bandyt kažkaip.

T: Kai vartoji, kokį kiekį medžiagos suvartoji maždaug per vieną vartojimą?

R: Tai čia labai irgi priklauso ten nuo, nuo tos medžiagos.

T: Bet toks vidurkis maždaug? Nu tarkim imkim ratus?

R: Aš žinok neg... Taip... Anksčiau tada gal būdavo, kad ten būdavo kokie du per naktį... Nu gal iki trijų jau ten labai ekstra atvejais kažkokiais, o... Oo... Dabar paskutinį kartą, kada čia esu bandęs, tai pusę gal maždaug buvo, nu ta prasme labai tie... Tada kažkaip buvo tas haipas, kad

daugiau, geriau, stipriau, o dabar jau kažkaip to viso nesinori, atrodo, kad atsibodę, tai šiaip tiesiog taip... Kažką pajvairint.

T: O jeigu kokainas, kiekis koksai?

R: Čia kokainas matai labai skiriamas nuo žmonių kiekio priklausant ir ten pačio produkto.

T: Nu tarkim imkim šniūrais?

R: O taip tai negalėčiau tikrai suskaičiuot. Su tuo dalyku yra kiek kitaip, nes kokainas tai eina ne tik vakarėlių metu, jis jau dažniau būna ir sodybose, ten ir namų vakarėliuose ir panašiai, tai ten gali būti nuo dviejų gramų tryse, ten iki nežinau dviejų gramų septyniese. Tai labai dependce, aš taip sakyčiau, bet nu... Vėlgi taip tikrai nebuvo... Dabar bent jau kuo toliau, tai tie kiekiai man atrodo, kad vis mažėja, ir kažkaip to mažiau reikia, gal kad alkoholio vartojimas šiek tiek. Anksčiau tada, kai vartodavom narkotikus, nevartodavom alkoholio beveik, kažkaip taip pas mane būdavo, nes man nu tiesiog nepatikdavo... Tas ee... Miksas... Viso to pojūčio. Ooo dabar kažkaip nežinau, vienas kitą gal labiau papildė tiesiog taip ir, ir surandam mes tą bendrą tašką, kad šiek tiek to ir šiek tiek to, neinant į vieną kažkurią pusę.

T: O tas medžiagas maišydavai kokainą ir ratus kartu?

R: Stengdavaus ne, niekada.

T: Bet pasitaikydavo?

R: Nu gal yra kažkada pasitaikę, bet šiaip tai ne, visalaiką jau prieš vakarą nusprendžiam... Nusprendžiu, kas bus ir to ir laikomės. Nebent ten aišku ekstra atvejais, nu ne tai, kad ekstra atvejais, bet kokios ten septynios ryto, kai jau nebeturi ką daryti ir... Labai kažko noris, tai gali tada ir pamaišyt.

T: O žinai, kokią riziką sukelia tos medžiagos?

R: Nu įsivaizduoju, taip aišku. Ta prasme.

T: Bet ar domiesi tuo?

R: ... Mm... Aš labiau į tą žalą žiūriu, į tokią žalą, kaip žmogui gyvenan-gyvenančiam visuomenėj ir bent jau mano požiūris ir mano turbūt aplinkos artimiausios yra toks, kad viskas ką tu darai, aaa... Tu gali daryti tol, kol tau nekenks, tavo santykiams asmeniniams, nesvarbu kuo ten draugai, šeima, antra pusė, kol ten nekenks tavo darbui. Jeigu tai yra viskas ten tikrai nu... Tokiais periodais, ir tokiu dažnumu, ir tokiais kiekiais, kad tai nedaro įtakos tavo pasirodymui darbe, tavo bendravimui ir kažkas tokio, tai nu tu daryk ką tu nori, ta prasme. Toks mano požiūris yra ir bent jau mes, aš to laikausi ir nu aišku aš ten suprantu apie tuos visus ee... Psichologinius dalykus, kad tai turbūt keičia, kad yra tas išbrauktas sekančias dienas iš gyvenimo ir panšiai... Bet kažkaip jo, sakau mano pozicija yra tokia, kad kol tai nepadaro manęs kažkokiu prastesniu ar darbuotoju, ar šeimos žmogum, tol aš nelabai matau... Nu aišku gal galima sakyti, aš to nepajausčiau, kai man taip atsitiktų, bet nežinau nu... Man atrodo, kad...

T: O turi partnerę?

R: Ne, dabar neturiu.

T: O turėjai to vartojimo laikotarpiu?

R: Nu jo turėjau. Ai ne, tada neturėjau.

T: Sakai svarbu, kad darbui nekenkia, tai nesi su jokiais sunkumais darbe susidūręs dėl vartojimo?

R: Darbe tai tikrai ne.

T: Mhm. O tarkim po to vartojimo tau būna kažkas blogai, kažkokie psichologiniai pojūčiai nemalonūs?

R: Nu... Ai ten tas būna, tai ten nežinau, tiek, kad nesinori būti vienam, susitinki su draugais ir ten kartu liūdit, nežinau, bet ten fizinių, tai gyvenime nesu jokių nieko jautęs, man labiau nuo alkoholio būna. Va dabar kuo vyresnis tampu, tuo labiau tie dalykai sunkiau yra ištvėriami, negu tie kažkokie... Kiti, atrodai. Tai nuo tų narkotikų, tai nu būna, nu aišku, ten liūdna, ten dar kažkas, betai aš tai kažkaip, nu daug blogiau man yra buvę nuo alkoholio, aš taip manau, negu nuo tų dalykų. Ir plius, kad niekada nebuvo taip, kad nu aš turbūt niekada gyvenime nesu nieko vartojęs darbo dieną tiesiog, taip va, kad man tiesiog rytoj reikėtų kažkur ar į darbą vat, ar nežinau į paskaitas, ar, ar kažkur tai, viskas buvo daroma tik savai... Nu tik penktadienį blogiausiu atveju, nu arba ten nežinau, jeigu vasarą, tai gal gal... Gal ir buvo kokių išimčių, ten ar festivalis, ar kažkas tokio, bet... Niekada pas mane... Nedarėm, mmm... Tokiom dienom, kad būtų galima pasiekt kažkokią riziką turėti blogą dieną.

T: Tai kažkokių psichologinių tokių, kaip nerimas ten, nežinau ten pykčio priepuoliai ar panašiai, su tokiais susiduri sunkumais?

R: Neeee. Ne, tikrai neatsimenu, kad bent jau būtų tokie.

T: Nebūtinai su vartojimu, apskritai gal kalbant, ar turi kokių psichologinių sunkumų?

R: Ne, tikrai nepasakyčiau, kad turiu kažkokių tokių, žinau, kad ten kitiems gal ir būna, na ir iš mano aplinkos yra buvę, ten tie panikos priepuoliai taip vadinami, bet aš nebūčiau labai tai stipriai susiejęs su tų žmonių, gal jie ne dėl to, kad vartoja, o šiaip kad gal kitokių kažkokių problemų turi. Draugei buvo labai stiprios tokios problemos dėl po išsiskyrimo, tai nu tai, nu nežinau, tai kad ji kažkada yra vartojus ten kažko, tai aš tikrai nesusieju, nu šimta procentų nesusiję dalykai yra. Tikrai tai nėra įtakota narkotikų, tai aš nežinau, nei bendravimo problemų manau neturiu kažkokių, kurios galėtų būti kilusios dėl to... Nei nei kažkokių tų psichologinių, nu bent jau pats nejaučiu, čia aišku, čia gal ne būtent manęs iškart reikėtų klaust, bet kiek pats... Tikrai nepasakyčiau, kad nei buvo, nei kad yra dabar tų problemų. Dabar aišku ir negali jų būti, nes dabar tie periodai tokie yra, kad tas organizmas po betko atsistatytų per tiek laiko.

T: Gal gali papasakoti apie šeimą? Pilna ar ne? Santykiai kaip?

R: Nu idealūs santykiai su mama, tėvai mano yra išsiskyrę, bet jie išsiskyrė, kai man jau buvo daugiau metų, tai manęs tai neįtakojo, aš jau buvau suaugęs žmogus. Tai bet, nu ką turiu brolių, turiu mamą, tėtį ir bendraujam. Nu su mama tai viskas labai gerai, tiesiog itin gerai, daug kas manau galėtų net pavydėti tokių santykių su tėvais, kaip mano yra. Su tėčiu mes nelabai daug bendraujam, bet tai čia nėra dėl to, mes nesam susipykę ar ten nesam nieko... Ee... Nieko dėl, dėl kažko...

T: Bet ne paauglys buvai kaip išsiskyrė?

R: Man aš nežinau, gal ir paauglys buvau, aš nežinau, nu gal man aštoniolika jau ten kokių buvo, nu bet žodžiu buvau gan suaugęs toks žmogus, mokykla ėjo į pabaigą ir ten tas išsiskyrimas jų buvo ne tai, kad ten susipyko ar kažkas tokio, nu bet ilgos ir aiškios priežastys, tai man ir nebuvo taip, kad iškart per ilgą laiką tai... Ir sakau ypač tai kad patys tėvai dar kartu bendrauja, ir aš su tėvais bendrauju ir brolis tiek su tėčiu, tiek su mama bendrauja, tai...

T: O vaikystėje viskas gerai šeimoj buvo? Nepajutai kažkokių kas tave keistų, skaudintų ir panašiai?

R: ... Ne... Ne, ne, ne... Nu... Negaliu atsiminti bent jau...

T: Kas patinka tau labiausiai kai pavartoji narkotinės medžiagos, ką tau duoda tas narkotikas?

R: Pojūtį turbūt kažkokį tai. Priklauso vėl nuo to narkotiko, jei ten yra ee... Vien tai, kad tu gali išbūti daug ilgiau, tu gali ta prasme, jeigu tu šiaip vien tik nieko nevartodamas ar vartodamas tik tai alkoholi, tai aš antrą, trečią valandą, jeigu nuo anksčiau pradėjau, aš jau norėsiu eiti miegoti. Jeigu vartoji narkotikus, tu bent jau iki kokių septynių, aštuonių, aš galiu ramiai sedėti. Tai tas va dalykas yra, čia aišku nebūtų pagrindinis dalykas, bet šiaip ta prasme tas pojūtis, kad ta savijauta tokia ar tai būtų, jeigu tai yra koksas, tai turbūt tas, kad aš geriausias, aš kiečiausias, aš galiu su visais bendrauti ir atvirai ir panašiai šnekėti, ir panašiai... Kiti dalykai tiesiog jėgų pridėjimas, pas jeigu šnekant apie ratus, tai muzikos klausimas natūraliai yra tau, turbūt pirmoj vietoj, kad tai daug geriau skamba ir ir... Tokie vat pojūčiai.

T: O kur dažniausiai tai vyksta?

R: „Opiume“. Kai pradėjom tai buvo netgi „Exite“, ta prasme čia jo... Tas labai... Pras-prasti buvo tais laikais sprendimai (juokiasi). Tada tiesiog, kai buvo tiek metų, tai atrodė, kad tai yra the place to go ir kažkaip taip darėm. Bet paskui buvo opiumas, bet irgi exite vat buvo daugiausia, o paskui... Nes mano kompanija vat tiesiog buvo, tokie kurie nelabai mėgdavo eiti į opiumą pavyzdžiui, net apie kablį jokių šnekų nebūdavo, tai vat būdavo, kad... Nu pirmą kartą, tai aš ten pabandžiau tuos narkotikus, bet ten kaip sakau buvo su priežiūra tokių vyresnių, tai ten viskas labai sklandžiai praėjo, o paskui mes pradėjom eiti į, į, į exitą, ten buvo toks maratonas, ten sakau nu kiekvieną sezoną gal, kaip yra nuo rudens iki kalėdų mes ten tada kažkaip... Nes mes per opiumo atidarymą, kai ten buvo ar kažkas tokio eee... Kuris būna vasaros pabaigoj pabandėm, paskui tą rudenį kažkaip mums ten visai patiko, mes gan dažnai varydavom visokius tokius į loftą varydavom, į retkarčiais ten sakau į opiumą,

į tą patį, į tą exitą ir paskui kažkaip nustojom varyt nežinau, ai gal užsidarė exitas, gal dėl to aš neatsimenu tų tikslų priežasčių. O paskui kai jau buvo man kokie, nu prieš kokius du metus ar tris, tai irgi turėjau vieną draugą, su kuriuo mes tiesiog nu abudu mėgstam elektroninę muziką ir neidavom į tą opiumą, bet mes irgi eidavom, tik jau tada kai mes žinodavom tikslų renginį kurį mes norim eiti, tikrai nebuvo taip, kad varom šiaip ir ten tipo, pažiūrėsime kas bus ir ten tipo pa... tipo šausim ten kažko ir taip tipo bus gerai. Tai taip nebuvo, mes labai atsirinkdavom renginius, pagal didžėjus kuriuos norim eiti, ten kad kas groja labai svarbu ir, ir, ir tiesiog taip eidami ten, nu ir to visko būdavo. Betai sakau, tai būdavo nu maksimum, kokie penki kartai per tą sezoną visą, nuo rudens iki pavasario.

T: O tada kai dažniau vartodavai ar galvodavai, kad gal per daug vartoji, kad gal reikėtų sustoti ?

R: Kažkada tai buvo tokių, bet kažkaip tai sakau, mes taip... Tada aš ir mokiaus, man atrodo ir dirbau tuo pačiu metu turbūt, niekam tai kažkaip labai nekliudė, tai mes taip kažkaip ir mes netgi labai gerai supratom, kad čia toks laikinas dalykas yra, nu mes jau iškart manėm, kad čia tikrai taip nebus, mes tiek matydami tuos vyresnius draugus, tiek viską, nu tai gerai čia maksimum metus gali tęstis, nieks čia ilgiau ta prasme tais dalykais neužsiminės, nu tai praktiškai taip ir buvo. Kad kiek mes daugiau tai darėm, tai buvo tie pirmi metai, o po to paskui ten nu tokie jau vienkartiniai labiau atvejai.

T: O tu pavartojęs labai skiriesi nuo to koks esi realybėje?

R: Jojojo. Aš nežinau, čia gal reiktų klausti labiau aplinkinių žmonių, kuo aš ten skiriuosi, jie turbūt plačiau galėtų papasakoti (juokiasi). Oooo... Mm... Nežinau? Sunku atsakyti taip pačiam pasižiūrėt į save. Kažkiek tai tikrai skiriuosi, nu tai faktas, tą tai tikrai žinau, kad aš ten... Tikrai daugiau galiu šnekėti, ten gal būna kartais gal pasakau, ko nenorėčiau pasakyti ta prasme, ko šiaip nepasakyčiau, neišdrįsčiau pasakyti ar panašiai. Bet aš manau, kad čia tą patį dalyką, tą patį irgi poveikį manyje bent jau tikrai žinau ir alkoholis iššaukia, tai... Ir plius, kai tie dalykai dažnai eina kartu, tai nu net sunku įvertinti kieno čia yra pasėkmė. Bet taip, kad kažkas labai tokio fundamentaliai pasikeistų tai tikrai nėra buvę, nei jokios agresijos, nei ten kažkokių panikos, nei noro būti vienam, nu ta prasme, tai to to, nebuvo niekada.

T: Su kokias perdozavimo ar apalpimais esi susidūręs?

R: Ne, ne, ne.

T: O aplinkiniams yra taip atsitikę?

R: Aš esu matęs, kai taip atsitinka, bet tai ne iš mano draugų buvo.

T: Ir tu ten kažkaip padėjai ar tiesiog matei?

R: Tai ten jau buvo daug žmonių kas padeda, tai aš, ką tu ten gali žiūrėt.

T: Bet šiaip žinotum kaip elgtis tokioje situacijoje?

R: Kviesčiau greitąjį aišku, bet ten... Jeigu tu pats esi kažką padaręs, tai tu tikrai nepulsi kviest greitai, kviest greitosios ar tuo labiau policija atvažiuos, tai nu...

T: Gal grįškim prie pačio vartojimo šiek tiek, o kas tau nepatinka vartojime?

R: ... Mhm... Kas nepatinka... Pats procesas toks amoralus šiek tiek man yra (juokiasi). Nu bent jau, jeigu per nosį vartojami narkotikai, tai šiaip nežinau. Hm... Ne itin smagu. Kažkaip gali taip atrodyt. Oo... Nežinau, nu bent jau aš kaip sakau ta prasme, kol jeigu tau tai nekenkia, nu ką ir sakiau, ta prasme prieš tai, kol tau nekenkia, kad yra kasdieniam tavo gyvenime, ten tavo darbui, santykiams ar bet kam, tai nematau kažkokių didelių priežasčių, kodėl ne. Žinau, kad kiti žmonės gal būna labai stipriai pasikeičia po tų narkotikų, tai gal jiems ir reikėtų kažkaip susimąstyti ir pasižiūrėti į savo aplink... Aplinkinių žmonių reakcijas, kaip jie reaguoja į tuos dalykus, bet sakau man tai kažkaip... Tikrai negaliu atsakyt, nes nu tikrai nematau aš objektyvių priežasčių, kur tai galėtų keist, bent jau iš mano aplinkos, nes aš tikrai nesu susidūręs nei su vienu atveju, kai kada ten kažkas per daug būtų pradėjęs vartoti ir nuo to kažkaip nukentėtų. Nesu susidūręs nei kažkas ten, nei ačiū dievui mirė, nei buvo perdozavęs. Ai ištikro tai esu susidūręs ir aš to žmogaus nepažįstu realiai, nu ta prasme, mano viena iš vaikystės draugių su kuria mes ėjom kartu į darželį, aš žinau, bet aš nežinau detalių, gal galėčiau daugiau papasakoti, jeigu žinočiau. Žinau, kad jinai buvo jau ten į psichiatrinę ligoninę čiut neuždaryta. Vien dėl to, nes jinai ten irgi, nu kažko jinai vartojo, bet sakau čia man pasakojo mama, nes tai mamos draugės dukra yra, ir, ir aš su ja nesu šnekėjęs ilgą laiką, jau gal turbūt dešimt, penkiolika metų. Bet po to karto, kai aš sužinojau tą dalyką, nes jinai yra už mane vyresnė porą metų ir aš kai sužinojau man turbūt buvo kokių penkiolika, jai turbūt buvo septyniolika, aštuoniolika, aš sužinojau ir tada aš jau galvojau, nu bliamba never in my life, ta prasme niekada. Bet paskui tas dalykas kažkaip pasikeitė, kai patys ta prasme, šiek tiek užaugom ir pamatėm tuos geruosius atvejus ta prasme. O ne tik bloguosius. Kažkaip labai daug... Aš aišku nenoriu to dalyko nei skatinti, nei kažko tokio, bet tiesiog tai yra toks, daug žmonių turi labai tokią blogą nuomonę, nors nu jie net nėra su tuo susipažinę, nu tai... Aš sakau don't judge it before you have experience it. Irgi manau toks... Kartais, aš aš niekad, jeigu žmogus koks nors yra prieš narkotikus ar kažkas, tai aš niekad nebandau jo perkalbėt, gerai tu būk prieš, šaunuolis, tu būk prieš, bet ta prasme, man kažko nesakyk, aš pats žinau, galiu kaip gyvent ir tu būk prieš. Aš niekada niekeno nesu įkalbinėjęs ta prasme, eeee... Ta prasme, bandyt ar kažkas tokio. Jeigu žmogus pats nori, tegu, ta prasme, jis pats gali priimti tokį sprendimą, tikrai niekam nesu, ta prasme nei kišęs, nei davęs, nei nieko. Jeigu tu nežinotum ta prasme, jeigu tu nežinai kad tau taip bus ir tau taip atsitinka, tai... Tai nu išprotėtum turbūt. Bet kai tu žinai, kai tu esi tam pasiruošęs, nu tai kažkaip tai tampa labiau aa... Nežinau... Pačiam lengviau su tuo susidoroti. Tai vat dėl to iškart, ta prasme, jeigu pasako prieš daug metų, kad jokių gėrimų, jokių nesąmonių ir niekam, ta prasme, gyvenime tikrai nesu siūlęs, kas nėra bandęs. Na aš gal... Aš gal... Galiu tipo, jeigu mes kažkur chebroj, paklausiu ar tu nori, jeigu sako ne, gerai ne. Jokių įkalbinėjimų.

Visų pirma... Nu pats turi žmogus manau norėti ir tu čia jį kalbindamas tik pabloginsi turbūt tiek jam tą visą expierenčą, tiek...

T: Susiduri su tuo, kad kas nevartoja, sako tau, kad tu blogai darai?

R: Nu taip, aišku susiduriu.

T: Ir čia kažkokie draugai ar kas taip sako?

R: Ne. Čia gal nėra draugai. Nu čia tokie nauji draugai, pavyzdžiui, kur būna, susipažįsti su koku nors... Mergina... Nežinau... Tu jai pasakai ir ji čia ne, never tipo in my life. Nu tai gerai, tai ne, tai ne, aš tiesiog pasakiau kai buvo, mano koks gyvenimas, aš čia nesiruošiu kažko slėpti, paskui kažko apgaudinėti. Tiesiog pasakau kaip yra, kaip gali būti, taip kad nu ta prasme, jeigu tu sakai ne, tai ne, o...

T: Tai šiaip tau nėra čia kažkoks dalykas, kurį ten labai reikėtų slėpti?

R: Taip, taip, taip. Aš kažkada netgi tiesiog pasakiau iškart. Susipažinau su mergina, susipažinau nu, ta prasme ir ten... Antro gal ar trečio pasimatymo metu aš pasakiau, aš tau galiu pasakyt vieną dalyką apie save, sakau, nu tau čia gali kažkam nepatikti, kažkam gali būti nieko, bet iškart pasakiau, kad esu ten bandęs to, to, to tipo... Tu daryk su šita informaciją ką nori, bet tiesiog tu geriau apie mane žinok, negu tau paskui ten išlys kažkas, pasakys, tada tu ten sakysi čia toks, toks ir anoks. Tai aš pasakau geriau iškart ir tiesiog, manęs, kad tu žinotum, ta prasme ir... Neturiu aš čia tikrai nieko ko slėpt.

T: Gerai, bet nesusiduri su tokia stigma, kad va čia pavartoji ir sako tu narkomanas?

R: Ne. Nu aš tada iškart paaiškinu, kad tas mano vartojimas nepadaro manęs kitoku žmogum negu mes susipažinom. Kai mes susipažinom aš buvau vienas žmogus, po to fakto, kad tu sužinojai, kad aš vartoju tai nepadaro manęs kitoku žmogum. Tai nežinau, tu susipažinai va su manim vienoku, mes tęsiam bendravimą, nesvarbu aš vartočiau ar nevarčiau, tokiu su koku su manim susipažinai toks ir esu, tai...

T: O atsimeni iš mokyklos galbūt kažkokias prevencines priemones ar apskritai esi susidūręs su jom? Ar tėvai gal kažką naudojo, kad apsaugoti nuo vartojimo?

R: Mokykloj tai aišku ten būdavo tos prevencinės priemonės kažkokios, bet aš nemanau, kad jos ten labai veiksmingos yra. Eee... Mm... Nežinau... Nu man vat kas, kur man atrodo, kur turėtų būti daugiau tos prevencijos, tam jaunų žmonių tarpe ta prasme, ten kur jau tau dvidešimt, jeigu tu ten išviso jau negyveni su tėvais, pats gyveni vienas jau, daryk tu ką nori. Aš esu matęs ištikro tokių atvejų, vat čia vat, kai aš sakau kai mes buvom vyresni, kažkas buvo jaunesni ta prasme už mus irgi, iš tokio ne draugų gal tarpo, o pažįstamų tarpo. Ir ten irgi, ten jau tipo, aš esu matęs žmonių, nu tiesiog tu susitinki su kažkuo ir matai, kad jų chebroj yra žmonių, kurie jau yra per jauni tam. Tai man gal va prevencijos turėtų būti daug daugiau daroma tam tarpe, kol žmogus, ten mokosi mokykloje.

T: Bet taip juk ir būdavo.

R: Nu taip, bet nepakankamai. Tai tas ir blogiausia yra, kad neatsimenu aš, vat jeigu būtų buvę daugiau, tai gal būtų ir paveikę. Bet man ta prasme, ką aš noriu pasakyti, tai kad svarbiausia, kad žmonės tą pradėtų, jeigu jie nori tą daryti, kad jie nepradėtų per anksti, nes tikrai aš manau... Aš netgi atsimenu, kad buvo kažkoks toks bičas, kuris ten, nu kuris jau tikrai nusivažiavo per toli, kai jam buvo gal septyniolika metų. Tai čia jau yra blogai sakyčiau. Ir jam tikrai tai trugdė mokyklą pabaigti, aš nežinau ar jis dar gyvas išvis dabar yra, nu ten tikrai jau blogai buvo tam berniukui. Ir, ir, ir... Bet ten buvo psichodeliniai man atrodo narkotikai, irgi kaip pasakyt, ne tie, tie klubiniai. Tai... Ee... Tai jeigu vat jam, tai tikrai reikėjo, kad kažkuriuo gyvenimo akimir... Etapu... Reikėjo kažkokios prevencijos daugiau gauti ar informacijos, o ten kai žmogui jau, kai žmogus yra suaugęs, kažkas tokio ir jis pats gali... Ir pats tam dalykui užsidirba, nes tai vistiek kainuoja ta prasme ir, ir... Tada aš kažkaip nematau jau tokio to... Ee... Nežinau, nu man jau kaip ir nebesvarbu ar buvo ta prevencija ar nebuvo, jeigu žmogus pats priima tokius savo veiksmus. Svarbiausia aš sakyčiau, kad all good, kai tau nežinau sukanka, kokie dvidešimt arba dvidešimt vieni, tai jau tu, tu jau pats mąstai, ta prasme pats gali įvertinti tą riziką, tą žalą. Būdavo ištikro vat, dabar kai paklausei, aš prisiminią tą tavo... Ee... Klausimą, kur klausei ar galvodavai, kas yra blogai ir aš atsimenu, kad mes kažkada su draugais ten tiesiog šokam vat kažkuriam klube ir sakom nu bliamba kaip gerai ane. Sako jo, gerai, norėčiau, kad šita naktis nesibaigtų ir draugas sako tai va, dėl to čia ir vadinama vat narkotikais yra, nes tu norėtum, kad tai nesibaigtų. Tai tada kažkaip irgi tas biški taip straikino, kad nu jo, čia taip ištikrujų gal nėra labai gerai, kad tu nori, kad tai nesibaigtų.

T: O tarp tavo draugų nėra tokių kurie tavo manymu per daug vartoja, visi panašiai vartojat?

R: Daugiau ar mažiau jo, visi panašiai. Nu ta prasme yra gal kas daugiau kažkiek, bet yra ir kas mažiau. Yra kas nevartoja išvis. Daug turiu draugų, kurie nu ne, bet vistiek jie būna su mumis ir jiems viskas gerai.

T: Dar grįšiu prie prevencijos. O kaip iš tėvų pusės, tėvai kažkaip kalbėdavo apie tai? Su ta mergaite suprantu čia gavosi visai kaip prevencija.

R: Jo, ten tada buvo labai didelė prevencija, nes man mama tiesiog pasakė, visą istoriją papasakojo kaip buvo, nu ir ten tikrai labai žiauriai skambėjo. Aš atsimenu, kad ten ta... Nu ten buvo didžiausia turbūt prevencija, bet tai dėl to buvo gal didelė prevencija, nes nu taip, ji buvo mano geriausia draugė turbūt nu man, kai buvo trys metai iki kokie septyni metai, nu tai buvo vistiek laiko tarpas kažkoks ir iš vaikystės ją, prisiminimai yra nedingę. Tai tada buvo gera prevencija padaryta. Bet paskui kažkaip jinai (juokiasi) užsimiršo... Nežinau... (šypsosi).

T: O žinai kaip vykdoma narkotikų politika Lietuvoje? Ką nors apie narkotikų politiką apskritai, kaip ji vyksta?

R: Ne. Nežinau.

T: Nu tarkim, bausmes turbūt tikrai žinai? Kad baudžia, kad negalima?

R: Nu taip, taip, natūralu.

T: O tarkim esi girdėjęs apie žalos mažinimą?

R: Ne...

T: Jauna banga, safe lab?

R: Safe lab kažkur gal esu girdėjęs.

T: Tai čia tokie, kad apsaugot nuo žalos, skatina sąmoningą vartojimą... Skleidžia informaciją, skatina sąmoningą vartojimą, teikia pagalbą. Tai apie tokius nesi girdėjęs?

R: Ne.

T: O festivaliuose kažkokiuose dalyvauji?

R: Jo, būnu, pudra, ant bangos. Nežinau, buvau ir granatose, ir karklėj. Bet šitų dalykų kažkaip tai ne...

T: Nu tai va, būna palapinės, gali nueiti psichologinę pagalbą gauti, nu vat tokie dalykai, kur tipo padeda vartojantiems žmonėms festivalio metu. Tai kaip manai kas būtų naudingiausia, vykdant politiką? Kaip minėjau yra ta prevencija, yra gydymas, yra tas kriminalizavimas, bausmės, draudimai ir yra tas žalos mažinimas, kuris skatina sąmoningą vartojimą?

R: Aš manau tas žalos mažinimas, tas sąmoningas vartojimas būtų didesnis informavimas ta prasme, jaunimo būtent tų, ta prasme tų mokyklinių.

T: Mhm, tai manai, kad trūksta tos informacijos?

R: Jo, jo, jo. Aš žinok nesu susipažinęs, kokia ji yra dabar yra, negaliu pasakyt ar jina yra tinkama, ar ji yra netinkama, bet taip žiūrint tai jo, aš manau apie tą... Gal ištikro netgi kažkaip pereinama turėtų būti, iš pradžių nuo tokio draudimo ir izoliavimo, palapisniui privedant prie sąmoningo vartojimo per metus, čia gal būtų geriausias tas variantas toks... Bet... Nu aš nežinau, draudimas, kad tai turi būti draudžiama, ypač tie visi stiprieji, tai aš čia net nesiginčysiu ir nieko net nebandysiu įrodyti, aš pats suprantu, kad...

T: Kodėl manai kad turi būti draudžiama?

R: Žolė tai neturi būti draudžiama.

T: Gerai, o tarkim MDMA?

R: Jo, tai nes šitie, nu jie eee... Nu jie... Pa-pakeičia žmo... Jie gali, per didelis vartojimas tavo pakeisti žmogų labai stipriai.

T: Gerai, o iš kur šitą informaciją žinai?

R: ... Šitą informaciją žinau... Nu nežinau kaip... Iš patirties. Arba to tokio common sense. Netgi vistiek, nu ta prasme žinau, kad vartojant ten išsiskiria medžiagos, kaip ten seratoninas, kuris ten paskui lėtai atsistato..

T: Bet ta prasme ar esi gal skaitęs kažkur?

R: Jo, esu skaitęs ta prasme taip. Kažkur domėjęsis apie tai, apie tokius dalykus, ir, ir, ir... Nu ta prasme tų medžiagų tavo trūkumas, tavo visų ten smegenų ląstelių žuvimas yra ne nepalyginamai didesnis ir... Vien tik tas dalykas, kad tu netgi pavartojęs, nu tu esi daug sąmoningesnis pavartodamas alkoholi, negu vartodamas narkotikus. Čia irgi manau faktas toks būtų. Nu žiūrint kokius narkotikus aišku. Bet jeigu mes dabar apie MDMA šnekam, tai mm... Nu... Sąmoningesnis manau žmogus vistiek būtų...

T: Sakai žmogus sąmoningesnis ant alkoholio negu narkotikų?

R: Nu žiūrėk, jeigu ten microdosini MDMA, kad ir kasdien ir išgeri po vieną butelį alaus kas dieną, tai čia aš manau equal tipo yra. Bet jeigu tu išgeri po butelį degtinės ir po pusę gramo MDMA kasdien, aš manau, kad vis dėl to long term MDMA turėtų tave psichiškai labiau sužlugdyti, greičiau gal, negu alkoholis. Nu bet nežinau gal, ištikro niekada nebuvo apie tai galvojęs, apie tokį va palyginimą, bet manau, kad... Tai vistiek turėtų būti draudžiama.

T: O iš kur gauni medžiagas?

R: Šiaip ištikro anksčiau kaip būdavo, būdavo laiko tarpas kada iš bele... Nu ta prasme klube. Nu tiesiog klube susirandi. Čia paprasčiausias būtų. Pamenu... Dabar jeigu nueičiau, tai aš turbūt negalėčiau to padaryt, nes aš nežinau.. Bet tada kai tu pastoviai lankaisi tu maždaug jau matai tuos žmonės pastovius, tu jau žinai, jis buvo vieną kartą tau ten padėjo, nu ir šiaip ten tie žmonės yra labai draugiški. Jis gali pats net neturėti, bet jis žino žmogų, kuris žino kitą žmogų ir jie taip ir nueis, ir jie tau visi padės. Tai.. Ee... Kad visur jie būtų tokie draugiški, tai manau būtų tikrai geriau. Ir bet, bet, bet... Taip, dabar, tai tipo nu jo, kart... Nu gal nepasakyčiau, kad draugai mano kažkokie, bet ten tolimi pažįstami ar kažkas. Bet nėra, kad jeigu ir draugas būna, jis pats nepardavinėja, jis žino kažką, kas ten galėtų turėti ir ten nu va taip va žodžiu. Su tais ratais taip, nieko iš draugų neturiu, kas man taip tiesiogiai. Nu tai gal, ta va... Tas pasiekimas irgi yra gerai, kad jis nėra toks lengvas, nu nežinau. Aišku jeigu nori visalaika gauni, čia kaip ir su betkuo. Bet, bet, bet jo... Tokio lengvo prieinamumo tai nėra Lietuvoj, nu tokio labai.

T: O tu gaudamas medžiaga pagalvoji, kad nu va nežinau kas čia yra, kaip man suveiks?

R: Aš manau tiksliai žinau, kad bus patikima ir viskas gerai. Anksčiau būdavo, jo, tokių dvejonių čia tipo nežinai. Nu bet ten tada irgi, ten tų visokių ten... Ar ten kietas, minkštas, ten visokių tokių kažkokių, iš kažkur kažkas yra tau pasakęs, kad čia bus vienaip arba kitaip ir tu pagal tą reaguoji, nors tie faktai nebūdavo niekur turbūt patikrinti nei niekuo pagrįsti. Bet kažkaip pagal tai mes visalaiką, konsistenciją (juokiasi)... Matuodavom...

T: O gavęs ratą tu iškart visą jį ir vartoji ar bandai mažom dozėm?

R: Pasibandai iš pradžių jo. Nebent tu žinai. Va aną savaitgalį tą patį darei (juokiasi), tai žinai tada ko laukt. Bet taip, jeigu, nu ten dažniausiai kaip būdavo, aš net neatsimenu ten iš kur būdavo, bet ten būdavo, kad kažkieno ten klasiokio brolis siunčias. Nu ir ten, nu ne klasiokio brolis, bet

maždaug iš tos serijos, kažkas siunčias ir ten jie tiksliai pasako, ir internete gi yra labai tų neatsimenu pillrider vadinamas ar kažkas tokio, kur tu gali pasižiūrėti pagal tikslią sudėtį, tai pagal tą. Nu daug ką ant to pasitikėdavau, ta prasme. Ir ten tikrai yra buvę atvejų kada mes, kada ten kažką pasiūlo, tu pasižiūri, kad ten raudonas, ten čiot ne miršta žmonės nuo šitų, tai tada nieko su jais nedarom, ta prasme. Bet jo, draugam yra buvę, man ačiū dievui nėra taip buvę, bet yra buvę, kad jie kažką keisto gavo tokio, kad nu ta prasme nei atrodo taip, ką tu įpratęs normaliai gauti, nei tai kažkaip išvis tokio nesi matęs, nieko tokio važiuojam, nes ten jau šešios ryto endlesse kur nors. Tai... Tai, tai, tai ir tada nu būdavo visokių tų keistesnių patirčių, bet man kažkaip su tuo neteko susidurti. Bet aš ir šiaip nesu iš tų gal, kuris mėgsta labai ten afterint ir panašiai, aš ten patūsinu nežinau iki ten šešių, septynių, į taksą, namo ir miegot. O čia gal labiau tiem būna, kurie ten iki pirmos, dviejų dienos arba kitos dienos dar toliau varo non stop. Kažkaip taip į miestą aš niekada nebūnu...

T: O žolę rūkai dažnai?

R: Jo, gan dažnai.

T: Kiek dažnai?

R: Į savaitę būtų, kokie, nežinau, keturi kartai gal. Bet čia ne visada ta prasme, čia kartais taip būna.

T: O ją gauni irgi iš kažkokių patikimų šaltinių?

R: Jojojo, maždaug tokie dalykai.

T: O esi susidūręs su teisėsauga, dėl narkotikų?

R: ...Ne. Taip tiesiogiai, tai ne. Nu ten yra buvę tokių visokių situacijų, bet taip kad kažkaip nukentėtume, tai ne.

T: O esi vairavęs apsvaigęs?

R: Taip.

T: Kanapėm ar...?

R: Ne, tik kanapėm.

T: Ir dažnai tai darai?

R: Nu jo (juokiasi). Gana dažnai.

T: Tai tau atrodo, kad čia nėra kažkoks įtakojantis dalykas?

R: Ne, vairuot, tai aš, ne nu aš gal ir suprantu, bet vien tas faktas, kad aš daug lė... aš daug lėčiau važinėju... Apsvaigęs, ta prasme. Aš dažnai važiuoju mažiau negu leistinu greičiu. Ta prasme, nu max atsargumas būna. Bet čia visiems taip būna. Mes kažkada su draugu labai juokėmės kaip važiavom... Irgi abudu buvom parūkę, ta prasme, kažkur vat, važiavom tiesiog, bet čia buvom labai seniai, čia buvo prieš kokius gal penkis, šešis metus, mes tada dažnai nerūkydavom, bet tiesiog važiavom, draugas vairavo ir mes važiuojam ta prasme, geležinio vilko gatve, kur greitis yra aštuoniasdešimt, nu ir aš žiauriai žvengiu, sako kas yra, kas yra, sakau tu pažiūrėk ant kiek tu važiuoji,

jis ant keturiasdešimt važiuoja. Jis tiesiog ant keturiasdešimt važiuoja. Tiesiog natūraliai sėdim mes, chillinam žinai, ramiai važiuojam ta prasme. Ir jis net nesupranta, ko aš juokiuosi, sakau vat grynai iš to, kad ant tiek atsargus ta prasme tu tampi, bent jau aš tai, kad tikrai aš, daug pavojingiau važiuoju ta prasme šiaip, kaip aš dabar va sėsiu ir važiuosiu namo, tai nu aš daug baudų esu gavęs už greičio viršijimą, teisių nesu dar praradęs, bet nu aš nežinau, tas reakcijos laikas, tai turbūt jis yra kažkiek įtakojamas, betgi tavo greitis yra dvigubai mažesnis negu šiaip tai, tai aš manau tie more or less išsilygina dalykai. Niekada nevairuoju išgėręs, nu gal kažkada buvo ten labai jaunystėj, bet paskutinius čia kokius keturis metus, tai nu niekad nesu sėdęs už vairo ten išgėręs daugiau negu alaus kokį ten bokalą arba du bokalus, bet ten tada tris valandas blaivais ir dar dažniausiai pasitikrinam su alkotesteriu.

T: Gali gal dar papasakoti koks vaikas buvai?

R: Buvau problematiškas. Buvau žiauriai blogas vaikas. Chuliganiškas. Mokiaus gerai, nesu turėjęs neigiamo pažymio, bet su mokslais buvo viskas gerai. Bet aš replikuodavau mokytojus, nepagarbiai elgdavausi ir panašiai. Tai toks va dalykas buvo pas mane. Vaikščiojau va pas tas socialines pedagoges, pas psichologe mokyklos esu va buvęs. Gal ir net ne kartą. Mane ir iš mokyklos yra kaip ir išmetę, pusiau taip. Po dešimtos klasės nepasirašė su manim sutarties. Nuėjau į kitą mokyklą, vėl buvo tos pačios problemos aišku. Bet nežinau baigiau mokyklą, tai viskas gerai, įstojau kur norėjau, dirbu kur noriu.

T: Gerai, ačiū.

4 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Vyras

Amžius: 28 m.

Išsilavinimas: Vidurinis, nebaigtas aukštasis

Darbas: Dirba individualiai

T: Kada pirmą kartą pavartojai?

R: Emm... Gal prieš 6 metus... Turbūt. Kažkas tokio.

T: Ir kas tai buvo?

R: Amm... Tai MDMA ir buvo.

T: O kaip su kanapėm?

R: Nuo šešiolikos.

T: O kodėl va tas kanapes pabandei? Kokia priežastis?

R: Amm... Nežinau. Ta prasme buvo tiesiog, kad draugų kompanija. Maždaug visi sėdim tipo ale pachillint. Ir tada sako: gal nori pabandyt? Nu okei ir that's it.

T: Toks smalsumas labiau ane?

R: Jo.

T: O MDMA?

R: O MDMA irgi buvo iš smalsumo.

T: Kaip dažnai vartoji?

R: Šiaip nedažnai. Stengiuosi kažkur tai... Nu... Dažniausiai kartą į mėnesį. Amm.... Ir ištikrųjų labai nedidelėm dozėm. Nes tipo nu... Nenoriu, kad išsivystytų tolerancija tipo. Ir kažkaip praranda prasmę tada, tarkim tas dalykas. Kaip ir alkoholis. Kai prie progos visai smagu, bet kai per dažnai tai jau pasidaro problema ta prasme.

T: O tada kokius išvis esi apskritai gyvenime vartojęs narkotikus?

R: Šiaip ne per daugiausiai. Ta prasme tai buvo... Turbūt... Žolė pagrinde. Ta prasme realiai MDM'ėjus... Porą kartų LSD ir viskas... That's it.

T: Ten kokainas, amfetaminas?

R: Ne.

T: O ką tau duoda tas narkotikų vartojimas? Kodėl perėjai prie, na to tokio dažnesnio vartojimo, ką iš to gauni?

R: Šiaip... Net nežinau. Ta prasme iš dalies, tai... Aš nelabai mėgstu alkoholi. Ta prasme. Tai stengiuosi dažnai jo nevertoti. Amm... Ir jo... Ir čia kaip dėl manęs yra, kaip pakaitalas alkoholiui, tik kad po jo yra, sakykim, rytai lengvesni. Amm... Ir šiaip geresnė nuotaika būna, jaučiuosi tarkim sąlyginai blaiviau negu aš ten visą vakarą kokteilius gerčiau. Tai... Tiesiog... Am... Jo, tiesiog geresnei nuotakai.

T: O kanapes rūkai dabar?

R: Nu retai ta prasme. Labai retai.

T: O būna taip, kad maišai medžiagas?

R: Ne. Niekada.

T: Ir su alkoholiu irgi niekada?

R: Ne.

T: O turi kažkokių nuostatų, kad tau nepatinka tame, kad vartoji ar yra kažkas kas nepatinka?

R: Am... Šiaip turbūt ne. Ne.

T: O turi kažkokių nuostatų, kad čia blogas kažkoks dalykas ar panašiai?

R: Ne, ta prasme, tai... Kiekvienas aišku narkotikas, kaip ir tas pats žinai alkoholis, tipo yra blogai tau... Kaip organizmui, na ir šiaip žinai, ta prasme. Bet kad kažkokios šiaip būtų nuostatos, kad žinai vartoji ir po to eina graužatis, kad vat kažką blogai darau, tai ne.

T: Kur dažniausiai vartoji?

R: Ta prasme tikrai reivuose pagrinde.

T: O susiduri su psichologiniais sunkumais po vartojimo?

R: Ne. Šiaip niekada to nebūna. Gal kažkiek tai po kelių dienų, ne iškart sekancia, bet būna dažniausiai sakykim tokie minimalūs nuotaikų šuoliai. Tai tas vat būna. Bet ir tai taip nepasireiškia labai stipriai ir dažnai ta prasme. Čia buvo pakankamai retai.

T: O žinai kažkokią riziką susijusią su narkotikų vartojimu?

R: Jo. Ne tai sakykim aišku yra visada ta priklausomybės rizika, yra dar aišku visokių niuansų, kai sakykim galbūt žinai ten, kad nėra labai grynas, primaišytas, tu nežinai ką vartoji. Šiaip dažniausiai pas mus niekas nedaro tų testų, niekas nesitestuoja savo drugų, tai dažniausiai tu taip sakykim užmerktom akim. Nu tai aišku yra ta rizika... Kažkokia.

T: Iš kur dažniausiai gauni narkotines medžiagas?

R: Am... Ne iš beleko. Yra sakykim vienas žmogus iš kurio visada imu ir viskas. That's it.

T: O kokiam pavidale MDMA vartoji?

R: Kristalų.

T: Kokią dozę suvartoji per vieną vakarą?

R: Man dažniausiai nakčiai sakykim visai užtenka kokių 150 mg per visą naktį. Ir tipo ir tai tas kiekis būna ne iš karto, o išskaidytas į mažesnes dalis.

T: O pasikeitė ta dozė nuo tada, kada pradėjai vartoti?

R: Ne.

T: Kiek kainuoja tau narkotikai per mėnesį?

R: 40 eurų.

T: O esi galvojęs kada nors, kad norėtum išvis nevertoti?

R: Šiaip nebūna tokių klausimų, nes sakykim... Pakankamai gerai save valdau, tai ta prasme būna tokių daug vakarėlių, kur tipo nueini ir tiesiog nu nieko nevertoji. Nu galbūt atsigeri kažkokį alkoholį. Nėra pas mane tokio reikalo, kad jei eini į vakarėlį tai būtinai reikia.

T: Kaip manai, kas paskatintų, kad visiškai nebevertotum? Kokios aplinkybės?

R: Am... Aš įtariu, kad jeigu, nu sakykim, jau pajausčiau, kad... Am... Atsiranda kažkokia įtaka mano asmeniniam gyvenimui, galbūt aplinkai, prasidėtų ten nežinau problemos su artimaisiais. Am... Ar mano šiaip geram būviui kasdieniniam, ta prasme, jeigu pradėtų jau kenkti, tai tada jo, aš manau ir atsisakyčiau.

T: O turi kažkokių nustatytų psichologinių sutrikimų?

R: Amm... Šiaip, jeigu tarkim, kai būna tarpai tokie, kai atsitinka vartojimas vos ne kiekvieną savaitgalį, nu ten kokį, nežinau, mėnesį, kiekvieną savaitgalį tūsini kartu su MDM'ėjum tarkim, tai tada po kokio to va mėnesio, jausis tas toks truputį nežinau emocinis išsekimas. Tai tada prasideda galbūt tokie... Mini depresija... Nuotaikų šuoliai dideli, irzlumas prasideda, tai jo. Tai va taip būna.

T: Tai čia va būtent su narkotikų vartojimu susiję sutrikimai, taip? O iki tol kažkokių nustatytų?

R: Oi ne. Kažkaip ne.

T: Apie savižudybę esi galvojęs?

R: Ne.

T: O galbūt gali kažką papasakoti apie savo šeimą?

R: Mmm... Šiaip kind of kaip ir normali šeima ta prasme. Am... Jo, tai... Šiaip... Užaugau kaip ir su abiem tėvais, bet prieš penkis metus gal kokius... Tėvai tiesiog išsiskyrė, nes pas tėvą buvo didelės problemos su alkoholio vartojimu pastoviai. Am... Tai dėl tos priežasties ir išsiskyrė. Ir dabar aišku nu jau atskirai tėvai gyvena. Manęs tai stipriai nepaveikė, nes aš kaip ir visiškai pilnametis buvau, ta prasme suaugęs buvau, jau kaip ir tam tikrus dalykus jau ir šiaip supratau. Ta prasme mane patį erzino tas sakykim tėvo gerimas, tai aš realiai buvau už tai, kad jie išsiskirtų.

T: O dabar palaikai su abeis tėvais santykius?

R: Amm... Pagrindė labiausiai su motina. Su tėvu tokius labai silpnus.

T: Esi susidūręs su kažkokiais perdozavimais, atminties sutrikimai, sąmonės praradimais ar panašiai?

R: Amm... Šiaip vieną kartą yra buvę galbūt. Kad buvom, sakykim buvo daug alkoholio suvartota ir ant alkoholio tada po to dar kažkiek buvo suvartota MDM'ėjus. Taip nedidelis kiekis, bet jis labai prastai susimaišė su alkoholiu ir tada turbūt pirmą kartą, kai buvo tas toks... Valandos, pusantros valandos tarpas, kai tiesiog buvo black outas. Amm... Tai jo, vienintelis kartas buvo ir po to karto jau iškart sau gražiai pasakiau, kad niekada su alkoholiu nemaišysiu.

T: O esi susidūręs aplinkoj su perdozavimais, mirtim?

R: Mirčių ne. Bet sakykim, perdozavimų tai tikrai ne kartą esu matęs. Ta prasme, nu dažniausiai visi prieina prie žmogaus ir viskas gerai, ir panašiai, bet jo.. Amm... Nu yra tekę matyti dažnai ir ne kartą. Tokių labai gal ypač iš jaunesnio tarpo žmonių.

T: Ar žinotum kaip padėti jiems, kaip elgtumeis kito perdozavimo metu?

R: Amm... Šiaip jo. Visiškai tokiu atveju aišku reiktų... Jo sakykim į ramią vietą nuvesti, jeigu įmanoma rasti, jeigu sakykim jie dar gali eiti. Am... Ir iškart greitąją kviest ta prasme. Nieko nelaukti.

T: Tai greitosios nebijotum kviest?

R: Nuu... Ar bijot, kad paskui problemos tipo bus, kad tėvai sužinos, kad tu galbūt kažką vartojęs, ar jisai numirs? Nu tai geriau jau problemos su tėvais, negu jisai mirs.

T: O fizinei sveikatai kažoki poveikį narkotikų pastebi?

R: Amm... Ne? Šiaip ne. Kažkaip, kol, ačiū dievui dar nieko blogo neatsitiko.

T: Paveikė kažkaip tavo santykius su aplinkiniais narkotikų vartojimas?

R: Šiaip ne. Sakykim, kai mano draugai, didžioji dalis mano geriausių draugų, jie šiaip kaip ir nereivina, nevaro į tūsus, am... Tai tarkim laiką, kurį leidžiu su jais, tai na realiai leidžiu blaiviai su jais, tai niekada tų problemų nėra. Aišku draugai žino, kad, kad vartoju, bet... Kadangi draugams nepatinka tokie dalykai, tai aš šalia jų niekada ir nevartoju.

T: O jie kažką yra sakę, dėl to, kad vartoji?

R: Aaa... Retkarčiais būna vienas kitas gal užsimena draugas apie tai, kad gal ne, gal ne, bet na iš dalies tokie... Komentavimai truputį kritiški gaunasi, dėl to, kad am... Aš skaitau, kad darau tą pakankamai retai ir nepiktnaudžiauju, tipo čia taip pat kaip pakaitalas alkoholiui, nes tie patys mano draugai, tai jie, daug alkoholio vartoja. Ir madžaug tos am... Ne.

T: O kokie jų argumentai būna?

R: Nu jo, realiai tiesiog žinai maždaug galvoja jo, jeigu tu kažkokį narkotiką vartoji, tai tu vos realiai ne viskas jau žinai narkomanas arba eini link to. Amm... Aišku na yra kažkokia rizika rimtai pasigauti ten priklausomybe, bet na... Galų gale būna tas toks, kad na okei, čia yra drugsas ir tipo tas toks tipinis senas žinai požiūris.

T: O jie yra sakę, kad jau reikia pagalbos tau, su kažkuo pasikalbėti?

R: Ne, nebūna taip, būna ten retai, kad kartą į pusmetį sakykim, su draugais jeigu sėdim tai būna galbūt pokalbis su pačiais draugais ta prasme, jie ten pasikalbam, padiskutuojam, tipo why, kodėl, kaip ir tipo, ir taip toliau. Tai su pačiais draugais nebent tokie būna. Nu bet sakykim ar jie man siūlytų arba mane agituotų sakykim eiti kažkur pagalbos kažkokios ar panašiai, tai ne.

T: Ar tai pakeitė tavo pomėgius, pakeitė kažkaip?

R: Ne. Sakykim mano tų visų hobių visiškai nepalietė šitas dalykas, nes kaip skaičiau, taip skaitau, sportu kaip užsiiminėjau, taip užsiiminėju, fotograifija duomiuosi, tai kaip ir anksčiau domėjaisi, taip ir dabar domiuosi. Tai ta prasme tas dalykas, kad kai pradėjau vartoti nieks nebeįdomu, tai ne, to nėra.

T: Esi vairavęs apsvaigęs?

R: Ne, aš net neturiu teisių, nevairuoju. Ir tipo... Ačiū dievui gal (juokiasi).

T: O esi susidūręs su teisėsauga dėl narkotikų?

R: Ne. Neteko.

T: Esi kažkam žalos padaręs, fizinės, psichologinės?

R: Irgi ne. Šiaip aš toks sakykim gerietis esu, visada būnu, tai ne, ne, ne, ne.

T: Gerai, galim prie politikos pereiti. Žinai kažką apie vykdomą Lietuvoje narkotikų politiką?

R: Realiai, visi narkotikai pas mus yra literally, jeigu pagauna, baudžiakas. Ta prasme, pas mus nėra kažkokių išimčių. Kai kitose sakykim šalyse, jeigu būna tarkim kanapės dekriminalizuotos, tai tarkim, na sakykim dažniausiai tai būna, kad ir tarkim jeigu pagauna, tai būna piniginė bauda. Pas mus iškart kaip ir baudžiakas. Kas yra pakankamai blogai, dėl to, kad... Amm... Pati valdžia realiai padaro kiekvieną ten ar vyresnio amžiaus, ar tas pats jaunimas sakykim, pagauna ten whatever, su vienu kaseku, viskas, atrodo ten kaip didžiausias nusikaltėlis ir baudžia, ir panašiai. Jaunam žmogui, kuris galbūt iš smalsumo norėjo tik ten nežinau tris dūmus iš to kaseko parūkyt, tai jisai gaunasi nusikaltėlis ir literally gyvenimą gadina, dėl to, kad na jau atsiranda teistumas ir panašūs dalykai.

T: Tai kaip suprantu labiau žinai apie kriminalizavimą, o kažkokius kitus vykdomus veiksmus žinai?

R: Šiaip nelabai. Be to, kad tarkim dar iš tos kitos pusės, tai nieks realiai nedaro tokio didelio švietimo. Pas mus tiesiog yra pasakyta, kad negalima, draudžiama ir viskas. Ištikrųjų trūksta ypač pavyzdžiui jaunesniam žmogui. Ta prasme, jie visi yra smalsūs žmonės ir nori viską išbandyti. Tai pas mus bent jau būtų kažkoks na... Aa... Nežinau, kažkokios paskaitos, kur tipo suteikia informaciją, ne tik, kad tau paaiškina, kad negalima, bet ir paaiškina, okei, jeigu jau suvartojai, ką daryt, ko nedaryt ir taip toliau. Labai trūksta informacijos. Va dėl to tarkim labai daug jaunų žmonių dabar, ypač daug paskutiniu metų jaunų perdozavusių ir panašiai. Nes nu jiems trūksta tiesiog informacijos, jie nežino kaip viską daryti ir kodėl reik... O jeigu tipo kažkas atsitinka blogai, jie irgi nežino, ką tada toliau daryti, kaip gelbėti.

T: Gerai, o tarkim esi girdėjęs apie žalos mažinimo veiklas? Jauna banga, safe lab?

R: Kažkiek tai, truputį. Neteko aišku pačiam dalyvauti tenais, bet na esu girdėjęs ypač apie jauną bangą truputį daugiau. Man atrodo vieną kartą organizavo galbūt perone ten man atrodo būtent ten apie psichotropines medžiagas, tai vat vieną kartą teko sudalyvauti. Tiesiog na iš smalsumo, nes buvo įdomu pasiklausti.

T: Kaip manai, ką pasilinksminimo vietos daro, kad apsisaugotų nuo to, ar yra kažkas daroma?

R: Šiaip nelabai, esmė tame, kad aišku apsauga dažnai tikrina, sakykim jeigu ten eini į klubą, apsaugą žiūri, jeigu ten randa, tai neįleidžia arba net būna atvejais tokiais, kad net policiją iškviečia, mačiau. Amm... Jo, tai ta apsauga tiesiog, kad atima, sustabdo ir tiesiog... O tas, kad švietimo, kažkaip net nepastebėjau, vienintelis dalykas, turbūt vienintelė vieta, kur aš pastebėjau tikrai jie užsiima ir švietimu ir aiškina, ir padeda nuo blogų ten trijų ar dar kažko, tai buvo turbūt yagos festivalį, kur buvo tiesiog atskira vieta, kur man atrodo, as nepamenu, galbūt čia ta jauna banga... Nu turėjo savo kaip tokį... Palapinę, whatever, jie ten ir tokias skrajutes informacines dalino, pasakojo kaip, ką daryti, ko nedaryti ir panašiai. Tai čia turbūt vienintelė vieta buvo, kur vat gyvai ateini ir jie tau gali individualiai papasakoti, padėti ir panašiai.

T: O iš kur tu gauni informaciją apie narkotikus?

R: Pagrinde iš interneto. Amm... Sakykim yra youtube kanalai, kurie užsiima daugiau švietimu, kur pasakoja efektus, ką daryt, ko nedaryt, kaip veikia ir taip toliau. Tai pagrinde visa informacija yra iš interneto.

T: Bet šiaip domiesi?

R: Jo. Karts nuo karto domiuosi, dėl to kad na... Aš skaitau, jeigu jau tarkim vartoju, tai reikia vartoti protingai ir atsakingai, tai reik pasidomėt, bent jau tada šiaip ką daryt.

T: O atsimeni iš mokyklos kažkokią vykdomą prevenciją? Gal tėvai kažkaip tave mokė apie tai?

R: Amm... Mokykloj gal vieną kart esu... Buvom... Buvo tiesiog mokykloj surengta kaip paskaita realiai kažkada, bet ten buvo apie viską, ne tik apie narkotikus. Apie rūkymą, apie alkoholį. Ta prasme tokia bendrinė informacija. Ir taip labai blankiai atsimenu, nes turbūt ten nelabai mum buvo įdomu tuo metu klausyti tokių dalykų. O tėvai tai visą gyvenimą kaip ir visi tėvai žinai sako negalima, nereikia, nesveika ir viskas.

T: Bet tai neatbaidė tavęs?

R: Ne, nu ta prasme smalsumas daro savo, tai vistiek.

T: O kaip manai tada, kas naudingiausia?

R: Pati prevencija, tai niekada normaliai nepadės. Ta prasme nu jinai neveikia, čia tas pats, na čia toks, amm... Tironinė valdžia. Maždaug pasakė ne ir tikisi, kad visi nieko nedarys. Amm... Labiau reiktų turbūt tos sakykim informacijos, tos visos sklaidos, number one dalykas, ko tikrai reiktų imtis, sakykim, kas atneštų vaisių, sakykim reguliarias paskaitas kažkokias organizuot ar ten nu kažkokią ta prasme veiklą, kuri būtų sakykim, kaip švietimo veikla. Aišku tai jaunimui tipo apie rizikas ir panašiai. Nes... Grynai prevencija, kad uždraust kažką tikrai nieks neuždraus ir niekada to nesigaus, nes tiesiog neveikia tokie dalykai.

T: Na bet prevencijos metu irgi informuoja?

R: Taip, informuoja, bet prevencijos metu tau visalaik bando įkalt į galvą, kad čia yra sakykim pats blogiausias dalykas, čia vau kaip blogai ir panašiai. Bet jaunam žmogui, kas negalima yra dar įdomiau ir jau geriau aiškinti tipo ką daryti, kaip daryti, negu tiesiog jiems bandyti aiškinti, tam jaunam žmogui kalt į galvą, kad čia yra nežinau, didžiausias blogis pasaulyje.

T: Kaip manai ar reiktų visas tas sritis politikos derinti, ar kažko visai atsisakyti?

R: Draudimai aišku, nu turi būti sakykim, ir, ir galbūt žinai ten, kai kurių lengvų tarkim narkotinių medžiagų tarkim dekriminalizavimas būtų aišku irgi gerai. Bet visiškai kažkokių tų draudimų atsisakyti tai tikrai ne, ta prasme, tai tada būtų nu... Belekas jau vyktų... Kažkiek tai turi būti tos griežtos tvarkos, kur sakykim ten kažkiek tai draustų ar panašiai, bet tiesiog kad tai būtų tam tikrom formom kažkiek sušvelnintas, sakykim kad nebūtų jau taip žiauru.

T: O apie legalizavimą ką manai?

R: Am... Visai toks fifty fifty tipo, kaip ir okei, bet kaip ir ne visai. Nes am... Šiaip žinant, tarkim, mūsų sakykim, kaip tautos tendencijas sakykim ir į alkoholį potraukis, ta prasme lietuviai kaip tauta šiaip daug geria, tai am... Tas pats būtų sakykim su kokia jeigu žole, tai su laiku gal aišku atsirastų toks dalykas, kadangi jau tai būtų legalu, jau būtų kaip neįdomus, nes ta prasme nu tai galima. Tai kažkiek su laiku vartojimas galbūt ir sumažėtų, bet tą dalyką išikrųjų būtų lengviau sukontroliuoti, kad būtų rinkoj kokybiškas produktas. Tai tada aišku mažesnė rizika būtų nežinau apsinuodyt ar ten kažkokių sveikatos sutrikimų, dėl to kad gavai galbūt kažkokią nekokybišką ten, apibarstyta chemija žolę. Tai iš dalies gerai, bet iš dalies blogai, nes tada daug jaunimo ruktų žolę ir labai dažnai, tai irgi toks, nes kiekvienam žmogui negerai tokie dalykai, nes stabdo brendimą, tai toks ir gerai, ir blogai.

T: O kaip manai ar yra didelė problema su narkotikų vartojimu tarp jaunimo ?

R: Am... Kažkiek problemos yra tai tikrai taip. Nes... Šiaip jeigu visi būtų sakykim protingi... Ir darytų ta prasme ir vartotų ne dažnai ir tiek kiek reikia sakykim, tai viskas būtų okei. Bet labai... Labai daug žmonių būna dažnai per daug pavartoja ir tai kelia riziką tiek sau, tiek kitiems aplinkiniams, dėl to kad na iš dalies jis būna jau nebe už save atsakingas, jau tada kažkas kitas turi būti už jį atsakingas, nėra adekvatus. Amm... Dar kai kuriems būna agresijos priepuoliai, tai aišku gali ir kitam sutrikdyti sveikatą ir panašiai. Yra šiaip nemaža problema. Ypač klubuose. Aš pastebėjau tarp tarp kokių 18-23 metų, va tam va tarpe ir va būtent, jaunesni žmonės, vat jie nesugeba sakykim, susikontroliuoti savęs, kad jie nežino kaip kiek ten reikia arba galvoja okei, jeigu ten mažai tai neįdomu, reik daugiau. Na ir tada gaunasi taip, kad jie visi perdozuoja, kaip zombiai vaikšto paskui, tai irgi žinai... Not cool...

T: Jeigu reikėtų kreiptis kažkokios pagalbos ar žinotum kur tai padaryti?

R: Amm... Kiek žinau pagrinde tokiom mano žiniom yra įstaiga gerosios vilties gatvėj, ten kur ir nuo alkoholizmo kaip ir gydo, ten tarkim ir nuo tų pačių narkotikų. Tai realiai gerosios vilties ta prasme savo noru tenais eičiau.

T: O jei ne priklausomybė, o tiesiog informacijos gauti, pasikonsultuoti?

R: Jeigu prasidėtų psichologiniai sutrikimai, tai šiaip turbūt eičiau pas kokį nors geresnį privatų psichologą. Tiesiog kreipčiausi į jį ir kaip pakeisti situaciją į teigiamą.

T: O kaip manai kokia yra pagrindinė priežastis apskritai vartojimo?

R: Kažkiek yra to smalsumo. Bet šiaip tai dažniausiai būna toks dalykas, kad sakykim vienas draugelis pasako varom va į reivą čia labai faina, čia tipo dar kažko užsimesim tipo fun time, fun time, nu ir viskas ir dažniausiai būna okei, draugelis pasiūlė, nežinau net ko, bet jei siūlo, jaučiu viskas gerai. Ir viskas taip ir prasideda. Vistiek atsiranda tokių žmonių, kažkoks dyleris, kažkoks draugas, kurie pabandę šito, tai sako čia žiauriai gerai, belekai veža, okei, o jaunam žmogui tiek ir reikia.

T: O esi pats negalėjęs atsispirti, kontroliuoti?

R: Ne, taip nėra buvę, aš jei pasakau, kai kažkur varom, kad šiandien sausai, tai taip ir būna sausai ir nieko, nes griežtai laikausi savo nuomonės.

T: O lengva gauti Lietuvoje narkotikų?

R: Šiaip jo. Žiauriai. Nes ta prasme nu bent jau aš kaip sakykim su savo dyleriu susipažinau, tai buvau tiesiog reive, jis pats realiai priėjo ir pasake: ar reikia? viskas, that's it. Ta prasme, net pačiam ieškoti nereikia.

T: O esi girdėjęs apie tas programėles per kur parduoda?

R: Jo. Tai visi dabar tipo ale dyleriai naudoja wikeri. Ir viskas.

T: Gal šiaip dar kokių problemų matai ir nori pasidalinti?

R: Šiaip matau vieną didelę problemą tas, kad amm... Ypač reivuose ar mažesniuose klubeliuose, apsauga biški pro pirštus praleidžia kai kuriuos žmonės, nepatikrina jų pakankamai, nes yra šiaip labai daug tikrai jaunų žmonių, būna nepilnamečių, kurie su padirbtais pažymėjimais ateina ir va tas dalykas yra labai blogai, kai būna klube nelegalaus amžiaus žmonių. O tie nepilnamečiai dar paskui ir vartoja. Ir tada atsiranda didelė problema tiek jiems patiems, tiek klubui.

T: Dar gal kažkokių pasiūlymų?

R: Šiaip būtų labai geras dalykas, jei klubuose apsauga būtų apmokyta ne tik sukontroliuoti tą praėjimą, bet ir reguliariai kursuoti ir jeigu kas padėtų žmogui, jei jis apsinuodijo ar perdozavo, nes realiai apsauga turėtų būti kaip tas pirmas pagalbos frontas. Tai to reiktų labai.

T: Ačiū tau labai.

5 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Vyras

Amžius: 21 m.

Išsilavinimas: Vidurinis

Darbas: Turi nuolatinį darbą šeimos versle ir studijuoja

T: Kada pirmą kartą pavartojai narkotinių medžiagų?

R: Pirmą kartą tai buvo mokykloj... Prieš choreografijos pamoką, tiesiog klasiokas kažkokių miltelių pasiūlė, aš net nesidomėjau kas tai yra.

T: O kiek metų buvo?

R: Man buvo septyniolika turbūt? Nu paragavau, po to atėjau namo, supratau, kad užmigti niekaip negaliu, nu ir viskas.

T: O tai čia iš kažkokio smalsumo pavartojai tiesiog?

R: Aha.

T: O tarkim marihuana?

R: Tai gal šešiolikos. Bet aš net neskaitau jo narkotiku.

T: O kokia priežastis pavartojimo?

R: Irgi dėl smalsumo tik.

T: O kada pradėjai taip dažniau vartoti?

R: Dažniau manau buvo tik po pirmo ekstazi tabletės. Tai buvo amm... Gal... Septynioliktų metų rudenį gal.

T: Okei, o kodėl tada?

R: Nu vat buvo penktadienis ir mes su dveis draugais nusprendėm parūkyti paimti... Žolės... Ir atvažiavom ir sako: nu nėra žolės, bet yra pora ratų tipo. Aš net nieko negirdėjęs, kas tai yra, net nežinojau, koks bus poveikis, nieko nežinojau. Iškart suvalgiau vieną, draugas irgi suvalgė ir tikėjausi tokio efekto kaip nuo amfetamino, bet tokio efekto nebuvo. Pusvalandis praėjo, nieko nebuvo, nu maniau nieko ir nebus... Bet kai važiavom į Tauro kalną atvažiavom, draugas įjungė kažkokią muziką ir taip vienu momentu taip bam... Į galvą... Toks nesveikas kaifas, mes išbėgom iš mašinos, tiesiog pradėjom prie visų ten šokti, niekaip sustoti negalėjom. Aš šoku, rėkauju draugui tipo: vežk mus iš čia, negaliu, nes bus bėdų...

T: O tai gali pasakyti, kokius apskritai esi vartojęs narkotikus?

R: Tai ekstazi tabletės... Tiesiog MDMA kristalus... Metamfetaminą, amfetaminą... Žolę, spaisą, cheminę žolę, ką ten dar... Ai nu visokius, tokius vaistinius žinai, preaparatai. Yra tokie vaistai, kurie kažkokį ten kaifą duoda, nu tai va tokius. Ką ten dar... Spaisą... Kokainą jo irgi... 2CB toks yra, tai ragavęs.

T: Tai šiuo metu ką vartoji?

R: Nieko. Kartais su draugais parūkom.

T: O kada paskutinį kartą tada vartojai?

R: Gal prieš mėnesį kokį. Kokainą.

T: Kur tada dažniausiai vartodavai tas medžiagas?

R: Tai vat klubuose negalėjau, nes panika prasidėdavo, žmonių bijot nesavų... Tai labiausiai mėgdavom bute pas kažkokį draugą ir tiesiog su draugų ratu.

T: O maišai tas medžiagas tarpusavy?

R: Jo, stengiuosi kuo daugiau sumaišyti.

T: O gali gal pasakyti kokias maišai tarpusavy?

R: Geriausiai labai būdavo, kai ratai ir alkoholi. Su alkoholiu turbūt, kad visada maišydavau visas medžiagas.

T: O tarpusavy narkotines medžiagas?

R: Nu tai turbūt buvo tokių naktų, kai beveik viską, ką esu ragavęs, tai per tą naktį...

T: Kokį kiekį dažniausiai suvartoji?

R: Dažniausiai tai apie tris tikrai ratus. O daugiausiai tai gal buvo per naktį penkioliką ratų.

T: O tai žinai kažkokią riziką, kas gali atsitikti?

R: Aš tada apie tai negalvojau. Bet galiu pasakyti, kad supratau, kuris narkotikas pats žalingiausias, nu kaip aš pastebėjau, tai manau kokainas.

T: Kodėl?

R: Nes prasidėjo kažkokios problemos su širdim, anksčiau tokio nebuvo, bet praeina laikas ir viskas tai... Nu... Dingsta.

T: Tai kažkokią riziką vistiek žinai?

R: Dėl pačios sveikatos tai kokainas manau.

T: O kažkaip galvodavai kaip apsisaugoti nuo tos rizikos, ten nežinau patikrinti narkotiką ar panašiai?

R: Nee, aš taip nemėgstu (juokiasi). Ne...

T: O kaip dažnai vartodavai?

R: Nu jo, kai pirmą kartą paragavau, tai gal puse metų kiekvieną savaitgalį vartodavau.

T: O pasibaigus tam savaitgaliui su kokiais nemaloniais pojūčiais susidurdavai?

R: Tada nebuvo jokių nemalonių pojūčių beveik. Bet jeigu dabar tai suvalgyčiau, porą savaitę labai blogai, tokia depresija gili prasideda. Panikos atakos, net baisu kažkur išeiti į lauką arba namie sėdėt. Tiesiog nežinai kur dėtis. Savaitę tai tikrai būna bloga.

T: O esi vartojęs tam, kad nesijaustum blogai?

R: Ne. Nesu. Bet aš dabar tokių tablečių radau, maisto papildą, vaistinėj, jis mane ištraukia iš depresijos. Metus buvau depresioj ir pagėriau tas tabletes, maisto papildas ir viskas gerai.

T: O kaip manai va ta depresija tai ji tau susijusi kažkiek su tuo vartojimu?

R: Išvis ta depresija buvo ne dėl šito. Dėl panelės. Bet šitos medžiagos tik stiprina ją.

T: O prieš pradėdant vartoti turėjai kažkokių psichologinių sunkumų?

R: Prieš tai ne. Tik sakau va apie metus depresija tokia gili buvo, panika, nieko įdomaus nebuvo.

T: Tai manai, kad narkotikai prisidėjo prie to ane?

R: Taip. Šimtą pro.. Šimtą procentas.

T: O kažkokių psichotropinių vaistų vartojai?

R: Ragavęs xanaxą, man nepatiko.

T: Bet labiau tu jį vartojai pasilinksminimo tikslais?

R: Kad užmigti. Aš ir dabar negaliu ramiai miegot. Nežinau iki nakties sėdžiu, negaliu...

T: O pas psichologą nesilankai?

R: Buvau vieną kartą ir pažiūrėjau, kad jis man nieko nepadėjo, tai galvoju dabar gal pas psicho... psichiatrą gal nueit. Bet kaip ir viskas gerai jau dabar. Nepatiko man, nes aš tą patį iš draugo išgirsčiau.

T: O gal gali apie šeimą savo papasakoti?

R: Pilna. Sesę turiu.

T: O kaip auklėjimas vaikystėj, kaip santykiai?

R: Va dėl tėvų būdavo irgi pradėjau vartot, nes ten irgi buvo problemos, ten rėkė ant manęs, tai ant poros dienų ir išeidavau.

T: O tėvai kažkokių problemų su narkotikais, alkoholiu gal turi?

R: Ne. Mama būna ten... Būna dažnai alaus atsigeria, bet nepasakyčiau, kad alkoholikė.

T: O kažkokių didelių konfliktų?

R: Būna ir didelių konfliktų, bet labai retai.

T: O kaip vertintum vat pats tėvų auklėjimą?

R: Aš manau, kad didžiąją dalį gerai viską padarė.

T: O esi apie savižudybę galvojęs?

R: Nelabai (šypsosi).

T: O esi kažkokių perdozavimų, apsinuodijimų turėjęs, sutrikusi atmintis dėl vartojimo ar panašiai?

R: Bliamba buvo labai dažnai. Bet nu tiesiog užmigdavau ir atsikeldavau, ir viskas.

T: Bet kažkokių apsinuodijimų?

R: Nu jeigu... Nu jeigu pasakyt, kad varai vemt ir... nu tai čia turbūt perdozavimas bus... Bet baisaus tokio nieko.

T: O esi gal susidūręs iš draugų, aplinkinių kažkas panašaus kad?

R: Ee... Vienas mano draugas, tai mirė.

T: Gali papaskot plačiau gal?

R: Nežinau, net ką čia pasakoti.

T: O kaip manai, kokios aplinkybės to buvo?

R: Per didelis kiekis manau.

T: Bet būtent buvai šitame įvykyje ir tu?

R: Ne, tiesiog jis be manęs buvo tiesiog.

T: O kokiais narkotikais?

R: Amfetaminas rodos.

T: O jis daug vartojo, ilgą laiką?

R: Nu ilgą laiką, bet turbūt, kad nedaug.

T: O jis vienas buvo ar su kokia kompanija?

R: Turbūt su kompanija, nežinau.

T: Okei. Kokių fizinei sveikatai poveikių tau turi vartojimas, va sakei širdžiai, o dar kažkam?

R: Nu su psichologija... Ir stipriai taip.

T: O tikrinies sveikata dažnai?

R: Ne.

T: O vartojimas paveikė santykius su šeima?

R: Mmm... Nepasakyčiau. Tiesiog kartais... Ne... Atsakymas ne...

T: O su antra puse?

R: Nu buvusi mergina dabar narkomanė. Nemato savo gyvenimo be amfetamino. Jeigu nepašnios, tai nieko negali daryti. Neatsikels iš lovos tiesiog.

T: O jei tu tarkim vis dar būtum su ja, kaip manai padėtum jai ar būtum tam pačiam kely?

R: Padėčiau. Aš tikrai nebūsiu tokiam kely (juokiasi).

T: Bet jūsų išsiskyrimui narkotikai turėjo įtakos?

R: Tai kol mes buvom kartu, tai ji nevartojo nieko.

T: O darbe santykius veikia kažkaip?

R: Ne.

T: O esi sulaukęs pasiūlymu, kad reiktų primažinti vartojimą?

R: Jo, buvo, buvo...

T: Iš ko?

R: Iš savo draugų, kurie nevartoja.

T: Kaip jie žiūri apskritai į tą vartojimą?

R: Žinai, jie kartais gali ten kartą per metus ten, o jeigu mato, kad aš jau dažniau tai tada jau ir pyktis pradeda. Ir pykomės.

T: Ir kaip tu reagavai į tai?

R: Nu aš taip galvojau, kad aš pats turiu spręsti kaip aš turiu daryti.

T: Tai nelabai tai veikė tavęs?

R: Nu įtakojo biški, vistiek prisiklausydavau, bet vistiek pats galvojau.

T: O darbą ir studijas paveikė šitas dalykas?

R: Pirmą kartą, kai aš ragavau ratą, būtent kai pradėjau pirmą kartą mokytis kolegijoje irgi va pirmas kursas buvo ir tada aš paragavau ir tada man jau visiškai nebeįdomu ten tie mokslai buvo. Ir tik dėl šito išėjau. Nes tik šitas reikalas domino tuo metu.

T: O paveikė pomėgius kažkokius, pakeitė?

R: Ne, pomėgius tai turbūt ne.

T: O iš kur gauni narkotikų?

R: Dažniausiai tai klubuose tiesiog reiuuose. Reiuuose prieini ir gali gauti ko tik nori. Net iš nepažįstamų. Paskui nepažįstami tampa tavo pažįstamais ir susirašinėdavom, ir...

T: Manai lengva yra gauti?

R: Labai lengva (juokiasi).

T: O kiek kainuodavo, nu tarkim, per mėnesį narkotikai?

R: Nu kartą išeit kažkur patūsint, tai 100 eurų reikia.

T: Esi vairavęs apsvaigęs?

R: Nu... Ap... Apsvaigęs, tai tik gal parūkęs dažnai važiuoju. Važinėju, nes įdomu. O šiaip tai ant ratų tai ne, girtas būdavo porą kartų, bet ten kritinės situacijos buvo ir reikėjo tiesiog.

T: O kaip manai parūkymas neįtakoja tavo vairavimo?

R: Biški gal sulėtina, bet ne visada. Biški reakcija dingsta. Bet šiaip tai pasakyčiau, kad viskas gerai. Ramiai važiuoji, niekur neskubi.

T: Esi kadanors su teisėsauga susidūręs?

R: Dėl šito reikalo ne.

T: Esi kam nors padaręs žalos dėl narkotikų vartojimo?

R: Ne. Nes apsvaigęs tu tiesiog laimingas ir nenori taip daryti.

T: Ką tau duoda narkotikų vartojimas?

R: Laikiną laimę. Ir viskas. Sakyčiau, kad nieko gero neduoda.

T: Kas nepatinka tada tau tame?

R: Šitie atheadai taip vadinami. Tik nuo žolės ir nuo kokaino nebūna manau.

T: Kaip manai kas pasikeistų, jeigu visiškai visiškai nustotum vartoti?

R: Aš manau, kad neprapuls niekada noras nors kada vėl pavartoti.

T: Bet tu dabar sakai, kad esi va sustojęs ane?

R: Bet kažkada vistiek tas nors atsiras.

T: O kaip su atsispirimu? Lengva tau atsispirti?

R: Vistiek bus toks jausmas, kad jau laikas... Nu bet aš nematau nieko blogo šitam jeigu kartą per pusmetį, per metus, tai tikrai nieko blogo nematau.

T: O kai pradėjai rečiau vartoti, kokia to priežastis buvo?

R: Emm... Buvom mes kartą vėl bute, su draugais ir kažkaip aš paėmiau skirtingų ratų ir sau paėmiau geresnį, o draugams atidaviau nu likusius du. Ir jie supyko dėl to, kad aš geresnį paėmiau ir jiems blogesnis ir pradėjo taip nu stumt ant manęs žinai. Žinai kaip tokio nu, šitas efektas. kai ateina ir ką tau pasakys, jeigu reikt ant tavęs pradės, tai toks ir tripas bus, labai blogas bus, tai va... Jie man tokį pragarišką tripą padarė ir dėl šito ir nustojau. Ir dėl šito labai retai dabar.

T: O kaip sekėsi nevartoti?

R: Niekaip. Nebuvo jokio noro...

T: O žinai kažką apie vykdomą Lietuvoje narkotikų politiką?

R: Ne, nežinau. Nelabai supratau klausimo.

T: Nu tarkim žinai, kad baudžiama už tai, kad tai nelegalu?

R: Nu taip, žinau, jo, aišku.

T: O dar kažką žinai, kokios priemonės yra naudojamos?

R: Amm... Aš manau, kad jokių priemonių, baudas tik išrašinėja ir viskas.

T: O su kokiom prevencinėm priemonėm esi susidūręs, nu tarkim mokykloj kažką pasakojo apie narkotikus ar tėvai kažkaip siekė parodyti, kad tai blogai?

R: Tik festivaliuose. Niekur mokykloj.

T: Tai su žalos mažinimu turbūt daugiau, jauna banga ane?

R: Jo, jauna banga.

T: Tai gal gali papasakot, ką žinai apie tai?

R: Nu tai aš žinau tik, kad ten yra tokia lentelė, kur kurioj nurodyta ką negalimą maišyt, ką galima ir viskas.

T: Tu naudojaisi pats šituo?

R: Ne (juokiasi).

T: O tai iš mokyklos neatsimeni jokių priemonių?

R: Mokykloj nebuvo jokių išvis. Ir tėvai irgi nieko nesakė.

T: Tai iš kur tada gauni daugiausia informacijos apie narkotikus?

R: Aš žinau vieną tinklapį ekstazi data taškas org, ten būna užeinu, bet nematau prasmės ten žiūrėt.

T: O jei dabar norėtum kreiptis pagalbos ar pasikonsultuot su kažkuo ar žinotum kur kreiptis?

R: Nu... Dėl savęs tai turbūt pas psichologą, pas psiachatą.

T: O jei tiesiog informacijos gauti apie narkotikus?

R: Ne, nežinau.

T: O kaip manai kas tada yra naudingiausia politikoj?

R: Manau, kad reikia nuo mažų vaikų pradėt ir kad tas jaunos bangos man veiksmi patinka.

Tai kad daugiau jų būtų, tada bus gerai.

T: Kaip manai kas yra reikalinga tam jaunimui vartojančiam? Ko trūksta?

R: Mmm... Sunku pasakyti. Tu pasaulį kitaip matai tiesiog.

T: Kaip manai ar trūksta žinių kažkokių?

R: Žinių tikrai trūksta. Nes jeigu žinotų, nemanau, kad ragautų. Dabar aš sesei ir sakau, kad niekada neragauk, nes niekada neatsispirsi paskui.

T: Gerai, o tai koks apskritai tavo požiūris į tą vartojimą?

R: Labai blogas ir į alkoholį irgi labai blogas. Alkoholį išvis skaitau labai tokiu baisu narkotiku.

T: Tai jei atsuktum laiką dabar atgal tai nebandytum?

R: Ne, nepabandyčiau, nu bet žolę, tai gal. Kitų tikrai ne. Ypač amfetamino. Ten jokio kaifo, jokios naudos, bet paskui labai labai bloga ir dar blogiau negu nuo ratų.

T: O kas bloga, gali papasakoti plačiau?

R: Atsikeli tu pavyzdžiui, supranti kaip tau kažkodėl labai labai baisu, tu atsikeli žiūri saulė šviečia, visi ten linksminasi, o tau ten visiškai nieko neįdomu, tu labai baisu, nežinai, kur dėtis. Blika tik prisigert ir laukt porą dienų kol viskas praeis.

T: O esi taip daręs kad išgeri alkoholio ir va praiena?

R: Jo ir praeina. Praeina tie athodai.

T: O kaip nustojus vartoti pasikeitė tavo būklė, pagerėjo?

R: Jo, dabar galiu nusišypsoti tiesiog, dėl betkokios priežasties.

T: O esi bandęs nutraukti kai vartodavai, bet vistiek nepavykdavo, tarkim išvarydavai kažkur ir neatsipirdavai?

R: Nu aš kiekvieną savaitgalį kažkur išvarau, namie nesėdžiu ir atsispiriu.

T: O būni tarp vartojančių žmonių?

R: Ne, draugai tiesiog irgi atsisakė.

T: Kas paskatintų visiškai atsiakyti?

R: Aš manau niekada toks noras nepraeis.

T: Bet kaip manai kokia aplinkybė galėtų būti?

R: Aš manau, kad nebūtų taip.

T: O jeigu tarkim vos nenumirtum nuo to?

R: Aš pats? Tada jo. Ai va ši šeštadienį buvau reive, prisigėriau, tai ieškojau, kur gaut, bet niekas neturėjo. Jeigu rasčiau, tai jau būčiau vėl.

T: O džiaugeisi po to, kad neradai?

R: Ryte labai labai džiaugiasi. Labai... Nes porą savaitių būčiau depresijoje.

T: O kaip jauteisi va reive nevartodamas?

R: Girtas buvau, kaip ir mažai buvo efekto, girtumo, tai dėl to ir norėjau.

T: O kaip jauteisi?

R: Piktas, todėl kad neradau.

T: O kaip nevartojus tarp žmonių būti jausmas?

R: Viskas gerai buvo.

T: O žinai tą programėlę, kur slapta narkotikams pirkti?

R: Taip ir naudojuosi dažnai. Ten išvis lengva (juokiasi). Va pažiūrėk (rodo tą programėlę). Žiūrėk kiek kontaktų. Nu ir čia parašai, ir po kurio laiko randi. Ji tikrai veikia, nežinau kaip ji veikia, bet tikrai...

T: O kaip manai tai veikia tas kriminalizavimas narkotikų?

R: Nežinau. Gal galėtų uždrausti šitas programėles, kaip Rusijoje padarė, ten telegramą uždraudė.

T: O esi gal į reidą pakliuvęs kokį klube?

R: Nu jo, buvo buvo, su automatais bėgiojo (juokiasi)

T: Ir kaip manai tai veikia?

R: Neke. Ne. Tikrai ne.

T: O ką tai duoda?

R: Nežinau, kažkokios reklamos (juokiasi). Tipo, kad kažką darom ir viskas.

T: O klubuose tikrinimas kaip apskritai, ar veiksmingas?

R: Minimalus tikrinimas. Jie nu neraz tiesiog. Kišenes ten nežiūri, ciagarečių pakelius pažiūri ir viskas. Aš manau problema išvis policijoj. Kaip tie narkotikai pas mus atsiduria, jeigu jie per sieną pravažiuoja. Aš manau reikia tą stiprinti, kad išvis jų nebūtų.

T: O koks tavo požiūris į legalizavimą?

R: Nežinau, gal žolės ir gal...

T: O kiti narkotikai?

R: (juokiasi) Nu tai viskas čia būtų. Chaosas manau.

T: O nemanai, kad būtų tiesiog tikrinama ir tada žmonės sąmoningai vartotų ir nebūtų bėdų?

R: Va dėl šito gali būti, bet nu vistiek narkomanai gi bus.

T: O sakei esi spaisą bandęs, žinėjai kas tai yra, koks pavojingas?

R: Jo, žinojau.

T: Ir vistiek sutikai pabandyt?

R: Nu jo. Mes ten bute niuhinom visą naktį, reikėjo į mokyklą jau varyt ir kažkaip reikėjo, kad biški atleistų, tai ir parūkėm. Buvo smagiai. Jo, bet čia pirmas ir paskutinis kartas buvo. Tiesiog, kurį laiką norėjau paragaut kuo daugiau visų šitų medžiagų.

T: Bet kaip manai koks tikslas to buvo?

R: Tiesiog achievementtas.

T: O tu galvojai apie tai, kad tai yra blogai?

R: Aš žinojau, kad negalima taip daryt, nu bet pažiūrėjau, kad man nieko blogo nedaro, tai kodėl ne.

T: Kaip mokykloj tau sekės, koks mokinyš buvai?

R: Nu geras, gerai mokiausi. Viskas gerai gyvenime buvo. Ir dabar gerai va laikas praėjo. Ne visiškai atsigavau, bet jau beveik.

T: Ir manai kad toliau kontroliuosi tai?

R: Nežinau. Kad kiekvieną savaitgalį vartočiau, taip tikrai nebus, nes labai bloga būna po to.

T: Ačiū.

6 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Vyras

Amžius: 21 m.

Išsilavinimas: Vidurinis

Darbas: Dirba nuolatinį darbą ir studijuoja

T: Kada pirmą kartą pavartojai narkotinių medžiagų?

R: Priklauso kokios rūšies narkotikų. Taip, tai pirmą kartą pavartojau septyniolikos metu... Aaa, tai buvo draugų įtaka. Ir nuo to laiko rūkau žolę iki šios dienos. Kiekvieną dieną (juokiasi).

T: Kiekvieną dieną?

R: Nu būna pertraukų, bet realiai taip.

T: O kitų narkotikų kada?

R: Virš, kai buvau aštuoniolikos metų, tada taip.

T: Ir koks tai buvo narkotikas?

R: ... Pirmiausiai buvo MDMA, arba ratai kitaip. Tada amfetaminas ir tada visi kiti... Psich... Psi... Eee.

T: Psichodeliniai?

R: Psichodeliniai. Taip.

T: Tai gal gali tada pavadinti, kokias apskritai medžiagas vartojai?

R: Visus narkotikus, kuriuos esu vartojęs? Taip. Tai pirmiausiai buvo žolė, amfetaminas, MDMA... Metamfetaminas... LSD, grybai, triufeliai, salvija. Realiai esu išbandęs viską. išskyrus hard drugsus.

T: Gerai, o kodėl pradėjai tuos klubinius drugsus vartoti?

R: Dėl ko pradėjau? Taip, tai esmė tokia, kad ee... Tas momentas, kai būni pavyzdžiui klube ar su kažkuo... Ee... Gali būti milijardą kartų tau malonesnis, kažkooo.... Apsivartojus, sakykim.

Pavyzdžiui, kad ir to pačio amfetamino. Tu jautiesi daug energingesnis, tau viskas atrodo wow čia, nors ištikro taip nėra.

T: Okei, o ta prasme, kodėl susidomėjai vat būtent pabandyt?

R: Aš labai norėjau iš pradžių patestuot su savo... Vidum. Kaip mane veikia narkotikai. Ir esu labai didelius kiekius vienu momentu bandęs. Bet dabar esu labai aprikęs ir... Ee... Su protu galvoju, kaip reik viską.

T: Kas kiek dabar laiko vartoji?

R: Sakykim, kas tris mėnesius vieną kartą.

T: Ir vartoji kažkokias kelias medžiagas vienu metu?

R: Taip. Būna, kad vartoji.

T: Gal gali pavardint kokias?

R: Dažniausiai vartoji amfetaminą su MDMA. Dažniausiai. Ir visuomet pačiam pačiam gale vartoji žolę (juokiasi).

T: Kad užmigtum, ar kad nurimtum, nuimtų poveikį?

R: Kad nenuimtų tą poveikį, bet labai yra malonus jausmas. Aa... Kai tau atrodo... Kai jau praeina narkotikų poveikis, tau labai būna sunku, viskas tave dirgina, skauda galvą ten... Blogai jautiesi, bet parūkęs žolės, tu iškart viską kaip nubrauki ranka. Atrodo padedi į šoną ir pamiršti viską, kas tau buvo blogai ir tu tiesiog...

T: O su alkoholiu vartoji?

R: Visiškai nevartoji alkoholio. Visiškai.

T: Visiškas abstinentas?

R: Alaus galiu išgert ten vieną bokalą, bet stiprių gėrimų visiškai nevartoji.

T: O su alum narkotikus vartoji ar negeri tada kai vartoji?

R: Amm... Sakau vieną alaus galiu išgert, bet daugiau ne.

T: O tada žinai kažkokią riziką susijusią su narkotikų vartojimu?

R: Taip žinau žalą, kurią jinai gali padaryti, esu ir turėjęs porą dalykų, ypač su... LSD... Su psichika buvo blogų dalykų, todėl LSD nebevartoji.

T: Gal gali papasakoti plačiau?

R: Esu vartojęs LSD gal septynis kartus, iš kokių septynių kartų vienas buvo geras, o visi kiti buvo blogi. Tie vadinamieji bad tripai, kai pavyzdžiui lieki vienoj minty arba tau kažkokie baisūs dalykai tave dirgina, kelia baimę, neleidžia išsiskleisti visiškai... Gana sudėtinga... Irrr... Esu vieną kartą visą savaitę bandęs savęs ieškot, nes buvau taip nuklydęs kažkur toli, net nesupratau ką aš čia veikiu šitoj žemėj. Tai padėjo šeima, ypač mama labai padėjo. Nors jinai nežinojo, kad aš buvau ten, kažkas man buvo ten negerai ir aš buvau po narkotikų, bet jinai labai ten žmogiškai papasakojo man viską ir kažkaip sugrižau atgal. Bet...

T: O gal gali papasakoti plačiau apie pojūčius, ką reiškia tas savęs ieškoti?

R: Eee... Toks nepilnumo jausmas, vis atrodo net nežinai, ką tu čia turi veikt savo kūne, atrodo, kad ne čia turi būti visalaika ir toks... Mmm... Nei noro kažką daryti, nei noro su kažkuo bendrauti visiškai toks atsiskyres, vienas ir atrodo užsidaręs savam rate sėdi ir... Sunkus dalykas paaiškinti (juokiasi).

T: Sakai žinai riziką susijusią su vartojimu, o kaip nuo jos apsisaugai? Nu va nebevartoji LSD, nes tau nuo jo blogai, ką dar darai?

R: Visada yra svarbus kiekis, kiek tų narkotin... Narkotikų imi. Ir yra svarbu vanduo, visi kiti dalykai, kurie yra reikalingi, kad žmogaus organizmas veiktų. Nes nuo narkotikų tu visiškai nejauti, kad tau trūksta vandens ar tu ten sausas, ar dar kažkas.

T: O iš kur tą riziką vat sužinai?

R: Aaaa... Didžiąją dalį, tai „Jauna banga“ padarė. Nesss... Aš su jais labai gerai sutariu, dažniausiai festivaliuose ten yra ir keli mano draugai, tai... Jie daugiausiai...

T: Su kokiais nemaloniais pojūčiais susiduri po vartojimo, nevartojimo metu?

R: Susiduriu... Su nemaloniais pojūčiais dvi dienas po vartojimo. Tai būna... Ee... Bloga savijauta, visą laiką piktas, atrodo nėra jėgų, skauda kaulus, raumenis amm... Kas dar būna...

T: Gerai, o esi vartojęs kad išvengtum tų pojūčių ?

R: Taip. Taip man žolė labai padeda atsipalaiduoti, bet aš rūkau ją visados dažniausiai dienos pabaigoj, pačiam gale, kai žinau, kad jau nieko neturiu daryti, tai tada visados parūkau ir mane jinai tiesiog atpalaiduoja, aš pamirštu savo visas problemas, ką turiu padaryt, tada būna taip ramuuu, viskas gerai ir tada ryte vėl atsikeli, ir vėl nauja galva, ir vėl viską darai.

T: O tarkim, kad nuimti ašotus tuos amfetamino, esi bandęs dar amfetamino vartoti ant viršaus?

R: Ne. Ne. Čia yra visiškai nesuvokiamas dalykas mano galva. Esu keturias dienas vartojęs amfetaminą, keturias paras nemiegojęs, bet po to, po tų keturių parų aš supratau, kad čia nėra geras dalykas, nes aš tiesiog išsijungiau kažkur vietoj ir pasikeliu, ant žemės guliu, nesuprantu kas vyksta, kas čia aplinkui darosi, tai supratau, kad eee... Narkotikų ašotų negalima gydyti narkotikais (juokiasi).

T: O kokį kiekį medžiagos suvartoji vieno vartojimo metu?

R: Dažniausiai iki... Nol vieno? Tikriausiai... Tai čia būtų šimtas mikrogramų. Tai čia būtų MDMA. Kitos medžiagos irgi galėtų skirtis, nes nežinau...

T: Nu galim imti ratą, kokią dalį rato tu suvartoji vieno vartojimo metu?

R: Pusę. Iškart pusę, tada kitą pusę, jeigu dar reikia galiu ir dar pusę, bet dažniausiai nereikia trečios pusės.

T: Tai dažniausiai vienas ratas per vakarą?

R: Taip, taip. Bet yra momentų, kai esu suvalgęs net septynis (juokiasi)... Bet... Bet eee... Tai buvo labai blogai ir negalima taip daryti (juokiasi).

T: O gal gali papasakoti, kas nepatinka tame kad vartoji, jei yra kažkas, kas nepatinka? Kodėl reikėtų atsisakyti tarkim?

R: Nemanau, kad tai reikėtų atsisakyti... Aš nemanau, kad narkotikai yra labai labai blogas dalykas. Jeigu tu viską darai su galva, galvoji ir tikrai žinai, ką darai, bandai tą žalą visiškai sumažinti, tai nemanau, kad man labai kažkas. Aš žinau, kad man kenkia kažkiek, bet nesijaučiu taip, kad jie man kažką griautų ar trukdytų kažką daryti.

T: Tai nėra kas nepatiktų?

R: Yra dalykų kas nepatinka, pavyzdžiui, kad mano žandikaulis skraido į visas puses momentais arba ten nusikramtai lūpas, arba ten iš vidaus kažką, bet tai laikini dalykai ir jie užgyja.

T: Kažkokių psichologinių sunkumų, kurie nepatiktų?

R: Taip, yra tokie dalykai kaip haliucinacijos, kurios dažniausiai pasitaiko ryte po amfetamino ir vat tas dalykas man labai nepatinka. Labai. Nes yra buvę, kad aš važiuoju iš vakarėlio namo, ryte, troleibusu ir troleibuse daug žmonių ir man visų žmonių veidai darkosi tiesiog, žiūriu į juos ir jie taip darkosi... Taip negražiai, taip šlykštu atrodo, tai vat tokie dalykai man labai nepatinka.

T: O iš kur dažniausiai gauni narkotines medžiagas?

R: Amm... Iš pažįstamų barygų, kurie yra versle jau ilgą laiką.

T: Bet ta prasme žinai iš ko imi, neimi iš betko?

R: Ne, ne. Visados yra patikrinti ir pasakyti, kad ten tikrai bus tas ką aš gausiu.

T: Gerai, o dar yra kažkokia programėlė, kur...

R: Wikeris.

T: Okei, o tu naudojiesi šita programėle?

R: Taip. Taip.

T: O esi galvojęs apie nevartojimą? Apie nutraukimą?

R: Esu galvojęs apie žolės nerūkymą, čia jau nėra tai įmanoma pagal mane (šypsosi). Nes jeigu aš nerūkysiu dvi dienas, dar nieko nebus, bet jeigu aš nerūkysiu pavyzdžiui keturias dienas, penkias, tada aš jau sunkiai užmigsiu, labai prakaituosiu pavyzdžiui naktį, sapnuosiu visokias nesąmones, visiškai, visiškai nepailsėsiu naktį.

T: O esi apie tą negalėjimą nutraukt su kuo nors kalbėjęs?

R: Aa... Gal ir gali, jeigu labai labai norėtai... Manau, kad nesitęstų man tie... Aa... Tos savybės, ten... Dvi savaites, tris savaites, manau po trijų savaičių jausčiausi normaliai, vėl galėčiau miegot. Gal kokių vaistų išgerčiau, melatonino, kaip dažniausiai darau po kiekvieno vakarėlio...

T: O esi negalėjęs kontroliuoti suvartojamo kiekio? Ar atsispirti?

R: Dažniausiai daugiau žmonių žino, ką aš vartoju, pavyzdžiui mano draugė, draugai ir visą laiką jie man padeda sekt ir aš jiems padedu sekt, kiek jau esi suvartojęs ir ar tau galima dar, ir ar tau reikia dar. Nes dažniausiai būna taip, tu max gerai jautiesi, bet tu galvoji, kad tau dar reikia... Nors ištikro tau nieko tai nepadarys. Toliau eis blogyn.

T: Ar turi nustatytų psichologinių sutrikimų?

R: Ne.

T: O kaip pasikeitė tavo psichologinė būklė, kai pradėjai vartoti narkotikus?

R: Vienas dalykas ką pastebėjau, tai po to kai pradėjau vartot, gal po puse metų, mano kairė ranka pradėjo drebėti ir ji visą laiką dreba. Vienintelis požymis.

T: O čia žolės įtaka labiausiai?

R: Tikriausiai kad žolės.

T: O pas daktarus nesikreipei?

R: Ne.

T: O kitų jokių fizinių sutrikimų nepastebėjai?

R: Nu būna, kad ir rūgštys kyla ryte, bet čia tiesiog paprastas dalykas.

T: O šiaip dažnai sveikatą tikrinies?

R: Taip. Bent porą kartų per metus tikrai. Ir viskas okei.

T: O esi perdozavęs, apalpęs, praradęs sąmonę kada nors?

R: Esu galvojęs, kad perdozavęs esu, bet nežinau ar tai buvo perdozavimas. Bet jaučiausi labai blogai... Ir išlaukiau. Tiesiog išlaukiau.

T: O kad kitiems kažkas tokio atsitiktų esi susidūręs?

R: Taip. Pažįstamas, kuris šiais metais per naujus metus perdozavo. Tai jis buvo mano pažįstamas ir iš tilto jį išvežė su greitąją ir jis pakeliui mirė. Taip, tai jis buvo mano pažįstamas.

T: O kaip manai kokios to aplinkybės?

R: Eeee... Mano nuomone, kad tai buvo labai bloga draugų įtaka. Eee... Tas žmogus nebuvo niekada vartojęs ratų ir jis vienu kartu suvalgė tris ratus. Čia yra keturis kartus per didelis kiekis pirmam kartui vartojančiam žmogui. Ir tiesiog... Jo smegenys perkaito.

T: O kaip elgtumeis jei toks dalykas atsitiktų tau būnant šalia?

R: Iškart skambinčiau į greitąją pagalbą. Duočiau vandens, užkločiau, kad šiltai būtų...

T: Tai principus pagrindinius žinai, kaip elgtis?

R: Taip.

T: Gerai... Gal gali papasakoti tada apie savo šeimą, ar pilna, kaip santykiai?

R: Taip esu iš... Turiu ir mamą, ir tėtį, turiu dar jaunesnį brolių... Eee... Su šeima santykiai... Gerai. Neturiu jokių problemų... Aišku tėvai nežino, kad aš vartoju, taip žino, kad esu rūkęs žolę ir gal žino, kad kartais parūkau žolės, bet apie stipresnius narkotikus ne, nežino.

T: O kaip vaikystėj santykiai su tėvais?

R: Iki šešiolikos metų turėjau tikrai didelę kontrolę. Tėvai tikrai labai kontroliavo, bet po to eee... Kažkaip atleido šiek tiek... Ir tadaaaa... Kaip ir viskas gerai (juokiasi).

T: O mokykloj kaip sekėsi, koks vaikas buvai?

R: Buvau tas chuliganiškas berniukas, bet tas kuris labai gerai mokosi, bet su niekuo nesutaria ir rodo savo principus ir toks (juokiasi).

T: O pasikeitė bendravimas su šeima tau pradėjus vartoti?

R: Nepastebėjau... Nepastebėjau...

T: O su antra puse?

R: Su drauge... Buvo problemų dėl žolės, todėl, kad kai apsirūkai niekados nenori bendrauti, nieko šnekėt, tu nori ilsėtis, tai buvo su ja problemos su žole, bet kažkaip su laiku pripratom ir viskas gerai...

T: O ji vartoja?

R: Taip.

T: Gerai, o su bendradarbiais?

R: Visiškai neturiu ką pasakyt apie tai. Dirbu ir nieks negalvoja, kad aš kažką vartuju...

T: O studijoms įtakos turi?

R: Jo, veikia... Pirmus metus esu labai daug paskaitų praleidęs ir tai buvo tikriausiai dėl narkotinių medžiagų vartojimo. Tačiau dabar viskas gerai...

T: Kiek kainuoja tau drugai per mėnesį?

R: Žolė kainuoja sakykim 280 eurų kiekvieną mėnesį. Bet negaliu sakyti, kad kiekvieną mėnesį ta suma, bet čia toks maksimumas, jeigu kiekvieną dieną surūkysiu po vieną gramą žolės, taip ir bus... O taip kiek kainuoja, sakykim jei aš noriu apsinešt... Jau labai gerai apsinešt, tai kainuotų dvidešimt eurų...

T: O vairuoji apsvaigęs?

R: Ne. Ne čia toks...

T: O su žole?

R: Yra buvę... Bet stengiuosi to nedaryti, nes man ir pačiam yra šiek tiek baisu vairuot apsirūkius, nes aš jaučiu, kad nesu toks atidus, produktyvus...

T: O pasikeitė pomėgiai, draugai?

R: Draugai pasikeitė. Taip. Ir... Pradėjau daugiau piešt. Apsirūkęs aš labai mėgstu piešti. Tai paskatino mane...

T: O esi nubaustas už su narkotikais susijusią veiklą kažkada?

R: Eee... Buvo toks nutikimas, kad mes ėjom į vakarėlį ir turėjom labai labai daug ratų, labai daug... Ir galvojom, kad visas tūsas bus laimingas... Ir mus palei pat duris įėjimo privažiavo nežymėta

mašina... Ir išlipo du policininkai... Ir visus iškratė, visus visus... Bet laimė tame, kad nieko nerado (juokiasi).

T: O tai kaip nerado?

R: Liepė batus nusiaut, liepė ten kepures nusiimt, bet... Yra kitų vietų, kur galima paslėpt (juokiasi). Ir ten buvo... Jeigu būtų radę, tai būtų, čia tikrai šiuo momentu nesdėtume.

T: O esi žalos kam nors padaręs dėl vartojimo?

R: Jo, esu išdaužęs cecho langą... Žinai kas yra cechas? Tai... Buvau tada prigėręs raudonų devynerių... Ko nedarau... Bet ten taip pasitaikė... Ir dažniausiai, kai aš būnu girtas, aš tokių nesąmonių galiu pridaryt. Visiškai nekontroliuoju savęs...

T: O kaip apsivartojęs būni?

R: Ne. Ne. Esu labai draugiškas pavartojęs...

T: Žinai kažką apie vykdomą Lietuvoje narkotikų politiką?

R: Taip žinau. Visus gaudo. Viską bando kažkaip sustabdyt. Bet nemanau, kad taip lengvai jiems pavyks. Ką bando uždraust, tas labiau ir plinta,

T: Tai labiau žinai apie tuos draudimus, baudimus ir minėjai, kad žinai apie žalos mažinimą, ką apie tai žinai?

R: Taip, tai pirmiausia būtų testai, labai geras dalykas, iškart žinai ką vartoji, kodėl vartoji ir ką jinai tau gali padaryti... Ir tada yra visokios lentelės, ką maišyt su kuo, ko negalima maišyt su kuo... Amm...

T: Ir tu naudojiesi šituo?

R: Taip. Taip. Ir labai yra geras dalykas reditas. Jeigu ką nori sužinot, tai eini į reditą ir paskaitai ir tai gali padėt.

T: O gal žinai kažką apie vykdomą prevenciją, gal atsimeni kažką iš mokyklos?

R: Jo, man mokykloj sakydavo, kad ateis dėdė, jums pasiūlys narkotikų. Bet gyvenime nei karto taip nebuvo ir nemanau, kad taip būna realiam gyvenime (juokiasi). Nieks neduoda tau dešimt eurų dovanai...

T: O gal atsimeni dar kažką iš mokyklos ar tėvų?

R: Jo, pamenu, kad sakydavo čia yra labai blogai, bet aš buvau labai smalsus (juokiasi). O tėvai.... Ne. Ne.

T: O jei norėtum pasikonsultuot su narkotikais susijusiais klausimais žinotum kur kreiptis?

R: Taip, žinočiau. Jauna banga.

T: O kaip manai kas yra iš šitų visų priemonių naudingiausia?

R: Žalos mažinimas yra naudingiausia. Nes prevencija nieko nepadarys, nes visados taip yra, ką tu daugiausiai drausi, to ir daugiausiai visi norės. O žalos mažinimas tikrai būtų padėję ir tam

pažįstamam mano per naujus metus, jeigu jis būtų žinojęs, kad tokių kiekių negalima imti ir jo draugai būtų tai žinoję, tai manau būtų išvengta tų visų nesąmonių...

T: O kaip manai, ką reikėtų Lietuvoje daryti?

R: Kad būtų įmanoma nusipirkti testų labai lengvai ir paprastoj vietoj, greitai, tai labai galėtų padėt visiems, nes dabar pavyzdžiui būna, kad tu kažką pasiemi ir tu nesi tikras ar ten tai, turėtų kvepėt vienaip, kvepia kitaip, ten turėtų atrodyt vienaip, atrodo kitaip ir tada galvoji ar čia tikrai ta medžiaga, kuri turėtų būt... Ir ieškai testų, ir jų dažniausiai nebūna kur nusipirkt Lietuvoj, tai va tas yra labai blogai.

T: O tu pats esi tyrėsis?

R: Taip. Taip. Esu daug testų padaręs.

T: O jei parodo kažkokių kitų medžiagų?

R: Atsisakau, jeigu ta medžiaga yra pavojinga, tarkim... Metamfetaminas, taip? Jinai yra kaip amfetaminas, tačiau ji yra daug daug stipresnė, daug daug kartų stipresnė ir pasiemęs pavyzdžiui vietoj amfetamino metamfetamino ir tu jį visą suvartojęs, tą visą gramą sakykim, tai būtų labai blogai. Labai blogai (šypsosi).

T: O kaip manai kokios aplinkybės paskatintų išvis nevertoti?

R: Niekas nepaskatintų. Manau, kai pasieksiu sakykim dvidešimt aštuonis metus, būsiu visiškai švarus ir nieko nevertosiu (juokiasi).

T: O kaip manai ar yra didelė problema su tuo narkotikų vartojimu tarp jaunimo?

R: Ammm... Yra didelė problema tarp jaunesnių negu aštuoniolikos metų. Eee... Žmonių vartojimo. Ir čia tikrai didelė problema, nes jie nei žino ką vartoja, nei žino kaip vartoti, dažniausiai pasibaigia viskas blogai, bet tarp tų vyresnių ir edukuotų žmonių, nemanau, kad yra problema, nes jie tikrai supranta ką daro.

T: Kur dažniausiai vartoji narkotines medžiagas?

R: Klube. Arba miške (juokiasi).

T: O klube daug daro tai?

R: Sakykim šešiasdešimt procentų visų žmonių klube yra apsivartoję, daugiau ar mažiau, bet vistiek apsivartoję.

T: O manai klubas pats, vykdo kažką, kad apsaugot nuo narkotikų?

R: Nemanau, kad jie kažką išvis daro. Nes į klubą įsinešt narkotinių medžiagų yra lengviau negu... Parašyt pirmokui diktantą (juokiasi). Tai nemanau, kad klubai kažką ten...

T: O kaip manai kas klube turėtų būti?

R: Galėtų būti kiekvienam klube jauna banga. Tada taip. Būtų saugiau. Ir galėtų būti apsauginiai tokie labai ne šalti, o... Nes jie pamato kažką ir ai... Nu... Tegul paguli... Gal atsigaus (juokiasi).

T: O kaip manai ar turi problemų su žolės rūkymu?

R: Mmm.. Aš jaučiu, kad aš galiu... Jeigu labai norėčiau galėčiau nerūkyti... Tačiau man tai, daugiau plusų, negu minusų... Neturiu noro nerūkyti... Bet yra taip... Yra taip buvę, kad... Kai ilgą laiką ir labai dažnai jinai pradeda nebeveikt... Ir tada kai ateina tie nebeveikimo dienos... Tada tiesiog pasidarai dviejų sav pertrauka ir tada viskas ok.

T: Tai dozė didesnė negu pradžioj?

R: Jojo... Yra tikrai daugiau. Anksčiau surūkydavau gramą per tris dienas, dabar viena diena yra tas toks...

T: O maišai su tabaku?

R: Šiek tiek taip.

T: O dar apie legalizavimą, ką manai?

R: Žolės legalizavimą, manau, kad tai atneštų labai daug pinigų į valstybės biudžetą ir tai būtų gal ir geras dalykas, nes tu galėtum nusipirkti kokybiškos žolės, tikrai patikrintos, ne šiaip kažkokios šaluhos, su cheminėmis medžiagomis (juokiasi). Tai manau būtų ir valstybėj gerai, ir tiems kas vartoja.

T: O kitų narkotikų?

R: Ne. Kitų narkotikų, jie turi būti uždrausti ir tikrai nereikėtų, kad galėtai amfetamino nusipirkti legaliai.

T: O ką manai tada apie jų dekriminalizavimą?

R: Tai manau būtų labai gerai tokie dalykai, nes Lietuvoj su narkotinėmis medžiagomis yra toks dar tas sovietinis mąstymas, kad tai yra tik blogai ir viskas, tik blogai, jokių plusų, tik blogai. Ir tai sodina žmonės, bet tai nėra, kad tik sodina žmonės. Ant grybų esu labai daug išmokęs...

T: Ar jauti stigmą dėl vartojimo? Ar sleptum tai jei paklaustų kažkas ar vartoji?

R: Aš atsakyčiau, kad esu bandęs, bet šiuo metu to nedarau.

T: Gerai, tai tiek. Ačiū labai.

7 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Vyras

Amžius: 28 m.

Išsilavinimas: Vidurinis, nebaigtas aukštasis

Darbas: Dirba pats sau. Narkotikų prekeivis.

T: Kada pirmą kartą pavartojai?

R: Pirmą kartą pavartojau dvylikos metų, marihuanos parūčiau. Kieme su draugais.

T: Irrr kodėl? Kodėl susiviliojai?

R: Nes tiesiog buvo... Aa... Tiesiog aplinkinių draugų įtaka, buvo vyresni... Atsivežė... Pirmą kartą pamačiau, kas tas per marihuana, pasiūlė mums... Ir pabandėm tiesiog. Iš smalsumo vedimi...

T: O kada pabandei kitų narkotikų?

R: Mmm... Kitų pabandžiau apie penkiolikos šešiolikos metų, pamėginau ekstazi narkotikų.

T: Ir kodėl?

R: Nes tuo metu buvo populiaru mūsų aplinkoj... Ir nežinau... Nu taip...

T: O kokius narkotikus išvis esi vartojęs?

R: Esu vartojęs marihuaną, ekstazi, MDMA, kokainas... Ee... LSD, grybai, čia psichodeliniai grybai... Kaip čia juos pavadinti... Mm... Amfetaminas. Viskas turbūt. Gal kažko neatsimenu daugiau.

T: O kažkokių ten spaisų rūkęs?

R: Ai yra tekę netyčia parūkyti kažkokių... Cheminės marihuanos... Nu jo spaisas gal buvo. Vieną kartą gyvenime, netyčia.

T: Koks narkotikas išlikęs tavo vartojime?

R: Šiai dienai marihuana. Pagrinde kokainas daugiausiai. Ir alkoholis, jeigu...

T: O ratų ne?

R: Ne.

T: O buvę, kad vartodavai kelias medžiagas kartu?

R: Taip būdavo, maišydavau marihuaną, kokainas, grybai. Su LSD yra tekę. Nu LSD... Joo... Yra tekę daugiausiai MDMA, grybai, kokainas, alkoholis, ganja. Su alkoholiu kokainas dažniausiai, visalaik beveik.

T: O kokį kiekį medžiagų vienu metu suvartodavai?

R: Mmm... Aš pats kaip asmeniškai, kokaino per naktį gal nol šešis. Nuo pusę iki gramo gal... Kažkas tokio.

T: Kur įsigyji narkotines medžiagas?

R: Nu jo, yra jau iš seniai jau žinomi tiekėjai, patikimi...

T: O žinai žalą susijusią su narkotikų vartojimu?

R: Jo, yra tekę susipažinti, tikrai yra ir visokių sveikatos lankstinukų skaityta ir medžiagos internete, esu susipažinęs, su kas yra kenksmingiausia, kas pavojingiausia.

T: O kokius tada veiksmus naudoji, kad apsisaugotum nuo tos žalos?

R: Tiesiog stengiuos... Eee... Nu visų pirma imti patikimą daiktą, produktą, kad jisai žinočiau iš ko perku, kad būtų kokybiškas... Nežinau, mažesnėm dozėm vartoti, tiesiog...

T: Kas kiek laiko vartoji ?

R: Kas savaitę. Savaitgaliais, gal kartais net ir dažniau.

T: Su kokiais nemaloniais pojūčiais susiduri tarp vartojimų?

R: Pirmom dienom mm... Tiesiog tingi... Labai tingi kažką veikti... Motyvacijos nėra niekam... Tingi bendrauti, tingi kažką veikti, planuoti... Galva ne taip švariai dirba tiek... Nu... Kalbėti sunkiau, nes nenori žmonių sutikti... Dažniausiai dar nu... Visokie tokie...

T: O esi pavartojęs, kad numuštum tuos pojūčius?

R: Ne... Ne.

T: O euforijai pasiekti reikia didesnių dozių nei anksčiau?

R: Na taip. Taip, žinoma. Pradžioj tai reikėjo mažiau, paskui tai aišku daugiau.

T: O esi pastebėjęs, kad negali kontroliuoti tos dozės, atsispirti vartojimui ir panašiai?

R: Ne, kažkaip, aš bent jau manau pats, kad aš kontroliuoju, bent jau pažiūrėjęs į kitus, atsižvelgiant į aplinkinius, tai aš tipo save nu jau laikydavau, kad aš kontroliuoju gerai dar... Aš taip gudriai sau sudėliodavau, kad vartosiu, ten būdavo, kad va vieną kartą į savaitę, buvau ten atseit mažinęs, bet padariau vieną kartą į savaitę, tai taip laikiausi to... Nes buvau susitaręs ten tarkim su draugu. Bet jo esu, esu, kad žadėjau nevartoti, bet vartojau vistiek, esu paslydęs.

T: O ką tau duoda narkotinių medžiagų vartojimas? Kodėl vartoji?

R: Mhm... Nu dėl... Patinka jausmas ištikrųjų nu... Pavartojus... Jisai, nu tarkim, kokaino atveju, tai tiesiog... Bent jau tokia iliuzija susidariusi, kad ee... Galva geriau, greičiau dirba, kad daugiau esant reikalui su... Kalbėtis su žmonėm lengviau... Len...nu kažkaip atviriau pokalbis vyksta tada... Gal tokios priežastis kažkokios.

T: O kas nepatinka tame, kad vartoji?

R: Nes žinau, kad yra pavojinga, kad ilgalaikėj perspektyvoj... Bus blogai ir bus tik blogiau, ir tai prives galiausiai prie nu... Prie nieko gero neprives. Bus blogai. Suprantu ilgalaikes pasėkmes, tai dėl to norėčiau nu... Mažiau vartoti arba išvis nevartoti... Bet esu tame per daug giliai gal ir visa aplinka ten tiek yra susiję, kad nu neišeina taip visiškai to išeiti iš visko.

T: O kaip manai kas pasikeistų jei visiškai nustotum vartoti?

R: Pasikeistų draugai, pasikeistų... Ee... Hobiai, atsirastų naujų veiklų, aišku savijauta automatiškai geresnė būtų, gal naujų žmonių atsirastų, kurie pritartų tam... Tai idėjai nevartojimo...

T: O esi galvojęs apie nutraukimą ir bandęs tai padaryti?

R: Atvirai pasakęs, per paskutinius du, tris metus, tai aš taip sau buvau įsiteikęs, kad aš tiesiog.... Nebuvau taip stipriai pasiryžęs nutraukti, nes man kaip ir viskas gerai, susiderindavau savo visas gyvenimą... Su vartojimu ir nemačiau tame per daug kažko blogo, nes man nu kaip ir nebūdavo nei kažkokių pagirių didelių ten, nei lomkių vadinamų...

T: O kaip manai kas paskatintų tada visiškai atsisakyti, kokios aplinkybės?

R: Paskatintų, kad tiesiog, reikėtų pakeisti visą aplinką, visus draugus, realiai veiklą savo visai kitą. Su sveikata turėtų būti, kad... Prie mirties ribos būčiau turbūt, kad būtų... Reikėtų rinktis arba

išvis nebevertoti, arba mirti, tai greičiausiai tai... Vaikai, jeigu vaikai atsirastų arba planuočiau jų turėti, tai aišku nevartočiau taip pat...

T: O turi kažkokių nustatytų psichologinių sutrikimų?

R: Ne.

T: Kaip narkotikai paveikė tavo psichinę būklę?

R: Bendrai paėmus, mano psichinė būseną, kai aš išvis nevartočiau, būdamas paauglys ir kai pavartočiau ir dabar, tai mano, nu realiai, nežinau nuo kurių narkotikų, čia galbūt nuo psichodelinių, bet sakyčiau, kad pasikeitė į gerą pusę. Aš nu pasidariau ne toks, ne taip greit užsidegantis, gal galima pasakyti, biški ramesnis, biški platesnio suvokimo pasidariau. Aišku po kokaino vartojimo ilgo, ten jausdavau, kad šiek tiek nervingesnis esi, bet nu čia tos kelios dienos po vartojimo būdavo... Bet šiaip pagrinde nuo visų vat būtent, ką galiu pastebėti, pats koks žmogus buvau prieš vartojant visus narkotikus ir po jų, tai galiu pastebėti, kad jo, labiau atviresnis, jautresnis pasidariau, sukalbamesnis, ne taip greit susinervinantis.

T: O kažkokio nerimo, ar depresijos?

R: Esu patyręs, kai vartočiau intensyviai, kažkur prieš du metus, vasarą. Intensyviai vartočiau viską, tai buvo patrikusi psichika, man vienu metu, ten gal porą mėnesių ir balsus girdėjau, ir... Buvau sutrikęs labai... Bijojau žmonių... Ne tik apsivartojęs, bet ir po vartojimo dar buvo kurį laiką, nu va toks laikotarpis, kai nenorėjau nei žmonių sutikti, nenorėjau išeiti niekur ir nu... Kaip čia dar pasakyti...

T: Ir kaip manai kas tai įtakojo?

R: Ilgalaikis vartojimas visą vasarą be perstojo, ten kiekvieną savaitgalis, per mažai miego, manau galėjo būti perdegimo sindromas tuo pačiu pasireikšti. Daug dirbdavau, mažai miegodavau, daug tūsindavau, daug vartodavau. Tai tas visas vasaros gale parėjo man bumerangu ir tada tiesiog nebegalėjau nieko nei vartoti, nei išeiti norėjau, depresija vos nebuvo prasidėjus, tai tokie...

T: O esi galvojęs apie savižudybę?

R: Tai va tuo metu buvo... Gal buvo kelios mintys, taip tiesiog atėjusios, taip aišku nedasileidau iki jų, bet nu buvo aplankiusios mintys tiesiog...

T: O esi perdozavęs, apsinuodijęs ar panašiai?

R: Esu marihuanos per daug parūkęs, kad aptemo akys, vat... Ai čia dar nepaminėjau prie narkotikų... prie LSD dar buvo 2-CB tokie narkotikai vartojami, tai vat padauginau tų 2-CB kažkada ir jo, tada praradau realybės suvokimą... Ir nebegalėjau kontroliuoti savęs, va tada buvo gal... Nepraradau sąmonės, buvau nesąmoningas, taip galima sakyti... Kitoj dimensijoje (juokiasi).

T: O esi susidūręs su kažkuo, kas perdozuoja?

R: Taip, esu, kas nuo kokaino perdozavo ir nualpo, ir nežinojom ką daryti, greitąją reikėjo kviešti... Tai jo, žmogus padaugino tada smarkiai kokaino.

T: O tu žinai kaip elgtis tokiose situacijose?

R: Nu atvirai pasakius ne. Žinau, kad vandens galima duoti ir kvėpuoti reikėtų jam... Daugiau nelabai.

T: O tai tuo atveju jūs iškvietėt greitąją?

R: Ne.

T: Kodėl?

R: Nes atsigavo kažkaip jisai paskui... Biški pagerėjo...

T: Bet šiaip kviestum greitąją?

R: Nu taip kviesčiau, jeigu reikėtų, jau matyčiau, nu kad jau yra reikia, nes žmogus neatsigauna, tai taip. Nu tada jau buvom kvie... Buvom bekviečiant ją, bet jisai kažkaip tada atsigavo ir neprireikė.

T: O pastebi, kokį nors poveikį fizinei sveikatai narkotikų vartojimo?

R: Nu gal šiek tiek išsiblaškymas būna, pamiršti kartais dalykus kažkuriuos... Tai atminties kažkokie... O daugiau...

T: O šiaip tikrinies dažnai sveikatą?

R: Tikrinuos... Nu kaip... Nėra, kad dažnai, bet tikrinuos. Va dabar po naujų buvau ir viskas gerai.

T: Gerai, gal gali papasakoti apie šeimą šiek tiek?

R: Mmm... Kai man buvo septyni ar šeši metai, tai mama išvyko į užsienį, likau gyventi su seneliais... Tai... Tėvas buvo kalėjime, narkomanas, dabar daug geria... Tėvai išsiskyrę nuo pen...nuo keturių metų gal... Tai augau taip, su seneliais, jie manęs ten per daug nekontroliavo, neprižiūrėjo, tai realiai... Nuo pradinių klasių jau kaip ir augau vos ne gatvėj... Dažniausiai nu būdavau lauke su draugais, nelegalios veiklos visokios... Nu nesužiūrėdavo manęs tiesiog seneliai, ką aš veikiu ir aš galėdavau meluoti ir daryti ką norėjęs, ka panorėjęs.

T: O koks mokykloj buvai?

R: Labiau chuliganiškas buvau, pasiutęs. Neklausydavau mokytojų, bėgdavau iš mokyklos.

T: Bet su tėvais abeis bendraudavai?

R: Bendraudavau. Su tėvu ne tiek daug, su mama bendraudavau pastoviai, būdavo ryšys tikrai stiprus... Tik tiek kad jinai negyveno kartu, buvo užsieny.

T: O kaip paveikė santykius su šeima, kai pradėjai vartoti narkotikus?

R: Buvau atitolęs labai smarkiai nuo šeimos ištikrųjų. Su seneliais išvis bendraudavau tik esant reikalui, buvau... Nu į gilesnius pokalbius nesileisdavau, tiesiog kai gyvendavau su seneliais ir vartodavau, tai aš su jais, nu nebūdavo bendravimo, tiesiog grįždavau naktį, eidavau miegoti, ryte atsikeldavau išeidavau ir nebūdavo manęs visą dieną. Vėl grįždavau naktį, nesusitikdavom... Kartais pavalgyti nueidavau, bet nu... Su seneliais... Bet šiaip nebuvo bendravimo išvis... Nu su draugais...Nu mano draugai šeima buvo tuo metu labiau.

T: O su antra puse veikė tas narkotikų vartojimas?

R: Eee... Dabartine? Nu taip, jo, buvo konfliktų dėl to vartojimo irgi, nes nu... Per dažnas vartojimas būdavo, kad grįžtu po vakarėlio kitą dieną po pietų arba vakare, arba negrįžtu, tai būdavo problemos toj vietoj... Bet kažkaip sugebėdavau susitaikyti...

T: O pakeitė tai pomėgius kažkokius tavo?

R: Nu aišku, daugiau vakarėlių, daugiau laisvalaikio su draugais... Nu daugiau tokių linksmybių... Aš nebuvo per daug įsipareigojęs, tiesą sakant vartojant net pradėjau sportuoti, taip pat ir nepasakyčiau, kad paveikė kažkiek ten tas veiklas. Aišku gal jei būčiau nevartojėjęs, būčiau daugiau veikęs, nes reikėtų užimti save kažkuom, bet buvau užsiėmęs vartojimu, tai...

T: Yra tokių aplinkinių, kurie nevartoja, bet žino, kad tu vartoji ir kaip į tai žiūri?

R: Taip, yra tokių žmonių tikrai ir draugų yra, kurie išvis nevartoja ir nevaro į vakarėlius, bet... Priima mane toks koks esu, tokį koks esu. Yra sakę, kad reikėtų man... Bet per aplinkui, ne taip tiesiogiai yra sakę, kad reikėtų gal man biški ramintis, ten taip ir taip, bet...

T: Ir kokia tavo reakcija į tai?

R: Aš pritariau, taip... Ir suprasdavau, kad taip reikia, bet tuo pačiu ir nėra taip paprasta išeiti iš to tokio lifestyle.

T: Mhm... O tas vartojimas yra tokia kaip stigma vistiek pas mus, tai jei tavęs tarkim paklaustų ar tu vartoji, ar tu bandęs, kiek tu tai slėptum?

R: Aš galiu pasakyti atvirai, manęs klausia, aš pasakau, kad vartoju. Mano požiūriu, tai ypač kai kurie narkotikai, kad ir jie draudžiami pas mus, jie nedaro tiek žalos, kiek alkoholis tas pats, kuris yra legalus, tai aš esu to požiūrio, nu tokia politika, kad turėtų kažkurie iš tų narkotikų būti vis dėlto legalūs ir reguliuojami, kad jie būtų kokybiški, kad tiesiog galėtų būti kažkokia reaguliacija. Aš nebijau apie juos kalbėti, kad aš va bandęs ir taip toliau. Ir mano šeima žino, aš atvirai kalbu su visais, realiai kas iš mano aplinkos, aš sakau atvirai ką, kad aš vartoju...

T: Mama žino irgi?

R: Taip, mama žino... Nu dėl kokaino jinai nežino tiek daug, bet dėl kitų aš sakau, kad vartoju, ypač marihuaną žino, kad vartoju ir esu taip pat ir su ja kartu vartojęs. Ir jinai reaguoja teigiamai, nes kaip ir su gyvenimu viskas gerai, kaip sakant aš tvarkausi pats, manęs nereikia padėti man, aš... Požiūris teisingas, kaip sakant, nu susi... Nu gyvenu... Kaip ir laimingą gyvenimą, viską pilnavertį gyvenimą ir tuo pačiu sugebu vartoti. Tai kaip ir jinai dėl to neturi priekaištų...

T: O kiek vidutiniškai tau kainuoja per mėnesį narkotikų vartojimas?

R: Jeigu imti 2019 metų vidurkį, tai... Nu buvo tikrai stiprūs metai, tai, nu gal... Keturi, penki šimtai eurų per mėnesį...

T: O vairuoji apsvaigęs?

R: Ne. Esu važiuavęs, taip... Parūkęs... Ne per daug... Nu kai jaučiu, kad galiu tikrai ir nu nesu... Tikrai... Nu... Nesu labai apsvaigęs....

T: Nu, o su kokainu?

R: Ai nu kokainą, esu taip vairavęs... Ne dažnai... Gal buvo per metus keli kartai... Tiek nuo kokaino porą gal kartų ir nuo marihuanos pavai... Yra tekę vairuoti... Nu čia tokie atstumai nedideli. Šiaip privengiu, kai galiu nevairuoti, tai nevairuoju...

T: O esi baustas už su narkotikais susijusią veiklą ar susidūręs su teisėsauga?

R: Taip, esu du kartus. Yra... Tai..... Vieną kartą šešiolikos metų yra pagavę policija mumis tris, tris draugus yra pagavę su marihuanos po keliais gramais... Tai... Tekę yra praleisti dvi paras areštinėj dėl to... Ir jo, turėjau teismą, bet kadangi buvau nepilnametis, tai kaip ir įspėjimu apsiėjau tuo metu ir antrą kartą jau būnant dvidešimt trijų, dvidešimt keturių metų... Taip pat policija, nu buvom su draugais pas draugą namie ir policija į vidų pasibeldė, nes kaimynas iškvietė, užuodė kažką... Tai irgi... Policija įėjo ir rado pas mus ten po kelis gramukus, taip pat teko praleisti naktį areštinėj... Ir bet kaip ir baigėsi tuom viskas, nes teismo po šia diena dar nesulaukėm. Manau, kad jau nebebus, nes jau praėjo daug laiko.

T: O esi kam nors žalos padaręs dėl vartojimo, tiek fizinės, tiek psichologinės?

R: Ne, būtent nuo narkotikų, nesu... Bet esu nuo alkoholio. Ne, nuo narkotikų nebūna agresijos niekada. Nei nuo vienu nebūna agresijos, nuo nieko.

T: Ką žinai apie Lietuvos politiką susijusią su narkotikais?

R: Žinau, kad mūsų narkotikų politika yra pasenusi, nuo rusų laikų užsilikusi, užstrigusi toj vietoj. Jinai galėtų būti europietiškesnė tuo klausimu.

T: O ką žinai, kas yra daroma?

R: Kad yra griežtinama šiuo metu žinau, bet tuo pačiu žinau, kad yra kažkuri pusė seimo, jau dabar bando eiti link legalizavimo. Žinau, kad buvo sugriežtintos bausmės už narkotikų pardavinėjimą... Ir.... Taip pat ir už vartojimą buvo sugriežtintos bausmės, bet žinau, kad šiuo metu... Jau jas bandoma sušvelninti.

T: Tai realiai žinai apie tą visą kriminalizavimą?

R: Taip

T: O esi su kokiom nors prevencinėm priemonėm susidūręs? Iš mokyklos kažką gal žinojai, kad tai blogai?

R: Nelabai iš mokyklos atsimenu kažkaip prevencinių priemonių. Ne, nieko nepamenu išvis.

T: O tėvai, seneliai kažką gal pasakodavo?

R: Tai kaip ir visi, kaip ir visi vyresnio amžiaus žmonės, aš žinau jų požiūrį į narkotikus ir žinau, kad jisai neigiamas. Bet aš į jį nereaguojau, nes aš turiu savo požiūrį, kuris yra europietiškas, mano požiūris, mano manymu. Ir aš žinau, kitų šalių politiką ir aš nesivadovauju mūsų vienos šalies

politika, nes aš manau, kad jinais yra pasenusi. Ir kad turėtų būti švelnesni tie mano požiūriu, tie turėtų įstatymai būti. Reguliavimas turėtų būti didesnis.

T: O esi apie žalos mažinimą kažką girdėjęs?

R: Tarkim nesu.

T: Jauna banga, safe lab, kurie skatina sąmoningą, atsakingą vartojimą... Testai narkotikų, šviečia kaip išvengti žalos...

R: Ne, nesu susidūręs. Festivaliuose gal esu girdėjęs ir esu matęs lankstinukus, kas su kuo nedera, tai šiek tiek esu susidūręs būtent festivaliuose, daugiau niekur.

T: O kaip manai ar ta visa informacija apie tai yra lengvai prieinama?

R: ... Lietuvoj sakyčiau... Tikra informacija nėra lengvai prieinama, nes internete rašo, ten straipsniai, kurie nėra patikimi tikrai... Ten yra rašoma, bet aš negaliu pasitikėti išvis, pavydžiui nei vienais straipsniais, dauguma nu negaliu tikėti, nes jie man atrodo šališki. Ir tokios tikrai patikimo informacijos lietuvių kalba aš bent nežinau. Žinau anglų kalba ten su visom sveikatos organizacijom pasaulinėm, dar kažkieno... Esu skaitęs anglišku straipsnių, tai ten labiau pasitikiu, bet Lietuvos straipsniais kažkaip ne. Tiesiog.

T: O žinotum kur kreiptis pagalbos jei norėtum pasikonsultuot?

R: Į priklausomybių ligų centrą turbūt? Bet aš ten nesikreipčiau, nes irgi nepasitikiu.

T: O jei tik sužinot kažką daugiau apie narkotikus?

R: Mmm... Ne... Ištikro nežinočiau, kur kreiptis.

T: O kaip manai, kas naudingiausia yra iš visos politikos?

R: Aš sakyčiau prevencija, reguliavimas, tuo pačiu legalizavimas ir reguliavimas. Tai jo. Prevencija. Mano manymu tai būtų veiksmingiausias dalykas.

T: Prevencija tai yra apsaugoti nuo betkokio vartojimo, kad žmogus nevartotų išvis. O žalos mažinimas, tai atsakingo vartojimo...

R: Ai, tai tada aš ne taip supratau, jo, tai aš už žalos mažinimą būtent esu. Kad jo. Kad jo, kad būtų, tas vartojimas nėra toksai jis blogis, jeigu jį galima daryti saikingai, sužinant kaip teisingai daryti tai. Jo, žalos mažinimas, aš už tai.

T: O kaip manai ar yra didelė problema pas mus su vartojimu?

R: Taip yra. Yra problema tikrai daug vartojančių žmonių tikrai ir jie... Dauguma jaunų žmonių nežino kaip vartoti, suvartoja per daug, vartoja per dažnai, tikrai yra problema.

T: Tai daug yra vartojančių?

R: Nu taip. Klube 90 procentų vartojančių yra.

T: Tai ką manai apie legalizavimą?

R: Aš pritarčiau šimtu procentu.

T: Visų medžiagų, ne tik žolės?

R: Man... Nu... Aš... Mano požiūriu, galėtų būti legalizuota iš dalies tai marihuana, grybai, LSD. MDMA tas pats galėtų būti kontroliuojamas labiau. Visi kiti ne. Neturėtų. Tie, kurie nėra tiek žalingi ir kuriuos ten galbūt reikėtų, būtų galima su receptu vartoti, arba kažkokį reguliavimu... Tai galėtų būti legalūs, nes kas legalu tas nėra ant tiek įdomu... Žmogui.

T: Gerai, tai tiek turbūt. Ačiū tau labai.

8 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Vyras

Amžius: 20 m.

Išsilavinimas: Vidurinis

Darbas: Dirbantis nuolatiniam darbe

T: Kada pirmą kartą pavartojai?

R: O cigaretės, alkoholį reikia sakyti?

T: Ne.

R: Okei, buvau dvylikos, beveik trylikos, žolės.

T: Ir kodėl tada pabandei?

R: Iš smalsumo. Kažkaip draugai pasiūlė, aš jau rūkiau cigaretes, gėriau alkoholį, galvoju bliamba geras, gal ir įdomu, gal ir bajeris.

T: Okei, o kada jau tada kitų narkotikų pabandei, kokia tai medžiaga buvo?

R: Jojojo. Aš dabar jeigu neklystų... Bet turbūt neklystu... Septyniolikos metų, vadinamo gaidžio, nu tai prastos kokybės amfetamino... Ten dar visai nieko buvo kiek pamenu. Tai jo... Vat kas buvo įdomu, aš tą kartą... Niekas mano draugų aplinkoj ir panašiai nevirtodavo tokių dalykų, aš pats pirmas buvau... Nu ir niekas žinai iš draugų nebuvo prieš ir panašiai, bet kame esmė, aš taip nežinojau... Aš ten biški mažiau negu gramą man davė, aš kažkiek ten netyčia išgėriau... Viskas kas liko aš per tris kartus sušniojau, tu įsivaizduoji, kokius 0,6-0,7 gaidžio per tris daroškes sušnioji, pirmą kartą septyniolikos (šypsosi). Tai vat, tai labai labai nežinojau, žiauriai stiprų tą poveikį pajutau, ta prasme... Tipo nieko po to daugiau nebuvo...

T: O kodėl susidomėjai pabandyti?

R: Kodėl pabandžiau... Nu aš žinojau, nu aplinkoj buvo kažkiek žmonių tai darančių ir panašiai, ir man tiesiog... Tuo pačiu internete tos informacijos kažkiek susidurdavau... Nežinau išvis kokių kultūrinių dalykų dar kai menininkai, muzikantai ir taip toliau irgi, kad vartoja matai... Nu ir smalsu.

Smalsumas. Man visalaik patiko tasai būtent perspektyvos pakeitimas. Kad ką iš to gali išmąstyti ir panašiai, ten potyriai tokie...

T: Gerai, o gali pavadinti, kokius išvis esi vartojęs narkotikus?

R: Aha... Nu žodžiu taip... Cigaretės, alkoholis... Žolė... Tada amfetaminas, dažnai prastos kokybės, MDMA, kokainas, LSD... Tada žodžiu įvairiausių nežinomų medžiagų, nu aš nežinojau, bet ten buvo kažkas chemicals ten ir panašiai. Tipo... Tada palauk iš dar ko žinau... Mefadrono, jo, mefadrono tikrai žinau. Ir tada jau daug kas ten buvo neaišku... Joo... Va ir tos, kažkokios rūgštis, kuri nebuvo LSD irgi bandžiau porą kartų... Žodžiu... Čiuju viskas.

T: O ką vartoji dabar dažniausiai?

R: Amm.. Kurie likę, tai aš kažkaip stengiuosi tiesiog tipo cigaretės, biški alkoholio, žolė. Žolė dalis gyvenimo būdo pasidaręs dalykas yra. Ir, ir tada iš pasilinksminimo tai... Tai būtų... Stengiuosi dabar prisivengti visko, tik jeigu kažką, tai arba MDMA, arba kokainas, kad būtų, psichodelikai dar aišku ta prasme, bet aš kaip ir nepasilinksminimui juos vartuju, tai vat...

T: O kaip dažnai vartoji?

R: Bangom. Bangom... Žolę kiekvieną, kas antrą dieną dažniausiai, kartais porą savaitių daugiau, pora savaitių nerūkiau ir panašiai, nu taip bangom...

T: O kokį kiekį suvartoji per dieną žolės?

R: Priklauso... Priklauso. Galiu nu toks, nuo nulio iki pusės gramo ant savęs ir panašiai, iki 0,7 gal...

T: Gerai, o tada kitus narkotikus kaip?

R: Amm... Irgi bangom tarkim... Dabar porą mėnesių tai ten nežinau, kartą, du į mėnesį, gal tris... Amm... Buvo dabar neseniai mėnesis, kur kiekvieną savaitgalį po vieną du kartus, po vieną arba du vakarus kažką vartojau...

T: Gerai, o kur tai darai pagrinde dažniausiai?

R: Klubuose, vadinamuose afterparčiuose, amm... Jo čia pagrindinis... Žole tai namie ir panašiai... Seniau gal dažniau namie, man irgi kaip tas eksperimentavimas va būtent įdomu, tarkim vienas namie pabandydavau ir panašiai, tai va tiesiog pasižiūrėti, kaip yra....

T: O būna, kad vartoji kelias medžiagas vienu metu?

R: Amm... Jo, jo būna, būna...

T: O kokias gal gali papasakoti?

R: Jeigu dažniausiai, tai tiesiog bus žolė, alkoholis, plus koks nors stimulantas.

T: Tai dažniausiai su žole ir alkoholiu ane? O tarkim tarpusavy stimulantus?

R: Kartais tenka, kartais nu, retkarčiais... Nežinau, va per naująką buvo kokainą su MDMA maišiau... Tai va.

T: O kokį kiekį stimulianto suvartoji?

R: Mmmm... Nedaug. Tarkim, nu okei, ratų dažniausiai pusę per vakarą, 0,75, gaidžio gali būti iki 0,3, iki 0,4, dabar jau stengiuosi... Supratau, kad neverta... Nežinau, kokaino irgi ten nu, gali būti tiesiog ten viena daroškė būti, gali ir pusgramis būti.

T: O kur dažniausiai įsigyji narkotikus?

R: Yra kartais, tikrai kartais būna, kad... Kad... Sugalvoji nori nusipirkti ir tiesiog iš kažkieno, bet čia gal seniau taip būdavo, jaunesnis būdavau ir taip toliau, dabar jau dažniausiai jo, pažįstamą kokį nors, patikimesnis kur ir taip toliau. Su patirtim, su laiku, su pažintim, tai viskas, standartai pakilo.

T: O kaip manai ar lengva yra gauti narkotikų?

R: Jo, svarbu žinoti kaip tai padaryti. Svarbu yra, svarbu yra žinoti kaip tai padaryti ir nu tam tikra nuovoką turėti, kultūrinę ir panašiai, tipo kaip tu turėtum klausti.

T: O naudojiesi ta slapta kažkokia programėle skirta pirkti narkotikus?

R: Nu jo. Tai yra ale slaptas chatas, bet nėra ten, nu ten to slaptumo labai minimaliai. Vistiek policija įsilaužia, bet esmė, kad nu vistiek tu turi žinoti, kam rašyti ten, nieko daugiau nėra, tu įvedi žmogaus vardą, parašai jam ir viskas.

T: Kiek tu žinai apie su narkotikais susijusią žalą, riziką? Domiesi tuo?

R: Domiuosi, domiuosi. Aš pirmą kartą, kai pabandžiau ratų, aš vos nemiriau, žodžiu buvo... Žodžiu dusau kažkiek laiko. Sumaišiau su alkoholiu ir taip toliau... Ir va nuo tada jo, nuo tada aš iškart pradėjau googlintis, žiūrėtis ir taip toliau...

T: O kaip manai kokios aplinkybės tai lėmė, tą įvykį?

R: Kad su alkoholiu, per didelis kiekis pirmam kartui maišant su alkoholiu. Man atrodo dyleris patarė, sako ta prasme, sako čia tavo pirmas kartas, jojo, puse čia belekas, kažka tokio... Ir kažkaip aš jau išgėręs buvau, galvoju ai ką čia ta pusė, pabandyčiau pilną, noriu normaliai pajusti kažką, dar gėriau, ta prasme neturėjau šalia vandens užgerti tabletės, bet buvo jėgerio, tai ir dar gėrem ir panašiai, ir jo... Tada, tada taip įvyko.

T: O kaip tada apsisaugai nuo tos rizikos vartojimo?

R: Nieko ypatingo kažkaip, labai jaučiu tuos dalykus, svarbu atsargiai, atsargiai elgtis, atsargiai dozuoti, svarbiausia atsargiai dozuoti ir sekti kaip jautiesi ir žinoti, kur yra tavo ribos.

T: O minėjai, kad su alkoholiniais gėrimais dažniausiai vartoji, tai kaip apsaugai čia save?

R: Ne, tikrai, jeigu vien tik alkoholį gersiu, aš išgersiu daugiau, čia yra kaip faktas.

T: O susiduri su kokiais nemaloniais pojūčiais po vartojimo?

R: Taip, taip, taip... Nu tai žinoma, ta prasme, tiesiog kelias dienas arba dieną, arba savaitę po to prastai jaučiuosi, kažkaip, kai mano bendra psichologinė būseną pagerėjo, tai tie psichologiniai pojūčiai narkotikų neigiami irgi silpnesni pasidarė, stipresnis už juos jaučiuosi dažnai, fiziškai gal ir jausiu tą vadinamą athodą ir panašiai, bet seniau psichologiškai žymiai sunkesnis irgi dalykas būdavo.

Ten sėdi darbe penkias dienas, ofisinį darbą turėjau ir tos penkios dienos nulis motyvacijos, o kažkuria va jau šeštą, tu sėdi ir vos nejauti dopaminas į smegenis grįžta, ta prasme...

T: O esi tuos pojūčius bandęs vartojimu numušti?

R: Jo, žinoma, esu, esu išbandęs tą vartojimą ant viršaus, bet nuo pat pradžių pilnai suvokiau, kad po to gi dar blogiau, čia į skolą eini ta prasme... Amm... Bet... Aš gal septyniolikos va labai mėgdavau ant pachmėlo gerti, būdavo man smagu kurį laiką... O šiaip tai jei narkotikas, tai turi savo ritualus, ten apsiprausi, valgyti kažką pasidaryti ir taip toliau, tokių visokiausių dalykų, nežinau, step by step, pasidarai ir tiek. Čia geriausias vaistas (juokiasi). Ai dar atsiprašau, žolė va labai padeda nuo athodų. Būna, kad parūkau tikrai dažnai, labai padeda.

T: O gali papasakoti tada, ką tau duoda tas narkotikų vartojimas, nu va kodėl tu juos vartoji?

R: Amm.. Šiaip... Gerai. Skirtingi narkotikai skirtingai. Alkoholis kažkiek galbūt padeda atsipalaiduoti, mažiau mąstyti apie dalykus, ta prasme kažkaip to overthinkingo mažiau ir panašiai. Lengviau bendrauti ir taip toliau. Tiesiog kažkaip linksmiau, toks socialinis man labai narkotikas yra alkoholis. Tada nežinau... Žolė tai ir bendrai psichodelikai tai... Psichodelikai gal tiesiog patirčių tų asmeninių visų, patirčių, dvasinių, taip toliau ir panašiai patinka gal taip galima apibūdinti. Nes labai sudėtingas tai yra dalykas psichodelikai ir panašiai. Ir su žole kažkiek tai yra tas va būtent, kad tiesog linksma, atsipalaiduoti padeda, ir... Ir... Jo, kažkaip man patinka, kaip aš mąstau ant jos, ta prasme kur mano protas nueina. O tada stimulantai, tai tiesiog, kad reikia kažkokį papildomą jausmą gal jausti, irgi smagiau, kad būtų, tiesiog būtų tas vakarėlis, nes vakarėliuose dažniausiai jie vartojami, am... Ir kad jau išibėgėjus nakčiai, bet dar nori tikrai būti, tai kartais ir su energija padeda, tikrai ne visalaiką ten trečią nakties, jeigu geri alkoholį ypač, tai jau trečią nakties dažnai va kokio miego užsinorėsiu, jeigu negeriu nieko ar panašiai, tai lengviau.

T: O kaip jautiesi vakarėly, jei nevartojęs būni?

R: Priklauso nuo vakarėlio, bet ištikrųjų kaip... Amm... Kažkiek galbūt, kažkiek to kažkio nepatogumo būna, nežinau... Nors ne, nebūna jokio nepatogumo, čia labiau priklauso gal ar vienas, ar ne vienas esu vakarėlyje, bet jeigu nevartojusi, ne, kaip tik energijos daugiau, negu geriant alkoholį ar žolę rūkant. Nes vistiek stimulantus pavartojusi, jaučiasi kad ta energija kažkur į skolą eina, o blaivam to nėra. Blaivas gal daugiau šoksiu, mažiau bendrausiu, taip gali būti.

T: O gali gal papasakoti, kas nepatinka vartojime?

R: Nu kaip čia pasakius. Jo yra tikrai labai neigiamų dalykų, tiek ilgalaikės žalos sveikatai gali padaryti. Jo, galbūt, dėl ilgalaikės tos žalos sveikatai, ji ne iškart gali pasijausti, bet kartais neramu gali būti. Kartais tiesiog tu jauti va tą athodą ir galvoji, kad neverta buvo tikrai vartoti tą naktį ar netgi pagalvoji apie patį, kad kai pavartoji galbūt pridarei kažką, kažkaip nefainiai jauteisi, irgi gali pasigailėti. Ir aplanai, jauties tiesiog kad iš tavęs potencialo kažką jausti atima, man gal taip

pasakysiu. Kai vat euforija tau būna nuo ratų arba panašiai, tai mažiau gyvenime natūraliai euforiją jauti. Reikia kažkokios bent jau pertraukos, kad atsistatytų pas tave tie chemikalai į vėžes.

T: O kaip manai kas pasikeistų jei nustotum vartoti?

R: Amm... Vat galbūt labiau nervuotas būčiau kaip įsivaizduoju, nu nežinau, galbūt daugiau stresuočiau. Bet teigiamas būtent kaip ir kalbėjau dėl tos tokios, dėl jausmų, dėl pilnatvės tos nežinau gal vadinti, ar kaip. Kad visi tie chemikalai tavo yra vėžiose ir tvarkoj. Bet kas paskatintų tai padaryti, nežinau, galbūt įvykiai šeimoj ar artimoj aplinkoj, gal tiesiog gyvenimas nu taip susiklostys, kad ten dėl darbo, šeimos ar dar kažkas, nu negalėsiu tiesiog va, kažką tokio gal dirbsiu ypatingo, nežinau... Jei turėčiau vaikų, tai karts nuo karto vistiek... Mano tėvai lygiai taip pat išgeria, tėvas retkarčiais parūko žolės, retkarčiais... Aš apie tai sužinojau, kai jau pats buvau pabandęs, bet vistiek, nu kažkaip nežinau, neatrodo čia kaip baisus dalykas, jeigu kontroliuoji viską, žinai ten....

T: O esi galvojęs apie tai, kad reiktų nustoti visiškai?

R: Jo, esu pagalvojęs. Nu cigarečių tai niekaip nesugebėjau mesti, buvo gal pradžioj tokių etapų, kad ten porą savaitių, bet cigaretes kažkaip visalaik rūkiau. O kitką tai jo, jo, yra buvę gal, gal ne taip radikaliai, kad tarkim visiškai viską, bet tarkim dėl stipresnių narkotikų nevirtodavau, tai ten kažkiek va laiko ir žolės. Kažkiek laiko gal čia būdavo ne toks sąmoningas sprendimas, bet kažkiek laiko va visiškai alkoholio negerdavau. Kada jau tie dalykai atsirado, nežinau, tiesiog galbūt labai apmažinau alkoholį prie stipresnių tų narkotikų ir dabar va atsisakau. Nenusistatau niekad konkrečiau laiko, bet pajauti, kada reikia, atrodo, kaip jautiesi.

T: O esi susidūręs su tokiu atveju, kad neitų atsispirti?

R: Tarkim esi kokią antrą nakties vakarėlyje, tu nusprendęs, kad nevirtosi, bet ten kažkas daro ten lainą gaidžio ir tu galvoji, kad aš visai pavargęs ir šiaip visai faina būtų ir panašiai ir nu ai nu tiek to... Nežinau, kaip žmogus ant dietos saldainį kokį suvalgytų (juokiasi). Toksai vat būna...

T: O kaip su kontroliavimu? Ar būna kad negali kontroliuoti suvartojamo kiekio?

R: Irgi pačioj pačioj pačioj pradžioj, gal su tokiu kontroliavimu buvo sunkiau, bet labai greit tą išmokau kažkaip. Nors gal dar pasakysiu, seniau mėgdavau didesnius kiekius, tiesiog man nu labai patikdavo, tada kažkaip ribas išbandžiau ar ką, aš nežinau tiksliai ką, bet man kažkaip užteko ir dabar atrodo, kad užtenka mažesnių kiekių. Su laiku sumažėjo. Su laiku ir su patirtim. Kažkaip smalsu tiesiog būdavo, kas jei dar daugiau pabandyčiau ir panašiai...

T: O turi kokių nustatytų psichologinių sutrikimų?

R: Ne.

T: O kaip manai kaip paveikė tavo psichinę būklę narkotikų vartojimas?

R: Neigiamas tas poveikis, jis galbūt laikinas yra. Po to labai jau daug to, nu kaip pats dirbi su tuom priklausau. Aš tai pasiemu kaip patirtį, nežinau, kaip patirtį, kaip kažkokį suvokimo, žinių praplėtimą, tiek savęs, nu tiek per save, tada aplinkos savo, žmonių kitų ir taip toliau, o ilgalaikiai

psichinei sveikatai sakyčiau padarė teigiamą poveikį. Žolė vat jau dažniau vartojamas narkotikas, tai teigiamą. Lygiai tą patį galiu pasakyti, kažkaip nežinau, netgi atrodo žinias teisingiau žiūriu tada (juokiasi). Bet pavyzdžiui, jo ypač su tokiais va, su medija ir panašiai, kažkaip atsparašnis tam dalykui tampa, su žole geriau atsirenk viską, bet, bet... Mmm... Atminčiai kažkiek pakenkė, irgi psichologinis dalykas, seniau žymiai daugiau kenkdavo atminčiai, po to kažkaip nežinau, buvau pristabdęs, vėl pradėjau rūkyti, bet apleidau gyvenime geriau jaučiausi, stipresnis jaučiausi ir žymiai mažesnę tą žalą, tiek atminčiai ir taip toliau, nors ir kiekiai padidėjo.

T: O kažkokių simptomų kaip nerimas, nuotaikų svyravimas?

R: Blaivas tai tikrai ne, nu ta prasme kaip, ten tokių labiau gyvenimiškų tai žinoma, kam nėra buvę, ten žiauriai žiauriai susipyko su artimu žmogum. Yra buvę neblaivam gal daugiau, su LSD ne, su LDS kažkaip susitvarkiau, bet gal su žole, kur šiaip kažkokios sudėtingesnės situacijos, aš bendrai tada gyvenime šūdinai jaučiuos ir aš dar prirūkęs tada esu, tai tada jau... Labai prastai jaučiuosi. Nu bet toks irgi trumpalaikis dalykas.

T: O esi apie savižudybę galvojęs kada nors?

R: Jo. Jo, esu.

T: O sieji tai su narkotikų vartojimu?

R: Aš dabar neatsimenu tiksliai... Tuo metu. Aš galvoju... Tuo metu buvau pristabdęs kaip tik su narkotikų vartojimu, bet ne... Tiesiog toks etapas buvo gyvenime ir tiek...

T: Minėjai, kad kaip ir buvai apsinuodijęs, tai kaip su tuo susitvarkei?

R: Čia vyko žodžiu lofte, prieš kokius beveik keturis metus, tris su puse, stoviu rūkykloj ir man cigaretės labai smirdėt pradėjo, žiauriai, dar supykino, tada jaučiau: o ne, aš vemsiu, gerai einu į tualetą. Kažkaip bėgau į tualetą, kažkaip viską, viskas gerai ir tada vienu momentu dar nedabėgęs iki tualetu pradėjau dusti, tuo momentu tiesiog panikoj visiškai, negali įkvėpt, sustingę plaučiai, atrodo spaustų šonkaulius, tiesiog bandai įkvėpti, nieko tu daugiau negali daryti atrodo. Prisėdau, tada pagaliau po biški pavyko kvėpuoti, tada nuėjau į tualetą, norėjau vemt, bet nėjo, pasėdėjau tiesiog, ramybės kamputy ir visai gerai pasijaučiau, tada viskas gerai.

T: O esi susidūręs, kad kažkas kitas perdozuotų?

R: Nebent kai per daug pavartojęs pasidaro labai blogos psichinės būklės. Nebent su tokiu esu susidūręs.

T: Ir žinai kaip elgtis tokiu atveju, jei kas perdozuoja?

R: Kaip apraminti, tikrai taip. Kaip jau padėti, ties tam tikra riba, nežinau... Ne, šiaip žinau, gerai, jo, žinau, teisingai... Vandens, kad atnešti reikia, saugiai, ramiai laikyti, prižiūrėti, taip toliau, bet nu jau ties tenais nežinau, dirbtinio kvėpavimo, tai negalėčiau...

T: Tai kaip elgtumeis žmogui praradus sąmonę?

R: Kviesčiau greitąją. Išvedu saugiai, ten nežinau, vanduo, kažkas, bet kviečių greitąją.

T: Tai nebijotum kviest greitosios?

R: Nu taip, natūralu, kad išsigąščiau, bet Lietuvoj, jeigu neklystu nenubaudžia, kad greitoji išveža perdozavusius. Nes Rusijoj pavyzdžiui tai baudžia, dėl to ir nekviečia greitosios, nes juos nubaudžia, jei juos išveža. Tai va, profesionalai vistiek.

T: O susiduri su kažkokiu poveikiu fizinei sveikatai?

R: Jo. Aš pavyzdžiui sergu psoriaze, tai man pasunkina šitą reikalą. Nėra pas mane sunki jos forma apskritai, ganėtinai lengva forma, bet vartojimas, ypač vat pigių narkotikų, ratai, gaidys ir panašiai, kur netiksliai aišku ką gauni, skiesta labai gali būti ir taip toliau, ypač jie pablogina.

T: O dažnai tikrinies sveikatą?

R: Jo. Pas gydytoją ar dėl ligos kokios nors, ar dėl kažko šiaip nueiti, bent tris kartus į metus pas šeimos gydytoją atsiduriu vienaip ar kitaip. Viskas gerai.

T: O gali papasakoti apie šeimą savo?

R: Pilna šeima. Turiu jaunesnę sesę, didelis amžiaus skirtumas, trylika metų. Tėvai intelektualai žmonės. Mama gydytoja, tėvas dabar žurnalistas žodžiu, nežinau, gal pagal uždarbį šiek tiek žemiau vidur... Nu vidutinė klasė žodžiu, šiek tiek gal žemesnė jos dalis tokia.

T: O kaip santykiai?

R: Kaip kada. Šiaip tėvas į alkoholizmą linkęs yra ir kartais tai gali pasidaryti taip blogai, kad labai pablogina santykius, tiesiog mažiau šnekam su tėčiu, mama ant jo labai pyksta tada ir taip toliau. Bet bendrai tai nu tokie kaip... Visai nieko ta prasme... Galim atvirai pašnekėt. Apie tuos pačius narkotikus dar nu neatvirauju ten visiškai, bet visai esu ir iš mamos žinių įgavęs, tenais tarkim iš kur jie atsirado išviso, nes mama gydytoja, tai irgi profesionalė kažkiek papasakojus yra.

T: Mhm. O kažkokios ten hiper ar kaip tik mažai kontrolės nebuvo?

R: Nee, nėra.. Nu kartais per daug, bet nebuvo tai, kad jau visiškai nesveika tenais tai būtų ar panašiai.

T: O santykiai pasikeitė, kai pradėjai vartoti narkotines medžiagas?

R: Kai dažnai vartuju aš tuo pačiu nemažai ir vengsiu tėvų, tai tada pablogėja santykiai. Labai vangus šeimoj pasidarau, kai dažnai vartuju.

T: O jie įtaria?

R: Dėl žolės žino. Mmm.... Tėtis iš esmės žino ir kiek dažnai. Mama mažiau žino viską, nežinau... Nu bet turbūt supranta, kad bent ten kartais kažką pavartoju ar panašiai. Taip tiesiai nesako, bet supranta.

T: O kaip su bendradarbiais santykius veikia?

R: Su bendradarbiais kažkaip... Darbuose kur, darbo metu nevartočiau tai visiškai neveikia... bet tarkim klubuose esu dirbęs kur, tikrai darbo metu papuola, tai viskas normaliai...Ta prasme supratingai labai žiūri bendradarbiai, svarbu viską daryti vietoj ir laiku savose ribose.

T: O yra aplinkių, kurie žinotų apie tavo vartojimą, bet patys nevartotų? Koks jų požiūris į tai?

R: Jojo... Yra. Dabar galvoju, neutralus. Jei bendraamžiai, tai neutralus ta prasme. Jo, jeigu bendraamžiai, tai gan neutralus. O jeigu vat jau vyresni, tai toks toks...

T: Ar narkotikų vartojimas kažkaip pakeitė tavo pomėgius, užsiemimus kažkokius?

R: Galvoju... Kažkiek paveikė muzikos skonį turbūt, turbūt. Aš nesu įsitikinęs dėl šito, aš nežinau, gal. Patį dalyką nu kad narkotikai, jais pasidomiu, tai paveikė, jo. Kad jais pasidomiu, nu ir tiek politika ten, tiek ir kaip nežinau, galiu patarti daug ką žmonėms ir panašiai.

T: Bet koks pomėgis išnyko būtent dėl narkotikų vartojimo?

R: Hmm....Žinok turbūt ne. Turbūt ne.

T: Kiek tau kainuoja mėnesiui maždaug narkotikai?

R: Vidurkis būtų koks... Paskaičiavus nu... Nu nuo 30 iki 100 eurų bus. Gali ir daugiau retkarčiais siekti.

R: O vairuoji?

T: Ne.

R: Esi baustas už su narkotikais susijusią veiklą?

T: Keturiolikos tėvai padarė man narkotikų testą, rado žolės, tada jie nuvedė mane į policiją, kad pasakyčiau iš kur gavau. Aš pasakiau žmogų, kuris vadinamą chymkę pardavinėdavo tenais iš panašiai ir kurio labai nemėgau. Pasirodė kaip geriausias variantas keturiolikmečiui (juokiasi).

R: Tai tau už tai kaip ir nieko nebuvo?

T: Nieko nebuvo, nu bet vat tiesiog toks įrašas, kad susidūrimas su policija. Ir tai paveikė velesnį susidurimą su policija, taip pasakysiu.

R: O esi žalos kažkam padaręs dėl vartojimo? Tiek fizinės, tiek psichologinės?

T: Esu, nu turiu grafiti pomėgį nuo mažens, buvau apsiraminęs, bet dabar vėl grįžtu prie jo... Tada yra buvę, kad užeidavo, jo kartais gal labiau etapais užėina šitas dalykas, polinkis gal kažkiek niokoti turta, ypač nu ne privatų, o kažkaip toki valstybinį nežinau, nu ten nieko per rimto, bet galbūt, žinai kaip pvz stulpelius šalia kelio išrauti... Nu tokių vą dalykų.

T: O mokykloj koks buvai vaikas?

R: Aš būdavau kaip... Tas kur visi sako, kad protingas, bet labai protestuodavau, ginčydavausi ir taip toliau. Nevaikščiodavau į pamokas žiauriai daug ir panašiai. Bet visi visalaik sakydavo, kad tipo nu vistiek protingas. Ir kažkaip išsisukdavau vistiek.

T: Ką žinai apie vykdomą narkotikų politiką Lietuvoje?

R: Stengiamasi drausti, griežtinamos bausmės yra, labiau vykdomos operacijos yra gaudant žmonės, ypač dabar labiau ant civilių vartojančių tiesiog, vykdomos operacijos būna, amm... Griežtėja tiesiog labiau... Nu labiau... Kad yra bausti, griežtinti bausmes ir labiau gaudoma... Pastaruosius kelis metus...

T: O koks tavo požiūris į tai?

R: Nepatinka aišku, ta prasme čia, šitaip... Čia šitaip policija neretai ir pažeidžia nemažai asmens teisių, tiek tarptautinių, tiek netgi Lietuvos įstatymus, konstituciją galima sakyti pažeidžia dažnai policija savo priemonėmis... Vien dėlto negerai. Man iš principo nepatinka, kad man čia atrodo žmogaus pasirinkimas yra, man atrodo išvis kitaip reikėtų su narkotikų problemom tvarkytis irgi...

T: O esi susidūręs su kažkokiom prevencinėm priemonėm?

R: Jojojo... Esu... Aš per daug nepamenu ką ten mokykloj ištikrųjų apie tuos narkotikus mums aiškino, bet kažkas tai buvo (juokiasi). Nepaveikė (juokiasi).

T: O apie žalos mažinimą esu girdėjęs?

R: Jojojo... Nu tai skatinama ten visų pirmą saugūs vartojimo būdai, tenai visokiausi, nešniok per kupiūrą, kristalų neuostyk, o per kapsulę vartok ir taip toliau... Šitie iš jaunos bangos ir dar prieš jaunos bangos asiradimą dėl kapsulių žinojau... Amm... Tada dėl žalos mažinimo žinoma testuoti savo narkotikus, žinoti ką vartoji. Lietuvoj yra sunkiau gal prieinamas dalykas, sunkiau prieinamas vien dėl to, kad galbūt mums tas dvidešimt eurų ir panašiai už vieną reagentą bus didesni pinigai negu ten vokiečiui, prancūzui, australui ir taip toliau... Tai vat...

T: O tu pats pritaikai savo vartojime?

R: Turiu šaltinius tam tikrus informacinius internete kur pasitikiu, aš žiūriu tą informaciją, ką su kuo maišyt, dozavimai ir taip toliau.

T: Bet šiaip naudojasi tokiais patarimais anė?

R: Taip, taip, taip. Kapsulėm neteko naudotis, šiaudeliais jo... Bet kažkaip tai nereligiškai, gal taip pasakysiu... Man labiau tiesiog yra svarbu žinoti, ką darau, bent kiek išeina, internete susitikrinti kiek tik galiu ir nežinau sekti savo savijautą, nepersistengti...

T: O esi testus naudojęs?

R: Reagentų ne, niekad nesu naudojęs...

T: Gerai... O kaip manai, kas tada naudingiausia būtų toj politikoj vykdomoj?

R: Ne nu tai čia jau akivaizdu turbūt, taip prevencija, gydymas, kadangi labai įvairių atvejų būna, bet viena didžiausių problemų yra, kad nežinom ką vartojam, labai dažnai perdozavimai, kad žmogus tiesiog nežino ką vartoja, kokio stiprumo vartoja, ir nežinos tinkamos dozės. Iš senesiu laikų istoriją, man tėvas pasakojo, tabore buvo atsiradę kažkada labai gero heroino, labai gryno ir buvo labai daug perdozavimų... Nes nežino, kaip dozuoti... Tai jo, aš už edukavimą apie tuos narkotikus, neišnaikinsi tu šito dalyko, geriau informuoti žmones. Neinformavimas gali pastumėti žmonės prie vartojimo.

T: O kaip manai trūksta tos informacijos jaunimui

R: Daugėja, bet trūksta... Jo, gerai pagalvojus, ypač kai šnekuosi su bendraamžiais vartojančiais arba jaunesniais, trūksta. Ypač provincijose egzistuoja, mano pažįstami ten po penkis ratus kala, tai

čia daugiausiai taip darydavo kokiose mažeikiuose ir panašiai. Tai iš ten daugiausia tokių istorijų išgirsi... Arba Klaipėdoj toj pačioj irgi. Šiaip jo trūksta tos informacijos, vyresnis tiesiog tu brandesnis pats jos ieškaisi, gal mano asmenine va patirtis pastumėjo tai padaryti...

T: O kaip su legalizavimu ar dekriminalizavimu?

R: Nu iki tam tikros ribos taip. Aš nesu įsitikinęs, kur ta riba, ties kokiu narkotiku reiktų sustoti.

T: Gal kitaip paklausiu, kaip manai ar ta drausmė, tos bausmės nereikalingos?

R: Taip taip... Seniai taip manau, taip. Nereikalingos ir žalingos netgi.

T: O kaip manai ar yra didelė problema vartojimas tarp jaunimo?

R: Jo. Jo. Nu kaip pasakius... Nu jo... Visai... Jo, toj vat klubinėj aplinkoj tai tikrai nemažai, didžioji dalis bus bent jau pabandžiusių, ateisi į tam tikrus klubus, į daugumą klubų dabar jau Lietuvoj ateisi, tai bent pusę žmonių bus pabandę, gali pusę būt ir apsivartoję. Priklauso nuo vakaro. Jo nemažai. Nepilnamečių tarpe šitas padažnėjo labai, kai alkoholį vat iki dvidešimt pakėlė, tai žymiai daugiau tam tarpe pradėjo vartoti.

T: O kokioj aplinkoj vartoja ?

R: Plotuose, galbūt lauke su draugais kažkaip išėję, galbūt namie. Klubuose ne taip.

T: O kaip manai kas blogai daroma, kad vistiek taip vartoja?

R: Tai būtent kažkiek ta ne informacija veikia, dabar neatsimenu, bet pilietinių iniciatyvų centro vadovas tas Duoblys man atrodo, jisai sakė kažkada per seminarą vieną, kad labai aiškinama, kad čia blogai va ir panašiai, ypač mokyklinukams, kad heroino... Kad pabandai vieną kartą tu iškart priklausomas, tikrai visi va šitą buvom girdėję, įkalta į galvą ir kai sužinai, kad nu ne. Tai tu tada ir galvoji, o tai kokia ta žala yra? Tau ji pradeda atrodyti žymiai mažesnė. Ir ji yra žymiai mažesnė negu pasakoja, bet ji vistiek reali, bet tu nesuvoki jos... Nes nu kažkaip tu augi ir matai, kad jei tokie blogi tie narkotikai, kodėl juos vartoja?

T: O jei norėtum gaut informacijos ar pasikonsultuoti, žinotum kur kreiptis?

R: Nesu įsitikinęs, bet pirma kreipčiausi į šeimos gydytoją ir jau per ją kažkaip bandyčiau... Nu turbūt į priklausomybių centrą dar galima kreiptis.

T: Gerai, turbūt viskas, ačiū tau labai.

9 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Vyras

Amžius: 24 m.

Išsilavinimas: Aukštesnysis

Darbas: Studijuoja ir turi nuolatinį darbą

T: Kada pirmą kartą pavartojai narkotinių medžiagų?

R: Taip, tai pirmas narkotikas, kurį aš pavartojau ir buvo kanapės... Tuo metu man buvo devyniolika...

T: Ir kodėl pabandei?

R: Eee... Buvo tiesiog aplinkos įtaka. Aš neseniai buvau atsikraustęs į Vilnių, gyvenau bendrabuty irr tiesiog mano kambariokas tai vartojo, man buvo įdomu ir aš pabandžiau.

T: Kada pabandei jau tų kitų narkotikų? Ir koks tai buvo narkotikas?

R: Ee.. Nu taip pasakysiu... Rimtesnių narkotikų pabandžiau būdamas gal dvidešimt dviejų, tada tai buvo vadinami ratai arba MDMA ir dar žinomas kaip ekstazis.

T: Ir kodėl pabandei?

R: Aaa... Prieš bandydamas labai abejoju, bet taip pat buvo įdomu, o priežastis vėl gi aplinkos įtaka, susipažinau su tam tikrais žmonėmis, tiksliau su vienu asmeniu, kuris, kaip sakoma reivina. Man tai buvo įdomu ir įdomi visa šita kultūra, todėl aš norėjau į ją įsilieti ir tai buvo vienas iš būdų.

T: O kas kiek laiko maždaug vartoji?

R: Anksčiau vartojau dažniau ir ganėtinai intensyviai. Pastaruoju metu visiškai retai, tai yra kartą į metų ketvirtį daugmaž kalbant apie rimtesnius. Žolė, kaip kada, kas kelias savaites būna, kartą į mėnesį.

T: O kodėl buvai pradėjęs vartoti dažniau?

R: Aš pats buvau pradėjęs lankytis reiuose, tai yra elektroninės muzikos underground vakarėliai sakykim taip. Irr.... Iš pradžių man suprasti kas ten vyksta, tiksliau pati ta muzika, ji nebuvo priimtina, bet būtent su narkotikų pagalba tu gali linksmintis. Narkotikai iš esmės tai yra būdas apsvaigti, tai lygiai taip pat kaip alkoholis, tabakas ar kiti dalykai, netgi tam tikriems žmonėms adrenalinas nuo įvykių, jisai kaip sakant užveda, tai buvo mano būdas.

T: Gal gali pavardinti, kokias išvis esi vartojęs narkotines medžiagas?

R: Taip. Esu rūkęs žolę, valgęs ekstazi, vartojęs amfetaminą ir kristalus, man atrodo, jeigu neklystu, tai yra metamfetaminas, tačiau tą vartojau tik vieną kartą, toliau, LSD ir kokainas.

T: Kokį kiekį tu dažniausiai suvartoji vartojimo metu?

R: Priklausomai kokios medžiagos, tačiau jeigu mes kalbam pavyzdžiui apie žolę, tai dažniausiai man asmeniškai užtenka vieno gramo čia jeigu ne dienai, tai keliom, sakykim pavyzdžiui jeigu tai yra ekstazi, kai pradėjau vartoti ekstazi, tai suvartodavau kartais du, tai čia buvo didžiausias kiekis. Dabar ekstazio visiškai nevartuju, nes tai tapo nebepriimtina. Jeigu kalbant apie amfetaminą, tai niekada nebuvo man patinkantis narkotikas ir vartuju jį tiktais tam tikrais išskirtiniais atvejais, tačiau jeigu įvardint kiekį, tai būtų viena darogė, dažniausiai.

T: Tai šiuo metu kokį narkotiką pasirenki vartoti?

R: Man asmeniškai labiausiai patinkantis narkotikas ir priimtinausias tai yra LSD bei žolė, kadangi jų poveikis organizmui yra mažiausiai kenkiantis ir... Nu taip... Būtent šitie.

T: O domiesi apie riziką susijusią su narkotikų vartojimu?

R: Taip. Visada prieš ką nors vartodamas aš stengiuosi išsiaiškinti kiek įmanoma daugiau, išsiklausinėti iš pažįstamų rato, koks yra poveikis, kokios yra rizikos, koks yra stiprumas, galimos pasekmės ir visa kita. Netgi kokia yra veikimo eiga, kol pradeda veikti ir kaip veikia.

T: O kokius tada veiksmus naudoji kad apsisaugotum?

R: Na visų pirmą kadangi Lietuvoje kaip ir turbūt daugumoje kitų šalių narkotikai jie nėra grynai, jeigu mes paimsim tuos pačius ekstazi tabletes ar amfetaminą, jie yra dažnai su priemaišomis, ekstazi štampuojama su priemaišomis. Pirmas ir pagrindinis dalykas, kaip elgtis atsargiai tai yra kiek įmanoma daugiau susirasti informacijos, kalbant apie MDMA. Beje tarp narkotikų kuriuos vartojau, tai MDMA atskirai irgi kaip vienetą įrašom, bet... Pirmiausia tai imam ne pilną dozę, žiūrim koks yra poveikis, jeigu viskas yra gerai, tada galima bandyti imti daugiau, jeigu yra tam reikalas, dažniausiai net nereikia. Kalb... Bet kaip... Sakau... Pagrindinis aspektas yra tai, kad visi stimulantai beveik Lietuvoje, jie yra su priemaišomis, todėl jie yra mažiau saugūs mano požiūriu.

T: O maišai medžiagas kartu? Vartoji jas kartu ar su alkoholiu?

R: Su alkoholiu visiškai nemaišau medžiagų, dėl to, kad iš asmeninės patirties ir stebint, na asmeninės patirties tiek nėra, aš beveik visiškai nevartuju alkoholio. Tačiau kiek teko matyti, narkotinių medžiagų maišymas su alkoholiu turi labai stiprias pasekmes, žmogus tampa nebesiorientuojantis aplinkoj nu jau iki absurdiško lygio, kai neskiria alaus skardinės nuo kaktuso. Kalbant apie pačių narkotinių medžiagų maišymą, tam tikrai atvejais taip, kadangi jeigu paimsim kaip pavyzdį LSD. LSD poveikį galima sustiprinti rūkant žolę, taip pat yra toks terminas „candy flip“, tai yra LSD maišymas su MDMA, tai šitos medžiagos pastiprina viena kita, šiek tiek jų poveikį. Šiaip stengiuosi nemaišyti medžiagų per daug.

T: Kur dažniausiai įsigyji narkotines medžiagas?

R: Iš principo viskas vyksta labai paprastai, dėl įsigyjimo tai, jeigu tu pažįsti vieną žmogų, kuris vartoja medžiagas, tai jis pažinos kitą žmogų, tai yra toks ratas, kur vienas žmogus pažinos kitą, o jeigu kažkas kažką pažįsta, tas ir žino kur. Yra ne viena programėlė, viena iš populiariesnių yra telegramas... Šitos programėlės jo, jos yra dėl saugumo, pačio asmens, kuris tai daro, nes vėlgi Lietuvos įstatymai yra griežti šiuo aspektu, nepaisant to, jog alkoholis ir narkotikai turi tą patį tikslą, tai yra apsvaiginti žmogų. Tačiau ties alkoholiu jau mes turim labai senas ir išsišaknijusias tradicijas, Dešimtim tūkstančių metų. Narkotikai tai iš esmės yra palyginus savotiškai naujas dalykas ir jis buvo iš pradžių kuriamas gal ne tiek, kad apsvaigti, kiek vaistiniais pagrindais, nes jeigu mes paimsim anglišką terminą drug addict, tai yra narkomanas, o drug store tai yra vaistinė ir pavyzdžiui tam tikros amfetamino dalys yra naudojamos tokiose vaistuose, kaip aderolis.

T: O būna, kad po vartojimo susiduri su nemaloniais pojūčiais?

R: Taip. Čia vėl gi priklausoma nuo to kokias medžiagas vartoji. Kaip dažnai jas vartoji ir kokį kiekį vartoji. Kaip sakiau stimulantai dažniausiai labiau pakenkia sveikatai, tai jeigu mes kalbam apie MDMA, apie ekstazi, dažniausiai būna dviejų trijų dienų tarpe emocinis nestabilumas. Sakykim vat savaitgali tu, vat penktadienį na turėjai vakarėlį, vartojai, sekmadienį arba pirmadienį tau gali būti prastesnė nuotaika, kalbant apie sekančios dienos pasekmes, tai sekanti diena vėlgi priklausomai nuo to ką vartojai bus varginanti. Nesijausi nuostabiai, kaip sakoma, jeigu nuo alkohlio būna pagirios, tai nuo narkotikų kai kuriems žmonėms, kaip sakoma, būna athodai. Tačiau vėlgi priklauso ką vartoji ir kiek vartoji.

T: O esi kažkaip bandęs tą „athodą“ numušti vartojimu toliau?

R: Vienas iš paprasčiausių būdų kaip tai yra daroma, tai yra rūkoma žolė. Kadangi žolė turi slopinančių efektų, kalbant apie skausmus ir ne tik. Pavyzdžiui žolė kartais padeda nuo galvos skausmo, bet dažniausiai žmonės rūko žolę ir tiesiog...

T: Bet pats taikai tai?

R: Stengiuosi netaikyti. Bet yra tekę.

T: O ar vartoji didesnes dozes, negu pradžioj vartojimo?

R: Su žole galbūt kažkiek. Nes visgi kai žmogus pradeda vartoti, jo organizmas sukuria toleranciją. Kadangi tai organizmui jau yra pažįstama, jis atitinkamai reaguoja... Kalbant apie MDMA, jeigu iš pradžių užtekdavo, tiksliau ekstazi, jeigu iš pradžių sakykim užtekdavo pusės, po to viena, po to pusanthro, po to du, bet MDMA tai, ekstazi, nėra narkotikas, kurį vartosi dažnai ir ilgai, nes jo pavadinimas magija, labai paprastai praeina. Pirmi keli kartai atrodo ištiesų amazaing, bet po to jis tiesiog atsibosta.

T: O esi pastebėjęs kad negali atsispirti?

R: Mmm... Nelabai. Vienintelis dalykas išskyrus yra žolė, bet tai... Aš suprantu, kad linkstama link priklausomybės temos, bet žolė yra toks dalykas, gal nebent, kad gali turėti psichologine priklausomybe, tačiau nėra taip, kad pagalvoji kaip norėčiau parūkyt ir viskas, ta mintis įstringa galvoj. Kartais būna pagalvoji noriu parūkyt, bet ai velniop. Ir aš pats asmeniškai ilgiausią laiko tarpą, nuo tada kai pradėjau rūkyt žolę, buvau nerūkęs apie pusę metų. Tiesiog nelabai norėjosi. Iš stipresnių narkotikų kalbant, tai aš daugmaž jau metus laiko labai kažko rimtesnio nevartuju, nebent išskirtiniais atvejais, tai čia kartą į pusmetį.

T: O kokiose vietose dažniausiai vartoji?

R: Dažniausiai reivuose. Nebent mes kalbam apie LSD, tai tada žinoma yra ir festivalis, visa kita. Bet kartais ir tiesiog su draugais norisi išeiti ir taip sakant patripinti, pavyzdžiui gamtoje.

T: Gerai. Tai gal gali papasakoti, ką tau duoda narkotikų vartojimas?

R: Apskritai vat grįžtant prie priežasties, kodėl aš juos pradėjau vartoti, visų pirmą tai yra reivai. Tas underground stilius, tenais kai aš pradėjau lankytis, sutikau labai daug įspūdingų žmonių. Ir aš suprantu, kad tų žmonių nebūčiau sutikęs įprastom sąlygom, galbūt būčiau, bet gal mūsų santykiai nebūtų tokie, kokie yra ir aš įgyjau tikrai daug draugų, lankydamasis tose vietose, aišku tai yra susiję ir su vartojimu tam tikra prasme. Ką patys narkotikai man duoda tokio... Tai nieko įpūdingo. Vienintelis narkotikas, vat kodėl man jis ir patinka, tai yra LSD. Vartojant LSD galima šiek tiek pažvelgti iš kitos pusės, galima tam tikras perspektyvas, narkotikas... Kai kurie sako, jog tai gali būti narkotikas vartojantis norint pažint save geriau, bet apskritai kiti narkotikai iš stimuliantų pusės, taip, jie smagu tam vakarui, bet kažkokios apčiuopiamos vertės ar vertybės jie neduoda.

T: Gal yra kas nepatinka vartojime?

R: Aš manau, kad jeigu ir nereiktų vartoti, vartoti reiktų visų pirmą atsakingai visada. Kodėl nereiktų vartoti, na visų pirma, mūsų visuomenės požiūris dar į narkotikus nėra išsivystęs, antra, mūsų įstatymai labai yra griežti ir... Rizikuoti geru vakaru, vietoj problemų ateinančiam keliem metam neverta. Tačiau, kad būtent pasisakyti prieš narkotikus, aš negaliu, nes tam tikrais atvejais jie yra naudingi, bet labai išskirtiniais. Pavyzdžiui, na jeigu mes kalbam, apie girtą asmenį. Žmogus, kuris yra stipriai prisigėręs, sakykim vidutinio girtumo, jeigu mes jam duosim amfetamino, jis šiek tiek prasiblaivys. Ištikrųjų vienas ir pavyzdžių, kai man teko toks scenarijus, jog atvažiuom su draugais į festivalį ir kol aš važiuoju, jie buvo visi girti, pakeliui. Ir kai jau reikėjo statyti palapines, iš jų naudos buvo ne daugiau negu iš kelmo. Tačiau jie pavartoję šiek tiek amfetamino, jie šiek tiek prasiblaivė ir su jais buvo vėl galima, taip sakoma, kaip elgtis su žmonem. Bet galima priminti klausimą?

T: Na kas nepatinka vartojime, kas blogai?

R: Pagrindinis dalykas tai yra sveikata. Beveik visi narkotikai kurie yra vartojami per nosį, tai yra įkvepiant, šniojant, jie labai stipriai pažeidžia nosies struktūrą, pradedant, gleivine burnoj, baigiant nosies pertvara, sekantis dalykas tai būtų... Narkotikų vartojimas kartais atrodo jis tuo metu nėra kenksmingas, bet pereinant į ilgalaikį, galima pastebėti, jog tai tave šiek tiek pakeičia. Irgi priklausomai nuo kiek dažnai ir ko vartoji. Emocinė būseną galima tapti emociškai nestabiliu. Suirzimas nuo menkiausių dalykų. Ir, ir, ir....

T: O kaip tavo pačio psichinę būklę veikia?

R: Kai pradėjau vartoti, taip nelabai, na tiesiog kaip sakoma po tos dienos, sekanti diena nebent būdavo šitas va emocijų svyravimas, tačiau pagrindinis dalykas, kas yra su narkotikais, gali kilti nepasitenkinimas savimi. Gal tai netgi sąžinės balsas. Tačiau vienas iš tokių aspektų, kad žmogus nėra patenkintas ką jis veikia, kokį gyvenimą kuria ir... Tai sukuria tokią tuštumą. Nuo narkotikų žmonės jaučia tokį pakylėjimą, netgi euforiją, kūnas po to turi kompensuoti šitą emocijų pliupsnį, tam tikra prasme žmonės jaučia tuštumą, ateina savaitgalis, jie vėl varo į vakarėlį ir vėl viskas iš pradžių.

T: O tu čia labiau iš savo perspektyvos kalbi?

R: Taip. Taip.

T: Ar turi kokių nustatytų psichologinių sutrikimų? Lankaisi pas psichologą?

R: Ne. Aš save vertinu labai psichologiškai tvirtu, mane sunku išbalansuoti, bet iš mano pažįstamo rato yra daug, kas turi tokių problemų ir lankosi pas psichologus.

T: O esi kažkada esi galvojęs apie savižudybę?

R: Taip. Tačiau tai nėra susiję su narkotikais.

T: O esi perdozavęs, apalpęs, praradęs sąmonę dėl narkotikų vartojimo?

R: Ne.

T: O esi susidūręs, kad šalia kažkam taip atsitiktų?

R: Amm... Nežinau ar tai buvo sąmonės praradimas, tačiau vėlgi buvo žmogus, kuris sumaišė narkotikus su alkoholiu ir mes jį radom tiesiog prie vakarėlio, gulintį ant žemės vėlyvą rudenį, mes jį šiaip ne taip išjudinom, pažadinom, gali jis tiesiog buvo užmigęs, tačiau nu dėl visa pikto... Tai kurį laiką jis nekalbėjo, po to jau kai šiek tiek prablaivėm šiaip ne taip atsigavo, pradėjo kalbėt, lyg ir viskas gerai. Yra tekę susidurt su žmonėm, kurie yra perdozavę tam tikrų medžiagų, tai visgi yra kristalai, jeigu neklystu irr... Tai turėjo ilgalaikių pasėkmių.

T: Mhm. O tu žinai kaip elgtis tokiais atvejais? Kaip padėt?

R: Jeigu žmogus perdozuoja, visų pirma tai reikia stengtis išsiaiškinti, kokios medžiagos perdozavo, atitinkamai pagal tai pirmiausias dalykas, jeigu tu asmeniškai pats nieko negali padėti, reikia kvieisti greitąją tiesiog...

T: O su koku dar poveikiu sau asmeniškai fiziškai susiduri?

R: Šiaip tokių, kad fizinių dalykų labai nėra, nu aišku pagrindinis dalykas rūkymas, tai yra rūkymas. Plaučiai, visa kita, kalbant apie... Valgomąsias medžiagas, amfetaminą, tą patį MDMA, kepenis ir inkstai. Tai yra du pagrindiniai organai, kurie gauna kažkiek žalos, kadangi vyksta vistiek visas filtravimas medžiagų, o daugiausia pokyčių nebent būna galvoje, jau kaip keičiasi žmogaus mąstymas ir elgesys.

T: O sveikatą tikriniesi dažnai?

R: Taip. Aš į metus nueinu pasidarau kasmet nemokamai pilną sveikatos patikrinimą.

T: Ir viskas gerai su sveikata?

R: Jo.

T: O gal gali papasakoti apie šeimą, iš kokios šeimos esi kilęs, kokie santykiai?

R: Aa... Pilnai per daug nepasakosiu. Bet šeima pilna. Neturiu nei brolių, nei seserų ir didesnių kažkokių tokių, kad išskirtinumų šeimoje nėra. Abudu tėvai nėra vartojantys ir palyginus niekur nedaug žino. Tėvas mentas. Ir buvau auginamas ypač griežtai, kaip kariuomenėj.

T: O santykiai tavo su tėvais?

R: Geri.

T: O kai tu pradėjai vartoti ar tie santykiai pasikeitė kažkaip?

R: Visų pirma mano šeima nežino kiek ir ko aš esu vartojęs. Aš esu jiems sakęs, kad aš rūkau žolę, bet daugiau aš nepasakojau. Jų požiūris aišku negatyvus, nepalaiko šito. Kai pasakiau, šiek tiek pasikivirčijom, tačiau tai nieko rimtesnio dėl to ir nebuvo. Bet... Dėl jų pačių, kad nereiktų jų jaudinti, nereiktų man klausytis šito smegenų bombardavimo, tai aš apie tai nepasakojau.

T: Bet apskritai, ne iš jų žinojimo gal, bet iš tavo pačio pokyčio ar tie santykiai kažkaip pakito?

R: Amm... Taip. Su šeima labai nepakeitė, vien dėlto, kad aa... Jeigu kalbant, aš nesu vilnietis, aš kai atvažiavau į Vilnių, tai aš ne iš karto pradėjau vartoti irr... Aš jau tada keičiausi būdamas Vilniuje kaip žmogus. Po kurio laiko, pradėjus vartoti tik žolę, vėlgi nebuvo pokyčių, nebent aš negaliu pastebėti šitų pokyčių, kadangi aš vis dar keičiausi būdamas čia Vilniuje, dėl aplinkos pakeitimo. Tai nemanau, kad aš objektyviai galiu įvertinti šitą situaciją. Kalbant apie ne šeimą, o šiaip žmonės, taip. Vienam iš vakarėlių, iš reivų, aš susipažinau su mergina, mes pradėjom bendrauti ir visa kita, po kurio laiko ji nusprendė, kad ji visiškai nenori nieko vartoti ir ji norėjo to paties iš manęs, Aš atitinkamai pradėjau mažiau vartoti, bet nenustojau visiškai ir mūsų keliai išsiskyrė šiuo klausimu ir santykiu prasme. Ji nevartoja išviso, aš kaip sakau vis dar kartais, kartą į ketvirtį, kartą į pusmetį vartuju, bet mes iki šiol geriausi draugai.

T: O paveikė darbo santykius, darbą, studijas?

R: Aaa... Studijas tikrai paveikė. Kadangi... Jeigu kalbant apie žolę, tai pirmas dalykas yra... Jeigu prirūkai žolės, kitą dieną gali būti sunku atsikelti, o net jeigu ir nėra sunkua atsikelti, tai... Yra toks tingumo jausmas. Labai tingisi viską daryti, tada aišku paskaitų praleidinėjimas, kalbant apie darbą, Tai darbo labai neįtakojo, kadangi prieš darbą niekada nevartoju. Bet na ir.... Yra tekę pažinoti žmonių, kurie po viso gero vakarėlio, visą naktį iš eilės, aštuntą ryto į darbą, bet nueina, bet kaip jiems sekasi dirbti aš nežinau ir užjaučiu (juokiasi).

T: O kažkaip pasikeitė tavo pomėgiai, užsiėmimai?

R: Tiesą sakant ne. Amm... Tikrai ne. Aš kuom domėjausi, tuom domiuosi ir toliau... Sakyčiau tai netgi prapletė mano ratą, aš pradėjau domėtis tam tikrais dalykais, kuriais nesidomėjau anksčiau.

T: O kiek kainuoja tau narkotikų vartojimas vienam vakarui?

R: Jeigu mes taip skaičiuojam paprastai, ėjimą į reivą, tai... Be dvidešimt eurų išviso net neverta išeiti iš namų, kadangi nuo 10 iki 15 eurų, kartais 20 priklausomai nuo to, koks eventas būna įėjimas, visi narkotikai Lietuvoj iš principo kainuoja tiek pat. Žolės gramas kainuoja 10 eurų, vienas ratas kainuoja 10 eurų, tada tas pats amfetamino vienas gramas kainuoja 10 eurų... LSD 10-15, grybai apie 20 už porciją... Kokainas kažkur svyruoja tarp 80 ir 120, plus minus beveik visada tas pats. Tai priklausomai nuo to, kiek tu esi nusiteikęs vartoti ir kiek tau ameniškai reikia, pagal tiek atsižiūrint

reikia tinkamo pinigų kiekio. Man asmeniškai, kad kadangi aš stengiuosi nevartoti visų stimuliantų, tai man užtenka daugmaž 20-25 eurų.

T: Ar vairuoji apsvaigęs?

R: ... (šypsosi). Niekada nesu vairavęs girtas. Bet esu vairavęs ant visko, ką esu bandęs.

T: O šiuo metu irgi?

R: Taip. Dabar paaiškinsiu vieną pagrindinį dalyką, kuom skiriasi narkotikai nuo alkoholio. Alkoholio poveikis yra ganėtinai paprastas ir visiem aiškus, sutrinka koordinacija, suletėja reakcija, žmogus negali labai susikaupti, liejasi akyse ir visiškai nemažsto blaiviai, iki tam tikro lygio, kur nebeapverčia ir liežuvio. Narkotikai, jie visi skirtingi. Jeigu mes kalbam apie amfetaminą, kokainą, tai yra stimuliantai, kurie iš esmės suteikia tam tikro lygio blaivumą, čia dabar pateiksiu labai paprastą pavyzdį. Buvo toks vakaras, du mano draugai išgėrė po trisdešimt šotų stipriųjų gėrimų. Ir jie vartojo kokainą. Kol nenustojo veikti kokainas, jie buvo sąlyginai blaivūs. Kai kokainas nustojo veikti, paeiti tiesiai jie nesugebėjo. Tai vairavimas ant stimuliantų, jisai nėra sudėtingas, ee... Kalbant apie MDMA, tai turbūt yra sudėtingiausias narkotikas su kuriuo teko vairuoti, kadangi sunku susikaupt. Ir... Labai neįauti mašinos ir šiek tiek... Gali būti, kad liejasi akyse ir labai jaučiamas stiprus nuovargis... Dėl žolės... Žolė irgi vėl paprastai. Sulėtėja šiek tiek reakcija. Šiaip didesnio skirtumo nėra, tiktais kiek suletėjusi reakcija ir tas laiko tarpas per kurį tu priėmi sprendimus. Teko vairuoti ir ant LSD, bet... Čia yra sudėtinga ir niekam to nerekomenduočiau daryt. Bet man teko, aš savim pasitikiu ir viskas buvo gerai.

T: O esi susiduręs su teisėsauga dėl narkotikų vartojimo?

R: Taip.

T: Gal gali papasakoti plačiau?

R: Amm... Visi susidūrimai buvo, tik vieną kartą man asmeniškai teko susidurti. Tai... Nu sustabdė važiuojant su taksi... Rado... Bet paleido... MDMA. Tai nebuvo mano medžiaga, tai buvo mano draugų medžiaga, bet vėlgi kadangi aš buvau tarp visų jų taksi, nežinojo kieno, tai buvo tokia situacija... Ir problema yra ta, kad na... Tas įvykis, jis kaip ir labai atbaidė mane nuo apskritai narkotikų vartojimo, net... pasakiau, kad tai yra problema, bet realiai ne... Esmė, kad tai atbaidė, nežinau ar dėl to kad pareigūnai pasitaikė supratingi, ar kas, visa tai baigėsi tam tikra prasme labai gražiai...Jie mus paleido, kuo aš labai džiaugiuosi ir tiek. Šiaip nemažai mano pažįstamų turi problemų su teisėsauga, kai kurie dėl platinimo, kaikurie dėl vartojimo, nes vėlgi pas mūsų įstatymai už narkotikų disponavimą iškart baudžiamoji atakomybė, nors idealiausiu atveju ką aš manau, kad būtų galima padaryti, tai dekriminalizuoti narkotikus... Tam tikrus. Nes vėlgi draudžiama disponuoti narkotikais, draudžiama juos platinti, bet nėra draudžiama juos vartoti. Tačiau kaip gali žmogus vartoti narkotikus, jų neturėdamas. Vienintelis būdas tai yra, jis to nežino, jam yra primaišoma. Tačiau čia labai pavojingas dalykas. Ir... Vienas iš nesėkmingų pavyzdžių... Tai jeigu neklystu 15 min buvo rašyta,

kad buvo atliekama krata tam tikram bute, buvo rasta nuoruka, su šešiom tūkstantosiom veikliosios medžiagos ir žmogus gauna pusės metų laisvės apribojimą už tai... Na tai yra juokinga.

T: O esi kam nors padaręs žalos dėl vartojimo?

R: Ne. Vienas iš dalykų kuom narkotikai yra labai įdomus ir skirtingas nuo alkoholio aspektas... Tai jog labai retas atvejas, kad nuo narkotikų kyla agresija. Ir dažniausiai žmonės, jie būna pakilios nuotaikos, euforijos ir bendrauja. Vienintelės problemos, ką esu pastebėjęs, čia nekalbant apie save, apie aplinką. Jeigu vartojami stimulantai, kalbant apie amfetaminą, ee... Po po ganėtinai ilgo laiko, kalbant dešimties valandų, nuovargis labai stipriai pradeda veikti emocinę būseną, kiap mano draugų rate vadinama, prasideda šiza. Ee... Žmonės gali pradėti lengvai pyktis, jie nesupranta vienas kito kai kalba, ne visada išdėsto mintis labai rišliai ir, ir, ir... Bendroj sumoj nuovargis pradeda daryti savo, tada žmonės... Gali prasidėti kivirčiai, bet kalbant iš smurto pusės, nesu matęs... Ir... Apie psichologinę žalą taip pat nelabai.

T: Kokių dar žinai narkotikų politikos vykdymo strategijų?

R: Amm... Jeigu pradėt taip labai nuo gilumos, visas judėjimas prieš narkotikus prasidėjo nuo Nixono, kai jis paskelbė karą jiems, kadangi į Kolumbiją buvo gabenami dideli kiekiai kokaino iš Medeinos kartelio, kiek tai yra Lietuvoj? Lietuvoj apie tai yra nekalbama, Lietuvoje, jeigu mes kalbam apie vyresnio amžiaus žmones, sakykim 40-50 metų tarpe, jų narkotikų politika ir suvokimas, yra tokia, kad neimk saldainio iš nepažįstamo. Aa... Iš esmės, jeigu taip, kiek pačiam teko susidurti, drįsčiau teigti, kad Lietuvoje realiai apie 40-45 procentus žmonių apskritai yra bandę narkotikų, bent jau žolės faktas, stipresnių galbūt ir ne... Toliau kas iš Lietuvos pusės, tai... Apie tai žino iš esmės kiek jaunesni žmonės, ypač jaunimas iki trisdešimties, galbūt sakysiu taip... Ir, ir, ir... Kas vėl susiję su teisėsauga, įstatymai, prieš tai buvo šiek tiek tvarkingesni, iki administracinio kodekso panaikinimo, jeigu neklystu AMT vadinosi... Galbūt maišausi... Buvo viskas šiek tiek paprasčiau už tam tikro kiekio turėjimą prasidėjo tam tikros bausmės, tačiau esminis dalykas daugumoj šaliu arba Amerikos valstijų... Narkotikai yra arba, tam tikri vėlgi, yra legalizuojami arba dekriminalizuojami. Vienas iš aspektų, ką aš norėčiau matyti Lietuvoje, tai kad narkotikai būtų suskirstomi į grupes. Ką turiu omeny sakydamas grupes. Paimkim A grupę, tai didelės rizikos priklausomybei fizinei ir psichologinei bei stipriai paveikiantys organizmą, tai čia pavyzdys būtų kokainas, heroinas, metamfetaminas, opiatai. Ir tada sakykim ten vidutinės kategorijos narkotikai ir galiausiai žemiausios kategorijos, į tokius kaip įeina vat žolė. Žolė manau galėtų būti dekriminalizuota, sakykim iki tokio lygio, jeigu policijos pareigūnas aptinka žolės, jis ją konfiskuotų, bet asmuo nebūtų baudžiamas, jeigu tai yra nedidelis kiekis vienas du gramai. Nes dabartinė situacija yra tokia, jeigu žmogus rūko daugiau ir dažniau, jam suvartoti reikia dviejų gramų, bet jeigu jis tuos du gramus turės atskirai supakuotus, jis bus įtariamas platinimu. Jeigu jis turės vienoj vietoj supakuota, platinimo nebus įtariamas. Taigi daug tokių kvailų aspektų teisėsaugoj, dėl kurių labai kyla rizika, atrodo tiesiog apsvaigti. Nors vėl

atsižvelgiant iš kitos pusės, mano nuomone, alkoholis daro didesnę žalą organizmui ir lyginant apsvaigimą, jis svaigina labiau.

T: O esi su kažkokiom prevencinėm priemonėm susidūręs?

R: Tiesą sakant nelabai. Mmm...

T: O iš mokyklos kažką gal atsimeni?

R: Mokyklą gan senai baigiau, tai nelabai ir atsimenu.

T: Tai nepaveikė tavęs tai?

R: Ne (šypsosi). Gal paveikė tuo momentu, bet aš dar nebuvo Vilniuj (juokiasi).

T: Apie žalos mažinimą žinai kažką?

R: Kad girdėti daug neteko, vienintelis dalykas, ką aš žinau, tai... Jeigu mes kalbam vat pavyzdžiui festivalius, tai į festivalius dažnai atvažiuoja, jeigu neklystu jauna banga. Jie yra susiję su narkotikų švietimu. Jie dažnai turi testerius, jeigu tu nežinai, kokį narkotiką tu turi arba abejoji dėl jo priemaišų ar apskritai nelabai pasitiki, tuo ką gavai, tai jie leidžia išsitiirti, jie teikia pagalbą kaip... Kaip palengvinti pasekmes ar ką daryti tam tikrais atvejais, jeigu yra perdozavimas.

T: O yra tekę naudotis jų paslaugom?

R: Ne. Aš iš esmės stimuliantus nustojau vartoti prieš daugmaž du, pusantrų, du metus... Aš stengiuosi vartoti tik LSD ir žolę, kadangi mažiausiai žalos. O LSD jis yra nelabai testuojamas, tam reikia atskirtų testerių . Tačiau į jį priemaišų irgi nelabai būna.

T: O esi gavęs medžiaga ir suvartojęs supratęs, kad tai ne tai ką tikėjaisi gauti?

R: Ammm. Yra buvę. Tai visų pirmą su žole. Apie žolę yra realiai išskiriama tris dalykus. Tai yra įprasta žolė. Tai yra žolė, kuri nėra tokia veiksminga, greičiausiai užauginta Lietuvoje arba netinkamom sąlygom ir jos poveikis yra labai silpnas ir labai greitai praeinantis. Ir tada yra chemiškai paveikta žolė. Tai... Ji gali būti pavojinga labai sveikatai ir mirtina. Tai... Taip, su tuo teko susidurti. Bet kažkokio stipresnio, stipresnės įtakos, didesnės man tai neturėjo. Ir teko susidurti su tuo, kad vietoj amfetamino, gavau metamfetaminą. Pavaišino mane. Taip. Ir kalbant kuo skiriasi amfetaminas nuo metamfetamino, tai metamfetaminas yra labai pavojingas, pirma, dėl to, kad jis sukelia labai stiprią priklausomybę ir dėl to kad jo žala organizmui yra nesuvokiama. Aš jį pavartojau vieną kartą ir ganėtinai nedidelį kiekį. Po dviejų valandų aš jaučiau nenumaldomą norą jo pavartoti dar. Jausmas po kokių dar trijų keturių valandų buvo tiesiog žiaurus. Organizmas labai sunkiai jį priėmė ir reikalavo jo dar. Tai šitą aš iškart suvokiau, kad šito narkotiko aš gyvenime daugiau nevertosiu ir buvo papildoma paskata nustoti vartoti stimuliantus.

T: Iš kur tą informaciją apie narkotines medžiagas gauni?

R: Aaa... Asmeninė patirtis. Tai yra tai ką pats vartoji. Tada yra aplinkos stebėjimas. Kai matai, kad, jeigu žmogus pavartoja MDMA, taip, nuo MDMA vartojimo yra keli aspektai, kaip galima atpažinti, tai yra padidėja vyzdžiai ir žandikaulio vaikščiojimas kaip sakoma, žmogus nori kažką

pastoviai kramtyti. Ir jeigu žmogus vartojantis MDMA, jisai, jis kalba rišliai, jisai sakykim elgiasi dar sakykim pakankamai atsakingai, adekvačiai, tai žmogus sumaišęs MDMA su alkoholiu vėlgi neskiria kaktuso nuo alaus skardinės. Tai tokius dalykus matant, labai nesunku susivokti. Kitas dalykas internete anglų kalboj yra ganėtinai daug informacijos. Pavyzdžiui jeigu mes kalbam apie ekstazi, yra keli saitai, kurie pateikia pure report, kokia tai yra tabletė, kas joje yra, koks kiekis turėtų būti. Ir pateikiami kitų žmonių potyriai tai vartojant.

T: O kaip atsirenki teisingą informaciją?

R: Šiaip man asmeniškai patikimiausia informacija yra tai ką aš pats esu daręs ir tai ką yra darę mano artimi draugai, kuriais aš tikrai pasitikiu ir žinau, kad jie man nemeluos. Tai yra jų potyriai. Pavyzdžiui, kai susipažinau su pirmu žmogum, kuris vartoja stipresnius narkotikus, aš pasiklausinėju per kiek laiko suveiks, koks bus poveikis ir visą kitą. Irrr... Na vat jeigu pavyzdžiui manęs kas nors paklaustų kaip veikia LSD, tai būtų labai paprasta. Užsidėjus ant liežuvio, dažniausiai tai yra popieriaus gabaliukas nedidelis. Užsidėjus ant liežuvio, per pusvalandį, valandą, daugmaž pradeda sakykim jauti kūno lengvėjimą, nebejauti savo kūno svorio, pakyla tavo kūna temperatūra, šiek tiek pradeda kresti šaltis, po truputį pradeda kilti euforija, iki tam tikro lygio ir prasdideda vaizdinės haliucinacijos, tu tiesiog žiūri į sieną ir tai juokinga, nes tai ką tu matai, vėlgi yra visai kas kita.

T: O kaip tave pakeitė tas LSD vartojimas?

R: Manyje būtent taip kad ilgalaikėi perspektyvoj nesakyčiau, kad labai pasikeitė. Tam tikras, tam tikrais momentais tai padėjo priimti man sprendimus... Ką aš noriu pakeisti savo gyvenime, kaip aš noriu praleisti savo sekančius pusę metų. Būtent vartojant LSD, aš nusprendžiau kad, nu aš tiesiog susipažinau su tam tikra mergina, aš nusprendžiau, kad aš išvyksiu į kitą šalį užsienio ir taip aš tą padariau. Ir ilgalaikėj perspektyvoj tai gal neturi didelės įtakos man, kaip mano asmenybės vystymuisi, bet vėlgi tai padėjo praplėsti mano žmonių ratą, susipažinti su naujai žmonėm, priimti naujų perspektyvų ir galbūt pakeisti savo esamą padėtį kažkiek arba trumpalaikėj...

T: O kaip manai kas iš tos politikos visos būtų naudingiausia?

R: Amm... Labai stiprus švietimas kas yra narkotikai. Kad apie tai kalbėtų žmonės, kurie supranta kas tai yra. Kad tai, kad žmonėm būtų aišku ką jie daro, bet kad nebūtų už tai baudžiami. Aš sutinku, kad jie būtų baudžiami už platinimą, tai yra visiškai logiška ir suprantama, bet nebūtų baudžiami už vartojimą. Tai yra tiek. Ir labai stiprus švietimas, nes... Nekalbant apie eilinius žmones gatvėj, dauguma pareigūnų net turi labai mažai žinių apie narkotikus ir... Didesnį žinių bagažą turi nebent kriminologai...

T: O kaip manai, kokia yra ta didžiausia problema susijusi su narkotikų vartojimu pasilinksminimo vietose?

R: Iš esmės didžiausios problemos tai būna, kad žmones visų pirma nežino ką gaus. Vėlgi tasai narkotikų nepatikimumas. Jeigu mes paimsim olandiją, sakykim žmogus perkantis žolę ten, jisai žino, kad jis ją gaus gerą, geros kokybės. Jeigu sakykim pirksi ją Lietuvoj, tu nežinai ką gausi, galbūt tu gausi čiobrelių arbatos, gal gausi, galbūt tu gausi žolę nupurkštą su žiūrkių nuodais... Ir nu aišku tokių atvejų labai nedaug ir čia jie buvo ne Lietuvoj, bet Rusijoje. Bet vėlgi yra ta rizika, kadangi narkotikai nėra prieinami, jie turi būti perkami ne iš patikimų šaltinių ir čia kyla rizikos. Kyla rizikos dėl priemaišų ir tada dėl pasekmes sveikatai. Didžiausios problemos pasilinksminimo vietose, tai žmonių nežinojimas kiek ir kokių kiekiu reikia vartoti, kad likti adekvačiam...

T: Kaip manai trūksta to sąmoningumo?

R: Taip. Labai.

T: O kokioj amžiaus grupėj labiausiai?

R: Nuo 16 iki 20. Amm... Žmonės vat daugmaž tokio amžiaus grupė pradeda lankytis vakarėliuose, reivuose, jie vartoja įvairias medžiagas ir po to netgi yra pereinama prie ne narkotikų, bet tai yra vaistai, kurie veikia kaip narkotikai... Psicho... Psichoaktyviosios medžiagos. jo, psichotropiniai. Tai yra xanaxas ir visa kita. Ir kas blogiausia, jie yra legaliai išrašomi kaip vaistai. Tai žmonės netgi vartoja, pradeda vartoti tai ir nežino pasekmių ir tuo nelabai domisi...

T: O šiaip jei norėtum kreiptis konsultacijai, ar informacijai sužinoti, žinotum kur kreiptis?

R: Taip. Pirmiausia, jeigu tai būtų ne fizinės problemos, tai keliaučiau pas psichologą. Jeigu jau mes kalbam apie fizines problemas, tai greičiausiai greitąją pagalbą. Čia tais atvejais jeigu pats sau negaliu padėti.

T: Kaip manai kas paskatintų atsisakyti visų visiškai narkotikų?

R: Galimybės daryti tai ką aš noriu. Aš kaip sakiau pačioj pradžioj, žmonės svaiginasi tam tikrais būdais, vieni alkoholiu, kiti narkotikais, kiti dar kažkuo. Jeigu aš galėčiau sakykim daryti tai, ką aš išties labai mėgstų, na pavyzdžiui lenktyniauti, aš nekalbu apie lenktyniavimą gatvėse, vilniaus aplinkeliu, bet turiu omeny pavyzdžiui kartingais ar visą kitą, taip pat kas man yra savotiškai smagu ir sukelia adrenalina, tai yra šaudymas ir tokie dalykai, dažasvaidinis... Tai... jeigu aš galėčiau nuolatos tuo užsiiminėti, tai taip, bet sakykim Lietuvoje, nekalbant apie vietines kartingų trasas prekybos centro, mes turim tiktais Kačerginės netoli Kauno ir labai tos veiklos nėra plėtojama. Kas toliau tokio postūmio visiškai atsisakyti narkotikų man iš esmės nereikia, palyginus tiek kiek aš dabar vartoju, paskutinius kartus kai aš vartojau narkotikus buvo praeitų metų rugsėjis. O prieš tai dar paskutinis tai būtų 2019 sausis. Tai aš tai vadinčiau pakankamai retu vartojimu. Ir iš esmės aš narkotikų jau kaip ir atsisakiau. Taip aš juos kartais vartoju, bet tai būna vis rečiau ir rečiau.

T: O tu esi linkęs slėpti, kad vartoji?

R: Mmm... Nelabai teko susidurti su tokiom situacijom, su visiškai nepažįstamu žmogum. Tiesą sakant tu būtum pirmoji. Tačiau jeigu mes kalbam apie pažįstamus žmonės, jeigu apie žolę, kad aš ją

rūkau aš tą sakau drąsiai. Apie visą kitą stengiuosi nepasakoti, tiek dėl savęs, tiek dėl savo pažįstamo rato saugumo. Visų pirma dar yra labai nepriimtina palyginus, nebent aš pasitikiu tais žmonėm ir žinau, koks jų požiūris ir kad nenori man pakenkti, kadangi su šita informacija galima viešai kenkti, tai su ja elgiuosi atsakingai.

10 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Moteris

Amžius: 23 m.

Išsilavinimas: Aukštasis

Darbas: Dirba ir studijuoja

T: Kada pirmą kartą pavartojai?

R: Amm... Buvo amfetaminas ket... šešiolikos metų. Penkiolikos. Ne. Dvi savaitės iki šešiolikos. Tai šešiolikos.

T: O kodėl pabandei?

R: Todėl, kad buvau buvau buvau... Buvau kažkokiam tai baliuke (juokiasi).

T: Bet kokia priežastis, smalsumas ar...?

R: Amm... Ne, man šiaip buvo įdomu, kodėl jie tai daro, jo. Tai čia buvo pirmas kartas.

T: Tai čia apskritai pats pirmas kartas, o ten žolė vėliau jau buvo?

R: Ne, žolė buvo vėliau. Čia buvo pats pirmas (juokiasi).

T: O kada pradėjai dažniau vartoti?

R: Tai va tada šešiolikos, tai tada keli kartai ten tokie buvo... Po to kažkodėl tai aš nusprendžiau, kad man čia neįdomu ir taip toliau, po to, o po to prasidėjo pats linksmiausias ir pats toksai sunkiausias laikas, kai man buvo nuo 20 iki 21. Tai vat ten vat, tai buvo tiesiog trash. Tiesiog...

T: Gerai, o dėl kokių priežasčių tada pradėjai vartoti dažnai?

R: Tai tada... Aš neturėjau pinigų, nu stipriai neturėjau pinigų ištikrųjų, aš dirbau per du darbus ir man vistiek neužtekdavo, o mano kaimynas jisai, nežinau ar galima šitą žodį sakyti, bet jisai buvo lentvario baryga. Vat. Ir mes su juo visą gyvenimą kantažinom labai gerai ir mes buvom tokie draugeliai ir aš sakau: žinai, nėra pinigų, vat čia dabar galvoju gal dar kažkur padirbti reikia. Ir jis sako: klausyk, mane mentai dabar... Ir man čia reikia vat sako čia lengva, nuvažiuoji, paduodi, gauni pinigus, pusę tavo... O aš tokia: okei? Po to sako aš pirmus kartus su tavim važinėsiu, sakau: be problemų. Tai pirma pardavinėjau žolytę ir amfetaminą, po to atsirado ratai, bet čia atskira tema.

Žodžiu (juokiasi). Ir jisai man sako, nu vat tu gauni vat gramą, sako tu čia nubarstai 0,2 arba 0,1 sako ir parduodi, jie sako niekas netikrina, o tu gali sau pasilikti arba susirinkti ir parduoti ir dvigubai pinigų turėsi. O aš tokia... Nebūčiau aš žydė (juokiasi). Nu ir pradėjau aš irgi taip daryti, pirma pardavinėjau, o po to galvoju jeigu biški daugiau nubersiu ir pabandysiu, okei, o po to žiūriu, taigi kaip gerai, aš nemiegu, aš neleidžiu pinigų ant maisto, aš ir mokausi ir dirbu, man čia gi patogiu. Po to aišku ir daug daugiau tada visokių tūšų prasideda, nes nu ta prasme visiems tavęs reikia visose tūsuose, tipo tu turi daug draugų. Vat tu ateini, atidirbi savo pinigus, pasitūsini ir išeini. Vat. O aš tada dirbau naktinį darbą, o naktiniame darbe, taigi ten ten ten, ten tiesiog.... Ten visi visi, nes ten visas jaunimas dirbo, tiesiog visiem reikėjo kažkaip nemiegoti, nes visi dirbo per du darbus arba ir mokinosi ir dirbo ir viskas... Ir aš žiūriu visi darbe vartoja, aš tokia hmmm, op o tu žiūrėk miegot nenori, dar po darbo tu gali į paskaitas normaliai eiti ir tau nieko nereikia, viskas tada labai gerai.

T: O dabar ką vartoji?

R: Dabar jau mažiau nei metus nevartuju.

T: O sakei buvo tas tarpas toks, kai labai daug vartojai, tai kas kiek maždaug laiko?

R: Kiekvieną dieną. Puse metų tai tikrai. Jau prasidėjo žiauru tada kai gramas sueidavo per dieną. Jau vat tada žiauru. Ir kada tu be kasekėlio neidavai miegot, nes tiesiog neužmigdavai.

T: Gerai, o gal gali pavardinti tada, kokias apskritai esi vartojusi medžiagas?

R: Amfetaminas, koksas, kristalai, žolytė, ratai (juokiasi). Vat. Man atrodo viskas.

T: O dažniausiai vartojamas?

R: Amfetaminas ir žolytė.

T: Būdavo, kad vartoji vienu metu kelias medžiagas?

R: Taip. Ratai ir amfetaminas.

T: O kur dažniausiai vartodavai tas medžiagas apart darbo?

R: Tokių, kad vakarėlių tai nebūdavo, mes tiesiog su draugais susirinkdavom pavakaroti... Prie žmonių, kur daug žmonių nepažįstamų, tai buvo labai baisu. Mes netgi ratus pirmą kartą valgėm užsidariusios pas draugę namuose, kaldroje, kad nesusižeisti, nes mes prisiklausėm, kad pasimaišo smegenėlės ir žmonės eina daužyti galvą į sienas. Ir mes apsiklojom kaldrom (juokiasi).

T: O kokį kiekį suvartodavai šiaip įprastai?

R: Vienas gramas tai čia jau daug buvo, kada labai jau daug čia. O šiaip maždaug trečdalis gramo ir ir ir maždaug trečdalis šito... Žolytės.

T: O apie susijusią su narkotikais riziką žinai?

R: Tai tiesiog pas mus buvo toks iš buitinio, kad žolyte, jeigu ją rukti, tai tiesiog atsipalaiduoja, kažko tai man baisaus nebuvo nieko, žinai, kad ten kažkiek blogo, išplaukia smegenys, nu bet kažkaip aš to nebijojau. O nuo amfetamino tai žinojau, kad labai traukia atsigulti su kažkuom į lovą ir labai pakalbėt, tai aš va iš tų, kur pakalbėt mane traukdavo, tiesiog... Tai aš kažkaip labai stipriai nebijojau.

Nu bet po to jau atsirado jau tam tikri požymiai, kur aš jau pradėjau bijoti ir kažkaip tai gal geriau nereikia.

T: O kaip saugodavaisi nuo tos žalos?

R: Niekaip... Tiesiog aš žinau kas pagamino, kaip pagamino ir aš žinau ką turiu. Tai man kažkaip apsisaugoti, kad ten kažkas bus ne tas, nebuvo baisu, todėl, kad nu mane mano mieste visi žino, ir visi žinojo, kad tipo negalima apgaudinėt, todėl, kad nu vistiek, stogas pas tokius žmones virš galvos vistiek bus. Ir nu nieks neapgaudinėjo, tai apsisaugot, tai kažinau... Nuo ko ten apsisaugot... Bet pati neapsaugotai į Panevežį vežiau.

T: Gali papasakoti plačiau gal?

R: Nuvežėm maišytos su šitais... Skalbimo milteliais. Bet tiesiog... Aš dar gyvenime greitai taip kaip iš Panevežio tą naktį niekada nevažiavau. Man buvo vienodai, kiek aš gausiu baudos, man buvo vienodai, kiek mane nufotkins... Ir mes tiesiog padavėm ir palaukėm kol jie ilips į mašiną ir pagazavom. Ir mes tiesiog iš panevežio buvom lentvary nežinau, per trisdešimt minučių. Nežinau, mes taip greit atlėkėm ir jie gi nežino iš kur mes... O mes tiesiog... Va, pinigėliai... (juokiasi). Negalima taip daryti.

T: O turėjai nuolatinius klientus, tu juos užtikrindavai, kad tai gera medžiaga, kurią jie gauna?

R: Jo, tik pirmus kartus klausdavo, kol buvo va perėjimas nuo kaimyno iki manęs. Bet kai grįžo iš kalėjimo tai vėl taip buvo kelis kartus. O šiaip tai niekas neklausdavo, mažas miestas, visi visais pasitiki kaip ir.

T: O su kokiais nemaloniais pojūčiais susidurdavai nevirtojimo metu, ar susidurdavai?

R: Ne.

T: Jokiais fiziniais, psichiniais nemaloniais pojūčiais?

R: Ne. Ne. Athodų nebūdavo. Aš tiesiog jeigu vat kažkaip nejaukiai, tai paimu susisuki porą kasekėlių, parūkai, pamiegi ir viskas, nu tai man nieko.

T: O ką tau duodavo tas medžiagų vartojimas, kokius pojūčius? Kodėl vartodavai?

R: Man ir smegenys geriau veikdavo. Kažkodėltais, nežinau kodėl. Ir kad nemiegoti. O šiaip, kažkokį, kad... O ratus tai tik du kartus pabandžiau, tai... Ne, tipo... Niekada gyvenime ir niekam daugiau nepasiūlysiu, nes tokia nesąmonė, žiauri nesąmonė, kodėl žmonės taip daro tiesiog... O, o, o aišku jau ten kristalai, tai jau ten biški susisuka smegenėlės, tai po prikolu, guli ir žvengi sau į lubas žiūrint (juokiasi). Bet šiaip tai pagrindiniai, tai tie tokie grynai, kad nemiegoti ir kad kažką tai veikti.

T: O gal gali papasakoti kodėl nustojai vartoti?

R: Mmm... Kažkaip žiedas ant piršto viską pakeitė (juokiasi). Vaikinas didelę įtaką turėjo.

T: O buvo sunku tai padaryti?

R: Ne. Ne. Kažkaip tiesiog man pasakė, viskas, negalima ir tipo arba aš, arba tai. Ir mes susitarėm, kad nu viskas gerai. Ir tada buvo per pirmus pusę metų, mes susitarėm, kad jau jokių

šniojimų, kad nebūtų, bet pasakė, kad jeigu tu norėsi parūkyti žolės, tai tu man praneši, pasakai su kuo, kur nu ir kad tu nori, ir sako, jeigu aš tau leidžiu, tai viskas ok. Ir pirmus pusę metų jo, buvo gal trys, keturi kartai, kai aš va su drauge ten tokia, mes tipo norim parūkyti. Ir ok, ok. Nu ok. Amm... Tai tokie gal buvo trys kartai, po to kažkaip tai nepasitaikydavo progų. Ir va porą kartų tiesiog, kad nu... Bet taip kad kažką ten aš labai stipriai norėčiau ar grįžt prie to, tai ne.

T: O su kokiom problemom susidurdavai vartojimo metu?

R: Amm... Pagrinde tai su nervais. Nes tu toksai... Pykčio nevaldymas ir pas tave pastovi paranoja... Kad tave seka, kad tave mato, kad tave žiūri. Jau po po, po dviejų mėnesių to va tokio žiauraus vartojimo, tai visą laiką. Visada paranoja. Čia vat stovėtų kažkas, tai ir aš tokia: jis va žino, jisai viską žino, jisai mato viską... Tai vat tokie. Tai čia vat ir problema tada kada žmogelis laiku nepagamina, o tau kaip ir reikia ir tu nežinai kaip tą naktį ištersi. Tai va tada jau būdavo pykčio priepuoliai...

T: Tai su trūkumu tokiu susidurdavai ?

R: Jojojo... Būdavo, aišku būdavo.

T: O psichologinių jokių sutrikimų šiaip neturi?

R: Ne.

T: O nuotaikų svyravimai būdavo?

R: Būdavo. Aš galėdavau juoktis ir verkt tą pačią sekundę. Nerimas.

T: O vaistų nevartojai?

R: Ne. Nebuvo tam poreikio.

T: O esi apie savižudybę kažkada galvojusi?

R: Nei karto.

T: O esi susidūrusi su perdozavimu?

R: Taip. Su perdozavimu taip. Apalpimo nebuvo, buvo tiesiog tokie momentai, kai atsijungdavo smegenys. Ta prasme tu važiuoji ir atrodo tu užmerki akis, atmerki, o tu realiai supranti, kad tu pravažiavai dešimt kilometrų. Ir tu nežinai, ką tu darei tuos dešimt kilometrų, tu nežinai, kaip tu važiavai. Tu eini ir tu atsirandi... Nu tu eini, suvoki, bet tu vistiek nežinai ką tu veikei tą laiką tarpo. Ne tai kad laiko nuovokos praradimas, tu tiesiog nežinai ką veikei tuo metu. Vat užsimerkei atsimerkei ir tu kitoj vietoj. Nu tiesiog čia atminties praradimai tokie... Ir aišku iš išvaizdos jau pradėjo matytis, nes aplink akis tokių buvo kaip išsproginėję kapiliarai. Aplink visas akis tokie, daug daug raudonų mažiukų taškiukų. Tai irgi taip nu nelabai atrodė..

T: O esi susidūrus su atveju kad šalia kažkas perdozuotų?

R: Aš buvau persivartojusi pati ir aš irgi nieko neatsimenu, aš nieko neatsimenu, bet tai buvo pirtyje ir aš labai stipriai apdeginau nugarą. Ir ranką. Pas mane ten nebuvo odos. Tai vat... Aš

neatsimenu nieko. Man kaip draugė pasakojo, aš atsikėliau iš lovos, tu nepažinojai nieko, tu žiūri į žmones ir nesupranti nieko, nu ir taip gavosi...

T: O kiti žinojo, kaip tau padėti?

R: Jie tiesiog mane nuvedė į šaltą dušą, aš ten sušalau ir nuėjau į pirtį. O ten pirtis tokia nebaigta daryti ir aš paslydau ir į akmenis. Bet man neskaudėjo, aš neatsimenu, kad man skaudėjo. Aš jau atsimenu, kada atsikėliau kitą rytą ir man skaudėjo nugarą ir aš nuvažiavau į lazdynus.

T: O žinotum pati kaip elgtis kažkam šalia perdozavus, praradus sąmonę ir panašiai?

R: Kviesčiau greitąją.

T: O susiduri dar su kokiais sveikatos sutrikimais būtent dėl vartojimo?

R: Mmm... Kadangi nuo amfetamino kaip ir nelabai norisi valgyti ir tu labai staigiai prarandi labai daug svorio, aš ant savo ūgio tada svėriau 52 kilogramus. Kad suprastum, dabar aš sveriu 60... Ir čia buvo labai staigiai... Ir man kai svoris krito, man skaudėdavo save liesti, nes man atrodė, kad mano kaulai pjauna, vat aš su alkūnę prisiliečiu prie šonkaulių, man atrodo kad jie pjaunasi ir skaudėdavo save liesti ir aš tiesiog neliesdavau savęs. Tiesiog tokia porcelianinė lėlė. Širdis būdavo kad šokinėdavo pas mane netgi jeigu iš pasekmių tai pas mane netgi dabar būna, kad vat nu sėdi ji normaliai plaka ir po to labai stipriai pradeda greitai plakti ir po to vėl apsiramina. Nu bet čia jau yra pasekmės, nu bet kaip aš skaičiau ir su savo daktare kalbėjau, nu mano šeimos daktarė žino, bet jinai vienintelė kuri žino, na ir niekam aišku nesakys ir ji nei karto manęs nebuvo išdavus, tai ačiū jai labai. Tai ji sakė kad per penkis metus tik susitvarkys širdies veikla. Tai kaip ir tikiu ja. O sakė jei po penkių metų nesusitvarkys, tai reikės gydytis. Tai nu... Čia dar klausimas. Ir žarnynas aišku, kai tu nieko nevalgai ir jis pats save ėda... Tai aišku po to pradedi normaliai maitintis ir normalų gyvenimą gyvent, tai aišku ten problemų būna.

T: O gal gali apie savo šeimą tada papasakoti šiek tiek, iš kokios šeimos esi kilusi, kaip santykiai?

R: Mmm... Tai... Mano mama su tėčiu, buvo mamos antra santuoka ir tėtis jaunesnis už ją buvo devyniais metais... Ir kai man buvo trylika metų, tai tėtis mirė... Amm... Nu ir mes ir pasilikom taip tryse. O su vyresne sese, dar yra vyresnė sesė nuo kitos mamos santuokos, tai mes su ja nelabai sutariam... Tai jinai man kaip ir, nu aš jos nelabai pripažįstu kaip sesės tiesiog. Tai vat. O miestelis, tai kažinai, močiutė su dieduku gyvena irgi tam pačiam mieste, ir mamos sesė su vyru gyvena tam pačiam name, per siena, tai visi kaip ir arti, šalia.

T: Mhm. O kaip santykiai?

R: Jo. Aš visada apsimesdavau kad man viskas yra gerai, visada jai padėdavau, bentkada. Jinai man paskambina aš jai betkada padedu. Jei kažko reikia, aš visada ateinu. Bet būdavo pora kartų, kai kai aš ten draugavau su kitu bernu ir kai aš su juo pykdavaus išsiliedavau ant mamos ir ji suprasdavo, kad aš ant jos tiesiog išsilieju. Vat jau po to, kai aš su juo išsiskyriau tai man tiesiog būdavo tie

proveržiai pykčio nu ir aš ant jos rėkdavau, bet... Ar čia dėl to, kad aš pati emocionali, ar dėl to kad čia jau buvo tas narkotikų poveikis, čia sunku pasakyti. Nes aš ir šiaip nu tokia per daug emocionalus žmogus.

T: Gerai. O kaip mokykloj sekės, kokia buvai?

R: Mmm... Čia yra labai sunku pasakyti, nes aš iš labai labai keistos klasės. Ir mes buvom klasė tokia, mes visa tokia klasė, mūsų nekenė visi mokytojai, nes mes buvom triukšmingi, mes nesilaikėm jokių taisyklių, mūsų buvo neįmanoma kontriuliuoti, bet mes visi labai gerai mokinomės. Ta prasme... Nu čia labai sunku pasakyti, čia labai mažai tokių klasių yra. Mes tiesiog vieni kitiem padėdavom, viską, Mes kartu gerdavom, bet ir kartu ir mokindavomės, Nebuvo taip kad mes jau visai būtume po žeme, ar ten išvis ten tokie angeliukai sakykim...

T: Tai problematiškas vaikas kaip ir nebuvai?

R: Nebent, kad labai daug alergijų turėjau.

T: O vartojimas tas alergijas kaip veikė?

R: Tam tikras alergijas kaip ir numušė, ištikrujų. Nes man iš alergijos gyvunams pasikeitė i priprantama, tai čia grynai jų poveikis toksai. Tai kaip ir gerai... O šiaip tai ne, niekaip kitaip nepaveikė.

T: O pradėjus vartoti santykiai su aplinkiniais pasikeitė?

R: Su sese ir mama, tai ne. Bet su mano buvusiu bernu tai taip. Į blogą. Kada pas tave yra paranoja, grynąją to žodžio prasme, tu pradedi tikrinti viską... Kai viskas yra gerai ir tu neparanojini, tau į galvą neateis mintis patikrint... Ir tada vat kažkaip prasidėjo pykčiai ir jis negalėjo su manim išsiskirti, todėl kad visi jo draugai buvo mano draugai. Galiausiai mes išsiskyrėm. Jis nevartodavo ir man drausdavo, ir rūkyti, ir vartoti, bet aš vistiek dariau, nes man buvo nesvarbi jo nuomonė.

T: O darbo santykius ar patį darbą kaip paveikė?

R: Darbe kildavo konfliktai, kai neatneši į jį narkotikų (juokiasi). Arba kada tu sau turi, kitiem neduodi... Bet čia tokie pykčiai, tai kažinau.

T: O buvo aplinkinių, kurie sakytų, kad tavo vartojimas jau problematiškas?

R: Mmm... Aš turėjau... Gal ir turiu, nežinau... tada draugę tokią ir... mes buvom geriausios draugės... ir aš jai sakau atėik pas mus dirbti ten viskas cool, tau reikia pinigų... ir gal du mėnesius atėjus į darbą ji nežinojo...po to jinai sužinojo. po to baliukį kažkokiam sužinojo... ir sakau gal ir tu nori pabandyt, man tai gerai, bus dar vienas klientas (juokiasi). Bet jinai labai ryžtingai ne ir viskas. Jinai nieko, ne, viskas ir taškas. Jinai niekada neteisė manęs už tai, bet niekada ir nebandė. O po to jinai sako, o tu negalvoji, kaip tau bus sunku, kada tu nepardavinėsi ir kada reikės tau pirkt pačiai... Po to aš pradėjau galvot. Ir galvoju reikia kaupiti. Bet po to kažkaip per kažkiek laiko tai netgi jinai ir dabar sako, kad aš labai džiaugiuosi, kad tu nebe... tu daug geresnis žmogus esi...

T: O tu jauti stigmą ir gėdą dėl to kad vartoji, esi bandžius?

R: Ne. Ne. Vadinkit. Jeigu jums patogiu vadinkit. Taip čia yra tokia realybė. Tu nieko nepakeisi. Padarei tai padarei. Atsakyk už savo veiksmus. Aš nieko neužmušiau, viskas gerai, aš tik sugadinau sau sveikatą. Galbūt ir ne, galbūt viskas susitvarkys. Norit vadint mane narkomanu, vadinkit, man negaila. Ne, man atrodo tai yra normalu. Aš (atsidūsta). Iš tokio rajono kilusi, būtų keista, jeigu aš nebūčiau pabandžius. Nes bandė visi. Tiesiog vieni atsisakė laiku, kiti pradėjo pardavinėti, kiti pradėjo pirkti... Aš labai dar džiaugiuosi, kad aš daug savo pinigų ten nesukišau. Nes jeigu reikėtų kišti pinigus, tiek kiek kainuoja, tada būtų baisu. Bet tada kada tu gali suderint du dalykus, tada gal ir viskas gerai.

T: Tai realiai tau kaip ir nekainuodavo tai ane?

R: Nu labai retai kainuodavo. Tada kada reikėdavo imti iš Vilniaus, kada vietoj nebūdavo... Bet nu realiai tai tiek nekainavo kiek kiek kiek turėjo kainuoti.

T: O pomėgiai pasikeitė vartojimo metu?

R: Nesakyčiau... Neturėjau laiko aš pomėgiams. Aš tiesiog pradėjau daugiau vaikščiot. Aš nežinau kodėl. Aš tiesiog vaikščiodavau. Atrodydavo, kai aš mašinoj, tai kažkas atsitiks. Važinėdavau mašinoj tiktais naktį. Irgi bentkokios būklės aš važiuodavau su mašina. Bet diena, kada saulė šviečia, man susisukdavo ir tiesiog turedavau eiti.

T: Tai vairuodavai apsvaigus?

R: Jo.

T: Dažnai?

R: Kiekvieną dieną (juokiasi).

T: Tai dvėjėjimų nebūdavo dėl to?

R: Jeigu parūkydavau, tai aš prasedėdavau dvi valandas tipo ir... Nykštukų po medžiais nėra, viskas gerai, galiu važiuoti... Jo, buvo vieną kart, kad važiauvau iš trakų... ir ten yra toks senas kelias, aš nusprendžiau važiuoti per jį, jis toks vingiuotas ir ten medžių daug ir aš važiuoju ir sakau taigi chebra viskas gerai, sustoju vidurį... Ir man pasakoja, tu sustoji vidurį gatvės, nuėjai su telefonu ir pradėjai fotkintis, selfius daryti prie medžio, aš tokia ką tipo? Sako pasižiūrėk, sakau tai ten buvo nykštukai... (juokiasi)... Bet selfiuose nebuvo nykštukų, tai pagalvojau, kad gal dar reikėjo palaukt valandą (juokiasi).

T: Tai susidurdavai su haliucinacijom dažnai?

R: Tiesiog aš tada rūkiau ne žolę, o tą hašišą tokį. Ir aš šiaip išvis jo niekada nerūkydavau, bet nebuvo žolės ar ką, tai nusprendėm jį parūkyti... Nu aš po to karto jo kaip ir nelaai bandžiau daugiau, bet jo, bet po to ten išvis kosmosas... Vaivorykšte mačiau naktį vidurį nakties...

T: O esi nubausta už su narkotikais susijusia veiklą?

R: Aš ne.

T: O esi kažkam padariusi žalos?

R: Mmm... Jo. Aš buvau mašina apibraižius panai... Aš nežinau kodėl, bet nusprendžiau ant kapoto padaryti kryžiukus nuliukus... Ir užbraukti nuliukus ir parašyti „I win“... Bet ten buvo irgi, jau ten buvo sunkiai, aš ten vos ant kojų pastovėjau, kažkodėl aš taip padariau... Kas dar... Mmm... Kas dar. Nu čia žiauriausias, todėl ir sakau, aš dažniausiai užsidariusi arba mašinoj, arba kažkur tai, bet jeigu darbe, tai dozuoji vistiek, bet kai biški per daug, tai tu geriau užsidarai ir viskas.

T: O alkoholi kartu su narkotikais vartodavai?

R: Ne.

T: O žinai kažką apie Lietuvoje vykdomą narkotikų politiką?

R: Ne ir man neįdomu (juokiasi). Ne, kad yra pagalbos centrai visokie, gali paskambinti, tave pakonsultuos ten t.t, bet man to nereikėjo, viskas gerai...

T: Bet draudimus, bausmes žinai?

R: Joo... Dėl to ir būdavo paranoja. Dėl to ir būdavo paranoja... Taigi tau atrodo visalaik kad tave seka, tiesiog... kad tave tuoj pagaus už rankos... Tu neturi tris gramus savam vartojimui, tu visada dvigubai, trigubai nešiojiesi... Taip tai aišku...

T: O su kokiom prevencinėm priemonėm gal susidūrei, iš mokyklos atsimeni kažką?

R: Pateikdavo AIDS, kad tipo... Ir ką ten... Nu nieko ten stipriai nepateikindavo, nes mums šiaip iš esmės būdavo nelabai įdomu... Mes net nevaikščiodavom tenai...

T: Apie žalos mažinimą esi girdėjęs?

R: Ne...

T: O kaip manai kas būtų naudingiausia narkotikų politikoj?

R: Pagal mane, tai jeigu žmogus vartoja, čia yra jo pasirinkimas. Bet tegul nu visi sąmoningai ir iš savo pinigų. Tada viskas gerai. Tiesiog. Turi pinigų, nusipirkai, neturi, išvis nelįsk ir nereikia. Nes nu dažniausiai ir pas mus irgi kas neturi, kas gyvena išvis baisiose sąlygose, kas ten išvis nežinau ten, tai viena dviejų vaikų mama pas mane pirkdavo, aš jai sakydavau nu tu durna, nesvarbu kad aš pati, bet aš gi suprantu, logiškai, kad nu žmogeli nupirk tam vaikui pampersų, ledų, servetėlių... Nusipirk prezervatyvų galų gale, nu ką nors... Jo, ir būdavo va tokių, kad aš parduodu, man reikia pinigų, nu tai viskas ok, bet ištikrųjų jeigu nu kažkaip tai, čia reikia skatinti ne tik nu sąmoningą vartojimą, bet ir ekonominį raštingumą. Nes nu nelabai supranta. Va dabar bus gerai, o kad rytoj pinigų nebus ir tu neturėsi...

T: O ką manai apie draudimus, bausmes?

R: Beveik visos bausmės susijusios su pinigais, ar ne? Jeigu tu gamini arba dideliais kiekiais, ten tave pagauna, tave atmazina... Arba tave sodina, arba tu susimoki baudą. Ane? Pasodina, vat nu logiškai... Jeigu tu susimoki baudą, reiškias tu iš tų pačių pinigų, tu tiesiog padidinsi savo pardavimus, tu susimokėsi iš tų pinigų pačių tam pačiam tą baudą... realiai... Čia gi logika... Bet jeigu tave pasodina, tai valstybė tave išlaiko 8 metus, dėl to, kad tu pardavinėjai jiems... Arba tu turėjai per

daug... Tame logikos kaip ir nėra... Nežinau... Su žmogžudyste man čia išvis keistai, aš su šita politika nelabai sutinku, pagal mane rado kad tu pardavinėji narkotikus, eik ir uždirbk pinigų ir atidirbk tuos pinigų, eik savo narkotikus pardavinėti, o eik šluok gatves, arba eik daryk kažkokį darbą, kuris yra tikrai reikalingas, žmonėms ten maistą, rūbus rūšiuok, ten dar kažką daryk ir atidirbk tuos pinigų, kurie reikalingi baudai sumokėti... Padirbk žmonėms. Tu žmones žudai parduodant, nu realiai... Aš galiu save žudike vadinti... Nu taip ir yra... Nu tu nieko nepadarysi. Tu žudai žmones, dabar padaryk, kad jie gyventų. Vat. Nu nežinau. Eik į gyvybės langelį, valyk dubces vaikams... Nu nežinau... Pagal mane tai tokia politika turi būti.

T: Bet nemanai kad išvis turėtų nebūti bausmių, kaip suprantu?

R: Jeigu... Nu žmogus yra tokia būtybė. Ko negalima, to mes norim. Nu čia yra logiška. Nu ta prasme, mes taip sutverti, nieko nepadarysi... Adomas su Ieva irgi obuolį suvalgė, nu jau viskas, jau čia mūsų genuose... Bet jeigu būtų galima tai daryti, būtų paprasčiau, gal žmones neperdozuotų, nes jie negalvotų, kad rytoj negalės gauti, jie rytoj neturės... Jie turės... Tai sąmoningumą skatintų... Tau nereikia šiandien, tu gali poryt...

T: O kaip manai yra ta problema vartojimo pasilinksminimo vietose?

R: Man neatrodo tai problema. Bet žiūrint ką vartoja. Todėl, kad ratų apsiėsti ir būti klube, voliotis ant žemės, nėra gerai. Trakų pilį per pure future apsiėdus ratų voliotis ant žemės ir šokti gulint, nežinau kaip tai galima... Nu nėra gerai. Bet jeigu tu tiesiog atsipalaidavimui ir nu nežinau, kad tau linksma būtų ir tu netrugdai kitiems, viskas ok. Sąmoningumo trūksta grynai pas jaunimą, todėl, festivaliuose, kad dvidešimtiniai nu ir va daugiau metų, kažkaip sąmoningiau viską tą vartoja, bet va šitie kurie atvažiuoja mažesni, kurie atitrūksta vat nuo tėvelių, tai jiems ten išvis. Ten išvis... Mirtis. Mirtis žmones... Ten...

T: O ką manai ką daryti reikėtų tada?

R: Nu jo. Prevencija tokia, kad jeigu tu įsidedi į burną kažką, turi iškart badytis venas, bet tu jeigu tu nenori badytis venų, tu jų ir nesibadysi...

T: Tai kaip manai ką reikėtų dėl to jaunimo vartojimo tokio daryti?

R: Nu pavyzdžiui vat nu yra.... Yra pavyzdžiui, kur tu gali paskaičiuoti ten kiek tau alkoholio reikia, kad tu apsvaigtum, kad tau būtų koma ar kad tau būtų mirtis... Tas pats su druska... Tai vat tegul sugalvoja kažką, kad kiekvienas žinotų kiek jisai gali. Nes mano organizmas ir tavo organizmas, jisai skirtingai nu reaguoja į viską... Jeigu tu pirmą kartą pabandei, antrą, trečią... Skirtingai į viską reaguoja. Metus laiko tu gali du gramus suvaryti ir tau bus vienodai... Nes tu jau pripratęs. Organizmas pripratęs. Tai pat jiems kažkaip aiškinti reikėtų, kad nu stop, geriau nežinau šešis kartus po labai nedaug, negu viską per vieną kartą. Jie šito irgi gi nesupranta... Bet niekas taip nesakys, todėl kad sakys negalima. O reikia sakyti galima. Bet galvok galvą. Tau dievas davė galvą, kad tu galvotum.

T: O kur daugiausia informacijos gaudavai apie narkotikus?

R: Sėdint prie stalo.

T: O žinotum kur šiaip kreiptis pagalbos, pasidomėti esant reikalui?

R: Aš tai pavyzdžiui nueičiau pas savo šeimos gydytoją... O šiaip aš nepasitikiu žmonėmis, tai niekur nesikreipčiau.

T: Labai ačiū, kad pasidalinai, viskas.

11 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Vyras

Amžius: 29 m.

Išsilavinimas: Vidurinis, nebaigtas aukštasis

Darbas: Dirba individualiai. Narkotikų prekeivis.

T: Kada pirmą kartą pavartojai narkotinių medžiagų?

R: Jo, kanapės buvo. Lygiai gimtadienį per šešioliką savo pirmą kartą.

T: O kodėl pabandei?

R: Jau įdomu buvo kažkaip nežinau visada. Domėjausi ten šou pasauliu kažkokiu, su šokiais užsiimdavau pastoviai, tai visada įdomu buvo kas po to, kaip ten, kas galvoj keičiasi mintys, buvo intriguojančiai išsibandyti...

T: O kada tada pabandei stipresnių narkotinių medžiagų?

R: Gal po trijų kažkur metų ratą porą kartų esu paragavęs... Ir amfetaminą paragavęs... o po to tik po 10 metų kokaino, susipažinau jau...

T: Tai pirmas buvo ratai iš tų kitų ane?

R: Marichuana, po to kelis kartus ratukai, po to amfetaminai porą kartų...

T: O kodėl ratus tada pabandei?

R: Aš šokius labai mėgstu, sakė kad duos labai daug energijos, bet toks suprakaitavęs grįždavau, kad motina sako, jog jei dar toks pat grįši su tokiom kelnėm šlapiom, tai neleisiu, tai man ir nepatikdavo kažkaip, ne man gal, aš dar sako... Nu pažįstami... Kad gal turiu ties... Nu hiperaktyvumo... Šita... liga gal... Tai aš šiaip hiperaktyvus, tai... Aš žinai po žolės parūkius šita... Toks pat išlieku žinai... Tai man nelabai tie sintetiniai... Man nepatinka kažkaip, nesinori būti su žmonėm kažkaip, nežinau.. per daug energijos gal amplua ateina...

T: O tada kokias išvis esi vartojęs medžiagas gali pavadinti?

R: Grybus dar esu keletą kartų vartojęs... Kokainą kaip sakiau paskutinius metus... MDMA vieną kartą čiuju ragavau... Jo... ketaminą netyčia, galvojau, kad kokainas... Ketaminą pavartoju vieną kartą netyčia... Kas čia dar...

T: O tų kažkokių sintetinių, ten spice pavyzdžiui ar panašiai?

R: O jo, rūkiau vieną kartą... Rūkiau... Ne, du kartus net... Irgi įdomu buvo pabandyti...

T: O šiuo metu kokios likusios narkotinės medžiagos?

R: Žolė ir kokainas (juokiasi).

T: Gerai, o gal gali pasakyti kaip dažnai vartoji?

R: Eee... Kokainą jau gal bliamba du metus kiekvieną dieną... Su mėnesio pertrauka... Buvau išsiskyręs su panele... tai kažkaip, prieš tris metus kažkas pasakytų, jog kokainą varysiu ar vartosiu dažnai, jei ne panelė, nepagalvočiau... Ir biški mano ta darbo sritis su tuo susiję žinai... Taip, didmeniškai varau su tuo, tai kažkaip man nesąžininga žinai... Anksčiau tik su žole variau tai kai varau pats, galiu ir draugams žinai, pažįstamiems, ten nevarau, neklausinėju, kad užmušiu žinai, patys kai nori žinai ir geras stafas, tai tada, kai tu su tuo užsiemi tai nesąžininga būtų pačiam kažkaip nevertoti... Gal nu linkęs labiau, nežinau kaip pabandau gal, kad mažiau tos ištvėrmės gal, aš dabar kai vienas single esu, išskyrus mamos ten, nelabai dėl ko ir reikia stengtis, tai kažkaip eina ir eina taip, galbūt su tuo kokainu kaip irgi pradėjau...

T: Gerai, o sakai kasdien vartoji, tai čia koku tikslu tai darai?

R: Žinai, sako labai dosnus esu, tai žinai būna susitinki, gal po lainiuką, gal po lainiuką pavaišinsi, taip ir gaunas su dešimt žmonių susitinki, po vieną du lainus, tai čia jau dvidešimt lainų gaunasi į parą žinai... Dar dažnai būna... Ai ir noriu, kol nepamiršau, tau gal dar įdomu bus, kad kai studijavau, tai buvau septintas sąraše pirmam kurse pagal mokslus, su pagyrimu mokyklą baigiau, ten šahmatus gerai lošiau, profesionaliai, tai specialiai man norėjo man, su marihuana gerai susipažinęs buvau, įdomiai buvo išsibandyti... Tai prieš kiekvieną egzaminą variau vat kad dėmelį prieš ateinant, tai septintas sąraše dar buvau... Nes sako, kad čia stabdo smegenis, tai netiesa... Tiesiog ten atsisedau į kampelį ir tiesiog varai varai ir... septintas sąraše iš dviejų šimtų žmonių ar kiek... likau... Tai žinai, tikrai nestabdo smegenų (juokiasi).

T: O kaip dažnai lankaisi vakarėliuose?

R: Aš didžėjavau du su puse metų gal prieš tai, tai paskutinius metus vapšė gal du kartus tik ėjęs kažkur į vakarėlius, pavargau kažkaip... Nu kažkaip nesinori...

T: O vartoji kelių rūšių narkotines medžiagas kartu?

R: Su alkoholiu... Jo jo... Ir cigaretės gaunasi... Kartą dar buvo plius grybai dar... Penki viename buvo. Mėgstu taip paeksperimentuoti su savim (juokiasi). Kol vienas žinai, nesiruošiu ten kažkaip į santykius lįsti, ilgai su panele devynis metus draugavau, nuo dešimtos klasės žinai... Negražiai išsiskyrėme, tai gal tas kažkaip paveikė, paauglystė iš naujo žinai... Nes neturėjau jos kaip sakant...

T: O kokį kiekį medžiagų suvartoji dažniausiai?

R: Nu koks ten nedaug... Gurmaniškai, mažiukais lainiukais, tai 0,3 kokius į dieną varau, 0,3-0,4... O žolės 4-5 gramus į dieną surūkau kažkur.

T: Bet pats vartojimas tavo prasidėjo vakarėliuose?

R: Jo, vakarėliai... Kai išeini šeštadienį, kada mokykloj mokinaisi, lauki nesulauki, kada šeštadienis ateina žinai, nu su draugais vakarėliai būdavo. Prasidėdavo. Po to po biški jau pradėjau, tėvai ten dviejų aukštų namą turi, tai sulaukdavau kol jie ten užmiega žinai, tai išeini į balkoną, tai tada jau pradėjau vienas rūkyti balkone... Ir taip kažkaip.. Nes kai vakarėlį rūkai, tai čia būna pirmus kartus labai daužo, stovi, taip nekontroliuoji savęs. O aš ten kai grįžta tėvuka turėjau, ten smurtavo prieš mane jis pastoviai, ten verslininkas toks diktatorius, tai šita turėjau žinai žinoti iš anksto, ką jam sakyti, ką... tai tas toks nežinau... Tai turėjau priprasti prie jos, kad negrįžti žinai toks... Iki 18 turėjau jau po šokių žadinti žinai, kaip atrodai, tipo žinai, tai visada turėjau kontroliuoti save, tai kažkaip ir gal kitaip ji mane ir veikia...

T: O tų kitų stimuliantų tu nelabai ane, tik pradžiai ten pavartojai kelis kartus ir viskas?

R: Ne, ne... Antidepressantų kažkada ten motina buvo ten dvi bankes atsiuntusi ten kai depresija... Nu aš ten... Gal nežinau man atrodo kartais, kad nu psichologija mėsgstu prieš miega ten 15-20 minučių tą tokį žinai dienos trumpą ten darai, savo ką blogo, ką gero padarei, ką geriau galėjai... Tai gal nežinau, man atrodo gal depresija pas mane ta gili jau yra, kur aš ten žinai net nepastebiu jau jos gal žinai, gal dėl to, dėl to, šeimos, čia dėl vaiksytės čiuju... Kaip dažniausiai būna. Dėl to smurto ten su tėvu.

T: O kur įsigyji narkotines medžiagas?

R: (juokiasi) Aš pats tuo užsiimu žinai... Tai pas mane ten kartą kartą pasiėmu ilgiau ir jau ir ilgiau jau ir turiu, ilgam laikui žinai.

T: O žinai kažką apie narkotinių vat būtent kokaino, žolės daromą žalą?

R: Ilgas vartojimas irgi čia žinai, kaip čia reikia pagalvoti... Jo... Jo... Apie jį neskaitau ten daug, nu kažinai viskas aišku. Jeigu ilgas vartojimas ten su miego sutrikimai, psichiniai sutrikimai gali būti. Tai jo jo, žinai, domiuosi pastoviai...

T: O kur domiesi?

R: Internetė pastoviai, jo.

T: O naudoji kažkokius veiksmus, kad apsisaugotum nuo tos žalos?

R: Nelabai, nelabai... Tik dėl mamos dar biški ten kažką užsigalvoji ar ką ten, niekam nieko neskolingas žinai, pats single esu, ten nei vaikų, nei žmonos nėra, tai žinai. Galiu sau leisti, kad kitiems blogo svarbiausiai nedaryčiau žinai..

T: O kai nepavartojęs su kokiais nemaloniais pojūčiais susiduri?

R: Buvau pavyzdžiui... Visada džiaugiuosi net kai nepavartoji. Net pamenu, kaip ten prieš 7 metus čia buvo, užsieny dar gyvenau, 43 dienos nevarčiau, buvau sau padaręs tokį, kad nevarčiau žolės ir viskas... Iki tokio pirmo nervo datraukiau, vaikaišai jau, čiut nesigiri, norisi pasikelt, 42, 43 žinai. Šiaip patinka, patinka, bet kažkaip iki pirmo nervo ir žinai, kai aš pavyzdžiui, su koku jo, jaučias, bet sakau čia neseniai su tuo koku pradėjau, o su žole, tai ji man ten nekeitė ji manęs, atvirksčiai, anksčiau ten nuramina ar kažką žinai, ten jau toks... Karštas tada esu su šituo charakteriu, tai... Man ir nesinorėjo to mesti žinai.

T: Bet buvo kažkokių nemalonių pojūčių per tą tarpą nevarčijimo?

R: Ne, ne, nieko. Pirmos dvi paros sunku tik, tiesiog užmigti sunku, nes čia yra psichologinis su marihuana, psichologinis, nei fizinis prisirišimas, tai sunkiau užmigti. Viena, antra aliuka, cigarete ir viskas, svarbiausia ten dvi paras tik atlaikyti žinai, ten trečia jau nesinori...

T: Tai kažkaip numuši tą nemalonų pojūtį?

R: Jo, moku, moku kažkaip (juokiasi). Kažkaip žinau savo organizmą.

T: Tau kad pasiekti malonumą reikia didesnių dozių dabar?

R: Ne malonumą. Čia jau kaip pamyžti nueiti atsiparašant žinai (juokiasi). Būna kai ir surūkai tą džiontą, galvoji nu ir kam, nieko nekeičia, čia tas pats beveik, tokia kaip, žinau puikiai tą viską supranti, bet nėra tikslo kažkaip keistis žinai, taip ir eina diena iš dienos...

T: Jo, o ar reikia tau dabar didesnių dozių, kad ta diena normaliai praeitų?

R: Ai ne, čia ne, nuo dozės, čia nuo nuotaikos priklausau, šiaip jei gera nuotaika, tai gali pamiršti. Pavyzdžiui rūkalius irgi ten nuo šešiolikos metu cizes rūkau, būna ten sėdi geroj kompanijoj, gali ten keturias valandas net negalvoji...

T: Tai diskomforto dėl to kažkokių nėra?

R: Ne, nėra nėra, ne. Pripratęs jau daug metų žinai, nuo aštoniolikos, setyniolikos, maždaug, kad pastoviai nu daug yra ir turi ir žinai, kad nėra tos baimės, kad jau baigėsi čia dėl to... Nes pamenu, kai buvau į užsienį nuvaręs, gyvenau užsienį keturis metus, tai pamenu ten kol susipažįsti pirmą mėnesį su visais, tai buvo ten tokiu žinai minčių, kad jau baigėsi, gal mažiau įdėti, nes ble kur paimsiu čia, kai baigsiu, žinai tai... Tai kai nežinojau, kad kad kad šito, kad visada yra galimybė, bet tai buvo, buvo tokių minčių žinai, kad jau kai artėja paskutinis kasekas jau.

T: O esi pastebėjęs, kad negali kontroliuoti to vartojimo?

R: Aš labai emocionalus. Tai man labai su emociu nuotaika, jeigu būtų geroj nuotaikoj, tai galiu vapsė nevarčioti, jeigu blogoj nuotaikoj, galiu ten, jeigu supyktdins labai kažkas ten ir kai aš ten teiskus ar kažką... Kartą buvo, kad kaimynai reikėjo, ten nenorėjo įleisti žetoną pamiršau bute, tai pinigų jam daviau, taksistas sako padėk tu tiems žmonėms, laukia, stovi, jis ne ne, bomžu vadino, priėjau nu sumušti jį biški. Tai ble grįžęs po 12 lainų per vieną kartą pavariau, tai čia nuo nervų, nuo nervų...nuo tokio būdo nu..

T: O kaip su atsispyrimu medžiagai?

R: Nu jo, tai čia kiekvieną vakarą prieš miegą būna, kad vsio, rytoj reikia ne, reikia ne, dėl mamos žinai, dėl savęs, kad tipo nu, tipo... Aš kaip ir pridaužęs galiu ten ant vienos kojos išstovėti, tiesia linija praeiti... Labai save kontroliuoju... Bet man biški nepatinka, kad vadinasi ne iki galo save kontroliuoju žinai. Nes priklausau nuo kažko, negaliu būti laimingas blaivus gaunasi, tai čia biški... Nepagarba sau gaunasi. Aš čia nebent tik dėl to žinai.

T: O gal gali papasakoti, ką tau duoda narkotinių medžiagų vartojimas?

R: Dabar tai jau nieko neduoda. Bet anksčiau tai pamenu, kaip ten, nu platino biški minčių kažkaip, pasaulėgraža... Pastėbėjau, kad ir draugeliai, kurie pavyzdžiui klasiokai, su kuriais ten po keletą ten rūko, kiti ten pavyzdžiui geria, iki dabar nerūko, tai ir skiriasi jie po to žinai, ten jeigu paauglystėj parūkysi, apie žolę domėjaisi, tai biški praplečia, biški iš kitokio kampo gal žiūri į save, į viską žinai. Kažkaip nu daug pasaulyje kur legalu yra, ten per tūkstantį kilometrų nu tai norėjosi išbandyti ir išbandžius kažkaip pajutau, kad gal kiti traukia, gal pomėgiai pasikeitė, gal kompanija pasikeitė, biški labiau jau prie tų ėjau, kurie rūkė, negu prie tų kurie geria tą degtinę, kuriais ne apie nieko pašnekėti ten, nėra su kuo, kaip marozai vadinami žinai. Tai kažkaip nu...

T: O kokainas ką duoda?

R: Kokaino matai aš vėlai, vėlai jau jį pradėjau naudoti, dvidešimt septynių, dvidešimt aštuonių pirmą kartą paragavau, tai nelabai ten žinojau, nu jis toks brangus dalykas, šiaip ten, kad prie pinigų, tai labiau jisai vartoja taip... Žinai... Nu aš pastoviai su draugais tai jau kai pradėjau vartoti ir maždaug nustojau groti, tai nemačiau aplinkoj kaip ten kažką, bet visi kažkaip draugeliai normalūs, tai kaip pas mane... Negaliu, taip pasakyti konkrečiai apie tą koksą...

T: Nu vat, o kodėl tu jį vartoji dabar?

R: Atsikeli, būna ai nevertosiu, nevertosiu, po to nu sakau, iki pirmo nervo, kažką prisiminsi, kažką žinai, kai aš dvyliką metų su tuo užsiimu, su tais reikalais, tai ten žinai būdavo, gal ir dėl skolos, nežinau ar dėl, dėl skolos ne ten, girdėjau, kad su tėvais susipyko, kad iš mergos nuėjo, kad pažįstamas pasikorė 22 metų, kad ten turi šešis draugus pasiūsti, kurie ten padėdavai jiems sąlygas paduodavai, į skolą ten duodi, po to jie ten turi pyktis su jais, jie negražina, slepiasi, blokuoja žinai, tai pastoviai čia toks nervų, adreanalino, rizikos, eee... Tose esi tu...

T: Tai dėl kažkokio atsipalaidavimo, kad ramiau jaustumėisi?

R: Čia gal... Nu ai kaip ir sakiau, kad nėra vat, kad žmona, vaikas būtų... Dabar atsikėliau šiandien irgi, keturis lainiukus... Atsikėliau, galvojau prabusti čia, prie to dušo galvoju, tada ai pizdu tipo, nu nieko ten, nu neturiu niekur planų, kad bėgti, viskas pas mane suplanuota, viskas gerai, nieko nesikeičia nu ir pavarai, pavarai, aišku kai pavarai, galvoji kam, kam bled, kam po to jau būna dar biški, dar biški, tokia rutina gaunasi...

T: Bet koks būtent tikslas?

R: Jokio tikslo čia nėra. Vadinasi jokio tikslo. Aš pirmas sykis man buvo, kodėl pripratau, tikslas buvo tuos filmus žiūrėti apie koksą, ar pasikeis kažkas mintyse, mėnesį, vieną... puse gramo ten įvarysiu, tai ten kai pradėjo ne mėnesį, gal buvo šešiasdešimt tris dienas po to jau pamenu, pamenu jau sakė draugas, gal tau padėt jau, gal išvežt jau kažkur, sakau ne ne čia viskas kontroliuojama žinai... Pas mane dar prikolas buvo, aš iki keturiolikos metų buvau pagal profesionalius šahmatus, tai aš pamenu čia gal keistai atrodys, privarau tų lainų, o pavyzdžiui vakar trečia ryto po kokteilio, po draugeliai išvarė, kažį žiūrėjom, lainus varau, jointą rūkau ir aš šahmatus greitus lošiu pavyzdžiui žinai... Ne tai, kad guli ten su bongu ir degraduoji žinai. Aš ten skaitau kažką straipsnius, be informacijos pavyzdžiui negaliu, aš irgi atsikeliu, kol į tūliką nueinu, kokių keturiasdešimt straipsnių perskaitau kažką kas ten, informacijos tokia man pastoviai norisi, tą protą, kažką ten naujo naujo naujo... Tai nežinau, keistas esu žinai (juokiasi).

T: O kas tada nepatinka tau vartojime?

R: Nu labiau man tai patinka. Nes čia vadinasi silpnas žmogus žinai esi, kai žmogus turi būti blaivus, laimingas. O čia jeigu jau ieškai tų rožinių akinių ten ar ten, tai reiškiasi čia tavo silpnybė yra, kažkas reiškia blogai čia žinai. Jeigu iš psichologinės pusės žiūrėti. Tai čia kažkur kažkokios problemos yra žinai, kai galvoji apie tai ilgiau ir giliau... O kur, kas tai nežinau (juokiasi).

T: Tai manai, kad pats turi problemų su narkotikais?

R: Ne, su drugais tai ne, čia gal labiau su sakau, kad emocionalus žmogus, gal per nervų tą prizmę labiau gal, kad aš pastoviai ten prisimenu, praeitį, kad galėjo būti kitaip, tipo tu visiem gerai darai, tau bloga ten žinai, tu ten į akis šypsosi... Tai kažkaip žinai, gailiu savęs, vat kur problema žinai, gailiu savęs, nu ir po to galvoju, ai nemušiu savęs... Pamenu ten prieš porą metų būdavo ten, gal ir ilgai buvo, kad penki septyni metai, prieš miegą galvoji, bled kaip būtų gerai neprabusti rytoj ir sakau ten ir šokius buvau ir šokių būrelį turėjau ir didžėjavau ir ką jau norėjau beveik viską ten šahmatai ten visur beveik, kur norėjau pasiekiau, mažai tikslų yra... Dabar sakau ir meilė neveža, ir meilės nesinori žinai tai, kažkaip ir taip save damušinėji gaunasi...

T: O šiaip dažnai galvoji apie vartojimo nutraukimą?

R: Labiau net vapše norėjosi pratęsti tą, kad ilgiau nevirtoti, kad kažkaip taip, džiaugiesi dėl savęs taip. Bet kas iš to, kad kokaino nevirtiau, bet žolę varydavau vistiek išvien... Tai čia žinai, vistiek... Žolė čia man kaip cizės. Tiesiog, kad kokso to ne.

T: O kaip manai, kodėl tau nepavyko tada nevirtoti ir toliau?

R: Čia jau prieš metukus buvo tas mėnuo... Kad prisiminti... Bet čia irgi kažkas iki nervo ar iki kokio party gal žinai, kad nu va atvažiuoji, pastoviai ten kažką... Per nervą kažkokį gal, per pyktį su kažkuo ar per verslo kažkokius begiojimus.

T: O kaip manai tada, kas paskatintų visai nevirtoti?

R: Nežinau, čia kažkas galvoju turėtų apsi apsi apsisukti labai nežinau... Gal kai kupidonas koks dėžę strėlyčių... Gal įsimylėčiau... Bet čia irgi kažkaip galvoju blogai čia bus, nu kad ne dėl savęs keitiesi, dėl kito žinai irgi čia. Čia irgi nežinau. Sunku atsakyti nu...

T: Tai manai mergina galėtų įtakos turėti?

R: Nu gal aš dėl jos labiau, ne ji mane.

T: O vaikai?

R: Oi tai čia aišku jau kažkaip... Tik žolė liktų, bet su žole tai paliubomu būtų ir vaikams sakyčiau, su šešiolika su tėvuku susukit...

T: O jeigu stipriai perdozuotum?

R: Įdomiai. Įdomiai... Nežinau... Ne, neišsigąsčiau, mėgstu iššūkius.

T: Su kokiom problemom susiduri vartodamas?

R: Nu su jokiais. Sėdžiu dažniausiai vienas, pokerį dar būna lošiu, dabar biški mažiau, bet irgi profesionaliau labiau, tai ten 10 valandų... Nu ką aš vienas dažniausiai sėdžiu, kai būna, kaip tu... Draugai klausia manęs, nu aš sakau, nu ramiai, bet žinai, pas mane tas ramiai, kai būna 10 žmonių į vakarėlį, tai šita.... Tai aš vienas dažniausiai tai darau, sėdžiu ramiai, tai jokių problemų nebūna. Niekam netrugdau. Po to parūkau jointą ir einu miegoti.

T: O turi kokių nustatytų psichologinių sutrikimų?

R: Nustatytų tai ne. Nevaikštau aš kažkaip pas tuos profesionalus, bet pats iš savęs, tai kažkas, nu man paliubomu bus, aš bėgau iš namų dar. Aš kai buvau pirmam kurse, ne, antram kurse, viską mečiau ir bėgau, nes sakau su tėvu man problemos buvo labai diktatorius, smurtavo prieš mane žostkai, kad ten nu gyvenimo neturėjau su juo. Betai čia gal viskas į tą gal bus...

T: Gali gal plačiau tada papasakoti apie tai, jeigu tau nesunku kalbėti?

R: Oi ne, šimtą kartų draugam pasakojau (juokiasi) visi žino. Nu blyn tėvas verslininkas diktatorius labai norėjo, kad aš būčiau ten žinai negalėjau net kedų paprastų mokykloj vaikščioti, net šukuosenos savo pats kirpo mane gal iki šešiolikos ten kirpti nemokinęs, tai kiekvienam šitam kontroliavo žinai. Ir pastoviai smurtaudavo, verslą turėjo, jaunas buvo, dabar jau ten gal 10 metų negeria, o prieš tai ten išgerdavo nu, negerdavo ten progom, visokių ten su draugais, svečiai kažkokie, tai tada jis vapšė būdavo, kažkas blogai, su motina susipyks, dar ten darbe kažkas, kažkokia komisija tai ir tada atvažiuoja ir ant manęs visi nervai gaudavosi. Ten normaliai su diržu iki nualpimo.

T: Tai jis ant tavęs išsiliedavo prie priežasties?

R: Jo, būdavo pora kartų, kad ten žinai, kažio pertrauka ilgoji, eini į tūliką, o saulėgražos gražiai stovi, čia saulėgražos, čia nu jau tos... Gražiai puodukuose. Jam... Jam kažkas pasirodė, jis pribėgo į tūliką, pradėjo mane mušti, kad ką tų čia bled, čia tau garažas, kas čia per bardakai, išeini, palieki, sakau pertrauka gi, tūlike sėdžiu, tuoj grįšiu, gi ten ne, ten viskas gražiai dubenėliuose stovi ir va taip. Ir jam nieko nepasakysi, ten motina kažką bando, jis motiną į šoną žinai, sako tu po to savo žodžiais,

o dabar aš auklėsiu. Nu tipo ten žinai ne vieną, du kartą, ten diržu, o ten žinai ble trisdešimt, keturiasdešimt kartų, kad ten draugai klasiškai bijodavo į svečius ateiti. Tai sakydavo tu geriau pas mus ateik.

T: Tai susidūrei su labai griežta kontrole?

R: Nu kontrolė ten smurtu paremta, nu labai labai.

T: O tėvai neišsiskyrė?

R: Ne, neišsiskyrė. Ir jie plius, plius to, jis labai religingas. Jis ten sponsorina, nu kažkas jam galvoj čiuju, sponsorina mokyklą, miestelį ten visą, kur jie gyvena, bažnyčią, Tai galvoja, kad viskas leidžiama jam žinai. Labai tas tikrai žmogus

T: O jam kažkokių nustatytų sutrikimų nėra?

R: Jis neina, jis neina pas nieką. Jis prieš dvi savaitės va motina pasakojo, kad jis ten nepatiko kažkas, kad bažnyčioj kunigas kažką pasakė, tai jis mišijų metu pradėjo su juo, vidurį bažnyčios tipo ten varinėti ten...

T: O brolių, seserų turi?

R: Dvi seses turiu.

T: Ir kaip jų santykiai?

R: Nu porą kartų diržą irgi davė, nes turiu vieną dvidešimt vienas jau, kitai tik septintoj klasėj žinai. Tai ta kur nu vyresnė, tai iki šeštos klasės myžo į lovą, streso ten turėjo, nes tik prasideda skandalas, motina turėjo ausys jai žinai, iškart į kambarį, bet ji ten viską girdėjusi. O pas mane bled galima sakyti visą vaikystę ant valerijono pas ją, toks buvo visas, kad šita, kad kad... Motina ten turėjo šešias, aštuonias valerijono vartoti, kad užmigtų pastoviai ten.. Nežinau, ten po du kartus į mėnesį pastoviai gal iki šešiolikos septyniolikos buvo, po to vienu galiu... O paskutinį, pamatė, kad ciza rūkau balkone, man buvo devyniolika su puse čiuju, savo mašina turėjau nupirkęs, tai jis su benzinu norėjo apipilti ją, ten jau sumušęs mane, tai aš jau viskas, kad ten dvi savaites jau ruošiausi, kaip filme laiškus rašiau, ten iš naujo viską, kad kuo greičiau su juo ten tu ten visaip, visokiais žodžiais, su keiksmožodžiais... Ir išvariau į užsienį... Palikęs tą laiškutį... Jis ten lagaminą viską sudėjus... Tada turėjau šokius, mečiau šokius, nedabaigiau mokslų... Mergą palikau čia, draugavom, bet vistiek ten... Tai sakau, ten buvo daug streso, buvo pusantrų metų nebendravom su juo, kol neatskridau, jis man oro uoste taip nepadarė, motina ten per puseserę sužinojo, kad atskrendu, tai pastoviai su tuo su tėvu, man visas gyvenimas...

T: O kaip dabar santykiai su juo?

R: Nu dėl mamos turiu bendrauti, dėl dėl seserų... Aišku nematyčiau, kartą į mėnesį nuvarau ten žinai, atsižymiu, tipo bet mielai to nedaryčiau.

T: Bet konfliktų ir smurto nebėra?

R: Žinai, sako tu toks lievas, kad pana tave metė, man jis taip į akis, net nežinojo, dėl ko ten išsiskyrėm, visiškai visiškai, išvis su juo šnekėti, tai save negerbti žinai...

T: O kaip santykiai su mama?

R: Su mama tobuli. Tobuli. Kaip su drauge mes su mama.

T: O jo ir mamos?

R: Nu blyn... Sako, kad myli... Bet žinai čia man atrodo, seni tie religingi, kad tipo prieš dievą pasakiau, tos kartos žinai ir turiu kentėti žinai tipo bled. Kenčia mama, gaila man jos ten... Negali ji ten būti čiuju atvira iki galo tipo žinai turi gudrauti ten pastoviai... Kai aš kažkada ten po šokių grįždamas, kad ten pasakyti jam tai ką jis nori girdėti tipo, tai ten abejoju, kad ten laimingas pas juos gyvenimas, tai jis neleidžia ten penkiasdešimtmetei, užėjo, geria geria, visiem pildavo, prieš dešimt metų nustojo visiškai gerti nė lašo, kitiem neleidžia. Jubiliejų darė, neleido alkoholinių gėrimų. Vienuolės, kunigai ten prie to stalo kartu su ta... Tai juokingai, kai dėdes, tetos išgeria pakeliui, nes negalės prie jo gerti. Dievas jis ten visiškai, tiki dievu, dievas laisva valia duoda žmogui. Dievas laisva valią duoda, o mano tėvas neduoda žinai.

T: O su kokiais psichologiniais susidurdavai?

R: Jausdavaus kaip kalėjime pastoviai. Pastoviai bijodavau. Norėjau būti profesionaliu futbolistu, gerai variau su futbolu, visur dalyvavau, jis po to man pasakė, pažiūrėk į sabonį, jis mano metų, invalidas matai, visi profesionalai invalidai, nebūsi ir nebūsi aš pasakiau, viskas, neleidavo man po to į futbolą eiti. Porą kartų dar bandžiau pas motin prašyti, kad tipo, kol jis miega žinai, ten po darbo ar ką, ta leidžia, nueinu, tada po to skandalas, dėl ko leidai, tik pas mane tokių dalykų klausti. Buvo patys futbolininkai atvažiavę, leiskit jū, reikalingas jis, galim laimėt rajonines, sako ne, viskas ir viskas. O dar pamenu po dešimt metų, neseniai, sakė man kažką, rūkei jaunas sportininkas, tai ką čia, negali čia susiimti, nerūkyti tų cigarečių žinai. Ai dar kol pamenu vieną kartą buvo, jis man pasakęs kiek tau užmokėti, kad mestum rūkyti cigaretes. Jis vat taip sau leidžia matai, kaip dievas. Kiek tau užmokėti, tipo nupirkti jis mane nori. Norėjau pasakyti, kad neturi tokių bapkių, tipo žinai ar neparduodamas aš žinai, bet čia vapše, koku buku žmogum reikia būti, kad taip kažkam pasakyti, kiek užmokėti, kad tu tą ir tą mestum. Tai sakau, crazy žmogus....

T: O kaip mokykloj tau sekėsi?

R: Biški tyčiojosi žinai pastoviai klasiškai visada, o kaip kalėjime sako ten sedi, aš biški irgi toks stipraus charakterio buvau, biški čiuju to turiu, tai savyje visk reikėjo tą... Kažkada ten jau per daug kai lazda perlenkia klasiškai, tai būdavo ten ir muštynių visokių žinai dėl šitokio savo liežuvio... Bet kažkaip susitaikydavau su juo...Aišku nemalonu buvo.

T: O mokeis gerai?

R: Su pagyrimu baigiau jo. Tik trys devintukai dvyliktoj klasėj... Jo. Turėjau gerai mokintis... Už septintuką jau diržą gaudavau.

T: O kaip manai kaip tuos santykius pakeitė tavo narkotikų vartojimas?

R: Nu tai man patiko žolė, ji ramino mane žinai, jeigu ypač po skandaliuko, ar ką, kad ten jei gauni, nueini susisuki jointą, rūkai ir galvoji nesvarbu jeigu ateis, tai šoksiu iš to balkono, tegu jis mane nužudo, jau taip įgryšę buvo žinai tie visokie, tai parūkai jau iškart... Oo, geriau biški... Toks stiprus valerijonas gaudavosi. Po to baigėsi diržas, kumščiai buvo, tai galvodavau nu okei, greitai baigs ir užgija.

T: O apie savižudybę esi galvojęs?

R: Jo, galvojau. Dažnai, pastoviai. Tai aš sakiau, 10 metų gal, kad užmiegi, kad mielai neatsikeltum. Vieną kartą tablečių buvau prisirijęs, po skandalo su tėvu, dar su pana buvau prieš tai susipykęs. Tai buvau ten nuo širdies kažkokius, rijau rijau, dar su degtine užgeriau, Tai akys jau kažkai taip buvo, jau pasakiau panai, kad sorry, čia privalgiau... Tai buvo kartas toks pabandymas. Užknis, tokioj nevilty buvau. Man gėda čia tokiom temom šnekėti, tuo labiau, kai tėvai turtingi, tai kai esi protingas, galvoji viskas galėjo būti kitaip, remtų tave, galėtum sportininku būti, su tėvu galėtum verslą varyti. Vadinasi ir pinigai buvo ir laimės dar mažiau nei... Dar pamenu jis ten sponsorino visą tą per velykas, per kalėdas imdavo mane pamenu ten kur girtuokliai šeima, kur ten daug vaikų, ten užėini, ten vandens... Tai užeidavom, kad tik sakydavo, pažiūrėk kaip tu gerai turi, o kai skandalas, sako pameni kur važiuom, norėtum pas tokius geriau ar čia.... Tai čia žostkiausias... Po to jau mintyse galvoju, mieliau aš ten būčiau ir laimingas, galėčiau pasakyti, kuo noriu būti...

T: O esi perdozavęs kada nors?

R: Ne.

T: O esi susidūręs, kad kažkam šalia taip atsitiktų?

R: Jo, buvo vieną kartą. Parūkė čiuvakas, apalpo porai sekundžių.

T: O žinai kaip elgtis perdozavus šalia kažkam?

R: Nežinau šiaip. Greitąją kviesčiau.

T: O fizinei sveikatai pastebi kažkokių pasekmių?

R: Daugiau miego reikia, daug energijos pastoviai turiu.

T: O santykius pakeitė?

R: Nu pas mane tokie komplikuoti santykiai šeimoj, bet nežinau, gal atsargesnis tapau.

T: O yra aplinkinių, kurie žinotų, kad vartoji, bet patys nevartotų ir koks jų požiūris į tai?

R: Nu jie žino, kad aš nesikeičiu, tai jie gali po dviejų alaus tokie būti, aš jiems galiu kažką dar... Ką klaidingai galvoja aš jiems galiu ten apie politiką... Apie matematiką... Galiu jiems ...

T: Bet koks jų požiūris bendrai?

R: Nu gaili manęs. Kai ten vieną kartą, du varai, tai ne, bet kai jau puse metų iš eilės, tai sako, gal nusiramink biški, savęs gailėk, bet žino mano charakterį, irgi, kartą pasako ir po to sakau jei norėsiu patarimo, tai paklausiu... Žinau ką darau, o tu taip klausdamas žinai sakau mane buku laikai.

Tai galim žinai pasilyginti kieno didesnis, tai ir jie pratyli žinai. Žino, kad save nepasikeis nieko man nuo jų patarimų ar ką, jeigu man jų nereikia žinai.

T: Tai pasiūlymų kreiptis pagalbos esi sulaukęs?

R: Nu vienas draugelis buvo buvo. Dar mokykloj pas psichologę norėjo, kai matė ten artimos mano klasiokų mamos, kurios buvo mokytojos, kad matė, ten kad pas mane ar girdėjo, kad šemoj, kad tėvas smurtdaudo. Gal bijojo, kad kažka ten sau nepadaryčiau ar ką su tokiu tėvu.

T: O kaip pakeitė tavo pomėgius vartojimas?

R: ...Galvoju.... Nu nelabai šiaip... Aš sakau, man tie drugai nelabai veikia, aš sakau man tas nervas, psichologiniai ten ar kažkokie ten pykčiai su kažkuo žinai. Mane tas veikia tada. O tie drugai tai kažkaip ne. Aš tą patį galiu ir be jų daryti ar su jais.

T: Kiek kainuoja tau narkotikai?

R: Per mėnesį. Maždaug... Reikia paskaičiuoti... Nu tai į dieną 5g žolės, tai 150 g į mėnesį, tai gaunasi 750 eurų, nu ir kokso jeigu 0,3 , tai 30, tai čia 90 gaunasi, gaunasi 10 gramų, jeigu ten po pydis, nu picotke, nu pusantro gabalo gaunasi.

T: Ar vairuoji apsvaigęs?

R: Jo.

T: Gali papasakoti plačiau, kaip tai veikia tavo vairavimą?

R: Sukoncentruoja labiau. Pavyzdžiui jeigu dar muziką įjungiu, tai kaip į tunelį žiūriu. Kanapės. Kokainas mažiau jau koncentruoja, tada jau man norisi muzika paklaudyti, kažką jau, kokį judesiuką pagalvoti... Bet aš sakau, aš dar iki šešiolikos ant britvų lėčiau jau pastoviai ant motociklų, tai man mašina neįdomu žinai, tai labai gerai kontroliuoju, visi sako, kad gerai važiuoju.

T: O esi nubaustas už kažkokią veiklą susijusią su narkotikais?

R: Ne, nei karto.

T: O esi padaręs žalos dėl narkotikų vartojimo?

R: Fizinės tikrai ne. Psichologinės tikrai ne.

T: Žinai apie vykdomą narkotikų politiką Lietuvoje kažką?

R: Kad pagautų, ar ką? Ką žinau, ką žinau. Nu dirba tie mentai nu. Dažniausiai ima mažus ir... Kurie ima gramuką, puselę, tada prispaudžia prie kampo ir išduoda kuris žmogus yra. Bet pas mane ten sakau biški gilesni ir netokie didmeninė tenai eina, prekyba ta, tai ten patikimi, suaugę žmonės, ne buki. Nežymėtais važinėja, į klubus.

T: O su kokiom prevencinėm priemonėm gal esi susidūręs? Mokykloj pavyzdžiui.

R: Pas mus ne, aš miestelį gyvenau, tai kažkaip ten apie narkotikus tais laikais seniau čia buvo, tai čia žinai, kažkaip mažai apie tai...

T: O tėvai gal kažką pasakodavo?

R: Galvojo žinai, kad aš geras berniukas. Patarnaudavau dar bažnyčioj iki pabėgimo iš namų.

T: O esi apie žalos mažinimą girdėjęs kažką?

R: Ai jo, ten būna bukletai tokie, ką su kuo nevertoti, mačiau festivaliuose. Iš draugų mačiau, kurie festuose buvo, kad ten ko su kuo nemaišyti, kad ...

T: O tai iš kur daugiausia gauni info apie narkotikus?

R: Aš kaip sakau iš patirties, iš aplinkinių žmonių žinai, to rato...

T: O kaip manai ar informacija lengvai prieinama?

R: Jo, lengvai. Teisinga, tai labai sunku šiais laikais, nes daug brudo, daug faktiškos, teisingos, tai reikia iš kelių šaltinių žiūrėti ten, ten iš penkių šaltinių, kai trijuose, keturiuose tas pats rašosi, tai gal čia ir teisybė, nes to brudo daugiau nei tiesos tame internete.

T: O kaip manai tada kas nadingiausia politiko būtų?

R: Amm... Nu bliamba baudžiamasis tai irgi žmogui jaučiasi, bet čia sakau, čia yra tas atvejas, kai žmogui nepadėsi, kol jis pats to nenori, čia žmogus pats turi savyje, persilaužti.

T: O kas efektyviausiai veiktų?

R: Nu nežinau, baudžiaką kai dabar padarė, tai visi dabar bijo mašinos rūkyti. Nu labai baudžiamasis jau pusantrų metų vyksta, tai ten už 0,3 ten jau nesveikas tos baudos, dviejų metų aprobojimas, vaikščiosi žymėtas...

T: O kaip tau atrodo, kad būtų efektyviausia?

R: Reikia sodinti, izoliuoti. Priverstinai pusei metų, trim mėnesiam. Aišku kai galima pastoviai, po to nesinori, kai pripranti, kai draudi tai ir nori daugiau, tas vaisius skanesnis.

T: O žinotum, kur kreiptis, jei norėtum gauti informacijos, pasikonsultuoti?

R: Tai jo, kiekvienam laikraštį rubriką užėisi tai bus pastoviai ten specialusis numeris pagalbos.

T: Gerai, ačiū labai už pasidalinimą.

12 interviu

Sociodemografiniai duomenys:

Lytis: Moteris

Amžius: 27 m.

Išsilavinimas: Aukštasis

Darbas: Studijuoja ir dirba.

T: Kada pirmą kartą pavartojai narkotinių medžiagų ir koks tai buvo narkotikas?

R: Kokių 16 m. gal pabandžiau žolės... O ten rimtesnių jau tada kokių 17 metų, tablete iš sexshopo kažkokią nusipirkom.

T: Kodėl pabandei narkotinių medžiagų?

R: Visiškai iš smalsumo pabandžiau... Buvo įdomu, koks tai poveikis, kodėl vartoja. Nors šiaip realiai labai nusistačius buvau prieš visus narkotikus, tai net nežinau kodėl susiviliojau... Gal draugu įtaka daugiausia. Po tos tabletės, tai ilgą laiką daugiau jokių nebandžiau ir labai laaabai retai žole tik.

T: Kada ir kodėl pradėjai vartoti narkotines medžiagas dažniau?

R: Dažniau... Kai buvo dvidešimt du kokie gal... Jo. Tada jau man prasidėjo bėgimas nuo problemų tiesiog. Kažkaip padėdavo negyventi realybės. Buvo laikas kai ir kiekvieną savaitgalį ratus valgydavau. Bet po to savaime gavos taip, kad nustojau. Susiradau draugą, pasikeitė interesai, pasikeitė draugai, tiesiog nebeįdomu pasidarė.

T: Kokius narkotikus apskritai vartojai savo gyvenime?

R: Žolė, grybai, ratai, MDMA, koksas... Nu ir manau, tas naujas psichoaktyvius medžiagas, nes pavyzdžiui ten tie sexshope nebuvo vistiek ratai jaučiu.

T: Kokius narkotikus vartoji šiuo laikotarpiu?

R: Žolė. Kartais koksas arba MDMA.

T: Kaip dažnai vartoji narkotines medžiagas?

R: Į pusę metų gal kartą pasitaiko. O žolę kokius kelis kartus į mėnesį.

T: Vartoji kelių rūšių narkotines medžiagas kartu?

R: Retai, bet jei vartoju tai ratus ir koksą gal būna... Nu ir su alkoholiu, tai visada jei vartoju stimulantus. Nu žole tik ne.

T: Kokį kiekį medžiagų suvartoji dažniausiai?

R: Ketvirtadalį rato. Jei su koku dar vartoju, tai kokius 2-3 šniūrus plus. Jei žolę vartoju, tai kokį 0,1 gramą.

T: Kur dažniausiai įsigyji narkotikus?

R: Iš draugų gaunų. Pati tai niekada neperku.

T: O kokius veiksmus naudoji, kad apsisaugotum nuo narkotikų žalos?

R: Mažom dozėm vartoju, stengiuos gerti vandens, pailsėti... Nu ir tik iš pažįstamų imu, kas patikrinta.

T: Su kokiais nemaloniais pojūčiais susiduri, kai nevartoji narkotikų?

R: Depresiniai tokie požymiai, nerimas... Labai nemaloniai man kažkaip kerta, dėl to stengiuos nebevartoti visai. Nu tik žolė kitaip aišku. Ji nieko nemalonaus neduoda.

T: O ar vartoji, kad numuštum nemalonių pojūčius?

R: Ne... Niekada nevartoju, kad išvengčiau, praeina kažkur po 3 dienų ir vėl viskas į savo vėžes grįžta. Nu nebent būna, jei pagirios stiprios labai, tai kaseką parūkau ir padeda.

T: Ar norint pasiekti malonumą naudoji didesnes dozes dabar, negu anksčiau?

R: Nu max esu puse rato suvartojus, bet šiaip dažniausiai nedidinu dozės, čia labai retai būna taip. Net ir žolės daugiau tikrai nereikia.

T: Ar esi pastebėjęs, kad negali kontroliuoti suvartojamo kiekio arba negali atsispirti vartojimui?

R: Kontroliuoti, tai visada kontroliuoju... Gal būna, kad šniūrų nelabai gali kontroliuoti, nors vis daugiau... O aišku yra buvę, kad galvoji viskas nevertosiu, bet vistiek va pamatai, va ateini ir kažkaip susivilioji.

T: Kiek svarbios narkotinės medžiagos tavo gyvenime?

R: Nesvarbios visai, kažkaip net negalvoju apie jas. Dabar atrodo net nevarčiau jei būtų proga.

T: Ką tau duoda narkotinių medžiagų vartojimas? Nu kodėl vartoji?

R: Atsipalaiduoju tada... Mmm... Nu smagu būna... Drąsos duoda dar. Pasitikiu savim labiau gal. Ir šiaip gyvenime tokia drąsesnė pasidariau, nebebijau kažkokių nesąmonių, gyvenimiškų dalykų... Seniau tai tikrai, kad pabėgti nuo problemų tik vartodavau...

T: Kaip manai, kas pasikeistų, jeigu tu nustotum vartoti narkotikus?

R: Nebeturėčiau gal psichologinių jokių visai...

T: Ar esi galvojęs apie vartojimo nutraukimą?

R: Esu ir dažnai pagalvoju, dėl to kad nu čia narkotikas. Tu darai nusikaltimą, tu jauties kaltas prieš kažką, neaiškų ką, kad taip linksminiesi. Ir atrodo toks nesmagumas... Bet pailsi nuo to ir tada vėl išeini ir vėl susivilioji. Bet retai jau.

T: Ar esi su kuo nors apie tai kalbėjusi?

R: Esu su draugais tais pačiais. Su vaikinų savo. Bet jie sako, kad nėra čia problemos, jeigu kartais pavartoji.

T: Kaip manai, kas paskatintų visiškai atsisakyti narkotinių medžiagų?

R: Manau gal vaikai, šeima. Jei vaikų turėčiau nu tai jau tikrai nebevarčiau niekaip. Tada kažkokius draugus kitus turėčiau. Kažkoks atsakingas darbas rimtose pareigose. Perdozuočiau jeigu...

T: Kiek žinai apie su narkotinių medžiagų vartojimu susijusią riziką?

R: Daug žinau labai šiaip... Daug domiuosi, skaitau ir mokslinius straipsnius, todėl žinau maždaug kas tiesa, kas ne. Nu ir kad tos psichoaktyvios naujos pavojingiausios yra, tos sintetinės medžiagos...

T: Su kokiomis problemomis susiduri vartodama narkotikus?

R: Nu kažkada seniau atsimenu, tai labai parindavaus, kad kas sužinos. Ir buvo toks išėjęs gandas, kad va labai dažnai ratukus valgau, kad cia reiverė aš kažkokia, nors tai nebuvo net tiesa... Tai atsimenu, tai man kažkaip labai skaudžiai kirto, labai parinaus stipriai... Šiaip susiduriu tik su tuo, kad graužiu save po to labai, kad ir retai varau, bet graužiu.

T: Ar turi kokių nors psichologinių sutrikimų?

R: Dabar tai nieko neturiu viską susitvarkiau lyg ir, kartais nerimo būna intensyvesniu metu. Pykčio gal. Anksčiau tai turėdavau depresiją, nerimą, isterijas visokias. Tokių va kažkokių... Momentu vartojimas nutolindavo, bet po to su kaupu grįždavo.

T: O esi kada nors galvojęs apie savižudybę?

R: Jooo, daug, bet nesu bandžius tai niekada. Ir iki vartojimo čia labiau man buvo sakyčiau.

T: Ar esi apalpusi, perdozavusi ir panašiai?

R: Esu turėjęs panikos gal priepuolių tokių, nes per daug suvartojus medžiagos. Kažkaip nuo kokso taip būna man dažnai, kad nemaloniai paranoja kažkokia.... Nuo ratų tai nebūna taip visai. Ai nors ne yra irgi buvę vieną kartą kai visą išoviau pilną, tada buvo panika. Po to karto niekada tiek daug ne...

T: Kaip narkotikai paveikė tavo psichinę sveikatą?

R: Kažkaip manau, kad pagerino netgi žinok... Nes jokių nebeturiu sunkumų... Gal čia nėra su tuo susiję, bet kažkaip va taip, pasidariau ir drąsesnė, ir nerimo mažiau, ir depresijų jokių nebėra. Nu dabar būtent, kai retai tevartuju.

T: Kaip tavo narkotikų vartojimas paveikė santykius su šeima ir kitais aplinkiniais?

R: Atitolau gal nuo šeimos labiau, pradėjau labiau reikšti savo nuomone, būti savarankiškesne... Su bendradarbiais tai kažkaip išvis neturėjo įtakos, gal atrodau tik keista jiems (juokiasi). Ir šiaip sumažėjo su senais draugais, kurie nevartoja, tas bendravimas kažkaip gal... Dabar vėl grįžo tas bendravimas, kai nebevartuju tiek.

T: Ką apie tavo narkotikų vartojimą mano aplinkiniai, kurie žino?

R: Nu mano, kad esu narkomanė jaučiu (juokiasi). Ne nu, mano kad čia žiauru, bet aš tais faktais kažkaip juos suvartau visada, nes jie nieko nežino, pamato per kažkur kaip kalba politikai, sovietiniai visokie žmonės su senom pažiūrom ar dar kažkas ir klauso jų, realiai nepasidomėję ir mokslinių straipsnių neskaitę gyvenime. Juk telikas formuoja žmonių nuomone dabar. Ir dažniausiai nepagrįstą.

T: Ar esi sulaukę pasiūlymų kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo?

R: Nesu iš niekur.

T: Kaip tavo narkotikų vartojimas veikia tavo darbą/studijas?

R: Gal pritingiu dažniau studijuoti va kažkaip. Būdavo sunku į darbą po vakarėlio nueit irgi.

T: Kaip narkotikai pakeitė tavo pomėgius?

R: Pomėgių tai nepakeitė realiai, užsiemimų irgi lyg ir niekaip. Kaip tik išlaisvino gal mane. Meniškesne tapau, daugiau pomėgių turiu. Tuo metu, kai intensyviai vartojau, tai aišku gal, kad tų pomėgių kitų nebuvo, tik vakarėliai.

T: Kiek kainuoja tau narkotikų vartojimas?

R: Nieko nekainuoja, nes draugai nemokamai dalinasi (juokiasi)

T: Ar vairuoji apsvaiguis nuo narkotikų?

R: Ne, neturiu teisių (juokiasi). Bet nevairuočiau vistiek niekada...

T: Ar esi kada nors nubausta už su narkotikais susijusią veiklą?

R: Ne.

T: Ar esi kam nors padariu žalos dėl narkotikų vartojimo?

R: Ne. Nu nebent kažkaip susipykdavom ten tūsuose su kažkuo, bet gal irgi labiau net nuo alko būdavo, o ne nuo MDMA.

T: Ka žinai apie Lietuvoje vykdomą narkotikų politiką? Koks tavo požiūris į ją?

R: Žinau, kad griežta labai, kad baudžiakus rašo iškart už betkokį kiekį, nors net neplatini. Žinau, kad reidus visokius daro. Kad biški ne ten jie ieško (juokiasi). Tada žinau, kad sako, jog blogis, jog jei paragausi saldainį iš betko paimtą, tai iškart tapsi heroinčiku. Nu bet realiai pabandžiau ir supratau, kad taip nėra (juokiasi). Tai kažkaip biški nelabai taip viskas daroma manau...

T: Su kokiomis prevencinėmis priemonėmis esi susidūrusi?

R: Nu mokykloj ten rodydavo švirkšto ir šaukšto nuotraukas ir sakydavo, kad bus taip jei bent kartą pabandysim, jei parūkysim žolės ir panašiai. Filmą rodė atsimenu kažkokį tą Requiem for a dream... Žodžiu buvo sakoma, kad pabandęs nebesustosi ir tapsi gatviniu tokiau. Bet nepaveikė visai manęs tai, nepatikėjau (juokiasi). Nu gal tik va žinau iš to, kad heroinas jau tikrai labai blogai...

T: Ar esi girdėjęs apie žalos mažinimą?

R: Joo, esu. Žinau jauna banga, safe lab varo po festivalius ir ten šviečia žmonės. Labai gerai ištikro, nes svarbu, kad žmonės žinotų kaip vartoti, kaip nevartoti, kas pavojinga... Kad gautų reikiamą pagalbą, o ne iškart būtų išvežti policijos... Nu nežinau, labai gerus dalykus ištikro daro jie...

T: Ką žinai apie narkotines medžiagas, ar domiesi?

R: Daug žinau, skaitau daug informacijos intike, mokslinių daug straipsnių. Turėjau univere kursą būtent apie medžiagas. Tai daug tikrai domiuosi.

T: Ar žinotum kur kreiptis pagalbos, jei norėtum pasikonsultuoti?

R: Nu jei priklausoma būčiau tai į gerosios vilties tą centrą... O jei šiaip tai nežinau, gal į kontrolės departamentą arba jauną bangą jaučiu... Arba psichologą... Arba šeimos gydytoją.

T: Kaip manai, kas naudingiausia politikoj?

R: Manau viskas yra naudinga. Reikia kontroliuoti tas medžiagas, kad jos nepatektų kažkokios ne tokios, kad būtų tikrinamos ir reguliuojamos, būtų aukšta kaina ir panašiai. Bet nereiktų bausti už vartojimą. Taip pat moksleiviams svarbu pasakoti, bet gal labiau tiesą, nu tiesiog pasakoti apie kiekvienos medžiagos pavojus, bet negąsdinti, kad čia iškart su švirkštu žolę leisies (juokiasi). O tiem kas pasakoja reiktų rimtų straipsnių būti paskaičius. Nu ir aišku svarbiausia tada jau apsaugoti, kad žmogus žinotų kaip vartoti, kad nenumirtų, kad nepakenktų jam stipriai medžiaga. Tiesiog pats

didžiausias... Problema yra teisingos informacijos trūkumas... Dėl to miršta žmonės, dėl to tampama priklausomais, dėl to sugadinami gyvenimai... Tai daugiausia reiktų skleisti teisingą, moksliskai pagrįstą informaciją, ja remtis...

T: O dar gali gal apie savo šeimą papasakoti ir kokia mokykloje buvai?

R: Turiu vyresnį brolių, tėvai išsiskyrę... Jau kai man buvo kokie 5 metai... Realiai tėvo nemačiau ir nebendravau, į metus kartą pinigų atsiųsdavo (juokiasi). Dabar išvis su juo nebebendrauju. Žiemom augdavau pas močiutę, nepatikdavo man tas statusas pas ją augti, bet šalia mokykla buvo... Kas čia dar... Ai nu nebuvom labai turtingi, visada pavydėdavau visiem aplinkui, nes atrodo visi turtingi buvo (juokiasi). Kai paauglystė atėjo, mama ėmė labai kontroliuoti mane, nors ir santykiai geri, bet kažkaip pradėjom pyktis. Ten žinutes visokias rašydavo, kai būdavau kur nors, nuolat kaltindavo, kad girta grįžau, nors blaivi būdavau ir panašiai. Tai džiaugiaus išvažiavus iš ten. Bet suprantu ji viena užaugino mus, jai irgi sunku turėjo būti... Jau išsispredžiau tas vaikystės problemas (juokiasi).

T: O mokykloj?

R: O mokykloj tai jo. Gerai mokiaus iki 8 klasės labai. Buvau prie tų kietųjų atseit mokinių. Visi mane įsimylėję buvo (juokiasi). Po to kokioj 7 klasėj patyriau patyčių kažkokių dėl mamos darbo, dėl mašinos ir pan. Tada biški chuliganiaut pradėjau, rūkyt, gert sidrą, valkataut... Bet po to atsikirtau visiem ir vėl viskas ok buvo. Tai buvau prie kietųjų kažkaip. Tik sunku buvo, kad visi iš labai turtingų šeimų buvo, visada dėl to jaučiau kažkokį nepilnavertiškumą... Ai ir šiaip pradėjau vartoti dėl vaikino įtakos grynai dabar kai galvoju. Nes kai pradėjom draugaut tų tablečių jis man pasiūlė. O kai išsiskyriau su juo ir po to likom draugais ir jis man grynai pasiūlė ratų, ir pradėjom kartu tūsint... Dabar viską išsispredžiau kaip ir sakiau...

T: Gerai, tiek, ačiū labai tau.